

המחיר 3 ש"ח
פרטים בעמוד 2

גיליון 305 • פרשת ויצא תשפ"ו

האוצר השבוע מוקדש לע"ג הגאון רבי שמואל יהודה גר ב"ר משה צבי פרידמן זצ"ל
ראש ישיבת בני ראם - גלב"ע ט' כסלו תש"פ

אוצר הפרשה

ממרנן ורבנן וראשי הישיבות זיע"א ושליט"א

'בעד הנפש חני נא'

רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לגדו שליט"א הגיע השבוע למעונו של מרן
ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א שם דנו יחד עם מרן רה"י הגרמ"ה
הירש שליט"א אודות שמירת צביון עולם הישיבות נוכח אתגרי התקופה.

זמני הדלקת נרות: פרשת ויצא

זמן פרישה ממלאכה כהוראת
מרן רה"י הגראי"ל שטינמן זצוק"ל:

לאופק ב"ב: 4:06

ירושלים:

4:00

מודיעין עילית:

4:08

בני ברק:

4:14

בחסות - נקודתיים הוצאת קונטרסים וספרים הכל תחת קורת גג אחת!
התקשר עוד היום ובעוד שבוע יש לך ספר מהודר ביד! 053-3148497 ab0534142079@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל: a169258235@gmail.com

ניתן להשיג את האוצר מידי שבוע במוקדים כדלהלן:

אופקים

ביה"כ נ קוית
ביה"כ שערי תפילה
ביה"כ זכרון אליהו
ביה"כ אילת השחר
ישיבת רבינו חיים קמיל

אלעד

ביה"כ מאור שרגא
ביה"כ הר"ן
ביה"כ דגל התורה
ביה"כ אחיעזר
ישיבת תורה בתפארתה
ישיבת כנסת יחזקאל

אשדוד

ביה"כ בית שמואל
ביה"כ עטרת צבי

באר יעקב

ישיבת גרודנא

בית חלקיה

ישיבת שערי שמועות

בית שמש

ביה"כ שערי תורה הקריה החרדית
ישיבת אור לישירים
ביה"כ אהבת תורה
ביה"כ אור אליהו
ביה"כ בית אביי
ישיבת נתיבות חיים
ביה"כ נתיבות ישראל-אשכנז רמה ד
ביה"כ חניכי הישיבות רמת אברהם
ביה"כ בני הישיבות - חפציבה

ביתר

ביה"כ זכור לאברהם
ישיבת הר"ן

בני ברק

ביה"כ לדרמן
ביה"כ המרכזי רמת אלחנן
ביה"כ נחלת משה
כולל חזון איש
ביה"כ משכנות יעקב
ביה"כ חניכי ארחות תורה
ביה"כ דברי שיר
ביה"כ בית השם
ביה"כ הליגמן
ביה"כ אהל יעקב ולאה
ביה"כ נאות יוסף
ביה"כ רמב"ם
ביה"כ בית אריה
ישיבת פוניבז' - אהל קדושים
ישיבת ארחות תורה

ישיבת בית מדרש עליון

ישיבת סלבודקא

ביה"כ הגדול

ביה"כ הליכות חיים

ביה"כ תפארת ציון

ביה"כ שומרי שבת

ביה"כ אהל תמר

ביה"כ יד אהרן

ביה"כ המרכזי שיוכן ה'

ביה"כ חניכי הישיבות שיוכן ה'

ביה"כ דרכי אי"ש

ביה"כ חמדת צבי

ביה"כ שונה הלכות

ביה"כ שיח תפילה

כולל ברסלב

ביה"כ צעירים

ביה"כ מוהליבר

ביה"כ אהל יעקב

ביה"כ ראדזין

ביה"כ המרכזי נחלת סירוקה קרית הרצוג

ביה"כ חניכי הישיבות כרם ישראל קרית הרצוג

ביה"כ אילת השחר פרדס כץ

ביה"כ בית אהרן פרדס כץ

ביה"כ המרכזי מנין אברכים פרדס כץ

רש"י 14 ב"ב קומה ב'

גבעת זאב

ביה"כ בית אליהו

ישיבת מגדל עוז

זכרון יעקב

ביה"כ מסילת ישרים

חדרה

ביה"כ שירת ציון - שכונת הפארק

חיפה

ביה"כ תפארת ישראל

ביה"כ החדש רחוב הרצוג

ישיבת נחלת הלויים

חריש

אהבת תורה - שכונת צוותא

בית השם - שכונת החורש

טבריה - נוף פוריה

ביה"כ המרכזי

ירוחם

ביה"כ המרכזי

הישיבה הגדולה ירוחם

ירושלים

ישיבת מיר

בית וגן: ישיבת קול תורה

רמת שלמה:

ביה"כ חזו"א

ביה"כ ערוך לנר

נוה יעקב מרכז: חניכי הישיבות

רוממה: ביה"כ חניכי הישיבות

רמות:

ביה"כ משכן שרגא

ביה"כ שערי תבונה

ביה"כ אהל יוסף

ביה"כ מרום הרים

פסגת זאב: ביה"כ המרכזי

כרמיאל

ישיבת רנה של תורה

קהילת תורה ותפילה

לוד - גני איילון

ביה"כ המרכזי

ביה"כ אהבת תורה

ביה"כ תורה ותפילה

מודיעין עילית

ביה"כ חזון דוד

ביה"כ משובב נתיבות

ביה"כ בית תפילה

ביה"כ שאגת אריה

ביה"כ נאות השמחה

ביה"כ קהילת מרומי שדה

כולל בית אבא

כולל עטרת שלמה

ביה"כ תורה ותפילה

ביה"כ שיח יצחק

ביה"כ המרכזי

ביה"כ זכרון משה

ביה"כ היכל יצחק

ביה"כ קהילת משך חכמה

ביה"כ המרכזי נאות הפסגה

ביה"כ קהילת יח"ל

ביה"כ חניכי ארחות תורה

ביה"כ אהל יוסף מאיר

כולל לב אחד

ביה"כ שירה חדשה

קהילת קצות החושן

קהילת אהל אברהם חפציבה

נאות עילית ביה"כ רמב"ם

נאות עילית מרכזי מהרי"ל

המרכזי גן הדסים

קהילת הרשב"א

ברכפלד:

ביה"כ אהל תורה

ביה"כ חניכי הישיבות רשב"י

ביה"כ קהילת רבי עקיבא

ביה"כ שערי תפילה

ביה"כ בני הישיבות

כולל אהבת שלום

נוף הגליל

ביה"כ המרכזי הר יונה

ביה"כ המרכזי נוף הגליל

נתיבות

ביה"כ בית יצחק

ישיבת שכר שכיר

נתניה

מנין אברכים

עוצם

ישיבת נר זרח

עפולה

ביה"כ אהל משה גבעת המורה

ביה"כ המרכזי עפולה עילית

פתח תקוה

ביה"כ שירת מרים

ביה"כ אבי עזרי

ישיבת אור ישראל

קרית אתא

ביה"כ המרכזי שביט

קרית יערים - טלזסטון

ביה"כ המרכזי בני הישיבות

ישיבת כתר תורה

קרית מלאכי

ישיבת קרית מלאכי

ראשון לציון

ישיבת עטרת שלמה

רחובות

ביה"כ היכל זרח

ישיבת מאור התלמוד

רכסים

ביה"כ בית יצחק

ביה"כ שבטי ישראל

ביה"כ בני הישיבות

ביה"כ היכל משה

ביה"כ מאורות

ביה"כ אהל מלכה

ביה"כ מנין אברכים

תל אביב

כולל שירת דבורה

תל ציון

ביה"כ המרכזי חניכי הישיבות אשכנז

תפרח

ישיבת תושיה

ביה"כ בית יוסף

תשלום הקובץ בקופה או בעמדות נדרים פלוס (גם אחרי שב"ק)

בחשבון כולל דף היומי - אליבא דהלכתא - קטגורייה אוצר הפרשה
לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ בסכום סימלי ולקבלת הקובץ במייל ניתן לפנות
במייל: a169258235@gmail.com ובטלפון: 055-760-0055

קו החירום - דעת תורה בעיניי השעה וגזירת הגיוס מגדו" ובראשם תשכבה"ג מן הגר"ד לנדו שליט"א: 03.313.3306

עטרת תפארת

במחיצת רבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה
טור שביעי מהחברות הגרמ"י שניידר שליט"א

אוי לנו.. "מעלבונה של תורה"

הפני חיים

ובימים אלו [בסדר הלוח היומי של הגאון הצדיק ר"י סגל זצ"ל ראש ישיבת מנצ'סטר] למדו את דבר קדשו של הח"ח בענין זה, וכמה פעמים ציטטו רבנו. וז"ל: היצר הרע מסית לאדם דלא שייך כלל דין מבזה תלמיד חכם רק בזמן הגמרא שהיו חכמים ביותר, אבל לא על אלו שבזמננו. והוא "טעות גמור" דכל תלמיד חכם הוא "לפי הדור", ואפילו בזמננו אם הוא רק "ראוי להורות ויגע בתורה" נקרא תלמיד חכם, והמבזה אותו אפילו בדברים בעלמא, ואפילו שלא בפניו עון פלילי הוא, וחייב נדוי על זה, כדאיתא ביורה דעה וכו', עכ"ל.

מעשים "נוראים" שנעשו רח"ל

ואוכל להעיד מה שראיתי בעצמי, כמה וכמה שבאו לבקש מחילה מרבנו זצוק"ל, וכן הגיעו אליו הרבה מכתבים של "בקשת מחילה", להתחנן לפניו שימחל להם על שדברו שלא בכבוד... וכעת הם נמצאים במצב של חולי "מסוכן", ה' ישמרנו, ומבינים שזה קרה להם בגלל זה. ולא נאריך, אך צריכים לדעת חומר הנורא של זה, ונוכל לומר ע"ז את לשון הפסוק – "גורו לכם מפני הרב".

אין רפואה... רח"ל!

ואעתיק קטע קצר שה' רבנו חוזר ואומר: רואים לדאבונינו שיש רח"ל הרבה מאד חולים שאינם מתרפאים, ומגיעים עד כדי רח"ל... ומתפללים על מה עשה ה' בכה, אך בדברי חז"ל מצינו כי המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו... ואם חז"ל אומרים "אין רפואה למכתו" הרי זה כפשוטו – אין רפואה למכתו!

וזה דבר שכיח מאד, ובפרט בישיבות, שמבזים את הראש ישיבה ואת הרמ"ם והמשגיחים, וזה הכל בגלל "אין רפואה למכתו" רח"ל...

למצערים "שלוחי" דרבנן

ולאותם הרודפים את ה"שלוחי דרבנן", באופנים גרועים ביותר, אשר מצד עצמו הנפש סולדת מלשמוע התנהגות שאינה מתאמת לכל יהודי, ובפרט לא למי שמתיימר לחקקא "בן תורה", ה' ירחם. אך הוין מזה, הרי הדברים ברורים שעיקר כונתם כנגד "המשלחים", והרי הם בכלל "מבזי תלמידי חכמים" רח"ל.

וספר רבנו שאמר לו מרן החזו"א זצוק"ל, שבזמן מרן החתם סופר זצוק"ל, היו בעלי בתים שלא ה' נחא להו דרכו הקדושה, ורצו לצערו רח"ל, אך לא רצו לעשות להדיא... ולכן היו מתנכלים לתלמידיו, באשר ידעו את אהבתו הגדולה לתלמידיו, שיצטער מאד כאשר מצרים להם... ורצת החזו"א להראות, עד כמה היתה חיבתו של החתם סופר לתלמידיו, שידעו כולם, שכל המיצר להם, הרי הוא כמיצר לחתם סופר עצמו.

חנוכ"ה של "כבוד התורה"

ואסיים בפסק "מיוחד", שהשמייע בשיעורו השבוע, מרן פוסק הדור הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, בנוגע להל' חנוכה. וכך אמר: יש היכי תמצא, באחד שיש לו חנוכ"ה גדולה יפה מאד מכסף, ובמקביל חנוכ"ה "פשוטה", ונאמר לו שידליק דוקא במנורה הפשוטה. והיכי דמי, כגון שהחנוכ"ה הקטנה קיבל ילד "פרס" על לימודו בהתמדה גדולה. ואומר מרן שליט"א הדלקה בחנוכ"ה זו, היא "כבוד התורה" ופירסומה, וזה עולה על מעלה חובתו של החתם סופר לתלמידיו, הנה לנו לימוד גדול, האיד מרבים "כבוד התורה" בצורה חיובית. והלואי שנוכח להגדיל ולהאדיר תורה בישראל, וכל "החושך" כהלום יעוף.

צירוף מאורעות...

שמועות שמענו, ופלצות תאחזנו, על כמה מקרים "נוראים" שאירעו בשבוע האחרון, של "ביזוי תורתנו הקדושה" רח"ל. אם זה בכת "רפורמית" ככותל המערבי, שביזו באופן "מבהיל" ספר תורה. ואם בפורעים שחיללו "ספרי תורה" רח"ל, בבית הכנסת ב"קדימה-צורן", ה' ישמרנו. ואם באנשי "בליעל" שהסירו מעליהם כל כושה, ופיזרו בעצם יום "שבת קודש" כתבי "פלסטר" נוראים, כנגד רבותינו גדולי הדור שליט"א, ה' ירחם. אוי לעינים שכך רואות, ואוי לאוזנים שכך שומעות, פחד וחלחלה...

אסור "לשתוק"

ואמור יאמר האומר, מה לי עם פעולות מושחתות, הנעשות משולי המחנה וכו' וכו'. אך לא כן הוזהירו רבותינו, שאסור לשתוק על ביזוי התורה וביזוי תלמידי חכמים. ולא מחויב "תוכחה", שה' מקום לדון אם תועיל התוכחה או לא, אלא זה חיוב "מחאה". וכפי ששמענו מרבנו, הסיבה שרח"ל רשעים מבזים "ספרי תורה", זה נובע ממה שאצלנו חסר מספיק בשמירה על "כבוד התורה". והובאו הדברים כמה פעמים ונעתיק קטע מתוך "פרי חיים".

היכן המלחמה האמיתית?

כפי שרואים כל הזמן שלב רבינו – לבן של ישראל, אינו רגוע כלל וכלל מהגזירות שרוצים ה"ו למעט תורה מישראל, ונאנח קשות על כך, ומצפה לרחמי שמים בכל יום.

אך כאשר לא מחשבותי מחשבותיכם, וקטנינו אינו בר השגה מהמתרחש בלבנו, בכל זאת מפעם לפעם מגלה רבינו מעט מרחשי לבנו.

ואחד מן הדברים שמביא רבנו כימים אלו, הוא מש"כ בספר חסידים (אות ר"ט) וז"ל אם תראה בית של צדיק או בהכנס"ס הרב, או רשעים דרים בו, דע שישאל היו דרים בו דרך ביזוי, וכן בית המדרש שנוהגים בו קלות ראש, סופו נופל ביד רשעים, דיו לעבד שיהא כרבו, כי לא נהגו נכרים קלות ראש וביזוי בבית ה', עד שנהגו בו ישראל, שנאמר המערת פריצים היה הבית הזה, ואח"כ וארוה כל עוברי דרך.

לעולם לא יעשו הנכרים רעה, אלא א"כ יעשו ישראל תחילה רעה ביניהם זה לזה, ולא יתבזו תלמידי חכמים, אלא א"כ יבזו זה לזה תחילה, או שמבזין את התורה ואין מוחין בידם, עכ"ל.

ומסיים על זה רבנו "מפני זה אני פוחד מאד, אם אין ח"ו תביעה על צורת ההתנהגות בישיבות הקדושות, וזו היא שהביאה לצוררי התורה להרים ראש", כמו שרואים בספר חסידים שהכל מתחיל מאתנו... ע"כ מהפרי חיים.

"גורו לכם מפני הרב"

ופלא גדול מאד! האיד לא "רעדו מפחד" אותם כותבי פלסטר, ואותם דוברי... כנגד "המופלג בחכמה" בדורנו, מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א, שכבר קבע בשעתו רשכבה"ג מרן שר התורה הגרמ"ק זצוק"ל לברך עליו "שחלק מחכמתו ליראיו", וכן לא יחתו מלהחציף רח"ל על מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א, הלא הוזהירונו חכמים "חזרוי בנחלתן".

פרשת השבוע – מי מרגיש שפנה זיוה...

ויצא יעקב מבאר שבע וגו', פרש"י שיציאת צדיק מן העיר עושה רושם, כי פנה זיוה פנה הודה ופנה הדרה. ושאל הגאון הצדיק ר' ברוך שפירא שליט"א למה לא רמזה התורה דבר זה קודם לכן, ביציאת אברהם אבינו ממקומו. והשיב רבנו דבזמן אברהם אבינו, הרי היו כולם עובדי "עבודה זרה" ולא הרגישו כלום, ביציאת צדיק, אבל עכשיו כבר היו קצת אנשים שאינם עובדי עבודה זרה, והרגישו ברושם של יציאת הצדיק.

ב' - נושא בעול עם הכיור

כידוע מהדברים הצריכים חיזוק, הוא הענין של "נושא בעול עם הכיור", שמונהו חז"ל לא מארבעים ושמונה קניני התורה, ואמנם הרבה פרטים נכללין בזה, ולא נוכל להאריך בכל הפרטים, אך נביא מעט מיסודי הדברים, ותן להכם ויחכם עוד.

התייחסות ל"כל אחד ואחד"

ונפתח באומר הכא מן החדש, מה שאמר רשכבה"ג מרן הגר"ד לנדו שליט"א השבוע, בישיבת "ליקווד" בירושלים. ברשות ידידי ראש הישיבה שליט"א, נאמר דברי תורה ליום היארצייט של מרן גאון העולם רבן של ישראל רבי אהרן קוטלר זכר צדיק לברכה.

ידוע שרבי אהרן קוטלר היה אש התורה בוערת בו, מצד שני היה בין אדם לחבירו. הייתי פעם אחת, זה היה בישיבת מלבודקא, הוא אמר שיעור באש לחבה, אש קודש, ואח"כ ראש הישיבה ארח אותו וגם אנחנו היינו שם, וכל מי שאמר איזה דבר בקצה השולחן הוא התעניין מה הוא אומר, בכוח התעניינות בשקט, ראו שהכל בוער לשם שמים, כל השיעור היה אש קודש, אבל יש כאן בני אדם, הכל מה הוא אומר, מה הוא אומר, בקצה השולחן לשמוע, הכל היה אש קודש, זה לא היה ענין של תכונות, ענין שבער בו אש התורה. אני לא אומר חידושים, כולם יודעים את זה, אבל אמרנו את הנקודה החשובה הזאת. ע"כ דבריו הנפלאים.

רכב ישראל ופרשיו

וכעת נביא כס"ד מתוך הדברים שאמר רבנו בהספד על ידיד נעוריו, מרן הגאון הצדיק ר' משה פאלאוויצ'יק זצ"ל, בהלווייתו (ליל ב' כ"ב אייר תשנ"ה) בירושלים. ועמד להבדיל גדול החשיבות של "נושא בעול הכיור".

כתוב במלכים (ב' ב') ויעל אליהו בסערה השמים, ואלישע רואה והוא מצעק "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו". ובמועד קטן (דף כ"ו) אמר' ת"ר ואלו קרעין שאין מתאחין, הקורע על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו תורה. ומפרש בגמ' ורבו שלימדו תורה מנולן דכתיב ואלישע רואה וגו', אבי אבי זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו זה רבו שלימדו תורה, מאי משמע כדמתרגם רב יוסף, רבי רבי דטב לחון לישראל "בצללותיה" מרתיכון ופרשיו.

ולכא"ו מה שייכות יש לזה עם רבו שלימדו תורה, אם הפסוק מדבר על תפילה שמתפלל על ישראל, והאיך אפשר ללמוד מזה על רבו שלימדו תורה. וכתב המחש"א לפרש ע"פ הגמ' בב"ב (דף קט"ז) מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. אלמא דחכם הוא מי שתפילתו נשמעת.

תפילותיו על "כל יחיד ויחיד"

ואפשר דמבואר כאן בגמ' חידוש בגדר ת"ח, דהנה אליהו הנביא היה חכם, ולא סתם חכם אלא חי' אחד מגדולי מקבלי התורה, דמושה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו', ואחד מהם היה אליהו הנביא, וכדי שיזכה להיות ממקבלי התורה זוכה רק מי שתפילותיו מראין שכל הדאגות של כלל ישראל מונחין עליו, וזהו מאי דמתרגם רב יוסף, דטב לחון לישראל בצלותיה מרתיכון ופרשיו, דהיינו שכל תפילותיו היו על כל כלל ישראל, וזהו על ידי שכל יחודי ויחודי היה נוגע ללב, והיה מתפלל עליו בכל הלב.

יסוד "הכרחי" במהות תלמיד חכם

ומבואר כאן בגמ' שבלי דרגה זו חסר לו בדרגת ת"ח, דהתלמיד חכם הגדול, הוא רק זה אשר מלבד גדלותו בתורה מונח עליו גם הדאגות של כלל ישראל, וכל יחודי תופס אצלו מקום בלב, בדרגה כזו שיהא טב לחון לישראל בצלותיה מרתיכון ופרשיו.

[והיות שחלק גדול נאמר ביידיש, וביידיש התבטא יותר חזק, אעתיק כס"ד כמה משפטים מהמקור. "פאז קען נישט זיין אריכטיגער חכם...". אן דעם. וכן אמר, דער גרויסער תלמיד חכם, איז דער וואס הויתר וואס ער איז את"ח. האט ער די דאגות פון כלל ישראל, יעדער ייד פארנעמט ביי איהם אהארט אין הארציק, ע"כ. התרגום עד כמה ששייך לתרגם, נמצא בפנים, והסכים עליו רבנו].

שחי' לו לבקש על דורו..

וכן אמרין במכות (דף י"א) על מאי דכתיב וישב בה עד מות הכהן הגדול, לפי שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו, ולכא"ו וכי לא התפלל, והרי כל יחודי מתפלל וכולל בתפילתו את כל הכלל ישראל, אלא דמה שאדם "מרגיש יותר את הצער" של השני, התפילה היא אחרת, ולכן הכהן גדול אם היה מרגיש יותר את הצער של כל יחודי, היה מתפלל יותר חזק, וממילא לא היה מגיע מצב שיהי' רוצח בשגגה, ואם יש רוצח בשגגה זוהי תביעה.

טוב להם לישראל מרתיכון ופרשיו.

וזהו מה שאמרו על אליהו הנביא דמקרי רבו שלימדו תורה, כי אליהו הנביא היה לו בלבו את "כל הכלל ישראל", וזה היה מתבטא על ידי תפילותיו, שהיה מתפלל עליהן בכל לבו, והיה טוב להם לישראל מרתיכון ופרשיו.

[וכע"ז איתא בתנא דבי אליהו רבא פ"ו, זכרו תורת משה עבדי, וכי תורת משה היא והלא שלך היא וכו', אלא הואיל ועמד בתפילה ד' וחי פעמים והציל את ישראל מן המיתות העלה עליו הכתוב כאילו כל התורה כולה של משה היא ע"ש. ומבואר ע"פ הנ"ל].

כל יחודי "עלה לו בבריאאות"

והוסף: מי שיודע והכיר את הנפטר הגדול החסיד וצדיק ר' משה, יודע ש"כל יחודי" היה תופס אצלו בלב, והצער של כל יחודי ויחודי היה עולה לו ממש "בבריאאות", ולא רק עכשיו, אלא "כל ימיו" היה כן, ואפי' בחיותו צעיר כבן י"ג היו אנשים מבוגרים ממנו הרבה, מרגישים קרבה להיות בסביבתו. וזה בלי שעשה והשפיע עליהם, רק "כל אחד ידע שיש לו מקום אצלו בלב". ואדם כזה עליו אפשר לומר באמת שהוא החכם מה שחז"ל קוראים אותו חכם, שניכר עליו שאינו סתם חכם, אלא שלבו של כל יחודי תופס אצלו מקום, ע"כ.

מעשה "אחד"

וכל אחד יודע כמה הדברים מתאימים "בדיוק" על רבנו זצוק"ל, כמה חי' לבו על כל אחד ואחד, באופן נדיר ומופלא ביותר, ולא אכביר במלין, כאשר עובדות רבות ראינו על כך, רק נזכיר אחת מיני רבות, שמושם מה נחרט עמוק עמוק בלבי, "האנחה..." על מי שלא הכיר כלל. וכך חי' המעשה, לפני בשלשים וחמש שנה, שזכיתי לחזור אבלחט"א עם רבנו הבית, לאחר שיעור כללי בישיבתו חק' "גאון יעקב". והגענו עם "רכב המצות" המונחג ע"י ידידנו הנעלה הרב ר' יאיר אשקלון שליט"א, וטרם עלה רבנו הבית, עמדה למטה על המדרגה, בסמוך למדרגות החצר, אשה.

והנה אחרי שנכנס רבנו לחדרו, נשמעו דפיקות בדלת, ומיד אמר "אני אפתח", וואח"כ הכנתי את הסיכה שלא רצה שאני אגש, וניגש לדלת, ופתחה בערך - רוחב 20 ס"מ! עם ראשו מורכן "כולו" כלפי מטה, ועמדה שם אשה, ושאל מה רצונת. וסיפרה בכאב שבאה ממרחק גדול, ויש להם רק ילד אחד כבן 15, ומחכים לעוד ילד, ושאל אותה רבנו כמה שאלות, וענה מה שענה.

אח"כ סגר את הדלת, ונכנס בחזרה לחדרו, ואז פרץ "באנחה נוראה" שלא ניתן לשכוח, עם זעקה אוויר וויי... ועמדתי משתומם, האיך שייך להתאנח כל כך, על צרה של אדם שאינו מוכר כלל... ואין לי תשובה רק הדברים שהבאנו למעלה.

אין לנו אלא להתבונן "בנפשנו" היכן אנחנו עומדים בנושא רגיש זה, וככל שנתחזק יותר, נזכה לכל המעלות בעזרי"ת.

לע"נ האשה הצדקנית מרת רחל דבורה ע"ה ברלין בת רבנו ר' אהרן יהודה לייב זצוק"ל, אשת חבר לחגאון הגדול ר' זאב זצ"ל ראש ישיבת "גאון יעקב", היא"צ חי' השבוע ד' כסלו.

זכתה לשמש "במסירות גדולה מאד" את הור' הגדולים, ובפרט בשנים האחרונות של אמה הרבנית הצדקנית מרת תמר ע"ה, ימים ולילות היתה אצלה במסירות עצומה. תנצב"ה.

לע"נ האי גברא יקרא ראש ישיבת "בני ראם", הרה"ג ר' שמואל יהודה גר ב"ר משה צבי זצ"ל, היא"צ - בשב"ט מ' כסלו.

גודל קרבתו לרבנו "כל יתואר", שלא עשה צעד ושעל בלי הוראה ברורה מרבנו. ואזכיר דבר מיוחד בגודל חביבותו לרבנו, שפעם אמר רבנו "ארבע" שמות שמזכיר בכל תפילה לפרואה - יהיה לרצון, וא' מהם חי' שמו. וזה להרחבת תורה בעולם באופן "מיוחד".

זכותו תעמוד לנו"ב הצדקנית תחי', ולבנו הגדול הרה"ג ר' משה צבי שליט"א המנהל כיום את הישיבה"ק באופן נפלא, ולכל משפחתו חיקרה שיחיו.

"אוהבים דבריה" - מלאכה על ידי שם"

יל"ע בכונה או כותב ע"י שם, אי חשיב מלאכה להתחייב בשבת.

והנה בששת ימי בראשית חי' הכל ע"י דבר ה', וע"ז כתיב וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו, הרי דשבותה מדיבור, נחשב ששבת מ"מלאכה". וע"י שבת ע"ה ב' דהמנפה בכלי זכוכית חייב, וה"נ ע"י שם י"ל דהוי מלאכה, והמכבה אש ע"י נשיפה [באופן דצריכה לגופה ואינו מקלקל] חייב, כמו בזכוכית.

ויל"ע דבכל עבירה שאדם עושה [או מצוה] הרי נברא מלאך, ונמצא בורא מלאך וליהוי מלאכה, אלא דמלאכה היא כשנוצר דבר גשמי, ולא כשנוצרה בריאה רוחנית.

לתרומות להפצת הגליון השבועי ולקבלת הגליון ניתן לפנות למס' 055-7600953 וכן בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" או למייל לאורי נלך s31626532@gmail.com וכן ניתן להשיג את הגליון מודפס ברש"י 14 קומה ב' ליד הדלת

לתועלת הרבים ניתן להאזין לדברים על פרשת השבוע מרבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה, ע"י יבדלה"ט החברותא שליט"א כמידי עש"ק בקו אילת השחר שמספרו 0799-555-555 שלוחה 6.

כתבי 'אור השחר'

מרבנינו הגדול מרן ראש הישיבה בעל האילת השחר זצוק"ל

א"ה, ראינו להביא שחת חיוזק "באדף הצוק להתכונן אלימאד", שיהיו הדברים "ברורים" אצלנו וצוד. מה שאמר רבנו רשכמה"ל מרן בעל אילת השחר לצוק"ל לפני "צערית וי eel ניט", בתאריך אור "ח' כסלו" תש"ס, בישיבת "יד אהרן" בירוסלביט, ויהי רצון שיהיו הדברים לתועלת גדולה.

שלא אכשל בדבר הלכה

מבינים טוב, ואחרת קשה לשמוע את השיעור של ר' יוחנן, אבל צריך להבין מה זה כנגד ארבעים יום.

שלא יארע "דבר תקלה" על ידי

וכנראה שהשיעור של ר' יוחנן לא הי' פשוט, והי' צריך להתכונן לזה טוב טוב. ואדרבה ר"ל הרי היה הכי גדול, אז הוא היה צריך להתכונן כ"כ הרבה כדי להבין את השיעור של ר' יוחנן.

ומה שאפשר לומר, [תמיד אי אפשר לדעת במאמר חז"ל כי הדברים סתומים ורמוז בזה הרבה דברים. אבל אפשר לומר דבר שיכולים להתעורר מזה]. הנה כתוב במשנה בברכות (דף כ"ח ב') רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו, תפילה קצרה, אמרו לו מה מקום לתפילה זו, אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי, וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי.

והגמ' מביאה ת"ר בכניסתו מהו אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלוקי שלא יארע דבר דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אומר על טהור ולא על טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. וביציאתו אומר מודה אני לפניך ששמת חלקי מיושבי בית המדרש וכו'.

"חובה" רק בלומד עם "אחרים"

והנה לשון הגמ' משמע שהיה אומרה רק בכניסתו לבית המדרש, א"כ אחד שהיה לומד ביחידות לא היה אומר את זה. ובמ"ב (סי' ק"י סקל"ד) הביא בשם האריז"ל שגם הלומד ביחידות טוב להגיד את זה, אבל פשוט לשון המשנה בתור "חיוב ממש" משמע שזה רק בכניסתו לבית המדרש.

והטעם בזה דכשואחד לומד לעצמו, לומד... אבל כשלומד עם עוד אנשים, יש חשש שיכול להיות שישמחו חברי, כי אם יש כשלון ישמחו חברי, ואפשר שחברי יכשלו. ומתפלל ג"כ לא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם, כי גם על עצמו הוא מסופק אולי תהיה לו כזו מדה רעה שכשיראה שאחד נכשל - ישמח בזה.

גם "אדם גדול" חושש...

אע"פ שיש מתפללים - היתכן? אצל האנשים האלה שיהיה כזה דבר שישמחו בכשלון של חבר? אבל כך כתוב, שח"ו בן אדם לא בטוח, ואפי' חשד את עצמו אולי יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם! ואם אדרבה אני יכשל, ישמחו בי חברי.

ומצינו בבבא קמא (דף צ"ח ב') שאמר רב חסדא איזה דין, ואח"כ מצאו ברייתא שכתוב נגדו, אמר להם רב חסדא שלא יספרו לבני הישיבה, ומפרש רש"י משום

לחזור ולשנן דברים פשוטים

חז"ל אומרים שתורה תמיד צריך חיוזק, ואחד מהארבעה דברים שמנו חז"ל שצריכין חיוזק זה תורה, דתמיד צריך יותר להתחזק ויותר להתחזק. ונראה לעמוד על דבר שבעצם אין בו שום חידוש, אך כמו שהמסילת ישרים אומר שמה שכל אחד יודע, צריך לחזור ולשנן.

משנתו שאינה סדורה לו

חז"ל אומרים במסכתא תענית (דף ז' ב') ריש לקיש אמר אם ראית תלמיד שלמודו קשה עליו כברזל, בשביל משנתו שאינה סדורה עליו, שנאמר והוא לא פנים קלקל, מאי תקנתיה ירבה בישיבה שנאמר וחילים יגבר ויתרון הכשיר חכמה, כ"ש אם משנתו סדורה לו מעיקרא.

ופרש"י שלמודו קשה עליו כברזל שקשה הוא לו מרוב קושיות, בשביל משנתו שאינה סדורה לו, ואינו זוכר מה כתיב ולפיכך אינו יודע לפרק, אי נמי שגורסה בטעות פוטר על החיוב ומחייב על הפטור ומקשי עלה מדוכתא אחרית, והכי משמע קרא והוא לא פנים קלקל, שאינו יודע שמועתו מפני שפנים קלקל, שקלקל במשנה שהוא קודם לגמרא, ומה יעשה ירבה בישיבה, שיסדירו בני הישיבה משנתם, שנאמר וחילים, בין תלמידים שהן חיילות חיילות, יגבר.

מסדר מתני' "ארבעין זמנין"

ומביאה הגמ' כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתני' ארבעין זמנין כנגד מ' יום שניתנה תורה, ועייל לקמיה דר' יוחנן - לשמוע את השיעור של ר' יוחנן, דקודם לכן היה צריך לחזור ארבעים פעם את המשניות שהיה נוגע לענין ההוא, ואז היה נכנס לשמוע את ר' יוחנן, רב אדא בר אהבה מסדר מתני' עשרין וארבע זמנין, כנגד תורה נביאים וכתובים [פרש"י שהן כ"ד ספרים] ועייל לקמיה דרבא.

מה הענין "בארבעים" פעם

והנה מצינו הרבה פעמים בגמ' שהגמ' אומרת תנא מיניה ארבעין זמנין, כמו בכתובות (דף נ' א') תנא מיניה ארבעין זמנין, ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה, כמי שמונח בכיסו. אבל לא מצינו אף פעם שלמד ארבעים פעמים כנגד ארבעים יום שניתנה תורה. והרי מ"ג, בפשוטות מבינים למה למד ארבעים פעמים כי זה השיעור שעי"ז הוא כבר יודע טוב, ואז יוכל לשמוע טוב את השיעור. אבל כאן הוא מוסיף עוד דבר כנגד "ארבעים יום שניתנה תורה", ומה השייכות דבשביל זה יהי' צריך לחזור ארבעים פעמים, והי' מובן אם היה אומר שחזור ארבעים פעמים משום שבארבעים פעמים

דחדו בי דמשכחי תיובתא למילתי, זאת אומרת שישמחו שנכשלותי, נורא ואיום! עכ"פ מה רואים שבזמן שנמצא בתוך בית המדרש שיש שם עוד אנשים, יכול להיות עד כדי כך, שבן אדם גדול ישמח בכשלון של חברו! ובפשטות זה רק בזמן שעוסקים בגמ', שאז יש ויכוחים וצריך לברר את הדברים, ואחד אומר כך ואחד אומר כך, אבל כשלומד את המשנה סתם ישר, אין כ"כ פחד, מה יש שם פחד?

אבל כשבא למעשה כזה, צריך פחד נורא! שמא יכשלו חברי בדבר הלכה, או שמא אני יכשל בדבר הלכה, היה אומר על זה תפילה מיוחדת.

"לעשות פעולות" שלא יצא מכשול

עכשיו אחרי שאומר את התפילה הזאת, כדי לעשות "עצה" באמת, שחלילה וחס לא יכשלו בזה, אמנם בודאי - תפילה זה תפילה, אבל צריך לעשות משהו בשביל זה. ולכן הבינו חז"ל שצריך "לעשות משהו" שיזכיר לו שידע שלא יכשל. ומהי העצה? לזכור מעמד הר סיני! שהיה "ברתת ובזיע" "באימה וביראה", שיזכור שהוא הולך ללמוד תורה! מה הוא לומד כאן? "תורת ה'", וכשזוכר שלומד תורת ה' הוא נזכר במעמד הר סיני, האיך שהיה שם קולות וברקים, ובאו לידי רתת וזיע כמו שחז"ל אומרים.

והיינו דכדי שהדבר יהיה ברור צריך קודם כל שידע טוב את כל המשניות על בורין, כי אחרת, באמת הוא יטעה, ויהא ריב ח"ו, לכן צריך מאד מאד שיהיו הדברים ברורים ומאירים, וכמו שהגמ' אומרת במקום אחר, שהיו הדברים "שמחים כנתינתן מסיני".

וכן לעשות דבר כדי "לזכור מעמד הר סיני", ולזה צריך "ארבעים פעמים" דוקא, כדי שיזכיר לעצמו שהוא הולך עכשיו ללמוד תורה של הקב"ה! שניתנה במעמד הר סיני. [אמנם אינני יודע אם זה הפשט האמיתי, לחז"ל בודאי היה להם דברים יותר גבוהים מאלו, אבל גם זה אפשר לומר].

היכא את בר לקישא..

מצינו בגמ' (ב"מ דף פ"ד א') שהיה ויכוח בין רבי יוחנן ור"ל, ואמר לו ר' יוחנן לריש לקיש - ליסטאיה בלסטיותיה ידע, אמר לו ומאי אהנית לי התם רבי קרו לי, הכא רבי קרו לי וכו', חלש דעתיה דרבי יוחנן, חלש ריש לקיש! אתאי אחתיה קא בכיא אמרה ליה עשה בשביל בני! אמר לה עזבה יתומיך אני אחיה. עשה בשביל אלמנות! אמר לה ואלמנותיך עלי תבטחו. נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש! והוה קא מצטער רבי יוחנן בתר' טובא.

אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה, ניזיל רבי אלעזר בן פדת - דמחדדין שמעתתיה, אזל יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך, אמר - את כבר לקישא?! בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא, ואת אמרת תניא דמסייע לך? אטו לא ידענא דשפיר קאמינא?! הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר - היכא את בר לקישא? היכא את בר לקישא? והוה קא צווח עד דשף דעתיה, פרש"י שנעקרה ממנו דעתו ונשתטה, בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.

ריש לקיש "עמוד השיעור"

נורא! מה שהיה השיעור של רבי יוחנן, יכולים לתאר, ריש לקיש שהיה כל כך העמוד של הישיבה, "עמוד" של השיעור, שהוא היה מצויין כל כך, שתיכף ומיד היה מקשה עשרים וארבע קושיות, משמע דעל כל דבר שהי' אומר ר' יוחנן, היה שואל עד עשרים וארבע קושיות, ועי"ז ה' רווחא שמעתתא.

יכולים לתאר לנו, שאותו ריש לקיש שהי' כל כך גדול! וכדי שיהי' ככה, היה צריך להתכונן "ארבעים פעמים" כדי שיכנס לשיעור של רבי יוחנן. ובודאי היה כזה ריתחא שם, שהיה באמת "סכנה גדולה", עד שהי' צריך להתפלל "שלא יארע דבר תקלה" שלא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם ולא אכשל וכו'.

ומה היה העצה לזה? לשנן ארבעים פעמים! כדי להיזכר מעמד הר סיני, ארבעים פעמים כנגד ארבעים יום, הוא חשב במיוחד ארבעים, דוקא ארבעים, כדי שיזכור מעמד הר סיני, שהתורה ניתנה בארבעים יום.

לפני לימוד תורה צריך "להתכונן"

וזה מה שצריך ללמוד, מה שנוגע לנו לכאורה, אמנם אנחנו במדרגה רחוקה מאד מזה, אבל "משהו" צריך לדעת, שלימוד התורה זה לא סתם - נכנסים ולומדים. אלא ריש לקיש היה צריך להתכונן "ארבעים פעם", ורב אדא בר אהבה "עשרים וארבעה" פעמים, כנגד עשרים וארבע ספרים - תורה נביאים וכתובים. עכ"פ כל אחד, כל כך היה חשוב בעיניו, להתכונן כדי ללמוד תורה, בפרט במקום שזה ברבים, שבמקום רבים יכול להיות כל מיני דברים, אז כדי שיהיה יותר "כנתינתה מסיני" היה צריך מאד מאד להתכונן.

לחשוב על "מתן תורה"

וזה צריך לדעת שהתורה זה לא סתם לימוד "חכמה", אלא ללימוד התורה צריך לגשת באימה וביראה ברתת ובזיע! וזה צריך להרגיש, ולכה"פ לחשוב פעם שהוא רוצה להגיע למצב של מתן תורה, כמו שהיה במעמד הר סיני. ועל זה היה צריך לעבוד ריש לקיש ורב אדא בר אהבה עד כדי כך. כל אחד בדבר שחשב שהוא יתחזק, זה חשב ע"י שיזכר במעמד הר סיני, וזה חשב ע"י שיזכור שזה תורה נביאים וכתובים, עכ"פ חפשו עצות האיך להתגבר, כדי לזכות לתורה, כי לזכות לתורה זה לא פשוט!

להתייגע שיהי' "ברור"

וכל אחד ואחד ידע, שלימוד התורה זה דבר שאי אפשר כ"כ בקלות לזכות לזה, צריך מאד מאד "התגברות" כדי לזכות. קודם כל להתייגע כדי שיהיה "ברור", כי אם לא ברור המשניות, כנראה אח"כ לא מבינים את השיעור. וכשלא מבינים יש ג"כ סכנה שלא יכשלו חברי ושהוא עצמו לא יכשל, ובשביל זה צריך לזכור מעמד הר סיני לזכור תורה נביאים וכתובים, לעשות עצות האיך להתחזק.

ועי"ז שכל אחד ואחד ילמד בדרך זה, בודאי שיעלה מאד מאד! לא רק שיהיה "למדן" אלא שיהי' תלמיד חכם אמיתי, בתורה ויראת שמים, והדברים יהיו מאירים כנתינתן מסיני.

בס"ד
פר' ויצא
גיליון שכ"ד
שנה ז'
כסלו תשפ"ו

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

לשעתם ולדורות, כך השיב רבינו בתשע"ד, לא' שביקש "ברכה" שלא ליטול חלק "במחלוקת בין גדולי ישראל"...

אין כאן מחלוקת אלא רשעים מבזים ת"ח!!!

אבקש מרבים שיברך אותי שלא אטול חלק ח"ו במחלוקת בין גדולי ישראל שכל המבזה תלמידי חכמים אין לו חלק לעוה"ב ואין רפואה למכותם רח"ל

הלב נקרע מבלע את הקודש: ניסיון עקירת מסירת התורה בע"פ ע"י טרוריסטים המתקראים "קנאים"

קודם מצווה דרבנן דחנוכה – חובתנו לחזק את היסודות הברורים, מארחות יושר פרק כבוד רבו ות"ח

וכ"ז מפני שכל קיום התורה תלוי בשמיעה לחכמים ואם אין מכבדין אותן בטל מוראן ועתידה כל התורה ליבטל ח"ו.

ולכן במעשה קרח בקש מרע"ה שיענש כמו שאחז"ל (נדרים ל"ט ב') שאל"כ בטל כל התורה, וכ"כ אאמו"ר זללה"ה בהקדמת סי' חיי עולם וז"ל בסנהדרין (דף צ"ט) איזהו אפיקורוס שאין לו חלק לעוה"ב זה המבזה ת"ח. ועצם שם אפיקורוס הונח על הכופר בעיקר, וכאן פירשוהו על המבזה ת"ח משום דבאמת הכל אחד **שהמבזה ת"ח שהם הם יסודי מקבלי האמונה הוא בכלל כפירה ר"ל דהא בהא תליא**, ופוק חזי מלפני כמאה וחמשים שנה בכל מקום שפקרו ויצאו לתרבות רעה לחרפות ולדראון עולם **תחלת קלקולם היתה לבזות ת"ח וגדולי ישראל ואח"כ הלכו מדחי אל דחי באין מעצור ר"ל וכידוע לרבים עכ"ל**.

ועי' בתו"כ (בחקתי פרשה ב') ואם את משפטי תגלע נפשכם שהוא שונא את החכמים כו' סוף שהוא כופר בעיקר וכ"כ הרמב"ם (בסוף ה' טומאת צרעת) דרך ישיבת הלצים הרשעים כו' באין לספר בגנות הצדיקים כענין שנא' תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק, ומתוך כך יהי' להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם שנא' ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר כו'.

ועל הנהר בכבוד התורה ות"ח אמרו (בשבת כ"ג ב') דרחים רבנן הו' ל"י בנין רבנן דמוקיר רבנן הו' לי חתנוותא רבנן דדחיל מרבנן הו' גופי' הו' צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמען מילי' כצורבא מרבנן.

ואמרו (אבות פ"ו) במ"ח דברים התורה נקנית וא' מהן באמונת חכמים כי אם אין לו אמונת חכמים לא יקבל מהן דבריהם ובב"ב ע"ה א' דיתבי ר' יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים, לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דציצלא לא משכחין כולי האי משכחין, לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחוקק בהן עשר ברום עשרים, אמר להו' הני למאן אמרו ל' שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים.

אתא לקמ"י דר' יוחנן א"ל דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי א"ל **ריקא אלמלא לא ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות**, ובערובין (כ"א) כל הלועג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת ושם (ס"ד) כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה מאבד הונה של תורה, ובקה"ר (פ"א) יהי' בעיניך דור שבא כדור שהלך שלא תאמר אילו הי' ר"ע קיים הייתי קורא לפניו אילו היו ר' זירא ור' יוחנן קיימין הייתי שונה לפניו אלא דור שבא בימך **וחכם שבימך כדור שהלך וחכמים הראשונים שהיו לפניך כו' וכה"א אל תאמר מה הי' שהימים הראשונים היו טובים מאלה (ועי' ר"ה כ"ה)**.

ובפסחים מ"ב א' אמר רב יהודא אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרשה רב מתנה בפפוניא למחר אייתו כולי עלמא חצבייהו ואתו לגבי' ואמרו ל' הב לנא מ"א, אמר להון אנא במיא דביתו אמר, וכתבו בשם הגר"ס זצ"ל שחז"ל ספרו לנו מעשה זה להראות עד כמה היתה אמונת חכמים חזקה אצלם שלא שאלו לו שאלות למה דוקא מים שלך וגם כל השנים אפו כולם מצות בלי המים שלך וכי לא יצאו ידי מצה אלא לא שאלו והאמינו בכל מה שהחכם דרש להם ולהראות שפך צריך להיות.

ובקובץ אגרות למרן החזו"א (ח"א סי' קפ"ב) שאלת איך הדרך לאמונת חכמים, תשובה אמונת החכמים תלוי' באמונת החכמה בכלל, **אין חכמה בעולמנו בלתי אם עברה לנו דרך נשמת חכם חי עכ"ל**.

הנה לא מצינו שום עברה שחז"ל החמירו בו כ"כ כבוד רבו ועל כל פגם בכבוד רבו חייבו מיתה מה שלא מצינו כן בשום דבר, עי' ברכות (ל"א ב') כל המורה הלכה לפני רבו חייב מיתה, ואמרו (עירובין ס"ג א') כל דמותיב מלה קמ"י רבי' אזיל לשאול בלא ולד, ושם (צ"ט א') כיח ורק בפני רבו חייב מיתה, ואמרו (סוף מס' כלה) כל הנותן שלום לרבו ומחזיר לו שלום וחולק על ישיבתו חייב מיתה.

ואמרו (מנחות ס"ח ב') צהבו פניך שהשבת את זקן תמהני אם תאריך ימים, וכן הוה ע"ש, ובחגיגה (ה' א') מבעט ברבותיו חייב מיתה ע"ש ובשבת (ק"ה ב') כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו ואמרו (פ"ד דאבות) מורא רבך כמורא שמים ואמרו (סנהדרין ק"י) **כל החולק על רבו כחולק על השכינה וכל העושה מריבה עם רבו כעושה מריבה עם השכינה וכל המתערעם על רבו כמתערעם על השכינה, וכל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר שכינה**.

וצריך ביאור למה החמירו כ"כ בכבוד רבו אבל הענין הוא כי כל התורה אנו מקובלין דור מפי דור עד מרע"ה וכמו שמנה הרמב"ם בהקדמתו מ' דורות ממ"ר עד רב אשי וכן הלאה כל דור מוסר לדור שלאחריו וכמו שאמרו בספרי ס"פ האזינו אשר תצום את בניכם וגו' אמר להם צריך אני להחזיק לכם טובה שתקיימו את

התורה אחרי אף אתם צריכים להחזיק טובה לבניכם שיקיימו את התורה אחריכם מעשה שבא רבנו מלודקיא ונכנס ר' יוסי בר' יהודא ור"א בן יהודא וישבו לפניו אמר להם קרבו לכאן צריך אני להחזיק טובה לכם שתקיימו התורה אחרי אף אתם צריכים להחזיק טובה לבניכם שיקיימו את התורה אחריכם משה גדול הוא ואילו לא באו אחרים לא היתה תורתו שוה אנו עאכ"ו, לכך נאמר אשר תצום וגו', וכן התורה נמסרת מדור לדור וכמו ששינוי (ריש אבות) משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'.

וכן בכל דור ודור כל רב לתלמידיו, **ואלו לא סמכו על רבם היתה כל התורה בטלה**, וכמ"ש הלל לאותו הגר (שבת ל"א א') שאמר לו תורה שבכתב אני מאמינך ושבע"פ איני מאמינך גיירני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב גיירי' הלל יומא קמא א"ל א"ב ג"ד למחר אפיך ל' א"ל והא אתמול לא אמרת לי הכי, א"ל לאו עלי ידידי קא סמכת דע"פ נמי סמוך עלי, וכ"ז במי שמכבד את רבו ומאמינו ומקבל ממנו אבל אם מזלזל ברבו א"כ לא יאמינו שום דבר וכל דבר יפקפק אולי אינו כן **וא"כ יבטל כל התורה כמו שהי' הענין בצדוקים וקראים שלא האמינו בתורה שבע"פ והלכו לדראון**.

ולכן הקפידו חז"ל כ"כ על כבוד רבו, וגם כבוד כל חכמי ישראל חמור מאד ואמרו (שבת ק"ט ב') כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו ולא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה ת"ח ובברכות (י"ט א') חד אשתעי מילתא בתרי' דמר שמואל ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחי' ואמרו שם דצורבא מרבנן הקב"ה תבע ביקרי' וכתב הרמב"ם (פ"ו מת"ת הי"א) **עוון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנאותן לא חרבה ירושלים עד שבו בה ת"ח שנא' ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו כלומר בזוים מלמדי דבריו**.

וכן זה שאמרה תורה אם בחקתי תמאסו מלמדי חקתי תמאסו, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעוה"ב והרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה כו', והמבזה את החכם חייב נידוי ומנדין אותו ב"ד ברבים כו' והמבזה את החכם אפי' לאחר מיתה מנדין אותו ב"ד כו'.

מי שנמצא בכלל האם אשתו יוצאת בהדלקתו

שאלה. מי שנמצא בבית הכלל האם אשתו יוצאת בהדלקתו נ"ח, או שמכיון שהוא מופקע מהבית אין אשתו יוצאת בהדלקתו. תשובה. צ"ע.

שמן שריפה בנר חנוכה

שאלה. לכאורה קשה על המבואר בתרומות (סוף פ"א) ששמן שריפה כשר לנר חנוכה, ולכאורה שמן שריפה הרי דינו לשרף, וא"כ נאמר בזה כתותי מיכתת שיעוריה ואין בזה שיעור לחצי שעה, וא"כ איך יוצא בזה ידי חובה בנר חנוכה. תשובה. כיון שראוי לנר חנוכה ל"ש כתותי מיכתת.

הדלקת נרות ברכבת.

שאלה. בערוך השולחן (סי' תרע"ז) כתב שמי שנוסע ברכבת אם יכול להדליק שם ידליק, וצ"ע הרי כל המצוה היא להדליק בבית ושם זה לא בית. תשובה. זה ביתו עתה.

הדליק בפתח הבית ורואין זאת בני רה"ר

שאלה. יש לעיין לשיטת התוס' וכך נפסק להלכה שמי שיש לו חצר מדליק בפתח החצר, מה הדין אם הדליק בפתח הבית ורואין זאת בני רה"ר האם יצא, או שלא יצא דלא הדליק היכן שחז"ל קבעו לו להדליק. תשובה. לא.

כונה להוציא בנר חנוכה

שאלה. יש לעיין האם בעל הבית שמדליק נרות חנוכה צריך להתכוין להוציא את בני ביתו, או שיוצאין אף אם לא התכוין להוציאם, ומה הדין כשהתכוין שלא להוציא ובסוף נתברר שהלה רצה לצאת יד"ח האם יצא בהדלקת בעל הבית. תשובה. לא.

בחורי ישיבה לענין השתתפות בחנוכה אחת

שאלתי למו"ר זצוק"ל אודות בחורים הישנים בישיבה באם ישתתפו כולם בכסף על חנוכה אחת אם יהני ואמר לי "ישתתפו כולם בכסף אז זה בסדר" (ועי' בספרנו ענפי משה בהל' ועניני חנוכה (סימן כ"ו) ע"ש).

עירב רוב שמן זית במיעוט שמן סויה לענין הידור בהדלקת נר חנוכה

שאלתי למו"ר זצוק"ל בענין מי שעירב רוב שמן זית עם מעט שמן סויה אם מיקרי דינא ידי הידור להדלקת נר חנוכה בשמן זית מאחר שדנו הפוסקים אם ביטול ברוב מהני להחיל דינים או רק להוריד איסורים. וא"ל מו"ר זצוק"ל דזה מחלוקת (אי ביטול ברוב מהני להחיל דינים או רק להעיד איסורים, אכן בנידון דידן שזה הידור יכול להיות שיצא בזה (ידי ההידור) [ועי' בספרנו ענפי משה בהלכות ועניני חנוכה (סימן ט"ז) משי"כ בזה ע"ש].

כלי קיבול לנר חנוכה בתפוח אדמה

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם אפשר לעשות חנוכה מתפוחי אדמה, והיינו שמגלף בהתפוח"א כעין בור ומניח בו שמן ומדליק, ואמר לי "אם אין משהו אחר מותר לעשות את זה, אבל אם יש משהו אחר למה לעשות את זה" (יסוד השאלה בזה מצד כל תשחית, ועי' מה שכתבנו בזה בס' ענפי משה בהלכות ועניני יום טוב (סימן נ"ח) ע"ש).

נר חנוכה מזיתי א"י

שאלה. האם יש ענין להדליק נר חנוכה משמן הנעשה מזיתי ארץ ישראל. תשובה. יתכן.

קליפות בצלים וביצים

שאלה. בכה"ח סי' תרע"ג (ס"ק ס') מייית מהחסל"א דקליפות דבצלים וביצים אינם ראויים להדליק בהם נר חנוכה, מאי טעמא. תשובה. ביזוי מצוה.

אין להדליק מנר לנר אף בנר הידור

שאלה. כ' רמ"א ז"ל סי' תרע"ד ס"א דנהגו להחמיר בנר חנוכה שלא להדליק מנר לנר האם כוונתו שאין להדליק נמי נר הידור מנר הידור. תשובה. כן.

ויתן לך במוצאי חנוכה

שאלה. בהיותי במשך השנים אצל מו"ר שליט"א ראיתי דהיה פעמים (או פעם) שאמר במוצאי חנוכה ויתן לך קודם הדלקת נ"ח ויש פעמים (או פעם) שאמר אחרי הדלקת נ"ח. איך למעשה יש לנהוג בזה. תשובה. אין נ"מ.

מדוע אין חשד בב' חלונות

שאלה. בספר פרדס יוסף החדש על חנוכה (ס"ק תק"ט) שאל למו"ר שליט"א במי שיש לו ב' חלונות מב' רוחות אם צריך להדליק נר חנוכה בשניהם, והשיבו מו"ר שליט"א דאין צריך. ויל"ע מ"ט לא נחוש בהא לחשדא. תשובה. אין כאן שום חשד שיאמרו בשני' הדליק.

עמידה בברכת נר חנוכה

שאלה. האם צריך לברך ברכות הדלקת נר חנוכה בעמידה. תשובה. לכתחילה.

המותר מנרות חנוכה

שאלה. האם אפשר לשמור המותר מהדלקת נר חנוכה ולשרפו בשריפת חמץ או דבעי לשרפו מיד אחר חנוכה. תשובה. אין ראוי שמא יכשל בה. (לוקט ונערך מתוך ספר פתחי חיים)

קריעת בגדיו בחנוכה

אדם ההולך בחנוכה לשריד בית מקדשינו, הכותל המערבי, האם חייב לקרוע בגדיו זכר לחורבן. תשובה. כן. (שיח חיים להרה"ג ר' חיים מלין שליט"א)

מדוע ברכת שהחיינו כל אחד בפ"ע

שאלה. למה מברכין כל אחד שהחיינו ביוהכ"פ ולא אמרי' שהש"צ יוציא כולם מדין ברוב עם הדרת מלך, וכן בנר חנוכה למה אין האב מוציא את כל בני ביתו בברכות. תשובה (מהדו"ק): כי כל א' שמח בפ"ע. תשובה (מהדו"ב): כ"א שמחה אחרת.

בל תוסיף מדרבנן

שאלה. כשמוסיף במצוה דרבנן כגון שמדליק נרות ביום אחרי חנוכה האם איכא בזה איסור בל תוסיף (מדרבנן). תשובה. כן. (מספר שמחת אברהם - מכתבי הנדיב הרב אברהם וולפסון ז"ל)

דיני נר חשדא בחנוכה

שאלתי למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל (מרחשון התשע"ט): נר חנוכה שמדליק מפני חשדא, האם מותר להדליקו בשמן מאוס דלכאורה אינו נר המצווה ואינו מברך עליו, או שמא לא פלוג (וכן שהרואה מברך עליו ואינו יודע, ואיך יברך על נר משמן מאוס)? ואמר לי הרב זצ"ל (מרחשון התשע"ט): אסור להדליק נר חשדא בשמן מאוס.

ומצאתי לרבינו האור החיים הקדוש בספרו פרי תואר (יו"ד סימן י"ט ס"ק א') שכתב דהמדליק בב' פתחים בעי למיעבד ככל חוקות ומשפטי חנוכה בעי שמן זית ושיעור.

יארצייט השי"ש להגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל נביא מה שהביא מרבינו זצוק"ל בעניני השעה, נכתב ע"י נכדו הגאון רבי אהרן גרגנדש שליט"א סטרא דקדושה

כשלמדו בחברותא אחר רבינו מרן זצוק"ל למו"ז זצ"ל דברים רבים, ופ"א סיפר מרן רבינו למו"ז אשר מרן החזו"א זצ"ל אמר לו בתחילת דרכה של המדינה הארורה פה באר"י, שיש חבל ארוך שמצדו הא' הרשע ב"ג מושך ומצדו הא' הוא [מרן החזו"א זצ"ל] מושך ופעם הוא מנצח ופעם הוא מנצח. וכבר ידוע אשר אמר מרן החזו"א לאותו רשע שהם יצטרכו לפנות מקום לעגלה המלאה שלנו וכמפורסם. וזה נדפס עתה בספר אריה שאג על חומש בראשית עמ' שמ"ה וכך הוא הלשון שם: איך החזון איש נחלץ להלחם באבי אבות הטומאה? סיפר לי מו"ר הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א לפני כחמישים שנה כשלמדתי אתו בחברותא כל יום, ואז הוא סיפר שמרן החזון איש אמר לו: יש חבל ארוך, בקצהו האחד מחזיק בן גוריון, ומנסה למשוך את כל עם ישראל אליו, ובקצה השני אני מחזיק, ואני מנסה למשוך את כל עם ישראל לכיוון שלי, לפעמים הוא חזק יותר ולפעמים אני חזק יותר... ע"כ.

לשעתם ולדורות! מתוך דברי רבינו בסוכות תשע"ד על הגזירות שהיו כאן היום רח"ל נגד עולם התורה:

זה כבר נגזר, דור שבן דוד בא קטגוריה בתלמידי חכמים כתוב בגמ', זה דור קשה זה סימן שהמשיח צריך לבוא. העיקר שהציבור לומדים בהתמדה ברוך השם, כל הישיבות מגיעים ואומרים שבחורים לומדים בהתמדה ב"ה.

ו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבתינו זצוק"ל שליט"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות ביזכי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"ז ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

740

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ויצא תשפ"ו

הניסיונות שהביאו לשלמות האבות

*אנחנו עוסקים עכשיו בפרשיות של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, מפרשת לך לך עד סוף חומש בראשית האריכה התורה בכל מעשי האבות, וכבר אמרו חז"ל (עין תנחומא לך לך ט) מעשי אבות סימן לבנים, שאם התורה מאריכה בזה ומספרת הרבה סיפורים על האבות, סימן שזה לימוד בשבילנו.

ובפרשת ויצא עוסקים ביעקב אבינו שנאמר עליו (כב, כז) איש תם יושב אוהלים, 'תם' זה מידות טובות, ויושב אוהלים זה התמדה, שהיה עוסק בתורה כל הזמן, עם כאלה זכויות גדולות, מידות טובות והתמדה בתורה, ובנוסף לזה אחר כך גם קיבל את הברכות מיצחק, ויתן לך האלוקים מטל השמים וגו', שכפשוטו זה ברכות על העולם הזה.

אבל מיד אחרי הברכות התחילו צרות ליעקב, שעשו רצה להרוג אותו והוצרך לברוח ולהתחבא ממנו, ובדרך אליפו לקח ממנו את כל רכושו, ונטמן ארבע עשרה שנה בבית עבר, מפני הפחד מעשו שלא יהרגנו, ואחר כך בבית לבן שוב היו צרות, ועבד עבודה קשה מאד, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה, במשך עשרים שנה! ואחרי זה שוב היו צרות עם דינה ועם יוסף, ולא ראה את יוסף במשך עשרים ושתיים שנה.

והיינו למרות זכויותיו הרבות, זה היה ניסיונות מן השמים, וכמו שהיו לאברהם אבינו עשרה ניסיונות, וביאר הרמב"ן (בראשית כב) שכל הניסיונות שיש לאנשים וכן לאבות הקדושים, הם כדי להוציא מן הכוח אל הפועל את המעלות, וכדי שייצאו לפועל כל המעלות של האבות באמונה ובמידות טובות היו צריכים את הניסיונות, כי אחרי שיוצא הדבר מהכוח לפועל – מקבלים מעלה יותר גדולה, וכמו שנאמר לאברהם אחרי ניסיון העקידה (כב, יב) עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, דהיינו עכשיו, אחר עמידתו בניסיון, שהוציא את כוחותיו אל הפועל, נהייתה היראת שמים יותר גדולה. וגם המידות יותר טובות, וכל המעלות יותר חזקות, על ידי העמידה בניסיון.

וכך גם יעקב אבינו, היה צריך יותר חיזוק כדי להגיע אל השלמות, ואם היו לו חיים טובים כמו בבית יצחק שהיה יושב אוהלים שלא חסר לו כלום, עדיין לא היה מגיע למדרגה הגדולה של יעקב שהגיע עד לדרגת 'ישראל' כי שרית עם אלוקים וגם לדרגת 'ישורון', ולכל המדרגות האלו של שלמות זכה יעקב אבינו על ידי העמידה בניסיונות.

ה'עולם הזה' עבור הטבה לבריות

ומצינו עוד ברמב"ם סוף הלכות שכירות שכתב, מפני מה זכה יעקב אבינו לעשירות גדולה, כמו שכתוב (ל, מג) ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים, ומאד מאד היינו למעלה מן הטבע, הצלחה גדולה כזו בעולם הזה, וביאר הרמב"ם כי יעקב זכה לזה בשכר שעבד אצל לבן בכל כוחו.

ואף על פי שזה לא היה מידת חסידות לעבוד בכל כוחו, וכמו שכתב הרמב"ם שם שכל פועל חייב לעבוד בכל כוחו, כיון שגופו קנוי והוא משועבד למעביד שלו, וכתב הרמב"ם שלומדים זאת מיעקב אבינו, שאם הוא עבד אצל לבן בכל כוחו סימן שהיה חייב בזה, ואם כן זו לא מידת חסידות, אלא חיוב שכל פועל חייב, לעבוד בכל כוחו, ויעקב עשה את חיובו, אך מכל מקום הוא זכה בשכר זה לעשירות בעולם הזה.

וכתב הרמב"ם שם לפיכך נטל שכר זאת 'אף' בעולם הזה, דהיינו שעולם הבא בודאי מגיע לו עבור מה שעבד בכל כוחו, ואף שהיה חייב בזה, אבל סוף סוף הרי זה נגד הטבע, וצריך להתאמץ ולהתגבר נגד הטבע, ובודאי שמגיע על זה עולם הבא, אבל גם עולם הזה.

ומבואר מדבריו כי השכר שזכה יעקב אבינו לעשירות בעולם הזה הוא על מה שעבד בכל כוחו, ולמרות שהיו לו עוד מצוות וזכויות מרובות, אבל על כל המצוות קיבל שכר בעולם הבא, ואילו על העבודה אצל לבן בכל כוחו קיבל גם 'עולם הזה'.

והטעם לזה הוא, מפני שעולם הזה מגיע מידה כנגד מידה עבור דברים שבין אדם לחברו, וכמו שמבואר במשנה בריש פאה אלו דברים שאדם

* מתוך שיחה בישיבת פוניבז', ויצא תשס"ג.

בדברי הרמב"ם המובאים בסמוך על העשירות שזכה יעקב אבינו בשכר שעבד את לבן בכל כוחו, היה רבינו מאריך בשיחותיו לבאר מקור הדברים. ונעתיק כאן מתוך ספר משמר הרש"ם מגיסו הגאון רבי שמעון משה דיסקין זללה"ה, שמביא את הביאור בתמצית דברים:

ואפתח בהערה אמיתית מגיסו הגרי"ג אדלשטיין (שליט"א) שכתב הרמב"ם שלהי שכירות פועלים שחייב לעבוד בכל כוחו, ולמדה מיעקב אבינו, ואם עשה כן שכרו רב מאד, כמו שכתוב ויפרוץ האיש וגו'. והנה זה פשוט, דאין להקשות וכי מיעקב אבינו נגמור, דבודאי אין כל הידור להעשיר את לבן, ויתכן דאף קודם מתן תורה שייך לא תחנם, ועל כרחך שהדיון כן, אלא צריך עיון מנא ליה שהשכר ויפרוץ הוא עבור זה.

ויש לומר שכך הן סדר הכתובים, שטענת בני לבן הייתה מאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, ולכן היו פני לבן לא כאתמול, ולזה קרא ללאה ורחל השדה וסיפר להן שראה פני אביהן היינו הטענה הזו, והתשובה היא ואתנה ידעתן כי בכל כוחי עבדתי את אביכן, והרי מקרא מלא שלכן פרץ לרוב.

אוכל פירותיהן בעולם הזה, והיינו רק ה'פירות' מלבד הקרן הקיימת לעולם הבא, וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות שכל הדברים שמוזכרים שם הם ענייני בין אדם לחברו, שעושים טובה עם הבריות בעולם הזה, ובשכר זה זוכים מידה כנגד מידה לעולם הזה, וכך גם יעקב אבינו בשכר מה שהטיב לבריות בעולם הזה ועבד בכל כוחו, זכה לעשירות בעולם הזה, נוסף על הקרן הקיימת לו לעולם הבא.

השנים ה'מיוחסות' של יעקב אבינו

אבל לפני שהגיע ללבן היה יעקב אבינו ארבע עשרה שנה בבית עבר, וביארו המפרשים (עין שמירת הלשון שער התורה פ"ט) שכך היה הסדר לצורך שיוכל לעמוד בניסיונות בבית לבן, מפני שקשה להיות בשלמות אצל לבן, וכשנמצא עמו בשכנות עלול ללמוד ממעשיו הרעים, ואם היה מגיע לשם ישר מבית יצחק, עדיין לא היה מוכן עם כל ההכנה הנצרכת לעמוד בניסיונות בשלמות.

ולכך הוצרך תחילה לעבור ארבע עשרה שנה בבית עבר ולעסוק שם בתורה יומם ולילה, כמו שכתוב (כח, טז) 'וייקץ יעקב משנתו', וכתב בבעל הטורים 'משנתו' – קרי ביה ממשנתו. מתוך שהוא הוגה בתורה ביום גם בלילה לא שכב לבו מלהגות בה בחלומיו, ומכוח זה היה יכול אחר כך לעמוד בניסיונות של לבן, וכפי שאכן העיד על עצמו 'עם לבן גרתי' ותר"ג מצוות שמרתי (רש"י ריש וישלח).

ובגמרא מגילה (יז, א) אמר, למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב, כי מחשבון שנותיו של ישמעאל למדנו שיעקב אבינו שימש ארבע עשרה שנה בבית עבר, וכתב הנצי"ב בהעמק דבר, שלכאורה היה ראוי לומר 'לידעי' בהן שנותיו של יעקב, ומדוע אמרו 'לייחס' בהן? אלא הכוונה לומר ששנים אלו הם השנים המיוחסות של יעקב אבינו, שכל מעלת שלמותו באה מכוח אותן השנים, שלמד תורה במסירות נפש, כשהיה שרוי בפחד מוות וברח מפני עשו אחיו.

וכלשון חז"ל 'שינטמי' בבית עבר לעסוק בתורה, ורש"י בתחילת הפרשה כתב על הפסוק (כח, יא) 'וישכב במקום ההוא' שכל אותן השנים לא שכב לישון בלילה, ושנים אלו של לימוד התורה במסירות נפש, הם השנים הכי מיוחסות, שחשיבותן הגדולה של יעקב אבינו באה מתוך השנים האלו, והם היו ההכנה כדי שיוכל אחר כך לעמוד בניסיונות בבית לבן, וכדי שיוכל לקיים את ה'בכל כוחי עבדתי את אביכן' עם מידות טובות בשלמות, כי תורה ומידות טובות תלויים זה בזה וכפי שכבר דיברנו כמה פעמים.

מעלת שיחתן של עבדי אבות

ורואים את זה בעוד מקום, שאמרו חז"ל על אליעזר עבד אברהם (הובא ברש"י חיי שרה כד, מב) יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום יותר מתורתן של בנים, כי בתורה יש הרבה מצוות שלא ניתנו אלא

יארצייט מרן הגאון רבי איסר זלמן זללה"ה

במוצאי ש"ק יחול היארצייט למרן הגאון רבי איסר זלמן זללה"ה בעל אבן האזל. ונביא כאן ב' עובדות על מידותיו המופלאות.

~ ~ ~

סיפר רבי אברהם צבי טויב שליט"א:

הייתי פעם בשמחה משפחתית עם מרן רבי גרשון ברגע מעניין מאוד. ישבנו עם בני משפחת מרן בסעודת ברית מילה, ובעל הברית אמר שטיק'ל תורה בדין 'מילה שלא בזמנה'. מתוך היכרותו הקרובה עם בעל הברית, פלפל עמו רבי גרשון בחביבות, גם הקשה ודן אך יהיה ההסבר בסוגיות נוספות בש"ס.

תוך כדי שרבי גרשון מפליג איתו בשמחת עיון התורה, בעל הברית חש שאינו עומד בעומס ושתיקף הוא מאבד כבר את הכיוון... עד שברגע מסוים אור אומץ וזרק לחלל לאמר: נראה לי שלפי רבי איסר זלמן, הדברים כן יכולים להסתדר...

ברגע כמיומא וממוש ללא ניד עפעף הבין מרן את כוונתו והחזיר את דבריו בקול רם: "נכון נכון, ודאי זה אכן יכול להסתדר!" והחל לסדר את הדינים העולים ולרכך את הקושיה שהייתה קודם: "לפי החידוש ההוא, אדרבה מה שאמרתם זה רק מוסיף צד חזק וסברה חזקה יותר" --- והדרשה הסתיימה לתפארת.

רבי שמשון דינין שישב איתנו בסעודה, שאל אחר כך את מרן הגר"ג: "לאיזה רבי איסר זלמן הכוונה?" אמר לו רבי גרשון, פשוט שכוונתו הייתה לסיפור הידוע עם רבי איסר זלמן באמצע השיעור בישיבת 'עץ חיים', וכך היה המעשה:

היה בחור ב'עץ חיים' שמעולם לא פתח את הפה בשיעור, ויהי היום ב'שיעור כללי' הוא פתח את פיו בשאלות שלא מן העניין וללא טעם וריח... רבי איסר זלמן התפלא מה קורה לו היום, ובחושיו הדקים ובצדקותו הבחין בדבר נוסף כי בצדי בית המדרש, עומד יהודי אורח שלא מגיע בקביעות לשיעורים. חישב מרן רבי איסר זלמן, כי אותו יהודי נכנס ובא לראות את הבחור לשם שידוך, ולכן הבחור החליט לשאול כדי לעשות רושם. מיד סידר רבי איסר זלמן ועשה מכל השאלות שלו 'מערכה שלמה', והפך את טעויותיו ללמדנות רבה ולחידושים מבריקים...

~ ~ ~

בהזדמנות סח רבינו על יופי מידותיו של רבי איסר זלמן:

כשהגענו לארץ הייתה כאן עניות גדולה מאוד, וכשאחת מקרובות המשפחה עמדה להינשא, היה צורך להשיג לחתונה את הדברים הבסיסיים הפשוטים ביותר, ומאחר שלא הכרנו כאן הרבה אנשים לא ידענו מי יכול לעזור בזה, והציע אאמו"ר לעלות למרן רבי איסר זלמן זללה"ה שהכיר את הסבא בעל 'חידושי בן אריה' מעת שלמדו יחד אצל מרן הגר"ח מבריסק.

ואכן הלכנו לרבי איסר זלמן, וסיפרנו על הענין, ושאל רבי איסר זלמן את אאמו"ר האם יש לו איתו את הספר של הסבא 'חידושי בן אריה', והשיב אאמו"ר בחיוב, וביקש רבי איסר זלמן לקחת את הספר להשתמש בו, והביא לו אאמו"ר את הספר.

ויצא רבי איסר זלמן מהבית למשך איזה זמן, ולאחר מכן חזר ואמר, תראו, אני אין לי כל כך קשר עם עשירים גבירים כאן בארץ, אבל תלכו לרב הרצוג, והוא בודאי יוכל לעזור לכם. והלכנו לרב הרצוג, והוא מיד קיבל את אאמו"ר במאור פנים ואמר לו, האם אתם הבן של החידושי בן אריה? הנה, יש לי פה את הספר בבית, ודיבר איתו בחביבות גדולה, ועזר לו מאוד.

והתברר כי בזמן שהם חיכו לרבי איסר זלמן, הוא הלך לרב הרצוג וסיפר לו שאאמו"ר עומד להגיע לבקש עזרה בשביל מישוהו, ויידע כי הוא בנו של ה'חידושי בן אריה' שלמד איתו אצל רבי חיים, וטרח במיוחד להביא לו את הספר כדי שיוכל להראות שכבר יש לו את הספר והוא מכיר את אביו שהוא אדם חשוב ויעזור לו... אלו היו מידותיו המיוחדות של רבי איסר זלמן זללה"ה.

ברמיזה, ואילו שיחתו של אליעזר עבד אברהם עם כל מה שהוא דיבר נכפל ונכתב בתורה שני פעמים, ורואים מזה את החשיבות של שיחת עבדי אבות. וצריך ביאור מהו שאמרו 'יותר מתורתן של בניס', וכי זה חשוב יותר מתורה, הרי זה רק מעשה טוב שעשה שליחות מצוה לאברהם, ומה המיוחד בזה כל כך?

אלא הביאור הוא כי באליעזר רואים דבר מיוחד, שהרי הוא רצה להשיא את יצחק לבתו, ואליעזר עצמו היה אדם חשוב מאוד, כמו שכתוב הוא דמשק אליעזר ואמרו חז"ל (יומא כח, ב) שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, המושל בכל אשר לו שהיה מושל בכל תורת רבו, ועוד אמרו (נדרים לב, א) שאליעזר בגימטריא שמונה עשר ושלוש מאות, שהיה שקול כנגד שמונה עשר ושלוש מאות איש לנצח את המלכים, עם זכויות כאלה של תורה.

ואף על פי כן כשהוא רצה להשיא את בתו ליצחק, אמר לו אברהם: בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך (רש"י כד, לט), והיינו למרות כל מעלות השלמות של אליעזר, הוא היה ארור מבני כנען, או שהוא עצמו היה כנען (עין בראשית רבה נט, ט, ובמהר"י ובפ"י יוסף שם) שנאמר עליו "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו", וכיון שהוא ארור לא שייך שיתדבק בברוך, ביצחק.

אבל אחר כך כתוב שלבן אמר לו (כד, לא) "בוא פרוך השם", ואמרו על זה במדרש (בראשית רבה ס, ז) שיצא מכלל ארור לכלל ברוך, והיינו ממה שהתורה כותבת שלבן אמר כך, סימן שבאמת זה נכון, והוא נהפך להיות ברוך, ובתחילה כשאברהם דיבר איתו הוא היה ארור, אבל אחרי שסידר את השידוך ליצחק עם רבקה הוא נהיה ברוך.

והטעם לכך אמרו במדרש "מפני ששירת את הצדיק באמונה", והיינו ששירת את אברהם אבינו הצדיק, ובאמונה, דהיינו שעשה את השליחות עם כל ההשתדלות, ולמרות שרצה את יצחק לבתו, הוא לא התחשב בזה אלא עשה הכל בנאמנות בכל הלב, עם תפילה ועם כל מה שדיבר עם משפחת רבקה להשפיע עליהם שירצו, בהשתדלות כל כך גדולה, כמה שאפשר, שייצא השידוך עם רבקה, ובזכות ההתנהגות הזו של מידות טובות זכה ונהפך לברוך.

וביפה תואר על המדרש שם מוסיף עוד: ועל ידי ששירת אותו צדיק באמונה וכו' - כי ההשתעבדות לגדולים הוא עצם החירות והחופשיות וכמו שכתב בעל העקידה, לזה אמר שבמה ששירת את אברהם באמונה יצא מכלל העבדות שהוא הארור ונכנס לחירות שהוא ארור, ע"כ. והיינו שמי שמשועבד לצדיק, שהצדיק שולט עליו, וכל מה שהצדיק רוצה הוא עושה, הרי הוא מתחנך בזה, שהצדיק מחנך אותו והוא מקבל את החינוך של הצדיק, ושעבוד כזה עושה חירות ושחרור!

שלמות האדם - תורה ומידות טובות

והוא כענין מה שאמרו (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, דהיינו שהתורה משחררת, ובלי תורה האדם הוא עבד ואינו בן חורין, כי הוא משועבד לכוחות הטבע ולתאוות הגוף ואינו יכול לשלוט עליהם, ואין לו שליטה על התאוות והרצונות של הגוף, אבל אם הוא עוסק בתורה אזי התורה מעדנת ומזככת אותו, עד ששולט על הטבע, ובזה הוא בן חורין, שהטבע נעשה עבד לשכל, על ידי התורה.

וכך גם מי שמשועבד לצדיק, זה משפיע עליו חינוך לשלוט על הטבע, ונעשה בן חורין משליטת התאוות הגשמיות. וזהו שאמרו על אליעזר שעל ידי ששירת את אברהם באמונה נהפך להיות ברוך, כי קודם הוא היה 'ארור' עם חיסרון בשלמות המידות, שזה היה החטא של חם אבי כנען, חיסרון בהליכה אחר התאוות, והיה צריך תיקון לשנות את הטבע, והתיקון היה על ידי ששירת את הצדיק באמונה.

והיינו ראשית על ידי שהוא נמצא אצל אברהם, עם כל התורה של אברהם, שזה משפיע ומוסיף שלמות, ובלי תורה בודאי לא שייך שלמות, והוא היה מושל בתורת רבו ודולה ומשקה ממנה לאחרים, עם כל כוח התורה, אבל זה עדיין לא משפיע לגמרי, והוא גם 'שירת את הצדיק' - שקיבל ממנו השפעה, וגם קיים את זה למעשה, 'באמונה' כמו שצריך בשלמות, ובזה הגיע לתיקון המידות הגמור, וכבר נהיה ברוך.

וזהו 'יופי' שיחתו של עבדי אבות, שהתורה מאריכה וכותבת את זה כדי להראות לנו מהו שלמות האדם: מידות טובות עם כוח התורה, וזה יפה לפני המקום יותר מתורתן של בניס, כי בלי מידות טובות גם התורה אינה בשלמות! וכמו שמפורש בהרבה מקומות כי כשיש פגם במידות זה פגם בנפש וכל התורה היא פגומה.

ורואים בזה שוב את הקשר של תורה עם מידות, ששלמות האדם היא על ידי שני הדברים האלה, תורה ומידות טובות.

לעילוי נשמת ר' **צבי זוסמן** ז"ל
בן ר' יצחק הלוי ז"ל
נלב"ע י"א כסלו תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' **יעקב** ב"ר **יחיאל נוימאן** ז"ל
נלב"ע ט' כסלו תשס"ח - תנצב"ה

לע"נ הרה"ג רבי **נחמיה** ב"ר **דוד צבי ציטרון** זצ"ל
מנהל סמינר 'אור החיים' כארבעים שנה
נלב"ע ט' כסלו תשע"ו - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
הרב **אליעזר** ב"ר **יצחק קיסטר** זצ"ל
נלב"ע ז' כסלו תשע"ח - תנצב"ה

מנחת דבר פרשת וייצא

מרבן של ישראל רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

שנה ד' גיליון ח'

הנאה (ונחלקו עליו תוס' פסחים כ"ו א' גבי הנאה מצילו של היכל כאשר האריך בזה בספר שער המלך).

ולפי דרך הקושיה יש לתרץ שהוא כתרנגולת שמרדה שאמרו בגמ' חולין קל"ט שיצאה מידי מעילה. וכיון שעברו ימים רבים ולא ידוע לבני אדם שאבנים אלו של גבוה הם אינם תחת יד הקדש. ואמנם תרנגולת שמרדה היא קדושת בדק הבית, וצ"ע אם אמרו כן גם בקדושת הגוף עי' רשב"א שם וברש"י ד"ה במקדיש. ועי' חזו"א בכורות י"ח י"ז בתחילת דבריו. (ועי' עוד בדין אבני היכל שנשרו שפקעה קדושתן אם הוא גם באבני מזבח).

וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה (כ"ח י"ח)

אסור להקים מצבה בשום מקום, וכדכתיב ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' וגו' וביאר הרמב"ם בפ"ו מהלכות ע"ז ה"ו דמצבה הוא בנין גבוה של אבנים או של עפר שהיה מנהג העובדים עבודה זרה לבנות ולהתקבץ עליו לעבודתם הרעה. ולכן הרחיקנו הכתוב שלא נעשה כמוהו אנחנו.

וכתב הרמב"ן דכבר פירשו רבותינו (ע"ז נ"ג ב') ההפרש שבין המצבה למזבח, שהמצבה אבן אחת והמזבח אבנים הרבה ונראה עוד שהמצבה תעשה לנסך עליה נסך יין וליצוק עליה שמן, לא לעולה ולא לזבח, והמזבח להעלות עליו עולות ושלמים, ובבאם לארץ נאסרה עליהם המצבה מפני ששמו אותה הכנענים להם לחק יותר מן המזבחות, אף על פי שכתוב בהם את מזבחותם תתוצון, או שלא רצה לאסור הכל, והשאיר המזבח שראוי לנסך ולקרבתו.

והנה בשו"ע לא הועתק לאו זה דלא תקים, ועי' שו"ע יו"ד קע"ח ס"א דלא יבנה מקומות כבנין היכלות של עכו"ם כדי שיכנסו בהם רבים כמו שהם עושים, ע"ש. והחילוק בין הלאו דלא תקים מצבה לדין הנ"ל דלא לבנות מקומות וכו', דבנית כעין היכלות וכו' איסורו הוא לכל מטרה שהיא אם נעשה הבנין כעין בניני העכו"ם, ולא דמצבה הוא רק למטרת עבודה זרה או עבודת ד' או להגדיל ע"ז, וכן אין צורת הבנין לשם כנס' לתוכו, שאל"כ היו אסורים כל בתי כנסת אלא אצלו וכמב' בלשון הרמב"ם. וערמב"ן עה"ת מש"כ בגדר לאו זה ולכא' יש בזה פלוגתא, ועי' בחינוך מצוה תצ"ג ובמנ"ח, - וכן בצורתה נחלקו. [ולאחר שהקימו לכא' ג"כ עוברים על ההתאספות אצלה, מיהו ל"מ לאו על כך, ועי']. ויל"ע לענין אחרים מקימים לו, עי' בהשג' רמב"ן לשהמ"צ מל"ת סוף מ"ה.

ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלו' וזה שער השמים (כ"ח י"ז)

מלישנא דירושלמי דמייתי הרמב"ן מגילה כ"ו ב' (ד"ה והא) רבי אמי מפקד לספרא אין אתי בר נש לגביכון מלכלך באורייתא תהוון מקבלין לי' ולחמריה ולמאניה [ופשטא דבארץ ישראל הוה דרבי אמי הי' שם, וכן ריב"ל דמייתי שם בירושלמי הוה תמן. ויל"ע בלשון הר"ן בהעתקת דברי הרמב"ן, ודו"ק שם] מבואר דהכל שרי לעשות בבית הכנסת בשעת הדחק. ודברי המג"א דדווקא אכילה ושתי' שרי צ"ב. ולכ' גם שיחה שרי [עי' מ"ב סק"ב דשיחה בטלה היינו אפי' שיחת חולין לצורך פרנסה] דאטו יגור שם ולא ישוחח בצרכיו וכיוב"ז אלא יצא החוצה לשם כך, ואם כן הכל שרי. ועי' סמ"ק שהובא בב"ח דמשמע שם לשיטתו, דת"ח שרוי בביהכ"נ ובביהמ"ד, דשרו בכל. ודברי המג"א שכתב וז"ל, אטו ת"ח אינו מוזהר על מורא מקדש, ע"כ, לכ' ק' מדברי הסמ"ק האלו. שו"ר בא"ר דמייתי עלה מדברי סמ"ק, וכן יש לדון בדברי המ"ב סק"ו דאסר אף שיחה בטלה [דהיינו להאמור במ"ב הנ"ל סק"ב היינו אפי' שיחת חולין לצורך פרנסה], וצ"ת. [וכן הר"ן שהתיר בביהמ"ד לכ' גם שיחה לצורך התיר, וע' בה"ל ד"ה וי"א] ויש לעיין בכל זה.

עי' מג"א סק"ו שכתב וז"ל, שאסור ליכנס בה אלא לדבר מצוה [רמב"ם] ועס"א. ע"כ. [וכוונתו במה שציין לס"א דלא כתב שם רק ומפני החמה וכו'. ויל"ע יו"ד ר"ס שס"ח לענין בית הקברות דנמי אסור לעשותו קפנדריא ולא מצאנו שם איסור ליכנס שלא לדבר מצוה]. וז"ל החי"א, אסור ליכנס לביהכ"נ ולביהמ"ד כי אם לצורך תפילה או ת"ת וכו' [ודו"ק לענין לישב שם וכמוש"נ]. ועי' באה"ל ד"ה בחמה ודו"ק. ולפי"ז הנכנסים לביהכ"נ ולביהמ"ד לראות נוי הביהכ"נ לכא' לאו שפיר עבדי [ויל"ד].

שו"ע ס"ח. אינו קדוש עד שיתפללו. עי' ע"י אמירת תשבחות. ועי' רש"י ברכות ו' א' ד"ה במקום. ודו"ק.

ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו (כ"ח י"א)

עי' בילקוט שהאבנים ששם יעקב סביב ראשו היו אבני המזבח שעקד בו אברהם את יצחק. וקשה איך נכשל יעקב בהנאה מן ההקדש. ובזית רענן למג"א תירץ שהיא הנאה שלא כדרך. אבל אין תירוץ המג"א מספיק לדעת תוס' בסנהדרין פ' א' שמעילה בהקדש אסורה גם שלא כדרך

ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה

ויצק שמן על ראשה (כ"ח י"ח)

° יעקב יצק שמן נס על המצבה, ויש לבאר, דהנה כאשר יעקב הלך לבית לבן מובא ברש"י (פרק כ"ט פסוק י"א) שאליו בן עשיו רדף אחריו במצוות עשיו אביו להורגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו ולא הרגו. אמר לו מה אעשה לצייו של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי והעני חשוב כמת. ולפי זה לא היה ליעקב באותה שעה שום רכוש, שאת הכל נטל אליפז, וכמובן שגם לא היה לו שמן זית בשביל ליצוק על המצבה שהעמיד לפני ה'. והשמן שיצק על המצבה, מביא הרמב"ן (פסוק י"ז) מפרקי דרבי אליעזר שכתב שירד לו שמן מן השמים בשביל ליצוק על האבן. א"כ השמן הזה לא היה "שמן זית" אלא שמן נס, ושמן נס אינו נחשב לשמן זית, ולכן כאשר התרגום כתב רק שיצק שמן על ראשה, ולא כתב שהשמן היה שמן זית. משום שבאמת השמן לא היה שמן זית, אלא שמן נס. אבל בפרשת וישלח מדובר לאחר שיעקב חזר מבית לבן, ובאותה שעה הוא כבר היה מרובה בנכסים, ובוודאי שה' לו שמן זית אמיתי בשביל ליצוק על האבן, ולכן הוסיף שם התרגום יונתן שהשמן שיצק היה שמן זית. ובאמת עיקר הדברים כבר מדוקדק במדרש, דהכא בפרשת ויצא (פרשה ס"ט אות ח') כתב המדרש, "ויצוק שמן על ראשה, שופע לו מן השמים כמלא פי הפך". ובפרשת וישלח (פרשה פ"ב אות ו') כתב המדרש, "יצוק עלי' שמן, כמלא פי הפך". ולא הוסיף שהשמן היה שופע לו מן השמים. ובפירוש מהרז"ו כתב, דהכא לא היה לו כלום עימו, לכן הוצרך שיושפע לו מן השמים שמן. אבל בפרשת וישלח שהיה בעיר במקום ישוב בעושר וכבוד כבר היה לו שמן, ולא היה צריך לנס שיושפע לו שמן מן השמים, ולכן כתב רק שיצק שמן כמלא פי הפך, אבל הנס הזה שהיה שופע לו שמן מן השמים לא היה.

וידר יעקב נדר אם יהיה אלו עמדי ושמרני בדרך הזה

(כ"ח כ"ב)

בנדרים כ"א א' איתא דרבי טרפון סבירא לי' שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה, שצריך שתהי' הקבלה דבר מפורש ומוחלט, ולא דבר מסופק.

ודינא דרבי טרפון קשה מכל נדרים של יעקב אבינו ע"ה, ועוד יפתח חנה וידר ישראל, וצ"ב לחלק בין נדרי ממון לנדרי איסור.

וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (כ"ח כ"ב)

טעון ביאור, מדוע נדר עתה להפריש מעשר, הא בלאו הכי כבר היתה מצוה זו בידו, וכמו שקיימו האבות הק' כל

התורה כולה (יומא כח, ב), ובפרט מצות מעשר שהיא מפורשת בקרא. ואולי י"ל דנדר שלא יכניס דרך גגות וקרפפות, עי' גיטין פ"א א', דורות הראשונים מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות ודרך קרפפות כדי לפוטרו מן המעשר.

וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (כ"ח כ"ב)

במדרש איתא דיעקב תיקן לתת מעשר מן הממון, וקשה הרי מצינו כבר אצל אברהם שנתן מעשר כספים כדכתיב ויתן לו מעשר מכל, וי"ל דאברהם נתן פעם אחת ולא תיקן לדורות.

וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (כ"ח כ"ב)

המוצא מציאה שדינה דהרי אלו שלו ואינו חייב להחזירה אלא משום לפנים משורת הדין, לכא' אינו צריך ליתן מציאה זו מעשר כספים קודם שמחזירה, אע"פ שמעיקר הדין היא שלו ויש כאן רווח ממון שצריך ליתן ממנו מעשר, מ"מ יש לומר דאין זה "הישר והטוב" לעשר ולמעט מהחזרת האבדה לבעלים, ופשטא דמילתא לא משמע כן שיהי' מחויב במעשר כשמחזיר האבדה לפנים משורת הדין.

ותען רחל וגו' העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו (ל"א י"ד)

פירש רש"י כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים. משמע דאין בת יורשת עם הבן בבן נח יעו"ש, (מיהו י"ל דלאו דינא קאמרו אלא מנהגא שנהגו כן שם, אע"פ שלא הי' כדת שנצטוו עליו בן נח).

[ועיין רמב"ם ריש פ"ו מהל' נחלות אין אדם וכו' לפי שנאמר בפ' נחלות והיתה לבנ"י לחוקת משפט לומר וכו', ולפ"ז (אם ננקוט כפשטות דברים אלו) י"ל דבגוי לכאורה יהני תנאי לעקור הירושה, (ויל"ע במש"כ ברמב"ם פ"ב מה' אישות ה"ט ובנו"כ, ובתשובת הרמב"ם פאה"ד סימן ה' ול"ע כעת שם). ולפ"ז יש לדון להנ"ל, ודו"ק. (ויל"ע במש"כ בספר חידושי מרן ריז"ה פ"ו מה"נ ודו"ק)].

ויעוי' שיטת רש"י יבמות ס"ב א' דבת כבן בעכו"ם, ולפי"ז צע"ק למ"ד ב"ב ט"ו ע"ב דאיוב הי' מאומות העולם יעו"ש, מאי חידושא דקרא שלהי ס' איוב ויתן להם אביהם נחלה בתוך אחיהם, וע"ש ברש"י, (הפירוש לפרקים האחרונים לאיוב לאו מרש"י הם ע"ש בפרק מ' פ' כ') (וכ"כ במצודת דוד), הא בלא"ה כן הוא דין בן נח, ויש ליישב, גם יש לדון בזה מדברי התוס' ב"ב קט"ו ב' ד"ה מלמד, ואח"כ שמעתי כן מהגר"י קמינצקי שליט"א (זצ"ל) וכעת ל"ע שם בתוס'.

אוצר דבר

מתורת רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א – גיליון מס' 21

נידונים מרבינו שליט"א בעניני הפרשה – פרשת ויצא תשפ"ו

בנדרים. ויש להקשות עליו מכל נדרים של יעקב אבינו ע"ה ועוד יפתח, חנה, וידר ישראל וכו'. וצ"ב לחלק בין נדרי ממון לנדרי איסור.

אם גר עמלקי בכלל איסור אדומי

ל"ו י' י"ב אלה שמות בני עשו וגו' אליפז וגו' ותלד לאליפז את עמלק

בפרשה כתוב שעמלק הוא מבני אליפז בן עשו ולכאו' הוא בכלל איסור אדומי, אבל לא מצינו שגר עמלקי יהיה באיסור הזה. (שהרי עמלק נקרא בשם לעצמו ואין לסמוך על שאסרו אדומי). ויעוי' ברמב"ן כאן על הפרשה שכתב שעמלק לא נקרא מבני עשיו לענין לא תתעב אדומי וז"ל ועמלק בעבור היותו בן פלגש איננו בכלל בני עשו ולא יושב עמהם בהר שעיר כי בבני הגבירות יקרא לו זרע ולא בבן הפילגש. והנה אנחנו נצטוינו בבני עשו שלא נתעב אותם (דברים כג ח) ולא נקח את ארצם (שם ב ה) והם כל בניו הידועים לו היושבים בשעיר כי הם הנקראים אדום על שמו אבל בן הפילגש אינו בכלל בני עשו ולא עמהם בארצם ונצטוינו בו בהפך לתעב אותו ולמחות את שמו.

ולכאו' אם אין עמלק בכלל רישא דקרא לא תתעב מצרי אינו בכלל סיפא דקרא

נשיאת האבנים להקמת המצבה

כ"ח י"ח וישם אותה מצבה

וכתב הרמב"ן אבל הקים אותה כנגד השפוע במקום שראש הסולם עומד שקרא אותו וכו'. תוך כדי קפיצת הדרך. – יעקב אבינו עליו השלום נשא עמו אבנים ממקום שכיבתו לבית – אל [ואם קפיצת הדרך היתה ממקום שכיבתו לבית אל, לכו"ע, א"ש טפי].

שמן נס למצבה

כ"ח י"ב ויצוק שמן על ראשה

בתרגום יונתן ואריק משחא על רישה. והנה לקמן ל"ה י"ד תרגם משח זיתא, וצ"ב אמאי כאן תרגם משחא ולא כתב זיתא.

ונראה עפי"ד הפרקי דר"א דאייתי כאן הרמב"ן שירד לו שמן מן השמים [וא"כ אינו שמן היוצא מזית]. משא"כ להלן.

נדר להפלאה בנדר יעקב אבינו

כ"ח כ' וידר יעקב נדר לאמר

דעת דר' טרפון בנדרים כ"א דלא ניתנה נזירות אלא להפלאה ולא מהני תנאי

מן המיעוט צאצאי עשיו שהם קבועים במקומם.

ועיי"ש שהביא ראיה מהאוסרים מצרים בזמן הזה אף שנתערבו בהם אחרים.

ודבריו מחודשים ולא נתקבלו להלכה. שהרי אמרו בגמ' שסנחריב בלבל את כל האומות, לא נחלקו אלא בגר מצרי שאמר הכתוב ושבתי את שבות מצרים.

רבינו שליט"א אמר דמלפנים היה סבור שהנידון בגר מצרי הוא רק בבני ארץ מצרים מעולם הנקראים 'קופטים' ונבדלים משאר יושבי הארץ, אבל הערביים הדרים שם אין לחוש בהם שהם בכלל איסור מצרי, אמנם בפוסקים מוכח שלא חילקו בזה ואסרו את כל יושבי ארץ מצרים.

דור שלישי יבא להם בקהל ה'. ואין בהם איסור כבר בדור ראשון. וצריך להתבונן בדברי הרמב"ן אם הוא תלוי במי שנקרא מבני אדום, או במי שגר בארץ אדום (בזמן האיסור) וצ"ע.

והנה הרמב"ם כתב בפ"ב מאיסורי ביאה הכ"ה שכיון שבא סנחריב ובלבל את האומות אין איסור אדומי גם ביושבים בארץ אדום. אבל היעב"ץ בתשובה (שאלת יעב"ץ סי' מ"ו) כתב שאיסור אדומי נוהג כיום במי שיתגייר מארץ רומי היא איטליה. שקראום חז"ל בני עשו ואף הם יודעים שהם מבני עשו, ואף שנתערבו בהם אחרים מ"מ כל הדר בארץ אדום בכלל האיסור. ועוד שיש לחוש שמא הם

קושיא מרבינו שליט"א בענין שטר שחרור

שהק' השבוע את בני ישיבתו כנסת מרדכי (סלבודקה לצעירים) מודיעין עילית בהיכל הישיבה ברשות ראש הישיבה שמעתי שאתם לומדים גיטין דף ד' אני אגיד שאלה. אולי שמעתם, אולי לא? תוס' דף ד' הידוע למטה, שיש הבדל בין שטר מתנה לגיטין. שטר מתנה מספיק עדי חתימה לכו"ע, אבל שטר גיטין צריך עדי מסירה לפי רבי אלעזר, יש עוד שטר שלא כתוב בתוס'. שטר שחרור, מה הדין שם? השאלה האם זה נקרא דבר שבערוה או שלא נקרא דבר שבערוה, אם זה דבר שבערוה אז צריך עדי מסירה, אז יש לזה ראייה, לא ראייה שלי. אם נגיד שצריך עדי מסירה, אז אם כן הרי שחרור אפשר גם בשטר וגם בכסף. והרי לא שמענו שחרור בכסף שצריך עדים, ע"כ שגם בשטר א"צ עדי מסירה, מי מביא את הראיה הזאת? האור שמח. זה בסדר, גם זה שמח מאוד. זה הראיה שלו, אפשר היה להתווכח על הראיה הזאת, אבל לא באתי בשאלה אלא לפלפל. מבחוח זה נראה ראייה מצוינת.

(נכתב ע"י אחד השומעים)

י"ל ע"י מאסף הגיליונות 'אוצר הפרשה'

לקבלת הקובץ המלא: a169258235@gmail.com

בענייני דיומא

עוד ישיבה ועוד ישיבה עוד מקום תורה ועוד כולל, יותר מזה איננו יכולים לעשות עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

אל מול מסע שיסיון וניסיון עקירת התורה בע"פ: חיזוק ופריחת עולם התורה ע"י גדולי הדור בראשם מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א

דברים ממנהיג הדור בחובת התקופה מול גזירת הגיוס

שיחת גדולי הדור על חוק הדיחוי

לאור הוראת מנהיג הדור להתקדם עם החוק להסדרת דיחויים של בני הישיבות: נערכה בליל שישי האחרון התייעצות מנהיג הדור רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א במעונו של מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א שם השתתף גם מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א. מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א אמר ביחס לבקשתנו מהשלטונות: **הם צריכים להבין דבר אחד שבחורי ישיבות הם אלו שמגינים על כולם, ואי אפשר לקרוא להם משתמטים.** צריכים להגיד שאנחנו מבקשים דבר אחד שישמרו על בני הישיבות.

מנהיג הדור הגיב כי: זה מה שאנחנו עושים.

מרן הגר"ד שליט"א הגיב בשמחה: יפה מאד. ושמוע לשמוע ע"כ, והוסיף וסיפר: כי אפי' עו"ד וינרוט שהיה לומד איתו חברותא הבין את זה שבחורי ישיבות הם אלו שמגינים על עם ישראל, וצריכים אותם. מנהיג הדור הגיב: **הוא הבין, אבל הם לא מבינים את זה.** והמשיכו לדון בענין העומד על הפרק.

שיחת טלפון אל תוככי הכלא, לחזק אסיר עולם התורה

העסקן הרב שמעון שישא המסייע לבחורי הישיבה הנעצרים בכלא הצבאי ביקש ממנהיג הדור מרן שליט"א לחזק בשיחת טלפון אסיר עולם התורה שהיה באותו עת על הקו מתוככי הכלא, וביקש לשמוע דברי חיזוק מרבינו. רבינו חיזקו ואמר לבחור (מתורגם משפת האידש): **ריבוננו של עולם יעזור שתפטור מכל הצרות, שיוציאו אותכם מבית הסוהר מהטומאה, יהיה שחרור בעגלא ובזמן קרוב במהרה בקרוב ממש.**

מנהיג הדור מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א במסע חיזוק עולם התורה, מסע מיוחד לערים ק"ס ירושלים בית שמש, למסירת שיעורים, חנוכה הבית, דברי הכוונה, וכן מכתב, וחיזוק במעונו:

ישיבת סלבודקא לצעירים – כנסת מרדכי מודיעין עילית

מנהיג הדור מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א קודם לדינר למען הצלת עולם התורה, הגיע למסור שיעור בעומק הסוגיא, והכוונה לתלמידי ישיבתו כנסת מרדכי סלבודקא לצעירים במודיעין עילית. להלן דברי ההכוונה:

אתם לומדים תורה מהראש ישיבה ומהרבנים, ה' יעזור שתלמדו ותצליחו, **העיקר להיות שקוע בלימוד, התמדה ושקיעות, להיות שקוע, זה הדבר היחידי שיעניין אותכם ללמוד וללמוד עוד ללמוד,** לקיים מצוות, תלמדו מה שמלמדים אותכם תשמעו טוב, תהיו שקועים בלימוד ותתעלו מעלה מעלה, ויהיה נחת לכל אלה שרוצים בטובתכם.

אני ממברך את הראש ישיבה והרבנים הגאונים שירבה גבולם, יש לשון של חז"ל לתלמידים הגונים, יהיה נחת והצלחה לאורך ימים טובים, כל טוב.

חנוכה הבית לישיבתו סלבודקא לצעירים - כנסת מרדכי בית שמש

רבינו נסע להשתתף בחנוכה הבית לישיבתו כנסת מרדכי בעיר בית שמש, במעמד השתתפו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א, הגאון רבי שמואל זקס שליט"א ושאר רבני הישיבה, ובמרכזו האזינו בחרדת קודש למשא המרכזי ממנהיג הדור מרן שליט"א:

ברשות מורנו ראש הישיבה שליט"א וברשות רבני העיר שליט"א

בסיעתא דשמיא זוכים להקים מקום תורה חדש בעיר בית שמש, ישיבת כנסת מרדכי לצעירים מצוינים.

אומרים בשם החזון איש שאמר, **עוד ישיבה ועוד ישיבה עוד מקום תורה ועוד כולל, יותר מזה איננו יכולים לעשות עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.**

אין ספק שכל מקום תורה משפיע על כל סביבותיו, וודאי שהעיר בית שמש אשר מתרבה בשנים האחרונות באלפי בני תורה כן ירבו, תושפע ממקום תורה זה שמוקם כאן, ומכל מקומות התורה שהוקמו ושיוקמו בעיר בסיעתא דשמיא.

אני רוצה לברך את ראשי הישיבה שליט"א, את ההורים ואת התלמידים, שיזכו להתעלות בתורה ויראת שמים לתפארת בית ישראל, והישיבה בעזרת השם תצליח להעמיד תלמידים מצוינים הלאה והלאה בכל הבחינות, ויתגדל שם שמים במקום הזה.

משא הכוונה בדרכי הלימוד בישיבת בית מדרש גבוה - פינקל

מבית שמש הגיע רבינו לירושלים בשכונת רמות, למסירת שיעור עיוני בעומק סוגיית אמירה בקידושין לע"נ מרנא ורבנא הגר"א קוטלר זצוק"ל לרגל יארצייטו הסי"ג, בישיבת בית מדרש גבוה - פינקל, קודם השיעור פתח:

ברשות ידידי ראש הישיבה שליט"א, נאמר דברי תורה ליום היארצייט של מרן גאון העולם רבן של ישראל רבי אהרן קוטלר זכר צדיק לברכה, ידוע שרבי אהרן קוטלר היה אש התורה בוערת בו, מצד שני היה בין אדם לחבירו, הייתי פעם אחת זה היה בישיבת סלבודקא, הוא אמר שיעור באש להבה, אש קודש, ואח"כ ראש הישיבה ארח אותו וגם אנחנו היינו שם, וכל מי שאמר איזה דבר בקצה השולחן הוא התעניין מה הוא אומר, בכזאת התעניינות בשקט, **ראו שהכל בוער לשם שמיים**, כל השיעור היה אש קודש, אבל יש כאן בני אדם הכל מה הוא אומר מה הוא אומר, בקצה השולחן לשמוע, הכל היה אש קודש, זה לא היה ענין של תכונות, **ענין שבער בו אש התורה**, אני לא אומר חידושים, כולם יודעים את זה, אבל אמרנו את הנקודה החשובה הזאת.

ובסוף השיעור הדרך רבינו את הבחורים: יש בעיה בלימוד, קצת שכל ישר, מה זה שכל ישר? זה בעיה גדולה מאד, זה מחלוקת גדולה, אבל לא נשתבחו הרמזונים אלא בסברא ישרה, **כל הישר מחבירו גדול מחבירו**, מי אמר את זה? רבי חיים וואלזינר, צריכים לשאוף לסברא ישרה, יכול ויכוחים, ברור.

באמת מי שלומד את דברי מרן גאון העולם מהר"א קוטלר, רואה כמה סברא ישרה יש שם, אני זכיתי, למדתי מעט, אבל שמעתי שיעורים שלו מהתחלה עד הסוף, לא קטע אחד, למדתי עם חברותא הרבה זמן פלאי פלאים, זה היה בנוקי שכנים, ישבנו ועמלנו, אני חושב שאני לא אומר חידוש, אם זה לא מתווכחים. בהצלחה רבה.

אני מודה לראש הישיבה, שיצליח בתלמידים בלימוד התורה, כל הדברים נזכה לגאולה קרובה, **כל הצרות כבר יחלפו כחלום יעוף, נזכה ללמוד תורה כמו שצריך, כל טוב.**

הוסיף רבינו וברך את הבחורים: ה' יעזור לכם שתלמדו טוב תשמעו למה שמלמדים אתכם, והעיקר להיות שקוע בלימוד, שקוע בהתמדה ביחד, שאר הדברים חלום יעוף.

מעמד סיום מסכת פסחים בכולל נתיב הדעת

לאחמ"כ הגיע רבינו למעמד סיום מסכת פסחים ע"י כולל נתיב הדעת בראשות תלמידו הגאון ר' משה מאיר ליבנה שליט"א, בתחילה רבינו הביא בפניהם את חידוש מרנא האחיעזר השייכת בעניי מסכת פסחים, שכתב כי ספק טומאה ברשות יחיד טומאה חדשה. ופלפל בזה בעומק הסוגיא, ובסיום חיזוקם וברכם: ה' יעזור שנלמד תורה, **העיקר לבקש להיות שקוע בלימוד בתוך הלימוד, רק ללמוד, לקיים מצוות כל הדברים פשוט, אבל רק ללמוד, כל הדברים האחרים דברי הבל ושטות.**

ראש הכולל סיפר לרבינו שכבר שבע עשרה שנה שהם בכולל, ותמידים כסדרן הוא מביא בפניהם דברים בשמו, וא"כ כולם תלמידים של הרב, אמנם כלי שני אבל זה יד נכונית בו.

הגיב רבינו בענווה: תודה רבה על המחמאה,,, כל טוב.

כבוד המתאספים למעמד חנוכת הבית לת"ת אילת השחר בבית שמש על שמו של מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל מיסודו של מרן הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל, הנני לשלוח ברכתי לכבוד מעמד נכבד זה שיהיה הבית בית גדול לד' ולתורתו ושירבה גבולם של המנהלים והמחנכים בתלמידים הגונים.

בברכה נאמנה דובלנדו

נערים מתקרבים ממדרשייה בפ"ת נכנסו לקבל חיזוק ממנהיג הדור שליט"א
רבינו חיזקם וברכם: ה' יעזור שתלמדו תורה תקיימו מצוות, ויהיה לכם חיים מאושרים האושר האמיתי, ותשמעו למה שמלמדים אתכם ואז תראו שאתם מאושרים בחיים, וכל טוב לכם, כל טוב לרב שמלמד אתכם כל טוב.

הדרכה ממרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

הציגו בפני מרן ראש הישיבה שליט"א את אחד הפעילים בתקשורת, ושאלו: הוא עובד הרבה בתקשורת להסביר את העמדה של היהדות החרדית, דבר ראשון שהוא רוצה לשמוע מה הראש ישיבה אומר, מה הוא יכול להגיד על הנושא של הגיוס, שואלים אותו למה הבחורים לא הולכים לצבא?

ראש הישיבה: להגיד להם שהבחורים לא הולכים לצבא, אלא הולכים למקום ששם מצליחים להציל את כל עם ישראל, נו זה חשוב מאד.

השואל: אבל הבעיה שהחילונים לא מסוגלים להבין את זה, הם לא יודעים מה הערך של התורה. יש אפשרות להסביר להם.

ראש הישיבה: תגיד להם שהקב"ה אוהב עמו ישראל, הקב"ה לא אוהב את האנגלים ולא הרוסים ולא את הצרפתים, הוא רק אוהב את היהודים.

השואל מסביר דברי ראש הישיבה: ליהודים יש משהו מיוחד וזה התורה.

ראש הישיבה: כן. אז הוא אוהב אותנו, הוא אוהב את כל עם ישראל, הקב"ה ימלא רחמים עליהם ועליהם שיתברכו בכל מעשה ידיכם ברכה והצלחה, ויהיה כל טוב לכל.

ממסע החיזוק של מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א בצרפת

משא מרן ראש הישיבה שליט"א במוסדות חזון ברוך

כבוד ראש הישיבה, הגאון רבי יהודה טולידנו שליט"א שהמוסדות האלו נוסדו לפני 60 שנה על ידי אביו הגאון רבי יעקב טולידנו זצ"ל, וזה מתפתח ומתפתח למשהו ענק ברוך השם, תחת הראשות של הגאון רבי יהודה שליט"א, זו זכות גדולה בשבילי, שאני יכול לדבר לפני ציבור כזה פה בפריז, בצרפת.

כל אחד, כל הורה, מעוניין שהילד ימשיך בדרך התורה כמו שהיה אצלו קודם. ומה הדרך שאנחנו נוכל, שמועיל להמשיך את היהדות בכל הכוח, היו אלה שאמרו לפני שישים שבעים שנה, צריכים להמשיך יהדות בודאי, ומספיק על ידי חסד, סתם מצוות, תפילה, קצת תורה, אבל כל אלה שאמרו ככה יודעים שלבסוף הקהילות ירדו לגומרי. הדרך היחידה שיכולים להמשיך את כוח התורה זה רק על ידי עוד לימוד התורה, עוד לימוד התורה, עוד לימוד התורה. אנחנו רואים, אחרי שהיה גמר העקדה, כתוב בתורה שאברהם אבינו הלך עם שני אלו שבאו איתו, איפה היה יצחק? כתוב בחז"ל, הוא שלח אותו לישיבה של שם ועבר, ואמר, כל מה שאני זכיתי, שיכולתי להגיע למדרגת שהגעתי, לקיים את הניסיון שאני עשיתי, זה אך ורק בגלל התורה שלמדתי. אז הוא שלח את יצחק גם ללמוד שם, כדי שגם הוא יקבל את התורה משם.

יעקב אבינו, לפני שהלך לבית לבן, הוא היה כבר בן שישים ושלוש, והוא הלך עוד ארבע עשרה שנה לישיבת שם ועבר, כדי שהוא יוכל להמשיך להיות יעקב אבינו. רק על ידי לימוד התורה, על ידי לימוד התורה שנכנס לבן אדם, שהתורה זה דברי השם, ודברי השם נכנס לבן אדם, והשם כאילו נכנס לבן אדם. זה מה שנותן לו את הכוח להתנגד לכל הדברים בחוץ. חז"ל אומרים שהקב"ה ברא יצר הרע, אבל ברא תורה תבלין, מה שיכול להיות נגד היצר הרע, נגד הכוח שבחוץ, עם כל הדברים שבחוץ שמושך ילד זה אך ורק דברי תורה. ממש תורה, ומה שיותר תורה, ויותר תורה, זה הדבר שיכול לעזור.

ויש עוד נקודה בתורה שצריכים להבין, שהחפץ חיים אומר את זה, וזה כתוב גם ברבנו יונה. כתוב במשנה באבות, רבי טרפון אומר, היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק.

אומר רבינו יונה כל ארבעים יום שעמד משה רבינו בהר סיני הוא לא ישן, ונתן משל לזה, למלך שאמר לעבדו לך מדוד זהובים מכאן עד למחר, יש לך עשרים וארבע שעות לקחת זהובים, וכל מה שתמדוד, יהיה שלך. איך ישן? והלא באותו שעה ישיג כמה, בזמן שישן ישיג כמה, כמה זהובים. כך אומר משה. אם אישן כמה מרגליות מדברי תורה אפסיד. על אחת כמה וכמה אנו כל ניתן לעיינו ולעפעפנו תנומה, כך אומר רבינו יונה. שאדם צריך לדעת שתורה זה זהובים.

והחפץ חיים מרחיב על הדבר הזה, שכתוב ותן חלקינו בתורתך, הוא אמר שהפסח חלקנו שבשעה שהאדם נמצא בבטן אמו קודם הלידה המלאך מלמדו תורה, זה חלקנו, ולכן, הוא אומר, לפעמים יש אנשים בטוחים בתורה כזו, ויש אנשים בטוחים בתורה כזו, ובגלל שזה מה שלמדו אותו, הוא נמשך לאותה התורה. וכל התורה הזו שהוא למד, הוא צריך ללמוד בחייו. והקב"ה נותן לו, מחשב את הבן האדם הזה. יש לך כמה וכמה זמן, כמה תורה ללמוד, והוא נותן לו המספר חיים עם חשבונות, שלפעמים הוא קורא, לפעמים יש לו טרדות,

לפעמים יש דברים אחרים שמפריע, והוא מחשב, ואומר, נותן לך את החיים, שעם כל הטרדות וכל העניינים יהיה לך זמן ללמוד את כל התורה שלמדו אותך, אם בן אדם מבזבז הזמן הזה, אז החלק הזה הוא נאבד לו, נאבד לו החלק הזה שהיה יכול ללמוד.

זה מה שהחפץ חיים אומר, כעין מה שרבינו יונה אומר, שאדם יש לו את התורה וכוח ללמוד, ומה שמבזבז את הזמן ולא לומד, אז נגמר לו את זה, אין לו את זה, אז זה מה שכל אחד ואחת צריך לדעת. באיזה גיל הוא, לא משנה, אדם צריך ללמוד המקסימום שיכול לפי מה שיכול ללמוד. כמובן, מי שיותר מבוגר קצת קשה לו, אז ללמוד לפי מה שיכול ללמוד. מי שיותר חזק ילמוד יותר, אבל כל אחד ינסה ללמוד החלק התורה שנתנו לו לכתחילה. אם לא ילמוד את זה, אז היה לו באפשרות לקבל מיליונים, מיליונים, ולא לוקח את זה.

זה הלימוד שיש לנו. שני הדברים. א', הלימוד התורה זה הדרך היחיד שאנחנו נוכל להנחיל את הילדים בשביל להמשיך את דרכינו, מה שאנחנו, כל אחד רוצה להמשיך את דרכינו, והדרך היחיד להמשיך את דרכינו זה רק על ידי לימוד התורה. ב', כל אחד ואחד, באיזה גיל שהוא, צריך לעשות את המקסימום של סדרים, של לימוד תורה לעצמו, בגלל שיש לכל אחד מספר כמו שרבי יונה אומר, זהובים. מספר זהובים. ומספר זהובים זה הקדוש ברוך הוא מדד לו לפי מה שהוא יכול לעשות. וזה מונח בשבילו לקחת, ואם הוא לא לומד בזמן שהוא יכול ללמוד, הוא מבזבז את הזמן, באיזה גיל שהוא יהיה, אז הוא איבד את הזהובים אלו. שני הדברים האלו, לגבי החינוך של הילדים, לגבי הכוח עצמי, זה העניין שצריכים לימוד תורה.

הקב"ה ייתן שפה בצרפת, ברוך השם, יש לכם רבנים גדולים שמלמדים אתכם של ללכת על פי הגדולים, הרבנים הגדולים, ולעלות ולעלות בתורה וביראת שמיים, להתקרב להקב"ה ולהביא כבוד שמים לעולם, וזה יביא הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

שו"ת הדרכה בעניני חינוך ממרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א למחנכים במוסדות חזון ברוך, בעת מסעו בצרפת.

שואל: המחנך שואל, מצד אחד הוא רוצה כנה בלי בעיות וצריך להיות קשה, אבל בלי לפגוע באוירה של חוס ואהבה וקרבה בין הרב לתלמידים, כיצד ניתן לשלב בין הדברים?

מרן רה"י: הדבר הראשון אף פעם לא בכעס, לא אומרים דבר בכעס שהילד יחשוב שמה שאומרים לו זה 'נקמה'. הדבר השני היותר קשה, הרביה צריך להכניס בליבו אהבת אמת לתלמידיו, ואם יכניס התלמידים יבינו שמה שעושה זה באהבה, הבעיה לפעמים שהרביה רק עושה 'כאילו באהבה' והילד מבין שזה לא נכון, ולכן צריך לפני כן לחשוב על הדברים הטובים של התלמיד ולהכניס אהבה ואז הילד יבין שכל מה שאומרים לו זה באהבה.

שואל: ביקורת כלפי ערכים שאנו מחנכים. כשילד שואל שאלה מתריסה איך להתייחס, ובאופן כללי האם לעודד פתיחות לשאלות או להציב גבולות ברורים?

מרן רה"י: בוודאי אסור לבקש פתיחות לשאלות. אני זוכר שהיה תלמיד אחד בישיבה עם ספרים ממש לא טובים, ושאלתי אותו מה קרה לך, ואמר ששמע פעם מרצה מערכים מדבר על אמונה, ושאל אותו שאלה והמרצה לא ידע לענות, וזה הביא לו את זה. אחרי עשר שנים פגשתי את אותו בחור אברך רגיל יר"ש. והיה לי כמה וכמה פעמים כדבר הזה. שהרי האמונה שלנו זה לא מתמטיקה של אחד ועוד אחד אלא זה השכל הישר ולכן ילד לא יכול תמיד להבין כי חסר לו שכל הישר, לכן צריך להגיד לו להמתין עם השאלה שנתיים שלוש ובדרך כלל אח"כ אין שאלות. וככה צריך להגיד לתלמידים, אתם צדיקים וחכמים אבל עדיין צעירים, וצער לא יכול להחליט על החיים שלו.

שואל: יש גיל שכן? ומה הדרך הנכונה והצנועה לעשות במסגרת החינוכית.

מרן רה"י: אנחנו אווזים שלא הרביה צריך לעשות את זה אלא האבא, מה שעושים בליקווד ואצלנו שיש קבוצות לאבות שמי שמומחה בזה אומר לאבא מה אפשר להגיד לילד, ויש כמה אפשרויות מה להגיד לילד והאבא צריך להתאים לפי המציאות מה טוב להגיד לילד, ורק אם אבא יבוא ויגיד שהוא לא יכול אז הרביה יכול לעשות אבל רק ביחיד, לא בכללות, כי ברגע שזה יהיה ברבים זה יהיה שיחת היום של הילדים וזה הדבר הכי גרוע.

שואל: מבחנים ותחרויות. אנו רוצים לדרבן את התלמידים שילמדו, וגם לחנך לאהבת תורה ושמחת הלימוד, ולפעמים אם מחייבים זה מביא לחץ שגורם לתלמידים לא לאהוב את הלימוד, מה נכון לעשות?

מרן רה"י: זה שאלה קשה מאד, צריכים להדגיש לתלמידים שבוודאי עיקר השכר זה לפי כמות ההשקעה והעמל, יש את הווארט הידוע של ר' משה פיינשטיין על עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה, ר' משה אמר כי שם זה רק לפי העמל וההתאמצות שזה לא רואים כאן. אבל אי אפשר שלא יהיה גם תחרות, והתחרות צריך להיות שנותנים לעילוי את הדבר הגדול אבל שגם כולם יקבלו, כדי שהעילוי ידע שהוא עילוי ויהיה לו את האמביציה להיות גדול הדור, ולכן צריך לשלב את שתי הדברים גם לחזק את העמלים וגם את הבעלי כשרונות.

בעניינא דינא

אתם בעלי היכולת, שד' יתן לכם כפל כפליים בארץ ישראל, בשבילכם אתם עושים את זה! בשביל הצאצאים שלכם! אם זה יסגר לא יהיה לכם ישיבות לילדים.
עיר התורה ק"ם מתגייסת להצלת עולם התורה: גדולי הדור בראשם מנהיג הדור הגר"ד לנדו שליט"א הגיעו לדינר מיוחד בעיר

המעמד נפתח בשירי קבלת התורה כשעשרות נגידים עם יושבים סביב בשולחנות ערוכים לסעודת מלווה מלכה כיד המלך.

הקרבנים אל החלל

בדברי פתיחה קידם את הנוכחים הר"ר ראובן וולף הי"ו קרן עולם התורה שסקר בדבריו את מצב הישיבות והכוללים מאז פסיקת הבג"ץ על קיצוץ של 120 מיליון דולר בשנה, ועל ההחלטה להקמת הקרן שתמלא את החסר.

בהמשך הדברים אמר כי "ביקשו מכל עיר בעולם שיקחו אחזקת חודש אחד מתוך 12 חודשי השנה, אבל אין 12 ערים בעולם שלקחו את כל הסכום, ולכן אנחנו מבקשים ממכם שתשלימו את החסר, כפי שרבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א אמר שאתם הקרבנים אל החלל, אתם רואים את הצורך, ולכן אנו מבקשים ממכם לתרום ברוח נדיבה".

למה ניגרע?

לאחר כניסת מרנן ורבנן שליט"א נשא דברים המארח הר"ר אליעזר סברדלוב הי"ו שאמר בתוך דבריו:

"באתי כאן בצעקה 'למה ניגרע?' למה ייגרעו הזכויות שלנו מאור התורה, שעליו אומר החפץ חיים בנוגע ליששכר וזבולון שהחזקת התורה גורמת לאדם להיות חלק מהתורה. מי שיושב כאן נשאו ליבו בהבנה, ועוד יותר יכולים להבין את זה שאם הייתה עסקה טובה שאומרים לאדם אפשר לקנות משהו במיליון דולר במקום בשלוש מיליון, הרי כולם היו רצים לעשות אותה, וזו העסקה שיש לנו היום, שקוראים לנו לתרום לעולם התורה".
 בהמשך הוסיף עוד ופנה לאורחים: "לא כולנו זכינו להיות ספונים ב'יובם נהגה יומם ולילה", אבל אנחנו יכולים כל אחד מכספו לקחת חלק בהחזקת

עשרות נגידים צעירים השתתפו במוצאי שבת קודש לסדר "ויתן לך" בעיר התורה מודיעין עלית בכינוס מיוחד למען "קרן עולם התורה" שנוסד ע"י מרנן ורבנן בראשם מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א להצלת הישיבות והכוללים בארץ הקודש.

הכינוס נערך במעונו של הנגיד הר"ר אליעזר סברדלוב הי"ו, בראשות מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א וגדולי ראשי הישיבות והרבנים שליט"א, שהשמיעו את זעקת התורה ושוועתם של הישיבות והכוללים הנאנקים על קיומם, בצל המאבק הרוחני המתמשך כנגד לומדי התורה ממשיכי דרך יעקב איש תם יושב אהלים. המעמד נערך כהמשך למסעות מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א בחו"ל, וממשיך כעת גם בארץ בסדרת כינוסים מקומיים, שבהם נגידים ארץ ישראל שותפים גם הם במאמץ למען "קרן עולם התורה".

כינוס זה היה ייחודי בכך שהוא הגיע מתוך בקשה של הנגידים מעצמם, שפנו וביקשו אף הם לזכות להיות שותפים בהחזקת והצלת התורה, ובטענת "למה ניגרע" תהו באזני ראשי קרן עולם התורה, למה פונים רק לגבירים שבמקומות הרחוקים או לנדיבים וותיקים, ומדוע לא באים גם אליהם שזה לא מכבר עוד בעצמם היו חלק בלתי נפרד מעולם התורה בספסלי הישיבות והכוללים.
 ייחוד על ייחוד היה באירוע זה שהוא נערך בעיר התורה, הידועה כעיר הישיבות והכוללים, "עיר האברכים", שרבבות אברכים בליעה"ר ממלאים את שכונתיה ובתי מדרשותיה, וכיום זכתה להוות משכן אירוח לנגידים בעם שזכו להכיר את הצורך המיוחד להווייל הון רב מכיסם למען החזקת התורה והעמדתה ולהיות שותפים עם מרנן ורבנן שליט"א בנשיאה בעול הצלת התורה.

בכינוס המרומם השתתפו מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א ובראשם מנהיג הדור רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א, מרן המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א, הגאון הצדיק רבי שמעון גלאי שליט"א, הגאון הגדול רבי יעקב הלל שליט"א, הגאון הגדול רבי אברהם סאלים שליט"א, הגאון הגדול רבי חיים פרץ ברמן שליט"א, הגר"א קורנפלד שליט"א, הגר"י חברוני שליט"א, הגר"א קורנפלד שליט"א, הגר"מ קסלר שליט"א, פרוינד שליט"א, כ"ק האדמו"ר ממודיץ שליט"א, הגר"מ קסלר שליט"א ועוד.

התורה, כל אחד מה שהוא יכול, וגם בזה השכר גדול יותר למי שמתאמץ יותר, כמו בעמל התורה שהוא מתאמץ בעמל יותר, כי קשה להחזיק תלמידי חכמים להחזיק את הכוללים והישיבות שלא יתמוטטו. אני מאחל לנו שנוכח באמת לעשות בלבב שלם, וגם אם זה בעמל אם נותנים בעמל יותר וכל אחד מצווה עליו יותר להתאמץ. וגם הבעלי-בתים צריכים לעבוד על המידות להתגבר עליהם. ונוכח שיתקיים בנו לא ימוש מפני זרעך וזרעך זרעך אמר השם".

המשיא המרכזי ממנהיג הדור רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

את המשיא המרכזי נשא מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א שאמר במשאו:

"ברשות מרן הגאונים שליט"א. התאספתם נאספים נכבדים בענין "קרן עולם התורה". ידוע מה שהשלטונות והערכאות כאן קיפחו את חלקם, ורודפים בחמת זעם מקצצים את הכל ורודפים, אתם יודעים את זה די טוב, לא צריך לספר לכם דברים ידועים, ולכן בחו"ל בארצות הברית ובאירופה, נתאספנו שם, ונאספו סכומים גדולים, סכומים אדירים, אבל צריך להמשיך, נתנו והכל נגמר".

"וכאן אנחנו באים אליכם, אתם בעלי היכולת, שד' יתן לכם כפל כפליים בארץ ישראל, לילדים שלכם, בשבילכם אתם עושים את זה! בשביל הצאצאים שלכם! אם זה יסגר לא יהיה לכם ישיבות לילדים, לא יהיה לכם שום דבר, לעצמכם אתם עושים את זה. בחוץ לארץ עשו למען ארץ ישראל, כאן בשבילכם, אתם צריכים להיחלץ כפליים, לא צריך לדבר אליכם".

"השם יעזור לכם יהיה לכם כפל כפליים שפע על גבי שפע, אבל אתם עושים למען עצמכם, וה' יעזור לכם שיהיה לכם כל טוב, ותצליחו בכל הצלחות, ותתנו כפל כפליים לכל הדבר עם כל הקשיים, ד' יתן שלא יהיה קשיים והכל יהיה טוב הכל בעזרת ד', תתנו למען עצמכם, למען הילדים שלכם למען הצאצאים שלכם, והשם יברך אותכם בשפע, ויהיה כל טוב ונוכח כולנו במהרה לגאולה שלימה בקרוב אמן".

משא מיוחד ממרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

לאחמ"כ נשא משא מיוחד מרן הגרמ"ה הירש שליט"א שאמר בדבריו:

ברשות רבינו הגדול. ברשות הרבנים ראשי הישיבות והקהל הקדוש הזה. היום קראנו בפרשה את הוויכוח שבין רבקה ויצחק ביחס לברכות – האם לתת ליעקב או לעשיו. המפרשים מסבירים מה הייתה כוונתו של יצחק. מבואר שיצחק ודאי ידע שהעיקר הוא יעקב, אלא שרצה לתת גם לעשיו חלק בענין. הוא ביקש ליצור מעין שותפות: שכלל ישראל, בני יעקב, יהיו כולו תורה ומצוות וקדושה, ומי שישפך את האמצעים החומריים הדרושים לכך – יהיה עשיו.

כך רצה יצחק לחלק את התפקידים, לתת לעשיו חלק מסוים בבניין כלל ישראל. אבל רבקה לא רצתה בכך. לא משום שחששה שעשיו לא ייתן; אם יצחק חשב שיתן, מסתמא היה נותן. אלא שעמדה כאן נקודה עמוקה יותר, כעין מה שמובא בגמרא על אלישע בן אבויה.

אלישע שאל את רבי מאיר כיצד הוא מפרש את הפסוק "טוב אחרית דבר מראשיתו". רבי מאיר אמר: טוב אחרית דבר – אם בסוף טוב, זה טוב אף אם בתחילה לא הצלחת. אמר לו אלישע: כך איך מפרש כרבך רבי עקיבא.

וסיפר: כשנולדתי, היה אבא שלי, אבויה, עשיר גדול. בברית שלי הומין את כל תלמידי החכמים ואת כל אנשי העיר. ובשעת הסעודה כולם רקדו, שמחו ושתו, ורבי אליעזר ורבי יהושע ישבו להם בפינה ולמדו תורה, נביאים וכתובים, וירדה אש מן השמים כבסיני.

אבי, אבויה, רץ אליהם ואמר: אתם שורפים את ביתי! אמרו לו: אל תירא, זוהי אש של רוחניות, כאש תורה מסיני. וכששמע זאת, אמר: אם כך כוח התורה – אני נותן את בני אלישע לתורה. אמר אלישע: אבי עשה זאת שלא לשמה. הוא רצה את ה'טומל', את האש – לא לשמה. ובגלל שהנתינה הייתה שלא לשמה – יצאתי אני כך. וזהו "טוב אחרית דבר מראשיתו – שהאחרית תלויה במה היתה ההתחלה.

רבקה חשבה: עשיו ודאי ייתן כסף, אבל באיזה רצון? באיזה לשמה? הכסף יהיה כסף – אבל הראשית דבר לא תהיה טובה בגלל הצורה והכוונה. ולכן לא

רצתה רבקה שעשיו יהיה שותף בבנין כלל ישראל. ואנחנו באים היום לשותפות של כלל ישראל – כפי שרבקה רצתה. שמי שיביא את הכסף לא יהיה עשיו, אלא כלל ישראל כולו. כי כספם של ישראל הוא כסף הניתן בלשמה, ברצון טוב ובהבנה עמוקה עד כמה התורה חשובה. והציבור הזה – ציבור שמבין מה התכלית, ונותן לשמה, ונותן כמה שאפשר, ובשמחה גמורה כמה שאפשר.

והקב"ה ייתן לכל אחד ואחד הצלחה וברכה וסייעתא דשמיא בזכות ההתחברות לתורה, ובכוח הנתינה. וכך יהיה אחרית דבר טובה מכוח ראשיתו. הקב"ה ייתן לכם ברכה והצלחה וסייעתא דשמיא בכל שטחי החיים: בבריאות, בנחת מן הצאצאים, בילדים, בפרנסה, ובכל דבר. ויצא מן הבית הזה היום כבוד שמים גדול מאוד, וזה יביא לגאולה השלמה במהרה בימינו – אמן.

כן ירבה וכן יפרוץ

לאחר משאותיהם של מרנן ורבנן שליט"א הרימו הנגידים בעם יחדיו תרומות נכבדות בכדי למען קיומה של תורה ולמען לומדי התורה.

לאחר הנתינות המכובדות עברו הנגידים להתברך ממרנן ורבנן שליט"א, כאשר מרן המשגיח הגר"ד שליט"א שדיבר עם נגיד העם שח איתם על הזכות להיות שותפים עם הקב"ה בלומדי התורה, וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ.

מטעם "קרן עולם התורה" נמסר, כי "מחמם את הלב לראות איך שיהודי ארץ ישראל הגיעו מעצמם וביקשו לתרום למען עולם התורה והישיבות שלא יתמוטט, וזה מראה על האחדות והאחריות שיש לכל חלקי עם ישראל להחזקת עולם התורה שלא יימוט ח"ו".

בחיובות הצלת יבנה וחכמיה אשר אנו רואים כל מסירות העצומה והנוראה של רבותינו מרנן ורבנן בראשם מנהיג הדור מרן שליט"א, נביא דברים מרשכבה"ג מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצוק"ל, מתוך ספר דברי אגדה:

עבודתכם להציל את הכלים הטהורים

חז"ל (ברכות כח ע"ב) מספרים: "כשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו. כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה. אמר להם, אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי ... אף על פי כן הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ...

ולא עוד, אלא שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי, ולא אבכה".

והנה אותו רבן יוחנן בן זכאי שאמרו עליו (סוכה כח ע"א) "שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזרות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין, משלות שועלים, דבר גדול ודבר קטן. דבר גדול, מעשה מרכבה, דבר קטן, היות דאביי ורבא" – ממה חשש? ומדוע רק כאשר נכנסו תלמידיו התחיל לבכות?

אולם באותו רגע, כאשר ראה את תלמידיו, נזכר בדבר שקרה בחייו – כבר קרה שהכריזו פעם שרבן יוחנן בן זכאי מת – כאשר רצה ללכת ולהדבר עם אספסיינוס קיסר (גיטין נו ע"א) – ובאו כולם ללוותו, והוא שכב כמות מדומה, ורבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר, וכך עבר את הגבול. ומעשה זה עמד עכשיו לפנינו כמו חי, שמע כל ההספדים, שמע מה שאמרו אחרים, ועכשיו הוא עומד עוד הפעם לשמוע.

ואולם אז הוא הכריע על דבר גדול – בין בית המקדש ובין יבנה וחכמיה. והוא ויתר על המקדש, על הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, שמשם יצאה רוח הקודש לכל ישראל, ועל ידי הצעתו כאילו החרבו – ובחר יותר ביבנה!

ואמנם יבנה לא כיחשה בו, הוא רואה את תלמידיו לפניו! אבל מי יודע מה יהיה עם יבנה אחר כך? ושני דרכים לפניו, אחת של גן עדן ואחת של גהינום – אולי לא דברתי נכונה, ועל ידי נשרף הבית וגלה ישראל?

ואמרו שם בגמרא: "בשעת פטירתו, אמר להם, פנו כלים מפני הטומאה, והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא".

התאושש רבן יוחנן בן זכאי, כאשר ראה שחזקיהו בא לקבל את פניו ולסייע על ידו, גם הוא עשה כך כאשר בא הנביא להוכיחו למה לא אמר שירה על מפלתו של סנחריב, ענה לו אותו המלך תשובה ניצחת, כאשר א"ל הנביא "זמרו לד' כי גאות עשה", אמר לו "מודעת זאת בכל הארץ" – "אמר חזקיהו תורה שאני עוסק בה מכפרת על השירה" (ש"ה ד, ג).

אותו קרן התורה שפרח בימי ש"בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגובת ועד אנטיפריס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה" (סנהדרין צד ע"ב) – היא מכפרת על השירה. ועל כן הלך לו רבי יוחנן בן זכאי בנפש שקטה ושלוח, כי יש לו תנא דמסייע.

וזה אמר לתלמידיו: "פנו כלים מפני הטומאה", זאת תהיה עבודתכם – להציל את הכלים הטהורים, שעוד לא נגעו בטומאה, פנו הצילו! ואז תבנה ותכונן יבנה, ועל ידי זה ישתכלל גם הבית הגדול והקדוש.

- צילומים: מאיר זלזניק, דניאל נפועי

- ניתן להאזין לדעת תורה מגדלי בראשם רשכבה"ג מרן הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום: 03-313-3306

- כמו"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל – a086221800@gmail.com

אמתחת בנימין

רשימות עובדות והנהגות כפי שנשמעו
מפיהם של גדולי ישראל שליט"א

שב"ק פרשת תולדות תשפ"ו במחיצת רשכבה"ג רבינו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א

גיליון מס' 56

השניה, שהרי כתוב בפוסקים (ספ"ט ס"ד) שמותר בכה"ג לאכול קודם התפילה. רבינו: **צריך לדעת אם יוכל לכוון אח"כ ותעזור לו האכילה, דרק בכה"ג התירו לו לאכול קודם התפילה.** בחסידות פלונית הנהיג האדמו"ר הראשון, לאכול קודם התפילה כדי שיוכלו לכוון, ובאמת כך הם נוהגים ועושים ג"כ קידוש, התפילה שם זה בצעקות, ואצליהם הם משקיעים הרבה כוחות בפסוקי דזמרה. הנ"ל: הב"י (שם) הרי מבאר, דמעיקר הדין אמרו בגמ' שטרוד אל יתפלל [כמו גבי בא מן הדרך ועו'], אבל המהר"ם מרוטנבורג ס"ל דהאידנא מתפלל אף בכה"ג, משום דבלא"ה אין אנו מכוונים, הרמב"ם ס"ל דגם לדין דינא הוא דאל יתפלל, וא"כ יש צד שפטור מתפילה, ולכן שרי לו לאכול. וה"נ כאן שיש לו מצוה אחרת, נימא דהוי כמו שעת הדחק שסמכי על הרמב"ם ושרי ליה לאכול. והיה נראה שהסכים רבינו עם הדברים.

רבינו: **ר' אהרלה** (האדמו"ר הראשון מתולדות אהרון) **שאל את החזו"א, מה יעשה בפעמים שאינו מצליח לכוון בתפילה, והחזו"א השיב לו, אם אי אפשר לכוון, לא מתפללים, ובכה"ג פטור מתפילה.** החזו"א כשלא יכל לכוון בברכה, היה אוכל בלי ברכה, אם זה נכון שכך אמר החזו"א לר' אהרלה, אני לא יודע, אבל מסתמא זה נכון. כך גם מספר רבי מאיר גריינמן.

ולמעשה הרי כתוב, שחתן פטור מקריא"ש בלילה הראשון, משום שלפי דרגת כוונתו, אם יתפלל בפחות כוונה מזה, לא חשיב תפילה לגביו. (והיינו, דחנה כ' הפוסקים (עי' שו"ע סי' ע" ס"ג מד' התוס' ברכות י"ז, ב') דלדין דאין אנו מכוונים תמיד בלא"ה, חתן צריך לקרוא, ויש להקשות, מאי טעמא, פטרה המשנה את החתן בלילה הראשון, ולא יתחייב לכוון בקריאת שמע, לכה"פ כפי הדרגה שיוצאים יד"ח היום, שמע מיניה, דמי שאומר בדרגה גבוהה, לא יאמר בדרגה נמוכה).

שאלו: זה בגדר פטור, ולעולם אם יתפלל יצא יד"ח, או שאם יתפלל הוא לא יוצא יד"ח. רבינו: **מסתבר שעד כמה שלפום דרגתו מכוון, וכעת אינו מכוון כמו שיכול בד"כ, אינו יוצא ידי חובתו.**

שאלו: כשיש לפניו ב' מצוות, ועל אחת מהמצוות יש לו פטור של אונס, שכעת יש לו דין קדימה למצווה שמחוייב בה.

אמרו: בשאגת אריה (סי' י') כתוב שמצות הזכרת יציאת מצרים היא כל היום (והובא במשנ"ב סי' ס"ז סק"ג). רבינו: **דברי השאג"א אינם כהרמב"ן, ברמב"ן כתוב שהזכרת יצא"מ תלוי בזמן קריאת שמע, איפה זה כתוב ברמב"ן? זה מבואר במילה אחת, הרמב"ן במלחמות (ב, ב) לגבי אנשי המשמר כותב, שלא יוצאים י"ח הזכרת יציאת מצרים. (וז"ל, ואם אחר זמן ממש היו עושין, לא היו יוצאין כלל, והאיך אפשר שהיו אנשי המשמר, ואנשי מעמד מבטלין מצות ק"ש ואמת ויציב דאורייתא לגמרי, והלא אפשר לאחר ולהקדים, כדי לצאת ידי הכל עכ"ל).** ומבואר דכשקורא שלא בזמנו, לא יוצא גם יד"ח הזכרת יצא"מ. ובאמת דיש להבין את שיטת הרמב"ן, דלכאורה אין שייכות בין הזכרת יצא"מ לזמן ק"ש. הראו: במשנ"ב הביא את דברי השאג"א, לגבי מי שלא קרא קריאת שמע עד ג' שעות, ורבינו (בהגהותיו בצידי הדף), ציין לד' הרמב"ן הללו. ובמשנ"ב דן אם נשים חייבות בהזכרת יציאת מצרים, וכתב, שלדברי הרמב"ן הנשים פטורות, דהרי זה מצות עשה שהזמן גרמא וכמו בקריאת שמע.

שאלו: לפי דברי השאג"א שמצות הזכרת יצא"מ היא כל היום, אמור להיות שאון שמת לו מת קודם עלוה"ש, ונקבר ביום לאחר השעה השלישית, יצטרך להזכיר יצא"מ. והעירו שכך העיר רבינו בעבר.

רבינו: **יש הסבר בדברי הרמב"ן?** הנ"ל: הגר"י אברמסקי הביא בשם הגר"ח, שהרמב"ם בספר המצוות לא מנה את זכירת יצא"מ בפני"ע, והוכיח הגר"ח שס"ל לרמב"ם שהזכרת יצא"מ היא חלק מהמצוות של ק"ש. וברמב"ם (פ"א קריא"ש ה"ב וה"ג) כתוב שג' הפרשיות הם קבלת עומ"ש, ומוכח שיש שייכות בין הזכרת יצא"מ לק"ש.

רבינו: **הבריסקער רב הרי דקדק מאוד בפרשיות של קריאת שמע, צריך לדעת אם גם בפרשה השלישית דקדק כל כך, או שקרא את זה יותר במהירות, לא שמעתי, אבל מסתמא בפרשה השלישית הוא לא דקדק כמו הב' פרשיות הראשונות** (וכידוע שכ"ה גם דרכו של רבינו שליט"א).

שאלו: מה הדין אדם שיש לפניו ב' מצוות דרבנן, שהם שווים, ואין דין קדימה של אחד קודם לשני, מצות תפילה ומצוה אחרת, והוא רעב, ואינו יכול לאכול כעת (וכגון שאין לפניו אוכל וכד'), ואם כן אם יתפלל הוא לא יוכל לכוון כדבעי, האם מחמת כן צריך הוא להקדים את המצוה

האם כשיכול לקיים רק את אחת מהמצוות, יכול הוא לקיים את המצווה שמעיקר הדין יש לו פטור אונס על זה, אע"פ שעל ידי כן, תתבטל ממנו המצווה שמחויב בה. רבינו: **ודאי שהוא צריך לקיים את המצווה שמחויב בה.**

העירו: בשו"ת רעק"א קמא (סי' ס"ח) כותב, דאם יש לפניו ב' מצוות, ואחת מהם הוא יותר מחומש, יכול הוא לקיים את המצווה של יותר מחומש, וכותב שם רעק"א, דהוא מילתא דפשיטא. רבינו: **שם זה שונה, משום שהוצאת החומש זה לפני המצווה, ואם כן ודאי יכול לקיים מצווה זו, ומה החסרון שמוציא על כך יותר מחומש** (א.ה. ולכאורה זהו קצת חידוש, שמותר לו להוציא יותר מחומש, דהרי על ידי כן, הוא משנה את חיובו הראשון שהיה רק על אחת מהמצוות, וכעת יש לו תרי מצוות ששוים בחיובם, ולאו דווקא המצווה הראשונה. ויל"ע) **ולאחר שהוא הוציא את החומש, כעת ב' המצוות לפניו הם שווים, ויכול לבחור איזה מהם הוא יקיים.**

שאלו: בתוס' בקידושין (ע"ט, ב') כתוב שדרך ב' השערות של הגדול לבוא בבוקר. וא"כ מאי טעמא כל קטן שהגדיל בשבת, לא יצטרך לעשות קידוש מדאורייתא בבוקר, שמא הב' שערות גדלו לו רק בבוקר, והקידוש שעשה בלילה היה כשהיה קטן.

רבינו: **זו שאלה טובה. ואני יאמר לך סוד, זו שאלה ישנה. והתשובה לזה היא, כהמג"א בהל' ר"ה (סי' תקצ"ז סק"ג) שכותב בשם המהר"ם, דיוצאים ידי חובת קידוש דאורייתא באמירת הפסוקים.**

שאלו: רבינו יונה בסנהדרין (נ"ט, ב') כתב, שמעיקר הדין עשיו לא היה מחויב במילה, שהרי כתוב כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא כל יצחק, ויצחק מל את עשיו מספק, היות ולא ידע מי יקרא זרעו. רבינו: **איך מותר למול מספק, וכי מותר לצער תינוק מספק, אולי בכלל לא צריך למול אותו. וצריך לומר, שיש אנן סהדי שניח"ל להיות נימול מכח הספק. הנ"ל: לו יצוייר שהיה המילה בשבת, האם זה היה דוחה שבת. רבינו: גם האבות שקיימו את כל התורה, צריך לדעת עד היכן הדברים מגיעים, לכא' היות וזה היה קודם מתן תורה, זה ודאי היה דוחה שבת.**

שאלו: כשאבימלך לקח את שרה, נראה שכיון שלא קרב אליה, לא היה בו חטא. רבינו: **עדיין היה גזל. משום שיש עליו תביעה, שהרי אפילו שהיה שוגג, היות ואברהם אמר אחותי היא, מ"מ מבו' בגמ', שהיה לו איסור מצד שהיה לו ללמוד ולא למד. העירו: אולי אפשר לומר, שיש היתר של מלך ליקח נשים. רבינו: גם מלך, לא יכול ליקח אלא פנויה. הנ"ל: אולי ביחס לאיסור של גניבת אדם, היה מותר לאבימלך לקחת את שרה, שהרי מעיקה"ד, גם אם שרה**

היתה פנויה היה כאן איסור גניבה, ומשום שהוא מלך היה מותר לאבימלך לקחתה. רבינו: **ביחס לגניבת אנשים, אין ראיה, שהרי לא כתוב להדיא ששרה התנגדה. (דהגם שפשוט שלא רצתה, מכל מקום לא התנגדה במפורש).** רבינו: **החזו"א באמו"ב (פ"ו אות ג') כותב שקין גם לאחר שהרג את הבל, נשאר בצחצחות נשמתו וזכה לנבואה, ולכן קיבל נבואה לאחמ"כ, אבל אצל אבימלך יל"ע שהרי הוא היה חוטא, ובפשטות גם היה עובד ע"ז, וא"כ איך שייך שהיה במדרגה שקיבל נבואה. העירו: אולי היות והיה זה צורך לאברהם, לכך קיבל. רבינו: **זו התשובה, אבל זה חידוש. ואולי באמת זה לא היה נבואה, אולי זה היה משהו פחות מזה.****

הוסיף והעיר רבינו: **איזה שפה דיבורו הפלישתיים? מסתמא דיבורו בפלישתאי, וא"כ מהו הטעם שאבימלך נקרא כך בלשה"ק. ולא נראה שזה רק התרגום של שמו, אלא באמת כך קראו לו, ואולי דיברו בלשון הקודש.**

שאלו: בגמ' איתא, וכ"כ בראשנים, (דכ"ה ס"ד דגמ' ב"מ ה', ב' ושי' רש"י שם שכי"ה ג"כ להלכה) דמגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, וא"כ מהי התועלת להשביע את עשיו. רבינו: **אם זה לא איסור להשביעו, רק שאין תועלת להשביע, יתכן וישמור שבועתו ובשביל זה י"ל דהשביעו אותו. ויתכן גם, שעשיו יחזור בתשובה ויוכל כך לשמור שבועתו.**

שאלו: בזמן שהבכורים עבדו, [עד שהוקם המשכן, ע"י בכורות ד', ב'] האם בת בכור שזינתה, תהיה בשריפה, שהרי את אביה היא מחללת. רבינו: **לא שמענו כן.**

שאלו: כתוב ברש"י עה"פ (כה, כו) ויצחק בן שישים שנה בלידת אותם. י' שנים משנשאה עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון. ע"כ. ויל"ע שהרי אצל נשים מגיל י"ב הם ראויות להריון, ומהו שכתב רש"י עד שנעשית בת י"ג. רבינו: **הכוונה שנת הי"ג, ואה"נ הכוונה כשהיתה בת י"ב שנה ויום אחד.**

שאלו: בדורות הראשונים ילדו עוד קודם ללי"ב, וכמב' בסנהדרין (ס"ט, ב') [והיא קו' תוס' יבמות ס"ד, א']. רבינו: **בתוס' כתוב שבזמן שהן מולידים בגיל ח' גם סימני הגדלות היו כשהיו בגיל ח', (והר"ן שם חולק), ומבואר שם בגמ', שהיה זה בזמן של בת שבע, וא"כ זה זמנו של דוד, ובגיטין (ס"ח, ב') במעשה עם אשמדאי כתוב שבשביל ליבם צריך להמתין עד גיל י"ג, ויל"ע שהרי היה זה בזמן שלמה, וא"כ צריך להיות שיצטרכו להמתין רק עד גיל ח'. והיה מי שרצה לחלק, שבדיוק באותה תקופה שבין דוד לשלמה השתנה הטבע, וזה דחוק מאוד ליישב כן.**

הדברים נכתבו כפי הבנת הכותב בלבד, ולא היה לעיני רבינו שליט"א

אוצר חמד

גליון מיוחד מתורתו ומשנתו של

רבינו מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א

יו"ל ע"י מערכת 'דברי חמד' עבור קובץ 'אוצר הפרשה' – פרשת ויצא תשפ"ו

הליכות חמד – ליקוטי פסקי הלכה מתורת מרן שליט"א

הלכות חנוכה

א. אדם הגר בקומה ראשונה ויש לו מרפסת עם מעקה בגובה כשבעה טפחים, ומהמרפסת יש לו דלת כניסה לסלון הבית, ומסתפק אם ידליק על המעקה ובכך יהיה לו את המעלה שמדליק למטה מעשרה, או שידליק בפתח הכניסה לסלון, אך המעקה מסתיר את הנרות ולכן צריך להניחם בגובה למעלה מהמעקה, ואז ירוויח את המעלה שהוא מסובב במצוות, אך יפסיד את המעלה של הדלקה למטה מעשרה. נראה שמכיון שמעלה זו שלמטה מעשרה נתונה במחולקת ראשונים ואילו המעלה של להדליק משמאל לפתח כתובה בגמ' ואין עליה חולקים, אולי עדיף שידליק משמאל לפתח [ובכך אמר מרן בעל אילת השחר זצ"ל שהיה נוהג מרן החזו"א זצ"ל].¹

ב. אדם הגר בקומה גבוהה שהיא למעלה מעשרים אמה מרשות הרבים, אין לו להדליק שם נרות חנוכה, אף שהחלון פונה לבניינים הסמוכים הרואים את נר החנוכה, משום ששכנים אלו נחשבים יחידים רבים ולא רשות הרבים, ולכן יניחה בכניסה לחדר המדרגות [כך שמעתי ממרן הגר"י שאלשיך זצוק"ל]. ולשיטת החזו"א שחדר המדרגות בימינו אינו בבחינת חצר, יש להניחו על פתח הבית.²

[ואם אין לו מקום אחר להניח בו את נר החנוכה, אלא בחלון שהוא גבוה כ' אמה מרשות הרבים, יניח בחלון הפונה לרחוב, ויקנה נורות צבעוניות מהבהבות, ויניחם ליד הנרות כדי שימשוך את העין, ויתכן שיוצא בזה יד"ח, שהרי לבני הבית יש היכר, וגם יש קצת היכר לבני רה"ר, ונחשב לאמלצא ואולי יוצא יד"ח].³

ג. אדם שיש לו דירה עם חלון הפונה לרחוב אחד וחלון נוסף הפונה לרחוב שני, אינו צריך להדליק בשני החלונות מפני החדש, דבזמן הזה אין חשד, כיון שיש הרבה אנשים הנוהגים להדליק בתוך ביתם (בפתח הבית הפונה לחדר המדרגות), וא"כ אין כבר מקום לחשוד שלא הדליקו נרות חנוכה.⁴

ד. בני ישיבה האוכלים בחדר האוכל וישנים בפנימיה הנמצאת בבניין אחר, ושואלים היכן להדליק נר חנוכה, הן אמנם שמקום אכילה עיקר (רמ"א סימן תרע"א), מ"מ פסקו האגרות משה ומרן הגר"י שאלשיך זצוק"ל שידליקו במקום לינתם, שם יש לכל אחד מקום המיוחד לו, משא"כ חדר האוכל אינו מיוחד לכל אחד באופן פרטי ואינו נחשב בית. ונראה שהטוב ביותר הוא, שאחד ידליק בפתח חדר האוכל ויוציא את כולם, וכל אחד יסמוך על ברכה זו וידליק גם בשער הפנימיה, כדי לצאת ידי כל הדעות. [וכמו"כ תלמידים האוכלים בישיבה ולנים בבית אביהם, הורה מו"ח זצ"ל שידליקו בבית אביהם, כי שם עיקר דירתם, ויש מחמירים לאכול ארוכה אחת בבית הוריו, אך אינו חייב].⁵

ה. אדם שבנה חדר נוסף לביתו בלא רישיון וללא הסכמת השכנים, אינו יכול להדליק נרות חנוכה בפתח החדר או בחלון, כיון שגר חנוכה צריך להדליק בבית, וחדר זה עומד להריסה ואין שם בית עליו (עי' ערבין דף לד ע"א), וכן אסור לו עצמו להיות בחדר זה, שעצם העמידה עליו הוא גזל מהשכנים, ואין זה בית, ויתכן שיש בו הסגת גבול (בא"י), ולברך שם הוי מצוה הבאה בעבירה.⁶

ו. שביל פרטי שעוברים בו עוברים ושבים ללא רשות (והשכנים כתבו כמה פעמים פתקים שאין לעבור שם), הורה גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שאין להניח את החנוכה בפתח הפונה לשביל זה שרבים עוברים בו שלא ברשות, כיון שהם מוגדרים כליסטים (עי' עירובין דף נג ע"ב), ועוד שבביל זה למיסתר קאי ואין שם 'שביל הרבים' עליו.⁷

ז. הכנת הפתילות לנרות החנוכה בעצמו מהודרת יותר מקניית פתילות מוכנות [ומסופר על הח"ח שהיה מתעסק זמן רב בהכנת הפתילות לנרות החנוכה, שהיו עשויות מצמר גפן]. אך כל זה רק כשהפתילות שהוא יכין מהודרות כמו הפתילות המוכנות שיקנה, אך אם הפתילות שהוא יכין יהיו פחות מהודרות, עדיף שיקנה מוכן, ובזמן הנותר ילמד תורה או ילמד את ילדיו על גודל חשיבות ימי החנוכה.⁸

¹ חשוקי חמד חנוכה (סימן כ, עמ' נג).

² חשוקי חמד חנוכה (סימן כד, עמ' נח).

³ חשוקי חמד חנוכה (סימן לח, עמ' עט).

⁴ חשוקי חמד חנוכה (סימן כו, עמ' סב).

⁵ חשוקי חמד חנוכה (סימן כט, עמ' סד).

⁶ חשוקי חמד חנוכה (סימן ל, עמ' סט).

⁷ חשוקי חמד חנוכה (סימן לב, עמ' עב).

⁸ חשוקי חמד חנוכה (סימן א, עמ' כא).

ח. העורכים טקסים בימי החנוכה באולם ציבורי, ורוצים לערוך מעמד הדלקת נרות חנוכה עם ברכה במהלך האירוע, צריכים לדעת כי אין להדליק בברכה, משום חשש ברכה לבטלה, ואין אדם יוצא ידי חובתו בברכה זו, שהרי גם המדליק נרות חנוכה בביהכ"נ אין אדם יוצא בה ידי חובתו, כי תקנת חז"ל היתה להדליק על פתח ביתו מבחוץ, או בחלון הסמוך לרה"ר, אבל אולם הוא לא בית וגם לא ביהכ"נ קבוע. והעצה להתפלל באולם תפילת ערבית חד פעמית, כדי שייחשב כביהכ"נ, היא עיצה דחוקה, ובפרט שי"א שגם בביהכ"נ קבוע אין מברכים על ההדלקה [ולמעשה אפשר לברך הברכה בלי להזכיר במפורש את שם ה', וברכת 'שהחיינו' אפשר לברך בשו"מ כאשר יש לו פרי חדש או בגד חדש]⁹.

ט. בית חולים שיש בו ביהכ"נ, ושוהים שם חולים מוגבלים שאינם יכולים להדליק נר חנוכה [וגם בחדרם אינם מורשים להדליק], ויש שם אחות המטפלת בחולים, ושואלת האם היא יכולה להדליק את הנר, דלכאורה ההדלקה היא דומיית זכר לעבודת ביהמ"ק, ואין זה דרך ארץ וכבוד הציבור שאשה תעשה כן. אך אם אין מישהו אחר שיוכל להדליק, אפשר להקל, שהרי נשים חייבות בנר חנוכה ושייכות במצוה כמו הגברים, וצ"ע¹⁰.

י. מי שיש לו ב' פתחים, צריך להדליק נר חנוכה בשניהם, מפני החשד. ואם ממחר מאד לאיזה מקום, ואם יתעכב בהדלקה בשני הפתחים, עלול להפסיד ממון, נראה דאעפ"כ עליו להדליק, כי חז"ל גזרו וחששו לחשד למרות שיש לו הפסד ממון. אך כל זה בהפסד מועט, אבל כשיש הפסד גדול, יתכן שלא חוששין לחשד, וצ"ע¹¹.

יא. אדם הרגיש לצינון, שאם יקיים מצוות הדלקת נרות חנוכה על פתח ביתו מבחוץ בקור העז, יש חשש שמא יצטנן ויחלה במחלה שאין בה סכנה, יתכן שמחוייב בזה, כי לפרסומי ניסא אולי חייב אדם להיכנס למחלה שאין בה סכנה [ודווקא למצוות ד' כוסות בליל הסדר, א"צ לדחוק עצמו אם יפול למשכב, דאי"ז דרך חירות (שעה"צ סימן תעב ס"ק נב), ומשמע דלולי זה – היה חייב להכניס עצמו אף לחלות כדי שיקיים המצוה]¹².

יב. מי שדרכו להדליק נרות חנוכה בשמן זית, וכשבא להדליק לא מצא שמן זית בביתו, והתחיל להכין נרות של שעווה ותחב אותם במקום הראוי להם, וכשרצה להדליק הביאו לו שמן זית, נחלקו רבותינו האחרונים האם יסלק ידו מנרות השעווה וידליק בשמן זית שהיא מצוה מן המובחר, או שמא מאחר והתחיל במצוה, אינו צריך להפסיק ולטרוח כדי שיהיה מן המובחר. ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל הורה שאין שום חשש אם יעזוב את השאינו מהודר וידליק במהודר, ואם רוצה לטרוח ולהדר, רשאי [ונראה שאם יתן את נרות השעווה לאדם אחר שידליק בהם, וא"כ אין כאן בזיון לנרות שהרי מדליקין בהם, ואז לכו"ע מותר]¹³.

יג. מי שלא הדליק נר חנוכה בזמן, מדליק והולך כל הלילה, ואם עבר כל הלילה ולא הדליק, אין לו תשלומים (שו"ע סימן תרעב ס"ב). ויכול להדליק עד עמוד השחר, ובברכה, והיינו דוקא אם בני הבית נעורים, אבל אם ישנים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה (משנ"ב ס"ק יא). ואם נאנס ולא הדליק עד עמוד השחר, ומצא את בני ביתו ישנים, מן הנכון שיקיץ ב' או ג' כדי שיוכל להדליק בברכה, ואם אי אפשר להקיצם, ידליק ויברך (שעה"צ ס"ק יז). ונראה לענ"ד דלכתחילה יעיר ג', ואם אי אפשר מועיל שיעיר שניים¹⁴.

יד. קנה 'חנוכיה' בת ז' קנים, עשויה ממתכת, ואח"כ שמע שיש איסור בדבר, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סימן קמא ס"ח) שאסור לעשות מנורה בתבנית המנורה, ורוצה כעת להשיבה למוכר. ולכאורה הדבר תלוי במקום שבו המנורה נקנתה, דאם נקנתה במקום שרוב התושבים הם יר"ש ואנשים ודאי יפרשו ממנורה כזו, הרי שזה מקח טעות. אבל בעיר שרוב התושבים אינם יר"ש, וכ"ש אם יש ביניהם גויים, יתכן דאין כאן מקח טעות [והלוקח יוסיף או יוריד קנה מהמנורה]. ואם רוצה להשיבה למוכר, אין איסור דלפנ"ע. [ומי שאיו לו במה לדליק נרות חנוכה אלא במנורה בת ז' קנים, וכוונתו לתקן המנורה ולהכשירה, רק כעת ער"ש וזמנו דחוק, נראה שלא ידליק בה דמנורה כזו מאוסה למצוה, דהרי י"א שאסור להשהות מנורה כזו בביתו]¹⁵.

טו. מי שנוסע לשבת חנוכה להוריו הדרים בעיר אחרת, דעת מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיעקר חיוב ההדלקה הוא בביתו שהוא דר שם, ולא בבית שהוא מתאכסן שם, ולכן צריך למנות שליח כדי שידליק עבורו בביתו. [ומעשה שהיה באחד שנסע ומינה שליח, ולאחר ההדלקה התקשר השליח להודיע שעשה שליחותו, והתברר שבשעת ההדלקה המשלח ישן, מסתבר שיצא הישן יד"ח ההדלקה, ואף אם נאמר שישן אינו יכול לעשות שליח, מ"מ בנר חנוכה שהנרות הם ממנו, יצא יד"ח]¹⁶.

***

תורת חמד – מענייני הפרשה

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ תְּרֵנָּה (כח, י). הנה במסכת עירובין (דף סה ע"א) מאריכה הגמ' בענין הכוונה בתפילה, ועל דברים המשפיעים לרעה על יכולת האדם לכוין בתפילה, ואיתא התם, אמר רבי אלעזר, הבא מן הדרך, אל יתפלל שלושה ימים, שנאמר (עזרא ח, טו) ואקבצם אל הנהר הבא אל אהוא ונחנה שם ימים שלושה, ואבינה בעם וגו'. ופירש רש"י 'אל יתפלל ג' ימים. **שאינ דעתו מיושבת עליו מפני טורח הדרך**' [ושיעור זה של ג' ימים ילפינו לה ממה שתיאר עזרא את מסע ההמונים שניהל בעלותו לא"י, דמשמע שלא היה עזרא יכול להתבונן כראוי במי ומי ההולכים עד שלא נח שלושה ימים מטרדת הדרך, וה"ה לתפילה. ובימינו אין נזהרים בזה, מפני שבין כך אין אנו מכוונים כ"כ בתפילה (שו"ע או"ח סימן צח ס"ב), יעו"ש].

⁹ שיעורי תורה לרופאים (ח"ב סימן קי, עמ' 291).

¹⁰ חשוקי חמד עמ"ס קידושין (דף לו ע"א, עמ' שעה).

¹¹ חשוקי חמד עמ"ס קידושין (דף נט ע"א, עמ' תרו).

¹² חשוקי חמד עמ"ס פסחים (דף קה ע"ב, עמ' תקנט).

¹³ חשוקי חמד עמ"ס עירובין (דף יא ע"א, עמ' צח).

¹⁴ כת"י.

¹⁵ חשוקי חמד עמ"ס עבודה זרה (דף מג ע"א, עמ' שכז).

¹⁶ חשוקי חמד עמ"ס סנהדרין (דף מז ע"א, עמ' רסט).

והקשה בעיון יעקב שם, הא מצינו ביעקב אבינו שנהג לא כן, וכמו שנאמר כאן 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום', ומכאן אמרו חז"ל שיעקב תיקן תפלת ערבית באותו לילה. ותירץ, דבאמת משום הכי תפילת ערבית רשות. ועוד כתב, דעיקר טעם טרדת הדרך הוא משום דכל הדרכים בחזקת סכנה, ויעקב שאני דמלאכים ניצבים ומתלווים עמו תמיד לשמרו, וגם נסע בקפיצת הדרך. עכ"ד.

ולענ"ד נראה ליישב באופן אחר, שמאחר ויעקב היה אז בעת צרה, וכמבואר בתוספות במסכת חולין (דף ב ע"ב, ד"ה אבל), וז"ל: 'וא"ת והא כתיב וידר יעקב נדר לאמר, וכתיב את אשר נדרתי אשלמה. וי"ל דבשעת צרה שרי, וכמו דאמרינן בבראשית רבה וידר יעקב נדר לאמר, - לאמור לדורות שיהו נודרים בעת צרה', עכ"ל. ואם כן בהיותו בעת צרה לבו נשבר ומכוין ביותר לאבינו שבשמיים, ואין לך שעת רצון גדולה מזו למרות שבא מהדרך, וגם בני ישראל כשחנו על ים סוף התפללו, ומשה אמר להם 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', ועכ"פ התפללו שם למרות היותם שם בדרך והוא בגלל שהיו בצרה [ויכול להיות שתפילה על הצרה מותר לו להתפלל, אך לא תפילה קבועה].

***

ויפגע במקום וילן שם פי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישעב במקום ההוא (כה, יא). ופירש רש"י, וישם מראשותיו, עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות וכו', עכ"ל. באחד הכנסים שבו היו אמורים להתכנס גדולי ישראל, כדי לדון בהכרעות חשובות, נכנסתי קודם הישיבה למרן ראש הישיבה בעל אילת השחר זצ"ל, והוא סיפר לי שאברך ת"ח שאל אותו שאלה שמטרידה אותו, והיא על מה שכתוב בספר 'חובות הלבבות' (שער אהבת ה', פרק ו) שסיפר אחד מהחסידים על אחד מהיראים, שמצאו ישן באחד המדברות, ואמר לו: 'אינך ירא מן האריה, שאתה ישן במקום הזה', והשיבו אותו ירא: '**אני בוש מאלוקים, שיראני ירא זולתו**'. וא"כ איך אצל יעקב אבינו מצאנו שעשה מרזב מהאבנים משום שהיה ירא מפני חיות רעות, דאיך יתכן שאותו חסיד התבייש מהאלוקים שיראה שהוא חושש מדבר אחר זולתו, ואילו יעקב אבינו בחיר האבות פחד מהחיות, ועשה מרזב לראשו.

והבאנו בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (גליון נא עמ' יא) שמרן ראש הישיבה זצ"ל השיב, שיתכן ויש הבדל בין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה. ויש להביא ראיה לדבריו מדברי האוה"ח הק' (שמות יד כז) השואל, מהו הרעש הגדול מקריעת ים סוף, אחרי שמצינו בחולין (דף ז ע"א) שרבי פנחס בן יאיר בקע את נהר גינאי. ומתוך האוה"ח, כי כל הרעש הגדול סביב הנס של קריעת ים סוף היה בשל העובדה שהנס נעשה קודם מתן תורה, אמנם לאחר מתן תורה אכן אין בזה כל חידוש, כי בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית, להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ב"ה, יעו"ש. ואם כן יתכן שלמרות שיעקב אבינו גם בקע את הירדן, וכוחו היה גדול מאד, מכל מקום היה צריך לעשות גם קצת השתדלות בדרך הטבע, כיון שזה היה עדיין קודם מתן תורה.

וגיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל השיב, שבביהמ"ק היתה שמירה גדולה, וכמבואר ברמב"ם (פ"ח מהל' בית הבחירה) שזה משום כבוד, והכא נמי יעקב אבינו שהיה בחיר שבאבות, ודמותו חקוקה על כסא הכבוד, היה סבור שזה מחייב כבוד. רק שאם אין חיות רעות, אין כאן מציאות של שמירה, וכיון שהיו חיות רעות, חל 'שם שמירה' על המרזב. והרי ע"כ צריך לומר כך, וכי האבנים היו שמירה באמת, וכי לא יכלו החיות לעבור על האבנים, אלא ע"כ שאין זו שמירה שתועיל בדרך הטבע, אלא שמירה של כבוד כמו בביהמ"ק. [ואמנם לשון רש"י 'שהיה ירא מפני חיות רעות', הכוונה היא דכיון שמדרך ההשתדלות צריך לעשות דבר מה נגד היראה הטבעית שיראים, זהו נחשב שמירה, שזה כבודו של יעקב, ו'ירא' היינו מה שכך דרך הטבע שירא (עי' כל משאלותיך, עמ' קמח)].

***

שם. נשאלתי בגדר ההשתדלות הטבעית הנדרשת מאדם בכל דרכיו ופעולותיו כאן בעוה"ז (כמובן חוץ מהתפילה), כדי שלא ייחשב שהוא יושב בטל ומצפה למעשה ניסים, האם צריך השתדלות נכבדת הראויה להתכבד בה, שיכולה בדרך הטבע לעזור ולסייע, או שמא בכל דהו סגי, וגם השתדלות כזו שבדרך הטבע אין סיכוי שתסייע, מ"מ הוא מצידו השתדל ועשה משהו שבמשהו.

והנה רש"י כאן פירש 'וישם מראשותיו. עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות וכו'. ונשאל גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (דרך שיחה ח"א עמ' קמז) וכי החיות הרעות אינם יכולים לעבור את האבנים, והשיב 'עשה כן רק לצאת ידי חובת ההשתדלות, ויש בזה איזה קושי לבהמה לעבור הגדר, ובזה סגי'. [ופעם אחרת השיב גיסי זצ"ל (אשיחה ח"א עמ' מז) 'עשאן גבוה שלא יכלו ליכנס, וגם לא ראוהו'].

ועכ"פ ביאור הענין הוא, שההשתדלות הנצרכת מאיתנו היא להראות שעשינו משהו מצידנו, ושאננו סומכים על הנס, ולכן סגי ב'פתחו לי פתח כחודו של מחט', ואז הקב"ה יפתח לנו פתח כפתחו של אולם, ודו"ק (כמובן חוץ מתפילות ובקשות, שבזה כל המרבה ה"ז משובח).

***

וישעם לכן בבקר וינשק ללגניו וללבוותיו ויברך אתהם וילך וישב לכן למקומו (לב, א). פעמים רבות נשאלנו כשיש במשפחה חולה במצב קשה, ובני המשפחה מסתפקים האם לגלות את הדבר לאביו הקשיש של החולה, מחשש שמא בשורה זו תשפיע על מצבו של האב הישיש לרעה.

וכתבנו בשיעורי תורה לרופאים (ח"ב סימן פג) דנראה שאם הדבר ישפיע לרעה על האב, וידרדר את מצב בריאותו, פשיטא שאסור לגלות לו, ויש לעשות הכל כדי להעלים ממנו את מחלתו. וגם אם ח"ו יגיעו בשורות לא טובות מהחולה, מ"מ דיה לצרה בשעתה, ואין להקדים ולספר לו כעת בשורת איוב כשחייב עלולים להסתכן בעקבות כך [ומספרים על הגאון רבי חיים זליבנסקי זצ"ל, שחלה במחלה ממארת ומאד רזה, ולבש שתי חליפות זו על גבי זו, כדי להעלים מאביו החולה את דבר מחלתו].

אולם אם אין מצבו של האב כל כך חמור, נראה שיש לספר לו, וזאת ממה שלמדנו בפסוק כאן שהתורה מציינת שלבן קם בבוקר ובירך את בניו ובנותיו, וצ"ב מדוע סיפרה לנו התורה פרט זה, ומאי נפק"מ הדבר עבורינו. ועמד בזה רבינו הספורנו כאן, וכתב בזה"ל: 'ויברך אתה. כבר אמרו (מגילה דף טו ע"א) אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, אמנם סיפר ברכת לכן לבנותיו, להורות שברכת האב אשר היא על בניו בכל נפשו, בלי ספק ראוי שתחול יותר בסגולת צלם אלוהים המברך, כאמרו בעבור תברכך נפשי (לעיל כז, ד), עכ"ל.

ומבואר בדבריו שדרך האב לברך את בניו בכל נפשו, וממילא בלי ספק שהברכה חלה יותר, עד כדי כך שדימה הספורנו את ברכת יצחק הצדיק לבנו, אל ברכת לבן הארמי לבנותיו, ששניהם הם 'צלם אלוקים המברך'. וא"כ ודאי שכל עוד אין סכנה ממשית בסיפור הדבר לאבי החולה, נראה שעדיף לספר לו, כדי שיתפלל על בנו החולה, ותתקבל תפילתו וברכתו, כמבואר בספורנו.

ומדברי הספורנו יש ללמוד עוד, כמה חייב אדם הכרת הטוב להוריו, ולו רק בגלל ברכת אב ואם שבירכוהו בכל נפשו, שכתב הספורנו שבלי ספק שהיא חלה. ויש לציין למה שאמר הנביא אלישע (מלכים ב, ד כז) 'והשם העלים ממני', ומשמע שהעלם זה היה בעוכריו של בן השונמית [ילד זה היה הנביא חבקוק, כמבואר בזהר בהקדמה (ח"א דף ז), ובפרקי דר"א (פרק לג) משמע שהיה זה עודד הנביא], וע"ע מש"כ בחשוקי חמד עמ"ס יומא (דף ד ע"ב).

***

שם. נשאלתי מיהודי שזכה לגלות את המאור שבתורה ולשוב בתשובה שלימה, ואביו עדיין מחלל שבת בפרהסיא, והבן גר יחד עם משפחתו שאיננה שומרת תורה ומצוות, ועורך לבדו סעודות שבת קודש. ונסתפק האם יגש לבלי שבת לאביו ויבקש ממנו ברכה, כמנהג ישראל שהאב מברך את ילדיו שיגדלו לתורה ויצליחו בכל מעשיהם, או שאין בברכתו יכולת להשפיע בהיותו רחוק משמירת המצוות.

והשבנו על פי דברי הספורנו כאן, שברכת אב אשר היא על בניו בכל נפשו, בלי ספק שתחול יותר מסגולת צלם אלוקים המברך, ולכן סיפר הכתוב את ברכת לבן לבנותיו. וכידוע שלבן לא היה צדיק גדול, והיה עובד ע"ז שעליה נצטוו גם בני נח, ועם כל זה כתבה התורה ללמדנו שגם ברכה של לבן, לאמותינו הקדושות רחל ולאה, יש לה איזה תועלת.

אלא שיש לשאול, איך באמת מועיל תפילה וברכה של אדם רשע שכזה, ויש לומר שבזכות זה שהבן מכבד את אביו, ומראה לו שהוא חפץ בברכתו, ודעת השו"ע (יו"ד סימן רמ ס"ח) דאפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתיירא ממנו [ודעת הרמ"א שפטור מכיבודו], וא"כ הכיבוד עצמו, מסייע לו שתקבל ברכת האב, וכמו שכתב בפירוש הטור עה"ת (פרשת יתרו) שלכן כתוב 'למען יאריכון ימיך' ולא כתיב 'למען יאריכו ימיך', כי המכבד את הוריו, הם יתפללו עבורו, והם בתפילתן יאריכון ימיך.

ויש להוסיף מה שכתב הרמב"ם (פט"ו מהל' תפילה ונשיאת כפים ה"ו) שגם מי שאינו חכם ואינו מדקדק במצוות... הרי זה נושא את כפיו ואין מונעין אותו, לפי שזו מצות עשה על כל כהן וכהן שראוי לנשיאת כפים, ואין אומרים לאדם רשע הוסיף רשע והמנע מן המצוות. והוסיף (שם, ה"ז): 'ואל תתמה ותאמר, ומה תועיל ברכת הדיין זה, שאין קיבול הברכה תלוי בכהנים אלא בהקב"ה, שנאמר ושמו את בני ישראל ואני אברכם, הכהנים עושים מצוותן שנצטוו בה, והקב"ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו', עכ"ל.

גם אנו נאמר, גם אם תפילת האב המחלל שבת לא מועילה, מ"מ הבן הזה מקיים מצוות הבורא, והוא מכבד את אביו בזה שהוא נכנע לפניו ומבקש את ברכתו, ובזכות זה הקב"ה יברך את הבן, בברכת אב שבשמיים [והרבה פעמים דבר זה גופא, שהבן מגיע ומבקש ברכה מאביו החילוני, יכול לרגש את האב, ולגרום למהפך בליבו, כידוע].

***

מעשה חמד – מהנעשה והנשמע בבית מרן שליט"א

צדיק גוזר: לאחר שהבטיח במכתבו לתלמידי ישיבת 'בית מדרש עליון' כי אם יתחזקו בני הישיבה בלימוד ברציפות ללא דברים בטלים, ישלח הקב"ה דברו וירפאהו - הגיע הבה"ח יואל אהרן צרפתי נ"ו להודות ולהתברך ממרן רבינו הגר"י זילברשטיין שליט"א לאחר שהבריא באופן ניסי מהמחלה הנוראה בחסדי שמיים.

***

אחודה נא חידה:

הדליקו בחנוכה עד יום ג', אך ביום ד' של חנוכה אינם רשאים להדליק בה, הכיצד?

(התשובה לחידה אי"ה בגליון הבא, החידה באדיבות ידידינו הרב ארז חנני שליט"א)

תשובה לחידה מגליון פרשת חיי שרה: יהודי עומד לקדש אשה, ואנו יודעים שהקידושין לא יחולו כלל, לא מדאורייתא ולא מדרבנן [והאשה נשארת פנויה לגמרי, ויכולה לצאת מהמקדש ללא גט וללא מיאון], ובכל זאת אנו מברכים ברכות אירוסין ונישואין בשם ומלכות, ככל סידור חו"ק רגיל?

תשובה. קטנה, שאביה חי אך נסע למדינת הים, ואמה ואחיה קידשוה, שיטת הרא"ש (קידושין פ"ב סימן ח, הו"ד בשו"ע אה"ע סימן לז סי"ד) שאינם קידושין כלל, ואפי' מיאון אינה צריכה. אך מ"מ אין לאוסרה להיות עם איש זה שקידשוה לו, כיון שבדרך קידושין ונישואין היא אצלו, ולא בדרך הפקרות. ובפתחי תשובה (סק"ח) הביא משו"ת הרדב"י (ח"א סימן מה) שאפי' לשיטות שקידושין אלו אינן קידושין כלל, מ"מ ניתן לברך את ברכות האירוסין והנישואין לכתחילה, כי אין נוסח הברכות כנוסח ברכת המצוות, אלא ברכות אלו הן שבח השי"ת, ואמירת שבח זה אינה ברכה לבטלה. [ועוד, דלקידושין יש תוקף מסויים, לגבי זה שאיננו מחשיבים את חיי בני הזוג כהפקרות, וראה מש"כ בזה בחשוקי חמד עמ"ס קידושין (דף מה ע"ב)].

מערכת דברי חמד: a0527642209@gmail.com

ניתן להאזין לפסקי הלכה המתעדכנים ממרן שליט"א בקו שיח יצחק: 03-3130582

לקבלת הקובץ השבועי המלא 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

כארי יתנשא

נידונים בהלכה מתורת רבינו מרן פוה"ד הגר"י זילברשטין שליט"א

נערך ע"י נכדו חביבו הרב אריה זילברשטיין שליט"א עבור 'אוצר הפרשה' – פר' ויצא תשפ"ו

להתרפאות ע"י רופא נכרי חינו

שאלה: באחד הפיגועים האכזריים נפצע יהודי אחד אנושות. הניתוח שהיה צריך לעבור הפצוע עלה ממון רב. רופא נכרי בחו"ל התנדב לעשותו חינו אין כסף. הסתפקו בני המשפחה האם לקבל את הצעתו, שהרי נאמר "אסיא דמגן, מגן שויא" (ב"ק פג ע"א, כלומר רפואה הנעשית חינו שווה חינו), מה לעשות?
תשובה: מאחר והרופא המתנדב היה זוכה בכך לפרסומת לכבוד וגם להוקרה, הרי זה כאילו היה מקבל ממון, כי הכבוד גם הוא שווה כסף, ומה לו קבלת ממון ממש או קבלת דבר השווה ממון, ולכן משום סיבה זו אין כאן שאלה, ואפשר להתרפאות ממנו. אולם יש כאן שאלה אחרת שכבר נשאל עליה רשכבה"ג מרן הגר"מ שך זצ"ל וכדלהלן:

לעדיף רופא גוי שאינו לוקח תשלום

שאלה: לחולה הוצע שיעבור ניתוח ע"י רופא יהודי שדרש ארבעים אלף דולר, ומאידך הייתה אפשרות לבצע את הניתוח ע"י גוי ללא תמורה, שאל החולה האם מותר לי להפקיד את גופי בידי רופא נכרי, כאשר אני יכול לבצעו בידי בן ברית (האם מותר להתרפאות חנם מעכו"ם החשודים על שפיכות דמים)? וכן ישנה גם שאלה של אסיא דמגן, מגן שויא.
תשובה: השיב על כך מרן ראש הישיבה הגר"מ שך זצ"ל: אם אחד מהם מומחה יותר, ודאי שיש להעדיפו, כי במקרה כזה אין לפנינו שני רופאים "במקום המופלג" – האחרים כמאן דליתא, ופיקוח נפש דוחה את הכל, אך אם מומחיותם שווה, אין לקבל את טובתו, כי יש בזה משום צדקה, ואסור ליטלה מעכו"ם, כדי לא לתת לו זכויות מיותרות, כפי שמבואר במסכת בבא בתרא (דף י ע"ב) על רבי אמי שסירב לקבל מתנת ארבע מאות זוז שנשלחו לו על ידי איפרא הורמיז אמו של שבור מלכא, משום שנאמר בישעיה "ביבוש קצירה תשברנה נשים באות מאירות אותה", ופירש רש"י: כשתכלה זכות שבידו ויבש לחלוחית מעשה צדקה שלהן – אז יישברו. ויעו"ש בתוס' דף ח ע"א, ובפוסקים יו"ד רנה. והוסיף הגר"א שך זצ"ל: ראוייה היא הזכות של ההמנעות מנסילת הצדקה מגוי כדי להגן על החולה ולו במחיר של ארבעים אלף דולר. יש לנו להוסיף על כך את הנאמר במדרש איכה, שלאחר שהרופא הרומאי ריפא את רבי צדוק, אמר בנו של רבי צדוק לאביו, תשלם לרופא, שאם לא כן יהיה לו חלק בתורתך, ואמנם שילם לו ולימדו חכמת התשובות. וגם אנחנו נשיב כך בענינו, אך יתכן שהפרסומת נחשבת לתשלום.
ושמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שכבר דן בשאלה זו החסד לאברהם ופסק שמאחר ונכרים עושים מעשיהם הטובים בפרהסיא, לשם כבוד הם מתכוונים, ואין לזה ערך ומותר לקבלם.

למכור אחד מכליותיו בעבור תשלום

שאלה: האם מותר לאדם למכור את אחד מכליותיו לחולה מסוכן, בעבור שיקבל על כך סכום כסף לפריעת חובותיו?
תשובה: אסור לאדם לחבול בעצמו (כמובאר בב"ק דף צ ע"ב), וגם אין אדם בעלים על גופו כדי לסחור באבריו, וגם לא ליתנם במתנה (רדב"ז על הרמב"ם ושו"ע הרב).
אולם שונה הדבר כאשר מדובר בפיקוח נפש, שכל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ופיקוח נפש דוחה את כל איסורי התורה (פרט לג' עבירות חמורות), ולכן אילו אדם היה תורם את אחד מכליותיו עבור אדם הזקוק לה בדחיפות, חסיד יקרא (כמובאר בפתחי תשובה יו"ד סימן קנו בשם הרדב"ז), אולם אין אדם חייב לתרום תרומה כה נכבדה כדי להציל את זולתו (פ"ת שם), ומשום כך רשאי הוא לדרוש תשלום עבור הכליה [ומבואר בביאורי הלכה (סימן לח) שהמוכר תפילין ומזוזות כדי לזכות את הציבור וגם כדי להשתכר בממון, הרי הוא נחשב לעוסק במצוה], ובפרט שלפי דעת תורה כאשר צעיר זה יעמוד לישא אשה, הוא חייב לגלות לה זאת שחסרה לו אחת מכליותיו, כדי שלא יעבור על איסור "לא תונו איש את עמיתו", והוא יתקל בקשיים, ולכן אין כאן כל גנות אם הוא דורש מהחולה סכום זה. אך אדם המוכר אחד מכליותיו, לא למען פיקוח נפש של ישראל אלא למדע, ורוצה לזכות עבור זה בממון כדי לפרוע חובותיו, צריך עיון אם מותר, ויתכן שכשם שחיילותיו של דוד המלך היו נטולי טחול, כך גם מותר לאדם לחבול בעצמו כדי להינצל מכף נוגשיו, אך ברור שבמקרה כזה הוא עושה מעשה של "שוטה", ואין דעת תורה נוחה מכך [כמובאר בב"ק דף פה, בשופטני עסקינן, וע"ש ברש"י], ואדם שחייב תשלומים, יעבור או יבקש צדקה ואל ימכור כליותיו.

האם להעדיף דעת רופא פשוט ורגוע או מופלג בחכמה אך לחוץ

שאלה: בית חולים הנמצא בספר בעת מלחמה, כשחיצוי חרב של האויב נשלחים לשם, ובבית חולים קיים ויכוח בין הרופאים, רופא אחד אומר שצריך לנתח חולה מסוים, ואילו רופא אחר אומר שלא צריך לנתח את החולה. והנה הרופא שאומר שצריך לנתח הוא רופא מופלג, אלא שהוא נמצא בלחץ מפני אימי המלחמה, ואילו הרופא השני הוא רופא פשוט, אלא שהוא רגוע ולא לחוץ מהמלחמה.

והנה בדרך כלל הרופא המופלג מכריע כנגד דברי רופא פשוט, כמובאר במשנ"ב (סימן תריח סק"ח) אבל בנידוננו שהרופא המופלג לא רגוע, ואילו הרופא הפשוט רגוע, יש להסתפק לאיזה רופא צריך לשמוע?

תשובה: נאמר במסכת גיטין (דף סז ע"א): איסי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים... רבי יהודה חכם לכשירצה. וביאר המהר"ץ חיות: "... הנה ידענו בנסיון, דאף האדם היותר שלם בתכלית השלימות, אינו עלול בכל עת לחכמה והתבוננות, ולא כל הזמנים שווים. ובזמן שאדם בצער או בכעס, או שהוא במעמד העוני, או שתקפה עליו הכעס והקנאה, הנה אינו עלול בשעה זו להעמיק במדע. וכבר אמרו חז"ל (בראשית רבה פרשה מט אות ח) בשר ודם חימה כובשתו וכו', בשר ודם הקנאה כובשתו. ולשחות בעמקי מצולות התורה ועבודה, צריכין להפשיט כל ענייני החושים ושאר המחיצות המבדילות, וכבר אמרו גלוי וידוע שרצוננו לעשות רצון, ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות (ברכות יז ע"א). ושבתו בכאן את רבי יהודה, שרבי יהודה היה חכם לכשירצה, היינו בכל עת שהיה רוצה להעמיק בחכמה, היה נקל בעיניו להשקיע ביון מצולה כל ענייני החושים, ולהפשיט עצמו מן העולם התחתון ולהשתדל בדעה ובתבונה. ודבר זה הוא מעלה גדולה מאד, ולא נמצא איש אחד בין שישים ריבוא אשר יוכל להתפאר עצמו כי הוא מוכשר בכל עת ובכל רגע לכוונס בפנימיות התורה. ועיין מדרש חזית פיסקא יפה את רעיתי כתרצה' (שיר השירים ו, ד) בכל עת שאת רוצה עי"ש, ויתפרש ג"כ על דרך זה, עכ"ל.

לאור זאת, יתכן שיש לקבל את דעתו של הרופא שהוא בבחינת "חכם לכשירצה", שמטעם זה הלכה כרבי יהודה. אך אין זו ראייה מוכחת, כי יתכן שהמופלג, גם כשאינו במעלתו, עדיין גדול הוא מרופא פשוט.

עכ"פ יש ללמוד מכאן, שאין להטריד רופא הצריך להכריע בשאלות של פקוח נפש, כדי שדעתו תהיה צלולה, ויכווין עבודתו בשכל ישר, ואם הרופא רואה שהוא במצב של צער וכעס, אל יכריע בפקוח נפש, אלא ימסור את ההכרעה לאחר.

האם להעלים מחולה שבתרופה יש חומר שישנם האוסרים אותו

שאלה: חולה הזקוק לבריאותו לתרופה שיש בה חומר מסוים שישנם פוסקים האוסרים אותו לשימוש. אם לחולה יודע שיש בתרופה חומר זה הוא יסרב לקחתה, האם מותר להעלים ממנו את הדבר?

תשובה: אם החולה מסוכן והתרופה חשובה מאד לבריאותו מותר להעלים ממנו.

בשנת תש"ח התחוללה מלחמה קשה בירושלים. הערבים היו יורים מרגמות ופגזים וכל תושבי העיר היו מסתתרים במקלטים, אך מרן הגאון ר' איסר זלמן מליצר זצוק"ל לא היה יורד למקלט. יתכן מכיון שבמקלט היו אנשים רבים ולא הייתה לו מנוחת הנפש ללמוד בצלילות הדעת לפי הדרגתו, אז התגלה כח בטחונו בהקב"ה, כי הוא סבר שאינו חייב להשתדל בהליכה למקלט.

בזמן אחת ההתקפות הגדולות אמרו אנשי הבית שזוהי סכנה של ממש וחייבים לרדת למקלט, ואכן מרן הגרא"ז ירד ובירידתו מביתו נפצע מפגז ירדני. פציעתו גרמה לו לחולשה גדולה והוא היה נצרך לצורך רפואתו לשתות חלב. בזמן ההוא היה קשה מאד להשיג חלב ורק במאמצים גדולים השיגו חלב עבור מרן זצ"ל.

מרן היה מקפיד לכסות את המשקים, שכן לא שטה משקים שהיו גלויים גם במקום שאין הנחשים מצויים, כידוע מדברי הגר"א. והנה קרה שהחלב נשאר 'גלוי', ובני הבית התבלטו האם להודיע זאת למרן, שהרי אם ידע שנתגלה בוודאי לא ישתהו, והוא מפני חולשתו הרבה הרי חייב לשתות חלב. בני הבית שלחו לשאול את אחד מגדולי הרבנים האם להודיע למרן את דבר גילוי החלב? והרב הכריע שאין להודיעו, והנה כאשר העמידו את החלב על הכירה כדי להרתיחו, שכחו להורידו מן האש, והחלב גלש ונשרף ולא נשאר ממנו מאומה. הבחור שהיה משמשו סיפר לו גופא דעובדא, והוסיף "זהו ממש מופת", והדגיש שזה מוכיח כמה חשוב מרן למעלה בשמים, שהרי שומרים אותו שלא יכשל אפילו בגילוי. למשמע הדברים פרץ מרן זצ"ל בבכי, למרות שהיה צפוי לכאורה שמרן ישמח בזה, וכך אמר: "אם ככה מתייחסים אלי בשמים, מי יודע מה עוד מצפים ממני? האם אני ממלא את חובתי כראוי לפי מדרגתי?" ראו עד כמה שגבו מחשבותיו ומה גבהו דרישותיו מעצמו!

לאור דברים אלו מותר גם בעניננו להעלים והשי"ת הטוב בעיניו יעשה, אך מן הדין מותר, מכיון שהוא חולה מסוכן ובפרט שרבים מתירים חומר זה גם לבריאים.

הערות הארות והוספות יתקבלו בברכה בפקס 0527642209 ובכתובת המייל: AZ0527642209@GMAIL.COM

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה בשליחת מייל לכתובת הנ"ל. - נערך ע"י 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

פניני חשוקי חמד

מאצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. וראש כולל 'בית דוד' חולון

חידה: איך יתכן שספר כל יום ספירת העומר ואינו יכול להמשיך לספור בברכה?

ויחלם (כח- יב)
תשובה

כתב בשו"ת לב חיים (ח"ג ככו) שאחד שספר בחלום הלילה כהוגן ימים ושבעות, [עיין מש"כ לעיל בדף יז ע"א חולה במחלת הירח שהרים אבידה האם זכה בה לגבי מעשים בתוך השינה], ולמחרתו לא ספר כלל, אינו יכול להמשיך ולספור בברכה, משום שבספירה בחלום לא קיים את המצוה, וראיה לכך דאמרינן במגילה דף יח ע"ב קראה מתנמנם יצא, היכי דמי מתנמנם נים ולא נים תיר ולא תיר. מבואר בדבריו דיש קצבה בשינה, דדוקא אם אינו ישן כל כך, הוא דיצא ידי חובתו, ואם כן בנדון שלפנינו שהיה ישן ממש עד שמתוך שחלם ספר מתוך שנתו, בודאי שאין זה נקרא מתנמנם, אלא ישן ממש, ופשיטא דלא יצא ידי חובתו במה שספר את העומר בחלום, וסופר בברכה כשהקיץ באותה לילה, ואם לא ספר בלילה סופר ביום בלי ברכה, ואם לא ספר יום שלם, סופר מכאן ואילך בלא ברכה, כיון דאותה ספירה לא עלתה לו כלל.

(ח"ח מגילה יח:)

העלילו עליו עלילות וגרשוהו מהארץ, ונטל עמו מעפר א"י

פְּעַפֵּר (כח-יד)
שאלה

בן ארץ ישראל, שהעלילו עליו עלילות, שהוא מרגל, וגרשוהו השלטונות מהארץ, ונטל עמו מעפר א"י כגעגועים לארץ הקדושה, האם יש ענין בזה, ככתוב בתהלים (קב טו) 'כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחננו', או שמא אין בזה ענין?

תשובה

נאמר במסכת גיטין דף ז ע"ב עפר חו"ל הבא בספינה בארץ חייב במעשר ובשביעית, אמר ר' יהודה אמתי בזמן שהספינה גוששת אבל אין הספינה גוששת פטור. והעיר המשנה למלך (פ"ב מביכורים ה"ט) מפני מה נקטה המשנה עפר חו"ל הבא בספינה, וכי יש נ"מ אם העפר הוא מחו"ל או מא"י? והשיב שאין שום סברא לחלק בין עפר א"י לעפר חו"ל, ומה דנקט עפר חו"ל לרבותא בעלמא נקטיה. אולם המקדש דוד (סימן

נה) חידש דאם היה בספינה עפר א"י גם לר' יהודה חייב, והוא משום דעפר א"י גם בחו"ל היה צריך להתחייב בתרומות ומעשרות, אלא שיניקת חו"ל פוטרת, אבל בנהרות א"י שאין בהם משום חו"ל העפר מחייב בתרומות ומעשרות, והדבר מחודש. וכדברי המקדש דוד כתב גם הליכות אליהו והוא משום דהמים אינם לא כא"י ולא כחו"ל ואזיל בתר העפר לענין מעשרות, וכך כתב הצפנת פענח על הרמב"ם (פ"א מתרומות הכ"ג) דדוקא נקטה המשנה עפר חו"ל משום שאם העפר מא"י הרי זה חייב בתרומות ומעשרות.

ולפי שיטות אלו יש להסתפק אם יש מעלה בעפר א"י בחו"ל, דיתכן דעפר א"י גם בהיותו בחו"ל יש לו מעלה אלא דבנוגע לתרומות ומעשרות יניקת חו"ל מבטלת מעלת העפר, אבל בנוגע למעלת קבורה יש לעפר מעלה, ויתכן גם ההיפך שאין לזה כל קשר דמעלת העפר בא"י היא לא העפר אלא קדושת המקום, ומאחר והמקום חו"ל מה יתן לנו מעלת העפר. ויעוין בדרך אמונה (שם ס"ק ריג) שהחזו"א מצדד שספינה עם עפר מא"י חייב במעשר מדרבנן.

והנה כתב הרמ"א (יו"ד סימן שסג ס"א) יש נוהגים לתת מעפר א"י בקבר ויש למנהג זה על מה שיסמוך. וכתב בספר טעמי המנהגים, (עניני שמחות) בשם ספר מעבר יבק, שאם יהיה לו מעפר א"י ישים תחת המת, בסוד כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחננו, ובשם מדרש תלפיות כתב שמעתי אם ישימו על עיני המת, ועל טיבורו ועל מילתו, מעפר של א"י נחשב כאילו הוא קבור ממש בא"י.

והנה אמרינן במגילה (דף כט ע"א) 'ושב ה' אלהיך את שבותך' והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגלויות, בבבל היכא, אמר אביי בבי כנישתא דהוצל, ובבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא. ופירש"י דשף ויתיב בנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהן בגלותן, לקיים מה שנאמר 'כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחננו'. [ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רסד) הקשה מי התיר להוריד מקדושת בית המקדש לבית הכנסת, אע"כ כיון

שבאו בה פריצים נתחללו. משמע שהבין שהאבנים היו מבית המקדש, וכבר תמה המגיה שם, וצ"ע קצת דהא גלות יכניה היה קודם חורבן בית המקדש]. הרי שהביאו מאבני א"י. ולכאורה משמע שיש בזה ענין, ונראה שיקח את העפר שהביא מא"י, ויבנה בזה בית מדרש. (ח"ח גיטין ז:)

אבן שהישמעאלים הוציאו מהר הבית, ויהודים קבעו בבית הכנסת

והאבן (כח-כב)
שאלה

מעשה בגבאי בית הכנסת שרצו לעשות זכר לחורבן, וידעו שהישמעאלים חפרו בהר הבית וזרקו לאשפה אבנים ועפר שהוציאו משם, השתדלו מאד הגבאים והשיגו משם אבן, וקבעו אותה מעל ארון הקודש של בית הכנסת, האם מותר להשאיר אותה שם?

תשובה

נאמר בעבודה זרה דף נב ע"ב בית חשמונאי גנזו את אבני המזבח ששקצו אנשי יון לעבודת כוכבים, ומקשה הגמרא כיון דכתיב 'ובאו בה פריצים וחללוה' למה צריכים לגנוזה, והא יכולים לקחתה לעצמם, ומשני, כיון דאשתמש בהו לגבוה, לא אורח ארעא לאשתמושי בהו הדיוטא. והכא הרי משתמש באבן, כמו שכתב האגרות משה (יו"ד ח"ד סימן סג אות יב) דזה שיכול להתפאר שהוא השיג מה שליכא לאחרים, בין מצד היכולת בין מצד שהוא היה לו דעת ליקח זה ולא אחרים, הוא ודאי נמי השתמשות.

ויתכן שיש כאן איסור נוסף, דנאמר בפסקי התוס' במדות (אות יט) וז"ל: אסור לזיון עיניו מנוי בית המקדש, דמראה אסור מדרבנן. וא"כ כאשר מניחים את האבן לנוי שיסתכלו בני אדם עלול לצאת מזה מכשול לרבים, כי ישנם אנשים שיתרגשו ויבכו על חורבן הבית, ואשרי להם, אך לצערנו ישנם גם כאלו שיתבוננו מתוך סקרנות וכדומה, ואולי גם יהנו ודבר זה אסור.

והנה נחלקו בעל המאור והרמב"ן (דף כד ע"ב מדפי הרי"ף) מי הם הפריצים, שדעת הבעל המאור שהם פריצי ישראל, שהרי בעכו"ם אין מעילה, ואינם יכולים להוציאו לחולין.

מאידך הרמב"ן כתב שהפסוק 'ובאו בה פריצים וחללוה', נאמר גם על פריצים עובדי כוכבים דקרא בעובדי כוכבים כתיב, שהרי נביא מתנבא על המקדש שיחרב ואמר שיצא לחולין על ידם, וגזירת הכתוב היה אף על פי שאינם בני

מעילה.

ונראה שכיון שיש בזה מחלוקת בראשונים, אם עדיין האבנים בקדושתן עומדים, ואם הגויים יכולים לחללה. ועוד שכתב הבית יצחק (או"ח סימן כו-כז) שלאחר שהפריצים חללו חזרה ונתקדשה. ולכן מן הראוי לקחת את האבנים הללו ולגנוזם כדרך שעשו החשמונאים.

והנה נאמר במגילה (דף כט ע"א) שהשכינה מצויה בבית הכנסת דשף ויתיב, ופירש רש"י לעיל דף מג ע"ב יכניה וגלותו נטלו עמהן מאבני ירושלים ומעפרה ובנאוהו, וכן פירש בראש השנה (דף כד ע"ב) ועליהם נאמר 'כי רצו עבדיך את אבניה'. הרי שלקחו מאבני ירושלים ולא מאבני המקדש. אולם המהרש"א בנדה (דף יג ע"א) הביא מהערוך (ערך שף) שיכניה וסיעתו הביאו אבנים ועפר מבית המקדש, וקראוה שף ויתיב כלומר שנסע מקדש וישב שם. ולכאורה לקחו מאבני בית המקדש ויסדו בית הכנסת.

והנה מלבד שיש לומר שעל פי הדיבור עשו כן, שהרי עדיין הנביאים היו אז קיימים, ושכינה ירדה עמהם לשם, מ"מ כבר כתב באגרות משה (יו"ד חלק ד סוף סימן סג) שח"ו לומר דהיה זה מאבני העזרות, דהא היו הקדש ומועלין בהן, וגם לא היה אפשר כלל במציאות ליכניה ליקח מאבני העזרות, דהא עדיין היה בית המקדש קיים עוד י"א שנים, ולא שייך אף לטעות בזה, עכ"ל. ויתכן שמה שכתב הערוך מאבני המקדש, היינו אבני קודש, ולא ממש אבני המקדש.

לסיכום: מהראוי שלא לקחת אבנים הללו אלא לגנוזם כמו שעשו בית חשמונאים, ובדיעבד אם כבר קבעו את האבן בבית הכנסת מעל ארון הקודש אפשר לומר שזה מקום גניזתו, כי מונח שם לזכרון החורבן, וכדי להתפלל על בנינו במהרה בימינו. וכתב הערוך השולחן (או"ח סימן קנד ס"ח) ונראה לענ"ד דזה שאמרו לגנוז ס"ת שבלה בקרקע בכלי חרס אינו חובה, דודאי אם יש לו מקום מוצנע לגנוזו בביתו בתיבה וכיוצא בה, או בבית הכנסת דעדיף טפי מבקרקע, אלא שאם אין לו מקום להצניעה בכבוד התירו לו בקרקע. ועוד דיתכן שבנידון דידן אבן זו אינה קדושה והיא לא מבית המקדש, כי אם ממה שבנו גויים אחרי שנחרב, ויתכן עוד שהאבנים נלקחו מהמחילות שתחת הר הבית ואינם קדושות. (ח"ח ע"ז נב:)

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת גרודנא הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א

"לשמה" – לשם התורה

וועדים ממרן ראש הישיבה שליט"א בספר נפש החיים שער ד' - ועד שלישי

התורה בגדי אלמנותה ונכנסה לפני הקב"ה ואמרה אם אין עוסקים בה אין לה קיום", ואם אנחנו עוסקים בתורה אנחנו חיים וקיימים ומקבלים עוד שכר וגם לה יש שמחה, וכמשאחז"ל "והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני", שהדברים עצמן שמחים, משא"כ להיפך ח"ו גורם עלבון לתורה וכמ"ש "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", וגם האדם אז טובע ברפש העולם ומימיו מים עכורים, לולי התורה שעשועיו ובה חיה יחיה לאורך ימים.

ובפרט בעת שאדם מחדש חידושים, מה שאי"ז ביכולת מלאך שהשי"ת בראו בתכלית שלימותו ואי"צ להוסיף ולית לי' מדיליה כלום, משא"כ האדם הולך ושכלו מתחזק מעלה מעלה, וגם הרבה הוסיפו חז"ל גדרים וסייגים, משא"כ אם היתה התורה למלאכים היתה עומדת לעד במצב אחד בלי מגרעת ובלי תוספות, וכאשר כתבו המפרשים כי המלאכים נקראו "עומדים", כמ"ש הכתוב "ונתת לך מהלכים בין העומדים האלה", ולכך נתנה לנו למורשה והיא חיינו ואורך ימינו.

וא"כ אפוא יתכן שילמד האדם תורה לכוונה זו, להציל את עצמו מני שחת, וגם זו כוונה טובה היא, אך השלם האמיתי יחשוב בעצמו מה אני ומה חיי נגד ביזיון מעלבון התורה אם יעזבנה, וזהו הפירוש "לשמה" – למענה ממש, עכ"ל הגר"ח ברוח חיים.

הגר"ח מבאר כאן שהתורה איננה "ספר חוקים" שעלינו ללמוד ולדעת את הכתוב בו, התורה היא מציאות רוחנית, וכמו שיש מציאות של מלאכים ושרפים וכו', ישנה גם את המציאות של תורה, ומשום כך מצאנו בנוסח התפילה שאנו פונים אל התורה "התחנני בבקשה", וכן מצאנו שהתורה בעצמה תובעת את עלבונה.

ותכליתה של התורה היא שבני האדם ילמדו אותה, ויחדשו בה חידושים, ובכך היא תבוא אל תיקונה ושלימותה, שבשביל כך

הבאנו את מה שכתב הנפה"ח לבאר את עניין לימוד התורה "לשמה", וכך כתב: אבל האמת כי ענין לשמה פירוש לשם התורה, והענין כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר ר"א בר' צדוק "עשה דברים לשם פעלן ודבר בהן לשמן", ז"ל: עשה דברים לשם פעלן - לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו, ודבר בהן לשמן - כל דבורך ומשאך בד"ת יהיה לשם התורה, כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתגאות, עכ"ל.

ובזה ביאר הגר"ח ש"לשמה" אין הכוונה לשם הדביקות בה', שבשביל זה אפשר גם ללמוד בספרי יראה ומוסר, אלא הכוונה היא לשם הבנת התורה וידיעתה.

והנה הדברים לכאורה צ"ב, שכן לפי דברי הנפה"ח נמצא שכל מעלת הלימוד "לשמה" היא שהלימוד יהיה לשם הבנת התורה ולא בשביל לקנטר ולהתגאות, ולכאורה רוב לומדי התורה לפי"ז הם לומדים "לשמה", וקשה מאד לומר שעל לימוד כזה אמרו (אבות פ"ו) ש"כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה", דמה המעלה הגדולה במי שלא לומד ע"מ לקנטר.

אכן הגר"ח בספרו "רוח חיים" (אבות ריש פ"ו) הוסיף עוד לבאר את הדברים, ונביא את לשונו:

ויתבאר עוד עניין לשמה לשם התורה ע"ד משל, כענין הדבורות העושים בים, דרך אשר האדם יושב עליהם ומנהיגם למחוז החפץ אשר שם יעשה מהם קורות בנין או כלים, וכאשר האדם יושב עליהם ומנהיגם למחוז החפץ, הנה הוא מציל את נפשו מן הנחר וגם העצים יבואו לתכליתם, אבל אם יבדל מהם אל הים שוב אין לו חיים וטובע, וגם להם אין מי שיובילם ויאבדו ואין להם תיקון לצאת מגולמי עצים לצורך בנין או כלי, אבל אם יוליכם למקומם הוא חיוי יחיה עליהם, וגם שכר רב יהיה לו על הולכתם והם יבואו לשלמותם, כן עסק התורה אם ח"ו אנחנו פורשים ממנה אין לנו חיים, וגם לה כדי בדיון, וכמ"ש במדרש "לבשה

ניתנה התורה, התורה "לא בשמיים היא", הלכותיה נקבעות בארץ בידי בני אדם העוסקים בה, וזהו התיקון של התורה.

ע"י שאדם מחדש חידושי תורה הוא מקיים את אותה מציאות של תורה, ו"חידושי תורה" לדברי הגר"ח הכוונה היא לכל דבר תורה שהיה מוקשה לאדם ולבסוף התברר לו, ובשזוכה האדם לברר ולהבין את התורה בכך הוא מקיים אותה ומביא אותה אל תכליתה.

מסופר על הגר"ח שתיאר פעם כיצד כאשר יבוא הקב"ה לגאול את ישראל יבואו עם ישראל ויראו לו את פרי עמלם במשך שנות הגלות ויאמרו לו: ראה נתת לנו את התורה חמשה חומשים בסה"כ, ראה מה החזרנו, ששה סדרי משנה, ש"ס בבלי וירושלמי, ואת כל ארון הספרים היהודי...

בכל הדורות "פיתחנו" את התורה, הגדלנו אותה, וזו היא תכליתה, ובשביל כך היא ניתנה לנו.

ובזה ביאר הגר"ח את כוונת הלימוד "לשמה", שצריך הלימוד להיות לשם התורה בעצמה שתגיע לתכלית לשמה היא נבראה להיות תורה שלמה.

ונמצא שאכן הלימוד צריך להיות בשביל "לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולפל", אך לא בשביל שע"י ההבנה יהיה הלומד בעצמו "תלמיד חכם" ויודע ספר, ובביכול לתורה עצמה אין שום תועלת במה שלומדים אותה, אלא שע"י ידיעתו את התורה היא בעצמה תגדל ותגיע אל השלימות, וזו הכוונה "לשמה" – לשם התורה.

ובכך דומה לימוד התורה לאותו אדם המנהיג את העצים בים, שאם יגיע למחוז חפצו, הרי מלבד מה שהוא יקבל על כך את שכרו ויהנה מעמלו, גם העצים עצמם יבואו אל תיקונם שיעשו מה בנין וכלים, וכמו"כ לומד התורה, שמלבד מה שהוא נעשה חכם, הוא גורם גם לתורה עצמה להגיע אל תיקונה ושלימותה.

ובזה ביאר הנפה"ח את החילוק שבין לימוד התורה לקיום שאר המצוות, שאת כל המצוות צריך לקיים מתוך מחשבה של דביקות בה, "לשם פועל", ואילו את התורה צריך ללמוד בשביל לדעת אותה ובכך להביא אותה אל ייעודה ותכליתה.

אור התורה

והנה כתב הנפה"ח בפ"א: "וגם כמה מאותן אשר קרבת אלוקים יחפצון, המה בחרו לעצמם לקבוע כל עיקר לימודם בספרי יראה ומוסר כל הימים, בלא קביעות עיקר העסק בתוה"ק במקראות והלכות מרובות, ועדן לא ראו מאורות מימיהם ולא נגה עליהם אור התורה, ה' יסלח להם, כי כוונתם לשמים, אבל לא זו הדרך ישכון בם אור התורה".

ומבואר בדבריו שיש מושג הנקרא "אור התורה", אותו לא ניתן להשיג ע"י לימוד ספרי יראה ומוסר אלא רק ע"י עסק התורה.

ובשביל לבאר את המושג "אור התורה" נביא את דברי הרמח"ל ב"דרך עץ חיים", וז"ל: אך התורה הנה קודש ה', אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה - אור היא

אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנזי מרומים, גנזי הבורא יתברך שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה, והוא דבר החכם (משליו כג) "ותורה אור" - אור ממש, ולא חכמה לבד, ולא שמראה אור בדרך דמיון, אלא אור ממש, כי זו מציאותה למעלה, ובהיכנסה בנשמה יכנס אור בה, כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הבתים.

ואף גם זאת, הנה בדקדוק גדול נמשלה לאש ובהשוואה מדוקדקת, כי כאשר תראה הגחלת שאינה מלובה, השלהבת היא בתוכה כמוסה וסגורה, אשר בהפיח בה אז תתפשט ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת, ובשלהבת ההיא נראים כמה מיני גוונים, מה שלא נראה בתחילה בגחלת, והכל מן הגחלת יוצא, כן התורה הזאת אשר לפנינו, כי כל מלותיה ואותיותיה כמו גחלת הן, אשר בהצית אותן כן כאשר הן, לא יראו כי אם גחלים וגם כמעט עמומות, ומי שישתדל לעסוק בה, אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה, ממולאה בכמה גוונים - הן הידיעות העומדות צפונות בתוך האות ההיא וכו', עכ"ל הרמח"ל.

התורה מלבד היותה "חכמה" היא גם "אור" שמאיר לנשמתו של האדם, ולאותו האור לא זוכים אלה שעסקו רק בספרי יראה ומוסר, שאף שזכו הם ל"דביקות", שהיו דבוקים במחשבתם בהי"ת, מ"מ לא זכו להאיר את נשמתם באור התורה, וכמו שביאר הרמח"ל שאור התורה דומה לגחלת שככל שמלבים אותה יותר היא מאירה יותר, וכמו"כ הוא גם בעסק התורה שע"י ריבוי העסק בה מתרבה אורה.

והנה ודאי ש"אור התורה" עניינו הוא דביקות בה, אכן אותה דביקות מושגת לא ע"י המחשבה להידבק בו, אלא ע"י עצם העסק בתורה, וכמש"נ.

"לשמה" בתורה ובקרבנות

ונראה שכעין מה שביאר הנפה"ח בכוונה הנצרכת בלימוד התורה, מצינו גם בהקרבת הקרבנות, שגם בקרבנות יש דין "לשמה", וכשמקריבים עולה צריך לחשוב לשם עולה, ובחטאת לשם חטאת, אכן ודאי שתכלית הבאת הקרבן היא בשביל לכפר ולרצות, וכשאדם מביא קרבן כוונתו היא להתכפר, אך הקרבת הקרבן "לשמה" אין הכוונה בשביל להתכפר, אלא לשם הקרבן שהוא מקריב, וע"י שהקרבן יקרב לשמה יזכה האדם בריצוי ובכפרה.

וכמו"כ הוא גם בלימוד התורה לפי דרכו של הנפה"ח, שתכלית לימוד התורה היא להתקרב ולהידבק בבורא העולם, ולפני הלימוד על האדם להתכוין לכך, שהלימוד יביא אותו לידי קרבת ה', וכמש"נ, אכן הלימוד עצמו צריך להיות "לשמה" – לשם התורה עצמה, וע"י כך הוא יגיע לידי הדביקות בה'.

וכמו שביארנו שמש"כ בתחילת פ"ו ש"יכוין להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקב"ה", היינו שזאת היא התכלית אותה ישיג האדם ע"י לימוד התורה, ואילו בפ"ג הוא מבאר את הכוונה הנצרכת בעת הלימוד עצמו, שהיא ללמוד "לשמה", וכנ"ל.

פרשת ויצא

גדלות האדם וערך מעלתו

ביטול כח הע"ז

הדברים אמורים לגבי כל דבר, כפי שיבואר, הן לענין 'כח' לפעול, שכאשר אין מחשיבים ומכירים בו אינו 'פועל', ובעיקר מה שנוגע לנו שיהיה כל אחד מכיר במעלותיו ולא חלילה מבטל אותם ואת השפעתם על מעשיו.

כן מצינו שהיה בעת שצווה אלישע את גיחזי (מלכים ב' ד' כ"ט) "ויאמר לגיחזי חגר מתניך וקח משענתי בידך ולך כי תמצא איש לא תברכנו וכי יברכך איש לא תענונו ושמת משענתי על פני הנער" הרי ששלחו לפעול ישעה גדולה להחיות הנער בכח 'משענתי', אך צווה עליו שבהיותו בדרכו לשם לא ידבר כלל עם הבאים בדרכו, ולא ישיב להם.

טעמו של ציווי זה ביאר הרד"ק "זה אמר לו כדי שלא יתעכב בדרך, וכו' ובדרש שהיה כשחוק בעיניו וכל האדם שהיה פוגע בו היה אומר לו התאמן שהמטה הזה מחיה את המת לפיכך לא עלתה בידו". היינו שגיחזי היה מבטל בלבו את חשיבות ערכו וכח שיכל לפעול באמצעותו, והיה שואל ומגחך בפני הנקרים בדרכו, וכי מטה זה יש בו כח להחיות המת, בדרך שאלה ופקפוק, לכך צווה שלא ידבר וישיח כלל, ולהאמת מחמת כן אירע לו שלא עלתה בידו להחיותו, כיון שבזה את ערכו, וכאשר אדם אין מחשיב את הדבר ומבטלו, מאבד הוא את ערכו.

על כל אחד להשיג ערכו ומעלתו

התועלת הגדולה בכך שמחשיב אדם ומכיר במעלתו מפרט רבינו יונה "ויצא לו מזה כי כאשר יתאווה תאוה ויעלה בלבבו גאווה לעשות דבר שאינו הגון יבוש מעצמו ויבוש מאבותיו, וישיב לנפשו ויאמר אדם גדול וחשוב כמוני היום שיש בי כמה מעלות טובות רמות ונישאות ושאיני בן גדולים בן מלכי קדם, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים ולאבותי כל הימים".

לעומת זאת מבאר כי לאידך גיסא אם אדם אין מכיר ומחשיב מעלותיו סכנתו רבה מאוד, להיות כאחד הפריצים, "אם חלילה וחס לא יכיר מעלתו ומעלת אבותיו נקל יהיה בעיניו ללכת בדרכי הפריצים להגלות נגלות כאחד הנבלים למלאת תאוותו בחיקו אשר אמר המושל כל מי שאינו מתבייש מנפשו אין לנפשו ערך בעיניו". הדברים מחרידים מי שאין בו ערך לחשיבותו יכול בנקל להיות 'כאחד הנבלים, למלאות תאוותו' פחד

כתיב (בראשית ל"א י"ט) "ולבן הלך לגוז את צאנו ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה", אח"כ כתי' (שם ל"ד) "ורחל לקחה את התרפים ותשמם בכר הגמל ותשב עליהם וימשש לבן את כל האהל וכו'. וברשב"ם פי' "ותגנב רחל את התרפים שלא יגידו ויודיעו ללבן כי רוצה יעקב לברוח", עוד פי' (דע"ז) "ולכך גנבה אותן שלא יגידו ללבן כי ברח יעקב, אי נמי נתכוונה לעקור עבודה זרה מבית אביה".

יש להבין דלכאור' מה פעולה פעלה רחל בלקחה את התרפים, וכי חסרים לו ללבן תרפים שיעבדם ויאמרו לו כי ברח יעקב. ומה תועלת יש במעשה זה, היות שיש לו בביתו תרפים רבים.

אכן הביאור בזה דיש כח והשפעה רבה למה שאדם 'מחשיב' את הדבר, מידת ההערכה שאדם חש כלפי כח מסויים היא פועלת את ההשפעה שלו. אם מחשיב ומעריך אזי יהיה בו כח לפעול, ואם מבטלו ואין מכיר בערכו, יהיה פג תקפו כעפרא דארעא. כך נהגה רחל עם התרפים, אומנם יש בבית אביה עוד תרפים אחרים, אך באשר נטלתם 'ותשימם בכר הגמל ותשב עליהם' נהגה היא בהם מנהג בזיון, ובזה בטלה את כחם לפעול, ובזה הספיק מקצת שנטלה כדי שיבטל מהם הכח, ואף שנשארו עוד בבית אביה, ע"י בוז ובזיון שנהגה בהם בטלה את חשיבותם ולא היה להם כח והשפעה בעבודתו אותם.

יסוד זה נכון הוא, אינו אמור רק לגבי כוחות רוחניים לפעול איזה דבר, כי אם הכרחי להתבונן בו ביותר להחפצים לעלות בעבודת ה', אם חלילה אדם אין מכיר במעלותיו ומעריך אותם יכול הוא לבוא לשפל תחתית הדרגות רח"ל.

וכפי שמבאר רבינו יונה (שערי עבודה) "הפתח הראשון הוא שידע האדם העובד ערך עצמו, ויכיר מעלתו ומעלת אבותיו וגדולתם וחשיבותם וחבתם אצל הבורא יתברך. וישתדל ויתחזק תמיד להעמיד עצמו במעלה ההיא ולהתנהג בה תמיד, בכל יום ויום יוסיף אומץ לקנות מעלות ומדות אשר יתקרב בהם לבוראו וידבק אליו. ואם היה ראשיתו מצער, אחריתו ישגא מאד. ויעשה אשר לא יבושו אבותיו מדרכיו וממעשיו כפי כוחו והשגת ידו".

פחדים, לא מדובר באיזה מעלה שמפסיד, אלא התדרדרות מהירה לעומק התחתית כאחד הנבלים, וכל כך מכח שאינו מכיר ומעריך חשיבותו ומעלותיו. לדרכו של רבינו יונה החשיבות העצמית וגדלות האדם הינה כלי בסיסי המביא את האדם להיות 'עובד ה'.

ומסיים שם בתמצית היאך צריך לנהוג 'למעשה', 'על כן האיש העובד ישתדל תמיד להשיג ערכו וערך הצדיקים והחסידיים, ומעלתם חשיבותם וחבתם לפני ה' יתברך ודבקותם, ויבין וישכיל וידע כי יוכל להשיג מעלתם וחשיבותם, כאשר יעבוד כמותם כל ימי חייו ועתותיו ושעותיו ורגעיו כפי כוחו והשגתו, כמו שנאמר כי קרוב

עבד ה'

אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשות. כי הקל יתברך אינו מבקש מבני האדם כי אם לפי כחם כאשר יתבאר בע"ה וגם האבות ז"ל לא עבדוהו כי אם לפי כחם והשגתם."

אדם יכול להיות בעל דרגה ומעלה רבה, אך אם אינו מחשיב זאת, אין זה פועל ומשפיע על הנהגתו כלל, כיון שהביטול והערכה שמביע וחש אדם היא 'פועלת' בדבר, אם מעריך מכיר ומחשיב את מעלתו אזי יש בה כח לרומם ולפעול בו ובתכונותיו, אך אם אינו מחשיב זאת, אף שהיה לו דרגה עצמית יהיה מאבד אותה עד שיהיה כאחד הנבלים למלאות תאוותו.

למדת ה'ענווה', אדרבה, רק מי שמכיר במעלתו יכול לבוא להיות עובד ה' בעל דרגה, וכך מסיימים שם חז"ל דדווקא בזכות התבוננות זו שמשה הוא נתעלה יותר מכולם זכה שיהיה הוא מברך את ישראל, דכאשר מחשיבים את המעלה יש בה כח לרומם את האדם לפסגת השאיפה.

כן רואים בדחז"ל (שם ה') שפירטו את שיחתו של משה עם מלאך המוות כשבא ליטול נשמתו, "אמר רבי מאיר הלך מלאך המוות אצל משה ואמר לו הקב"ה שלחני אצלך, שאתה מסתלק ביום הזה, אמר לו משה 'לך מכאן' שאני מבקש לקלס לקב"ה וכו', אמר לו מלאך המוות "משה מה אתה מתגאה יש לו מי שיקלסוהו, השמים והארץ מקלסין אותו בכל שעה, וכו' אמר לו משה ואני משתיק אותן ומקלס אותי".

משה רבינו מכיר את מעלתו וחשיבותו מעל כולם וחפצו להיות משבח ומקלס להקב"ה, כח ההערכה זה אינו חשוב גאוה כלל, מלאך המוות הוא שקורא לזה גאוה, עובדי ה' קוראים לזה גדלות האדם וחשיבות מעלתו, משה רבינו העניו מכל האדמה יודע ומכיר בערכו, ובכך דוחה מעליו את מלאך המוות, אין זו 'גאוה' זו הנהגת העניו מכל האדם. מלאך המוות בחפצו ליטול הנשמה, הוא אשר מכנה זאת 'גאוה', חפץ הוא למנוע את הכרת המעלה, שכן יודע הוא כי ככל שיכיר בה משה לא יהיה הוא יכול לפעול, ובאמת כך היה עד שאמר משה "מן ה' הוא צריך אני לצדק עלי את הדין". כל עוד שמשה רבינו לא חפץ הרי שאף מלאך המוות לא יכל לו, בכח הכרת מעלתו וחשיבותה.

ידוע ומפורסם שהיה שגור בפיו של הגאון רבי אליהו לופיאן לומר כי מי שאומר שאין בו מעלות הרי שהוא 'שקרן' שכן בכל אחד יש מעלות טובות. אומנם אין די לנו בזאת, שכן אם אדם אינו מכיר בכוחותיו ומעלותיו הרי ש'מבטלי' הוא את השפעתם.

רחל אמנו פעלה באותה שעה ולמדה אותנו לדורות, היא נשתמשה בתכונה זאת כדי לבטל את השפעת התרפים וכוחם, ע"י כך שביזתה אותם וישבה עליהם, ולמדה לדורות כי כן הוא גם לאידך גיסא, אם מחשיבים דבר נותנים לו כח והשפעה, אם מעריך אדם תכונותיו ומעלתו יהיה זוכה למעלת 'עבד ה', רק בדרך זו אפשר להינצל שלא להיות כאחד הנבלים למלאות תאוותו.

משה רבינו זכה שנשתבח (דברים ל"ד ה') במעלת 'עבד ה', הרי שהייתה עבודתו גבוהה כל כך והביאתו למעלה זו שנקרא 'עבד ה', ומצינו בדחז"ל היאך הייתה דרכו בדבר זה, דהנה בדחז"ל (דבר"ר וזאת הברכה פי"א ג') "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, מהו ואת עלית על כולנה, מדבר במשה על שנתעלה יותר מן הכל, כיצד". ומונין בזה חז"ל דברים שהשיב משה לאבות הק'.

"אדם הראשון אמר למשה אני גדול ממך שנבראתי בצלמו של הקב"ה, וכו' אמר לו משה אני נתעליתי יותר ממך, אתה כבוד שניתן לך ניטל ממך, וכו' אבל אני זיו הפנים שנתן לי הקב"ה עמי הוא".

נח אמר למשה אני גדול ממך שניצלתי מדור המבול, אמר לו משה אני נתעליתי יותר ממך אתה הצלת את עצמך ולא היה בך כח להציל את דורך, אבל אני הצלתי את עצמי והצלתי את דורי כשנתחייבו כליה בעגל".

"אברהם אמר למשה אני גדול ממך, שהייתי זן לעוברים ושבים, אמר לו משה אני נתעליתי יותר ממך אתה היית זן בני אדם ערלים אני הייתי זן בני אדם מהולים, ולא עוד אתה היית זן ביישוב ואני הייתי זן במדבר".

"יצחק אמר למשה אני גדול ממך, שפשטתי צווארי על גבי המזבח וראיתי את פני השכינה, אמר לו משה אני נתעליתי יותר ממך שאתה ראית פני שכינה וכהו עיניך, וכו' אבל אני הייתי מדבר עם השכינה פנים בפנים ולא כהו עיני".

יעקב אמר למשה אני גדול ממך, שנפגשתי עם המלאך ונצחתי אותו, אמר לו משה אתה נפגשת עם המלאך בפירבורין שלך, ואני עולה אצלן בפירבורין שלהן והן מתייראין ממני".

"לפיכך אמר שלמה רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, אמר הקב"ה הואיל ונתעלה מן הכל הוא יברך את ישראל".

אם נתבונן מאמר זה יש לתמוה מאוד מאי האי, משה רבינו מנהל שיח עם האבות הק' ודנים הם מי הוא הגדול יותר, משה שהתורה מעידה עליו שהיה 'עניו מכל אדם אשר על פני האדמה' מנהל דיון ומכריז 'אני נתעליתי יותר ממך' לא פעם אחת ולא שניים, חוזר הוא ושב על הבחנתו כי הוא נתעלה יותר. מבואר בזה כי אין זה כלל סתירה

דעת אמת

שיחת מרן הג"ר שלמה אנגלנדר שליט"א
ראש ישיבת בית שמעיה

חובת האדם בעולמו

כי יש שקר שהאדם משקר בו הרבה, והוא מה שמשקר שיש לו דרך ישרה וטובה, ופוסט את עצמו מלשמוע את דרך האמת, ואם ילך בדרך זו בוודאי שלא יצליח בדרכו ולא יוכל לעלות ולהתעלות, וזהו "אמת בלבבו" – שיהיה אמתית עם עצמו וידע מה צריך לתקן ולהיכן יש לו לשאוף, הרבה פעמים כשהיו מביאים את ילדי הבר מצוה לפני הגראי"ל שטיינמן זצ"ל והיו שואלים אותו במה לחנך את הילד, היה עונה ואומר שיחנכו במידת האמת, שהרי התורה כתבה "מדבר שקר תרחק" – כתבה "תרחק" בשונה מעריות שכתבה עליהם "לא תקרבו", כי ממידת השקר צריך להתרחק כמו מאש, אך לא די בזה בלבד אלא צריך לשנוא את השקר עד כדי כך שיוגלע מלחשוב על השקר וכמו שאמר דוד המלך (תהילים קיט, קסג) "שקר שנאתי ואתעבה", והשקר הכי גדול הוא כשמשקר את עצמו וחי עם אשליה שיכול ללכת בדרך עצמאית משלו, ולא רק שמסתפק בזה אלא אומר עוד שהולך בדרך טובה.

ולזה מתכוון המס"י באומרו "שיתברר ויתאמת" – שיהיה לו ברור ומוגדר, וירגיש באמת בלב, "מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו, בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו" – שצריך לחשוב מה המטרה שלו בחייו ולהתבונן להיכן הוא צריך להגיע, כי האדם יוכל להיות יציב ובנוי רק כאשר יהיה לו שאיפה ומטרה בחייו, ואת זה צריך לדעת עוד לפני שעולה במעלות שמנה רפב"י.

מטרה ושאפה

הג"ר אליהו דסלר כותב במכתב מאלהיו שיכול להיות אדם צעיר שהוא מוגדר כמת, ומכנגד זה יהיה אדם זקן ומבוגר שמוגדר כחי, וזה תלוי בשאיפה של האדם, שרק אדם שיש לו שאיפה מוגדר כחי, משא"כ מי שאין לו שאיפה, והחזו"א כותב שמי שאין לו שאיפה עושה לעצמו "הזנחה לחיים לזרם המסלולי" – שמזניח את החיים שלו בשביל שיזרום עם הציבור ועם הכלל בלא שאיפה ומטרה בחייו, וחכמי המוסר היו לומדים את זה מדיני טריפה, שאם יש עוף שאיבריו הפנימיים מרוסקים הוא טריפה, ואפשר לבדוק עוף זה עוד בחייו לפני שישחטו אותו ע"י ששימו אותו בזרם הנהר ויראו שאם נסחף בזרם הנהר הוא טריפה, אבל אם לפעמים מצליח להתקדם נגד הזרם ויש לו כח בפניו, אין הוא טריפה, כך האדם נמצא בעוה"ז בתוך זרם של נהר ואם נסחף בחייו אחרי כולם בלא שאיפה ומטרה לדעת מה חובתו בעולמו, אז הוא בלא יסוד ושורש, ומוגדר כטריפה, אבל אם מצליח להציב לעצמו מטרה ויעד הרי הוא מוגדר כחי ולא כטריפה.

וזה מה שבא המס"י ללמדנו בפרק הראשון של סיפרו, שלפני שכל אחד מתכנן לעלות על המדרגות והמעלות שמנה רפב"י צריך לדעת מה חובתו בעולמו – להיות עם מטרה ושאפה, כי אם אינו יודע מה מטרתו ושאפתו, הרי הוא נותן את עצמו להסחף בזרם החיים בלא יסוד ושורש.

"את השמים ואת הארץ"

כתי' "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", ופירש הרמב"ן, שהקב"ה ברא שני חומרי היול (חומר בלי צורה), שמאחד מהם עשה את השמים ותולדותיה, ומהשני עשה את הארץ ותולדותיה, ולכא"י יש להבין מדוע הקב"ה ברא שני חומרי היול אחד לשמים בנפרד ואחד לארץ בנפרד, ולא ברא חומר היול אחד שממנו היה עושה גם את השמים והארץ, ונראה, שכיון שהשמים והארץ הם שני מצבים שונים לכך ברא הקב"ה שני חומרי היול, כי "השמים" מלשון שם, שמרמז על העוה"ב שלשם האדם צריך להגיע בסוף חייו, והתביעה כלפינו היא שתמיד אנו צריכים שיהיה לנו שאיפה ורצון להתקדם הלאה, אך "הארץ" – מרמז על הארציות, שזה העוה"ז שהאדם מתרוצץ בו, וכל אחד צריך לדעת איך לא להשקע בהבלי העוה"ז, אלא לתפוס את המסילה של "שם", ובכך לעלות ולהתעלות, ועי"ז יהיה לו שאיפה ורצון להתקדם ויוכל לעלות על המסילה, וכמו שאמר המס"י שרק מי שיש לו שאיפה יוכל להתקדם ולעלות על המסילה.

"מפני מה לא עסקת בתורה"

איתא במס' יומא (לה): "ת"ר עני ועשיר ורשע באין לדין, לעני אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי" – שטוען ואומר שלא יכל לעסוק בתורה כי היה צריך לבקש אחר הכסף בשביל מזונות נפשו ואנשי ביתו, ואפי' שלמד בכל יום לימוד דף היומי, אך מ"מ עדיין לא

מסילת ישרים

מקובל מרבתינו ראשי הישיבות שספר "מסילת ישרים" הוא ספר מוסר יסודי לכל אחד ואחד, ותמיד צריך לחזור עליו, הג"ר אייזיק שר היה אומר שכמו שהרמב"ם חיבר ספר הלכות על כל התורה כולה, כך המסילת ישרים סידר והדריך את הדרך אשר צריך לילך בה האדם בכל משך חייו, ולכל אורך הספר מבאר לנו המס"י את הברייתא של ר' פנחס בן יאיר – מדרגה אחר מדרגה מזהירות וזריזות עד רוח הקודש ותחיית המתים, וזהו כוונת דבריו "זהירות מביאה לידי זריזות", שרק שאחרי שזוכה לקנות את מידת הזהירות יוכל להגיע למידה הבאה שהיא הזריזות.

"אורה חיים למעלה למשכיל"

וכדרך זו תמיד היה חוזר הסבא מסלבודקא ומבאר את הפס' "אורה חיים למעלה למשכיל" – שהדרך של האדם לגדול זה רק כששואף לעלות מעלה מעלה, וכמו שממשיך הפס' "למען סור שאול מטה", כיון שא"א להשאר באותה דרגה שהיה בה מקודם, ואם לא יעלה לשאוף עוד ועוד, יוכל רק לירד עד שאול.

יסוד זה שכל אחד צריך לעלות ולהתקדם מוטל על כל אחד ואחד, ואפילו זקן מופלג צריך לשאוף להתקדם ולעלות עד זיבולא בתרייתא, ותמיד צריך לחשוב אם הצליח להתקדם מהשבוע שלפני"כ או לא, ואם לא, יכול לסור שאול מטה, רח"ל, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות כט ע"א) שאפי' כה"ג שעבד בבית מקדש שמונים שנה יכול להיות צדוקי אם חסר לו את ה"אורה חיים למעלה למשכיל".

ולכן כתב הרמח"ל את ספר מסילת ישרים, וכשמו כן הוא, "מסילת" – מלשון דרך, "ישרים" – לא קרא לספר מסילת צדיקים או חסידים, אלא "ישרים", ללמדך שאם האדם ישר יוכל לעלות ממדרגה למדרגה עד שיגיע למעלת רוח"ק ותחיית המתים.

יסוד זה של מידת הישרות כבר כתבו הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל וז"ל "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה', לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלוקים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי"ז נתקדש קודש קודשים", מבואר ברמב"ם שההגדרה של בן עלייה זה כאשר הולך בדרך ישרה, וכמו שאמר שלמה "עשה האלוקים את האדם ישר", הביאור בזה הוא, דהנה, הקב"ה עשה את החומר הבסיסי של האדם עוד לפני שיצא ממעי אמו בדרך ישרה, וזה ע"י שהושיב אצלו מלאך שילמד אותו את כל התורה כולה, ובאותה העת שלמד ממנו, התורה נכנסה לו לתוך עצמותו, אבל משנער ויצא ממעי אמו השפעת הרחוב והעוה"ז משפיעה עליו שלא יהיה ישר, והאדם צריך להשתמש בכח זה של והאלוקים עשה את האדם ישר בכדי שיוכל להנצל מהשפעת העוה"ז.

"מה חובתו בעולמו"

ברם, לפני שהמסילת ישרים התחיל לבאר את המדרגות והמעלות שמנה רפב"י, כתב פרק שלם שנקרא "חובת האדם בעולמו", ובו פתח וכתב "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה", פי', שעוד לפני שסלל לנו את הדרך אשר נלך בה אנו צריכים לדעת שיהיה לנו יסוד ושורש, "יסוד" פירושו, שיהיה לאדם יציבות וקביעות, ולא ילך פעם בדרך זו וכששומע דרך אחרת הולך אחריה, "ושורש" פירושו, שהדרך צריכה להיות עם שורשים, שכמו ששורשים טובים נותנים חיות וכח לעץ, כך הדרך צריכה להיות טובה וישרה בכדי שהאדם יצליח בדרך אשר יעלה בה, ורק כך יזכה להיות "כעץ שתול על פלגי מים" ולא להיות "כמוץ אשר תדפנו רוח" שכל רוח קלה יכולה להזיזו ממקומו, אלא הדרך שלו תהיה דרך קבועה ויציבה.

וזה מה שבא המסילת ישרים ללמדנו בפרק הראשון, שאנו צריכים לדעת ולברר מהו היסוד שבזכותו נהיה יציבים, ומהו השורש שממנו נקבל את החיות שלנו, והיסוד והשורש הוא "שיתברר" – שיהיה לאדם ברור דבר זה ולא בדרך מעורפלת, ולכן תמיד צריך להגדיר כל דבר, פירושה של הגדרה היא שצריך להשים גדר מצד זה ומהצד האחר וכך הדברים יהיו ברורים ולא מעורפלים. "ויתאמת" – שירגיש דבר זה באמת, ולא מן השפה ולחוץ, בתפילת שחרית אנו אומרים "דובר אמת בלבבו" – שהאמת צריכה להיות בתוך תוכו,

היה עסוק בתורה, ממשיכה הגמ' ואומרת "אומרים לו כלום עניי היית יותר מהלל אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפיק, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו", הלל היה גר בבל, וכיון שנפשו חשקה בתורה עזב את ארצו ועלה לאר"י בכדי שילמד תורה מפי שמעיה ואבטליון, אך כיון שהיה צריך לפרנס את אנשי ביתו היה משתכר ומקבל בכל יום טרפיק אחד, חציו היה נותן לשומר ביהמ"ד וחציו לפרנסת אנשי ביתו, והנה ודאי שדמי הכניסה לביהמ"ד לא היה סכום גדול כל כך, אלא סכום מועט כדי החזקת ביהמ"ד, וכאותו סכום מועט שהיה משלם לכניסה של ביהמ"ד היה מקציב לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו, מכאן למדים את גודל עניונו של הלל הזקן, "פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס, עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלוקים חיים מפי שמעיה ואבטליון, אמרו, אותו היום ערב שבת היה [סדר יום שישל], ותקופת טבת היתה [עשו סדר ביום שישל אף בימות החורף שהימים קצרים], וירד עליו שלג מן השמים, כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון, אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום המעונן הוא, הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג, פרקוהו והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדורה".

ולכאוי יש להבין מדוע הלל הזקן מסר את עצמו בשביל לימוד התורה, והרי אין הלכה כזאת שצריך למסור נפש בשביל לימוד תורה.

ונראה, שהלל הזקן ודאי לא עשה כך בשביל למסור את נפשו על תלמוד תורה, כי מסתמא אסור לעשות כן, אלא הלל כל כך שאף ורצה ללמוד את התורה ולכן עלה לראש הארובה כדי לשמוע דברי אלוקים חיים מפי שמעיה ואבטליון, וכיון שהייתה לו שאיפה גדולה שלא להפסיד את השיעור, היה כל כך מרוכז בשיעור עד שלא הרגיש בשלג היורד עליו, וזה הביאור בדברי חז"ל שאמרו שאם יהיה עני שישטן שלא היה בכוחו להיות עסוק בתורה, יאמרו לו "כלום עניי היית יותר מהלל" שהיה עני מרוד ובכ"ז היו לו שאיפות גדולות, והצליח לקיים את שאיפותיו, כך קמה התביעה על אותו עני מדוע לא היו לו שאיפות כהלל.

"אם תבקשנה ככסף"

ולכאוי עניין זה צריך ביאור, איך אפשר לתבוע את העניי שיהיה לו שאיפות כהלל, עד כדי כך שלא ירגיש בעוני ובדוחק שיש לו.

שלמה המלך אמר במשלי (ב, ד-ה) "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא", ונראה לבאר את הדימוי שדימה שלמה בין ההשתוקקות לתורה לבין בקשת הכסף, דהנה, יש רבים שיש להם בבנק מיליוני דולרים ובכ"ז רוצים עוד ועוד, ורודפים לילות כימים להשיג אחר הכסף, ואפי' שלא יהיה להם מזה שום נפקא מינה כי יש להם כבר הרבה כסף, בכ"ז יש להם תאוה להשיג עוד ועוד כסף. תאוה זו אין לה הסבר כלל, אלא היא טבע שהטבע הקביה בבנ"א, ואין אדם שאין לו תאוה זו אלא אם כן משתמש איתה לדברים אחרים, וזה מה ששלמה המלך בא ללמדנו שכל אחד צריך להשתמש בתאוה זו של רדיפה אחר הכסף אל לימוד התורה, ואם יעשה כן "אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא".

ולפי"ז יתבאר מדוע יש תביעה כלפי העני, כי היה צריך להשקיע את כל תאוותיו ורצונותיו אל לימוד התורה כהלל ולא לדברים אחרים, כיון שלכל אחד יש תאוה ורדיפה זו וגם לאותו עני.

השאיפה הקדמה לכל המעלות

כתי' בקהלת (ז, כט) "עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים", ופירשו הרמב"ם והמסילות ישרים שהבאנו לעיל, שאם יהיה ישר ויפרוק מעליו את עול חשבונות הרבים, אז יזכה להיות קודש קודשים וידע להיכן לכוון שאיפותיו ואת רצונותיו כהלל שידע להיכן לכוון את תאוותו ושאיפתו, ובדרך זו כל אחד ואחד יוכל לעלות על המסילה ממידת הזריזות והזהירות עד מעלת רוח הקודש, אך אם לא יהיה ישר ולא ידע את המטרה שלו בחייו, לא יוכל כלל להתקדם אל אותן מעלות, כי השאיפה היא הקדמה והתחלה לכל הדרך ולכל המסילה כולה.

שמירת הסדריים - שאיפה

בשבוע שעבר דיברנו על היסוד של שמירת הסדר והזמנים, שהרי אין בניין בלא סדר, ואם לא יבנה את הבניין בצורה ראויה ומסודרת הוא יכול ליפול, וכך ר' פנחס בן יאיר סידר לנו את הסדר איך לעלות במדרגות הרוחניות עד רוח הקודש, אך בשביל שכל אחד יוכל להגיע ולהתקדם באותן המעלות שסידר לנו רפב"י, חייב להתבונן ולדעת להיכן נוטות שאיפותיו ורצונותיו, ולזה בא המס"י ללמדנו בפרקו הראשון שהאדם צריך לדעת "מה חובתו בעולמו" עוד לפני שעולה על המעלות של רפב"י.

עושים דקות אחרונות

כל אחד חייב לדעת ש"ס, אך ההסתכלות לזה צריכה להיות עם שאיפה מסודרת, וכמו שאמרו חז"ל שחכם אומר לעצמו שהיום לומד שני פרקים

ומחר שני פרקים עד שיגיע אל המטרה שאותה הציב לעצמו, קביעת שאיפה זו צריכה להיות בכל דבר ודבר ובכל סדר וסדר, היו בחורים שיעצתי להם שבעשרים דקות האחרונות של סדר א' יקחו לעצמם מחברת ויעלו על הכתב את כל מה שלמדו בכל הסדר, ועי"ז תהיה להם מטרה מסודרת, וידעו מה שאיפתם, וכך יעשו בכל סדר וסדר, והרבה ששמעו לעצתי אמרו לי שזאת העצה הכי גדולה שהייתה עבורם בשיבה גדולה, כך בדרך זו כל בחור ירגיש שבא לשיבה בשביל לעלות ולהתקדם, ועי"ז יצליח.

אין אדם שאין לו ניסיונות

יסוד נוסף מלמדנו המס"י בפרקו הראשון, שאין אדם שאין לו ניסיונות, בין בחור בשיבה קטנה, ובין בחור בשיבה גדולה, ובין כל אברך ואברך, וכל אחד ואחד צריך לדעת איך להתמודד עם כל הניסיונות.

והדרך להתמודד היא כאשר יציב לעצמו מטרה ודרך, ודרך זו תהיה חשובה בעיניו שגם אם יהיו לו ניסיונות לא יתרפה מהם כי לא יהיה לו זמן לבטל עצמו ממטרתו ומתכליתו, מספרים שהאדמו"ר מקוצק היה רגיל לומר שאינו מבקש שהחסידים שלו יהיו צדיקים, אלא רק שיהיו כולם עסוקים בתורה, עד כדי כך שירגישו שאין להם זמן לדברים אחרים.

על כן כל אחד ואחד צריך להציב לעצמו מטרה שבה יוכל לעמוד בה ועי"ז יוכל להשמר יותר ולא להתרפות מכל מיני ניסיונות קשים, ובפרט כעת שכבר אנו נמצאים כחוש לאחר תחילת הזמן, כל אחד ואחד חייב להציב לעצמו מטרה לדעת את המסכת, ואם יתרחץ ויפטור את עצמו בכל מיני תירוצים ולא ידע את המסכת הנלמדת בסוף הזמן, וודאי שעליו להתבייש מזה.

מסירות נפש ללמוד התורה

בספר זכרונות על ר' שמעון שקאפ מספר על גדלותו של ר' שמעון, שהיה ילד בן שנים עשרה וחצי שרצה ללמוד בגרונדא אצל ר' שמעון, אך הדרך לגרונדא הייתה רחוקה מאוד וכיון שלהוריו לא היה הרבה כסף נתנו לו כסף לנסיעה של חצי דרך, ואמרו לו שאת החצי השני של הדרך ילך בכוחות עצמו, אחרי ארבעה חמשה שבועות של טלטול בדרכים הגיע לגרונדא ונכנס לר' שמעון, שאלו ר' שמעון לשם מה בא, אמר לו שבא ממרחק כדי ללמוד בשיבה וכעת בא להבחן על מסכת בבא קמא בכדי להתקבל בשיבה, ר' שמעון הסתכל עליו כחצי דקה והבחין שהוא עייף וכחוש מטלטול הדרך, ואמר לו שהמבחן על בבא קמא יכול להדחות למחר ובינתיים ילך לנוח מהדרך, וכיוון שהרבנית לא הייתה בבית, ר' שמעון קם, והכין לו בעצמו צלחת מרק טובה וחמה, והשכיב אותו במטה בכדי שישן, כך היו מספרים על גדלותו של ר' שמעון.

ונראה שיותר צריך להתפעל מהגדלות של אותו ילד קטן בן שנים עשרה וחצי שעזב את ביתו, בשביל ללמוד בגרונדא, והלך בכוחות עצמו במשך כמה שבועות בכדי ללמוד בשיבה, ולא רק הוא היחיד אלא היו עוד הרבה שעשו כך, מספרים על ר' מרדכי מן שבזמן שלמד בשיבה לא היה מקום מסודר לאכול בשיבה, אלא פעם היה מתארח בבית אחד ופעם בבית אחר, ערב אחד לא היה לו מקום להתארח בו, ונשאר רעב בלי לאכול, וסיפר, שבאותה העת יצא קצת להתאווור, והתעוררו לו הגעגועים לבית ולאמא שלו, ורק מתי שראה את הירח הצליח להרגיע את עצמו עי"י שאמר "אני ואמא שלי רואים את אותו ירח", כך כלל ישראל גדלו ללמוד במסירות נפש עוד מגיל צעיר, והתגברו על כל הניסיונות והקשיים שהיו להם.

כחו של אברהם אבינו למשך כל הדורות

ולכאוי יש להבין מאיפה בא הכח הזה להתמודד על כל הניסיונות עוד מגיל צעיר ולא נתנו עצמם להתרפות מחמת הניסיונות, וביאר ר' חיים וואלזיינר שהכח הזה בא ממה שאברהם אבינו התמודד ולא נפל מכל הניסיונות ובאותו רגע שהקב"ה אמר לו לך מארצך, קם מיד והלך מארץ מולדתו, וברגע שעמד בכל הניסיונות קנה כח זה לכל כלל ישראל שיוכלו לעמוד בניסיונות במשך כל הדורות, בבית יוסף מובא שבזמן מסעי הצלב היו הורים רבים שהרגו את ילדיהם מחמת פחד שמא ימירו את דתם, ודן שם האם מותר לעשות כן, בוודאי שהכח הזה שהיה להורים הללו לעשות כך לבנים שלהם, הוא רק משום שקיבלו כח זה מאברהם אבינו להתמודד בכל הניסיונות ובכל המצבים.

לכל אחד יש ניסיונות במשך חייו, ואף שלפעמים קשה להתמודד, בכ"ז צריך להתאמץ ולהתגבר על כל קושי וקושי, כי הקב"ה לא מביא לאדם ניסיון אם אינו יכול להתמודד בו, ואם הוא יתמודד ויעמוד בניסיון יזכה לגדול ולהתעלות.

שלושה יסודות

חובתנו לדעת את שלושת היסודות שלמדנו בשיחה זו, שאם אנו רוצים להצליח ולהיות בדרך של "אורח חיים למעלה למשכיל" אנו צריכים לדעת שניסיון וקושי באים לאדם בכדי שיתמודד, והכח להתמודד הוא כאשר יתברר ויתאמת אצל כל אחד מה המטרה והשאיפה שלו, וצריך עוד, שזה יהיה ע"פ סדר ברור ומאורגן, ורק אז יזכה אשר יעשה יצליח, אכ"י.

הגיליון נכתב ע"י אחד השומעים

השיחה נמסרה ביום ה' כב חשוון ה'תשפ"ז

ניתן להאזין לשיחה בקו בוגרי הישיבה 079-5382147 שלוחה 1-3

לקבלת הגיליון במייל, לתרומות והנצחות, וכן לתגובות, ניתן לפנות לפלא' 055-7608129 או לכתובת מייל B035779900@gmail.com

פרורים משולחן גבוה

משולחנו של רבנו ראש הישיבה הגאון רבי זאב ברלין זצלה"ה

”וְלִחְגוֹת בְּאֹמְרֵי שֹׁפָר בְּכָל פְּנוֹת וּמַחְנוֹת”¹

גליון ל"ח – פרשת ויצא תשפ"ו

~~~

א. כבוד אב ואם אצל יעקב כשהיה בבית מדרשו של עבר

לו לילך למקום אחר ימתין כאן ויתחייב בכבוד אב כאשר יצונו לעשות לו צרכיו, וא"כ כשיש לפניו בחירה מה לעשות ובידו לקיים א' מהשניים ולא באה לידו עדיין המצוה של כבוד אב, בזה אמרי' שיעשה המצוה הגדולה ולא יתחייב בקטנה ממנה, ולכן כשיעקב הלך ללמוד בבית עבר אין עליו טענה של ביטול קיום כבוד אב אלא דבמציאות את המצוה לא קיים. ומה שנענש יעקב בהיותו בבית לבן על שעבר על מצוות כבוד אב ואם, אי"ז משום שעבר על החיוב לכבד אב ואם, אלא רק משום של קיים המצוה בפועל.

ולפ"ז יש ליישב משה"ק המהרש"א במגילה דמנ"ל דגדולה ת"ת מכבוד או"א דלמא שוים הם ואפ"ה לא נענש דמאי אולמיה האי מהאי. ולהנ"ל י"ל דאם שוים הם היה לו לישב בביתו ולהמתין לקיים המצוה דכיבוד או"א ולא לילך לבית מדרש של עבר.

במגילה (ט"ז:) איתא דגדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם שהרי כל אותן שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נענש.

ויש לעיין דהא מבטלין ת"ת לכל מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים (עי' מו"ק ט:), וכבוד אב ואם הוי מצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים, וא"כ אמאי לא נענש?²

ויש לתרץ די"ל דהא דאמרי' דמבטלין ת"ת מפני כל המצוות ולכך אם עומד ועוסק בתלמוד תורה ובאה מצוה לידו כגון שאמר לו אביו להשקותו או להאכילו צריך להפסיק מלמודו אם אי אפשר לקיים המצוה ע"י אחרים, זה דוקא כשכעת המצוה לפניו, אבל כשהולך ללמוד וכעת אין לו מצוה לפניו רק יודע שאם יהיה במקום רחוק לא יוכל אביו לצוותו ולבקשו ולא יוכל לקיים המצוה ועליו לבחור איזה מצוה להתחייב בה ולעשותה, בהא אמרינן דאם ת"ת גדולה מכבוד אב ילך ללמוד ולא יתחייב במצוה של כבוד אב, אבל אם אין ת"ת גדולה מכבוד אב למה

ב. מאי שנא ב' הצדדים ברצועה של תפילין מאבן של יעקב

ולכאורה צריך ביאור דמה הואיל להאבנים מה שנעשו לאבן אחת הא כל פינה ופינה וכל קצה אבן יאמר עלי יניח צדיק ראשו, ומוכח מכאן דכיון דהאבן היא אבן אחת ויעקב שוכב עליה אין נפ"מ אם על צד מזרחי או מערבי דהרי הוא נחשב

"ויקח מאבני המקום" (כ"ח, י"א)

בגמ' בחולין (צ"א:) איתא שנתקבצו כל האבנים אל מקום א' וכל אחת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו מה עשה הקב"ה נעשה נס וכולם נתחברו ונבלעו לאבן אחת.

¹ מתוך כותרת שכתב רבנו רח"י זצלה"ה לעצמו בראשית אחד מספרי הפרורים שבביתו, וכאמור זו עיקר בונת הספר, להגדיל תורה ולהאדירה, לעורר לב המעינים ולחדר התלמידים, להוסיף לקח ופלפול בכל פינות ומחנות.

והננו חוזרים ומודים לכל הרבנים שליט"א ששולחים את הערותיהם החשובות, והננו בבקשה נחוצה מכל הרבנים הקוראים שיאירו עינינו בכל דבר הטעון תיקון או חוספה או מראה מקום נחוץ, הן על גליונות הבאים והן על גליונות קודמים, [ועדיף בכתב], בכדי שבס"ד נזכה להוציא מהדורה החדשה מוגהת ומתוקנת כאשר איוותה נפשו של רבנו רח"י זצלה"ה.

יו"ל ע"י אוצר הפרשה לקבלת הגליון המלא ולכל עניני הגליון ניתן לפנות למס' 0556727302 [או למס' 0504167978], או למייל d0737961820@gmail.com. כמו"כ ניתן להשיג את הגליון במייל זה מידי שבוע [ע"י שליחת כתובת עם בקשה להצטרף].

² והגרי"א וינטרוב זללה"ה העיר על הגליון, עיין רא"ש פ"ג דמו"ק דשלח אבוא דשמואל וכו', ובשו"ע הגר"ז הל' ת"ת ידיעת כל התורה קודמת לכל, יעו"ש.

שוכב על האבן כולו ואין יחוס לצד שראשו נמצא עליו יותר מצד השני.

ויש לעיין בדברי המג"א (סי' מ"ב סק"ג) שכתב דאסור להפוך רצועה של תפילין של יד מצד הקציצה לצד התחתון דהרי הוא מוריד מקום הקשר למטה ונמצא מורידו מקדושתו, ומאי שנא מאבני יעקב דחזינן דבגוף אחד אין נפקא מינה באיזה צד, והכא נמי נימא דכולו קדושה אחת היא?

(אליהו רבה שם סק"א)

ויש לתרץ דהנה זה פשוט במפה של ס"ת דמותר לשנות המפה מצד לצד כמו מאורכו לרחבו ולא אמרינן דהס"ת מונח היה על צד זה ואיך נוריד המקום מקדושתו, והטעם דהכל קדושה אחת היא "תשמיש קדושה", וכמו דכל האבן היה משמש ליעקב כך כל המפה משמשת תשמיש א' לקדושת הס"ת.

אמנם ברצועה של יד שיש בה קשר הרי מלבד קדושת הרצועה שהיא מהלכה למשה מסיני יש בה גם כתב של אות י' [ועי' בחידושי מרן רי"ז הלוי הל' תפילין אי יש לו דין כתב או לא] ולכן הוי הורדה מקדושת הכתב שברצועה, אבל אם היה חותך מקום הקשר היה יכול להפוך הרצועה גם לדעת המג"א ואין מעלה במה שהוא לצד הקציצה אף על פי שהוא מעכב בקשירה והחלק התחתון אינו מעכב בקשירה מ"מ הכל קדושה אחת היא ודין אחד של תשמישי קדושה

ועי' במג"א (סי' ח' סק"ו) דהביא מהשל"ה דנהגו לעשות עטרה בטלית גדול לסימן שאותן ציציות שלפניו יהיו לעולם לפניו ויליף לה מקרשי המשכן [ועי' מה שנתבאר בזה בפרשת תרומה], וי"ל דהתם כל ציצית הוא חפץ בפני עצמו וכמו שנתבאר בפרורים שם דאין הנדון מפני הבגד רק מפני הציציות, ובזה י"ל דכל אחד מצוה וחפץ בפני עצמו אבל בחפץ אחד אין לחלק בקדושתו ודו"ק.

ג. בנדרו של יעקב אבינו

עכ"ל, ומבואר ברש"י דהא דמהני הקדש במחשבה היינו כשהקדיש ואמר הרי זו עולה אבל האומר הרי עלי עולה הוי נדר ככל הנדרים וצריך ביטוי שפתיים

והנה נדרו של יעקב הוי דבר שלא בא לעולם דלא שייך להקדישו רק להתחייב בנדר לעשות, וכמו שכתב הרמב"ם בהל' ערכין (פ"ו הל"א) אעפ"י שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אם אמר הרי עלי להקדישו כשיבא לעולם חייב להקדישו ראיה לדבר זה מ"ש יעקב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך וכתב "אשר נדרת לי נדר" עכ"ל, וא"כ דין הקדש לא שייך כאן דהוי דבר שלא בא לעולם ורק מדין נדר הוי ובנדר יש דין ביטוי שפתיים.

הערות מרן הגאון רבי חיים קניבסקי זללה"ה דרש"י בשבועות (כ"ו:) פי' דהנודר להביא קרבן חל חיוב במחשבה.

ד. בדין חיוב בני נח בפרשת שומרים

"טרפה לא הבאתי אליך" (ל"א, ל"ט)

ופרש"י טרפה ע"י ארי וזאב.

ויש לעיין דבשלמא אי נימא דדין שומרים הוא רק בישראל, ובישראל הרי כתב הרמב"ם (פ"ב משכירות ה"א) דמהא דבפרשת שומרים נאמר כי יתן איש אל רעהו ילפי' דדוקא חפץ של ישראל ולא של עובד כוכבים, ולפי"ז א"ש דיעקב היה פטור מדין שומר שכר לשלם ללבן אם נאנסה לו ואפילו הכי שילם ללבן אף שאינו מחוייב.

אבל לשי' הרמב"ן (בפ' וישלח) שכתב דבן נח חייב בפרשת שומרים, א"כ היה חייב מן הדין ומה התפאר יעקב כי היה פורע חובו כדין, וזה קשיא רק אי נימא דהאבות היה להם דין בן נח כמש"כ לדון בפרשת דרכים דהאבות היה להם דין ישראל רק

להחמיר אבל מדין בן נח לא יצאו, ולפי"ז קשה דהא טריפת זאב מבואר בגמ' דחייב עליה שומר שכר כדין גנבה ואבדה וא"כ היה חייב מן הדין?

ויש לתרץ דבגמ' (בבא מציעא צ"ג:) מבואר דגם בטרפת זאב אם באו ג' זאבים יחד הו"ל אונס גמור ופטור עליה, וי"ל דהכא איירי בכהאי גוונא.

[ובעיקר דברי הרמב"ן דבן נח נצטוו על פרשת שומרים בכה"ג שלא שמר, אם יש לו חיוב דמים בלבד, או כיון דעבר על חיוב שומר זה עצמו מחייבו מיתה דבן נח נהרג על הדינים, וא"כ הו"ל קים ליה בדרכה מיניה להפטר מן התשלומין, או דאפשר דיש לו רק חיוב תשלומין אלא דאם לא ישלם יתחייב מיתה, אבל על מה שלא שמר דינו לשלם ולא נתחייב עדיין מיתה בזה, וצ"ע].

פניני חכמה ומוסר

מכתבי הגאון הגדול רבי ישראל סוקל זצוק"ל

פרשת ויצא תשפ"ו

גיליון 82

מתורתו של רבינו זצ"ל: בענין גניבת התרפים ע"י רחל

דדווקא באופן של גניבה ילפ"י מקרא דלא תגנובו, וגניבה הוי בסתר.

ומעתה הדרא קו' לדוכתא, דברחל הוי גניבה וכלשון הפס' ותגנובו רחל, ומשום דבאמת זה היה בסתר וכגניבה בעלמא, וא"כ יאסר אף לאפרושי מאיסורא. ואף להשיטות דבן בג בג הנ"ל הוי מדרבנן, ג"כ יל"ע דיאסר מדרבנן, וצ"ע.

ה. וע"כ נראה לומר בעז"ה, ע"פ מש"כ בשו"ת חכם צבי סי' ט', דגזל עכו"ם לא נאסר משום הפסד חבירו, אלא רק כדי שלא נקנה בנפשינו מדות המגונות, וכן צער בע"ח, וכן בבל תשחית, [ולפ"ז נתבאר במק"א, מדוע כשיש לפנינו אוהב לפרוק ושונא לטעון, טוען לשונא, ומשום דלכוף יצרו עדיף, וכן נתבאר בזה דברי הרמב"ן בר"פ לולב הגזול, דגזל עכו"ם לא חשיבא מצוה הבאה בעבירה].

ולפ"ז דגם איסורא דבן בג בג ליכא בגניבה מעכו"ם, דלא הוי חפצא דמעשה גניבה אלא רק לא לקנות מדות המגונות, והכא דהוי לטובתו שרי, ולפ"ז א"ש דברחל דהוי גזל עכו"ם שרי אף למ"ד גזל עכו"ם אסור (וכדקיי"ל כן), כין דהוי לטובת חבירו לאפרושי מאיסורא, ולא הוי כלל מידות המגונות, וכמו דתירצנו לעיל דשרי צער בע"ח לכוף את יצרו.

ו. והנה איתא בגמ' בב"מ דף ס"א ב', לא תגנובו ע"מ למיקט לא תגנובו ע"מ לשלם כפל, ובגמ' בב"מ דף ט"ז א' איתא על איוב, שהיה גזול שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להם, והק' היד רמ"ה שם, דהלא אסור לגנוב ע"מ לשלם דו"ה, [והיה אפשר לומר דדווקא גניבה נאסרה ולא גזילה, וכ"כ הקוב"ש שם, אך כפה"נ היד רמ"ה לא חילק בכך], ותירץ היד רמ"ה דאיסורא דע"מ לשלם דו"ה לא נאמר בגזל עכו"ם, ולכא"ו קאי כמ"ד דאיוב הוי ישראל, וכמבואר בגמ' בס"פ השותפין, ולפ"ז נראה לומר לכא"ו, דה"ה גזל ע"מ למיקט, וצ"ב דהלא קיי"ל דגזל עכו"ם אסור.

ז. ולהבואר י"ל כנ"ל דע"מ למיקט נמי איסורא משום מעשה הגניבה, אך בגזל עכו"ם לא הוי חפצא דגניבה כלל, ולפ"ז נראה דע"מ למיקט שפיר אסור אף בגזל עכו"ם, משום שלא יקנה בנפשו מידות המגונות, אך לא כן ע"מ לשלם דו"ה, או כמו באיוב שהיה ע"מ להביא תועלת ליתומים שפיר מותר בגזל עכו"ם, וכמשנת"ל דשרי כדי לאפרושי מאיסורא.

ז. ולפ"ז דנסתר מה שרצו אחרים לתרץ על הקו' הנ"ל, דהנה בדין גניבה ע"מ למיקט או ע"מ לשלם דו"ה, כתב השיטמ"ק בב"מ דף ס"א ב', דבפשוטו יל"פ שרוצה להשיב רק גונב למיקט, אך כתב דא"א לומר כן, דמעשים בכל יום, וע"כ פירש שעושה רק לצערו, ולא ליקח לעצמו, אך למעשה אין דעתו להשיב. ובקצה"ח סי' שמ"ח סק"א דקדק דהרמב"ם פליג ע"ז, וס"ל דלמיקט היינו ע"מ להשיב.

ועכ"פ לדברי השיטמ"ק י"ל דרחל חשיבא ע"מ למיקט, ומשום דהיא לא רצתה לקחת את זה לעצמה, ואף דאסור ע"מ למיקט, מ"מ ע"פ היד רמ"ה הנ"ל היה א"ש, דבאמת בב"נ לא נאסר לגנוב ע"מ לשלם דו"ה, וא"כ ה"ה לכא"ו ע"מ למיקט דשרי בב"נ [דחד דרשא ניהו], והיה מיושב בגניבת רחל.

אכן לפמשנ"ת נראה דחלוקים זה מזה, דדווקא ע"מ להשיב או לשלם טפי דהוי תועלת לגזל, ולא שייך דיקנה הגנב מדות מגונות, אך לא כן ע"מ למיקט דהוי לצער את חבירו אסור אף בב"נ גם להרמ"ה, ועיין.

ח. ואחרים תירצו עוד, דהלא ע"ז הוי איסורא, וי"ל דליכא איסור בגניבת איסורא.

אמנם עיין בתוספתא בפרק מרובה, שבעה גנבים וא' מהם גונב

א. צ"ב היאך גנבה רחל את התרפים, והלא איכא איסור גזל. ובאוה"ח הק' תי' דבאמת לכן יעקב אמר שמי שימצאו אצלו התרפים לא יחיה, וכדין בן נח שנהרג על הגזל, אכן הוי גזל עכו"ם, ולמ"ד גזל עכו"ם שרי א"ש, ולפ"ז צריך להוסיף ולומר שלאבות היה דין ישראל גם לקולא, (ע"י פרד"ר דרוש א' שדן בזה, והוכיח כן בפשוטו מהא דשמרו שבת), אמנם כיון דקיי"ל דגזל עכו"ם אסור אכתי קשה.

ב. ולכא"ו י"ל ע"פ מה דאיתא בגמ' בב"ק דף כ"ח א', מגין לגרע שכלו לו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת וחבל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל וכו', ומבואר בגמ' דמותר להכות או לחבול בחבירו לאפרושי מאיסורא, וכ"ה בשו"ע חו"מ בסי' תכ"א סע' י"א דאם רואה אחד מכה חבירו (ואינו יכול להצילו באופ"א), יכול להכותו כדי לאפרושי מאיסורא, [וכן חז"י לכא"ו בדין כפיה על המצוות דמכין אותו עד שתצא נפשו, אמנם התם י"ל דרק לב"ד מותר, (ע"י בקצה"ח ובנתה"מ דפליגי אי בעי ב"ד לכפי על מצוות, אך באיסורין ודאי א"צ ב"ד)].

ולכא"ו לפ"ז גם שרי לגזול מחבירו כדי לאפרושי מאיסורא, וכגון שהולך חבירו לאכול מאכלות אסורות יכול לגזול ממנו כדי להפרישו, [ועד שתכפהו בגופו כפהו בממונו], וכע"ז חזינן ברמב"ם בפ"י מכלאים הכ"ט (ובשו"ע יו"ד סי' ש"ג ס"א) וז"ל, הרואה כלאים של תורה על חבירו, אפילו מהלך בשוק, קופץ עליו וקורעו מעליו מיד וכו', וע"ש ברדב"ז ובמהר"י קורקוס ובה"ג דהמקור לזה הוא מהגמ' בברכות דף כ' א' ר' אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא, סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה, ועכ"פ חז"י דאף דמזיק נמי אית ליה איסור גזילה (לכמה שיטות), מ"מ שרי לעשות כן לאפרושי מאיסורא.

ג. ולפ"ז א"ש דרחל גנבה את התרפים כדי לאפרושי מאיסורא, ודבר זה שרי ומצוה וכמו שנתבאר, וזה כוונת רש"י במש"כ להפריש את אביה מע"ז נתכוונה, (שלכן לא חשיב גזילה).

וכן ביאר בשו"ת אבני נזר חיו"ד סי' קכ"א, דאף למ"ד גזל עכו"ם אסור, מ"מ אם מכוון להפרישו מאיסור ע"ז שרי, ומה"ט היה שרי לרחל לגנוב את התרפים, (וע"ש שחידש דבכה"ג נעשה של הגזל כיון דשרי, וחידוש).

וזהו ביאור הפסוק שיעקב אמר לא יחיה וגו' ולא ידע יעקב כי רחל גנבתם, והיינו דלרחל היה מותר, כי נתכוונה לאפרושי מאיסורא, אך יעקב חשב שאחד מהעבדים גנב כדי לעבוד ע"ז בעצמו, וכמו שפירש כן בספורנו ע"ש, ולכן ליכא היתר דלאפרושי מאיסורא, כיון דלא מתכוון להפריש השני, אלא אדרבא לעבוד בעצמו.

ד. אלא דיל"ע בזה, דאיתא בב"ק דף כ"ז ב', (בריש המניח), בן בג בג אומר אל תיכנס לחצר חברך ליטול שלך שלא תראה עליו כגנב אלא שבור שיניו וכו', ואיתא בכמה ראשונים (חינוך וסמ"ג [ע"י סמ"ג לאוין קניה בדיבור הראשון] כמדומה) דהוי דא"ו, וילפינן לה מלא תגנובו, והיינו דאיסור מעשה גניבה אף דלא הוי הפסד לחבירו דהלא הוא נוטל את שלו.

ולפ"ז היה נראה, דכל מאי דשרי להזיק או לגזול כדי להפרישו מאיסור, פשוט דלא הוי משום דחיה, והיינו שאין זה משום דמצות תוכחה דחיא לאיסור גזילה, אלא היינו משום דאיסור גזל הוי לא להפסיד לחבירו, ובכה"ג דמפרישו מאיסור עושה לו טובה וכמש"כ האבנ"ז, אך לא כן באיסור גניבה דנאסר גם עצם מעשה הגניבה, ולא רק משום ההפסד לשני, וא"כ לכא"ו נאסר אף לאפרושי מאיסורא.

ומאי דהוכחנו לעיל דשרי להזיק או לחבול בחבירו כדי להפרישו מאיסור, היינו משום דהוי גזילה, ובגזילה (בחזקה) לא מצינו איסור הנ"ל,

איסוה"נ, ומשמע דאיכא איסורא, אך לא הוי גניבה גמורה, ואפשר דגם הכא הוא משום מעשה הגניבה, דלא עדיף מבן בג בג, ולפ"ז בב"נ שרי, וצ"ע.

אמנם יש לדון דאי לא אסור הב"נ (הבעלים) בהנאה א"כ יאסר, ויל"ע אי ע"ז הוי איסוה"נ לב"נ, ובטו"א בחגיגה דף י"ג א' דן בזה, ואי הוי איסוה"נ אף לב"נ א"ש, אך הטו"א מסיק שם דאי"נ ב"נ מזהר.

ובכתבי מהריל"ד זצ"ל קו"א סי' קמ"א הוכיח מע"ז דף ס"ד א' דשרי, מהא דאיתא התם, דרבה אמר לאלו שבאו לפניו להתגייר שימכרו את הע"ז קודם שיתגיירו, וכן הוכיח המשך חכמה בפרשת כי תשא ד"ה וזנו.

אך יל"ע דאי הוי איסוה"נ לגנב (הישראל) אי הוי סיבה דלא הוי גניבה, אך ודאי דלא גרע מבן בג בג, ועיין.

מכתבי רבינו זצ"ל על הפרשה: חלקן של הנשים בבניית בתים של תורה

ועיני לאה רכות, (כ"ט י).

וברש"י שהייתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה, שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן.

ובמושב זקנים (לבעלי התוס') הק' בפרשת יתרו, על הפס' כה תאמר לבית יעקב, מדוע זכו הנשים שנאמר להם קודם, וכן ק' מדוע נאמר לנשים בלשון רכה, ותיירץ דזה בזכות לאה, שכשהיא שמעה שכולם אומרים שהיא תהיה אשתו של עשו, [ובמדרש מבואר דגם בשמים נגזר כן], ומכל מקום היא לא התייאשה, אלא היא עשתה לעצמה טס של זהב וכתבה עליו תורה צוה לנו משה וכו', והניחתו לנגד עיניה כל הזמן, כדי לשנן לעצמה, אני יתארס רק עם בן תורה, ומחמת שהטס היה לנגד עיניה תמיד, לכן היו עיניה רכות.

וזה היה מהלך בנוסף לתפילה, לשנן

ולהגדיל את השאיפות, ועי"ז זוכים שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו.

ונראה להוסיף עוד, שלאה כתבה כן דווקא על תכשיט של זהב, ולא סתם כתבה כתבה כן באותיות שחורות ע"ג דף, כדי לשנן לעצמה, שרק חתן בן תורה זה התכשיט והזהב שלה.

ולפי זה נראה לבאר גם את דברי הגמ' בשבת דף נ"ט סוף ע"א, דאיתא התם דר"ע עשה ירושלים של זהב לאשתו, ובפ"י ר' ניסים שם הביא את הגמ' בנדרים דף נ' א', דכשנישא ר"ע לאשתו, בתו של כלבא שבוע, אז כלבא שבוע הדיר אותם מנכסיו, והם היו ישנים בבית התבן, ובבוקר ר"ע היה מוציא את התבן שנכנס לה בשערות, ואז הוא הבטיח לה, שאם יהיה לו אז הוא יתן לה ירושלים של זהב.

ולכא' צ"ב מה הקשר לשערותיה, ונראה לבאר ע"פ מה דהביא שם ר' ניסים גאון

מהירושלמי דאשתו של רבן גמליאל גם רצתה ירושלים של זהב, ואמר לה רבן גמליאל, שאשת ר"ע הייתה מוכרת את שערות ראשה, ונותנת לו כדי שהוא יוכל לעסוק בתורה, וכיון שהיא מסרה את נפשה, אז היא קבלה שכר מיוחד.

ואכתי טעון ביאור מה השכר המיוחד בתכשיט ירושלים של זהב, ועוד וכי זה השכר הגדול לקבל תכשיט, וכן צריך להבין גם מה הסיבה שאשתו של רבן גמליאל גם רצתה, והרי ודאי שהם היו נשים גדולות.

ונראה לבאר, דהנה ר"ע היה בזמן החורבן, וע"כ היו עושים תכשיט של זהב בצורת ירושלים, כדי לזכור תמיד את ירושלים ולשאוף לבניינה, ולזה רחל אשת ר"ע זכתה, כי היא מסרה את נפשה לתורה, ועי"ז זכתה להשראת השכינה, ולכמיהה לירושלים שתשוב ותשרה השכינה בבית המקדש.

הרפואה של הנצי"ב

סיפר ר' ישעי' גריינמן בשם אביו הג"ר שמעורל זצ"ל, שרבינו הנצי"ב זצ"ל לא הי' דורש ברופאים כלל, פעם אחת הוא לא חש בטוב במשך תקופה, וכשבקשוהו בני הבית להביא רופא - הסכים, הרופא בא ובדקו שעה ארוכה והצביע על הבעי' ונתן מרשם של תרופה, לאחר שיצא הרופא לקח הנצי"ב את המרשם וקרעו! - תמיהו בני הבית - ממה נפשך, אם אינו לוקח התרופה למה הסכים שיבוא רופא, ואם כבר הסכים שיבוא רופא, אז שיקח את התרופה.

והסביר להם - למה תמיד אינני הולך לרופא, משום שהנני מתבונן אילו מצוות וכו' חסירות באבר הכואב וכך הנני מתקן מה שצריך ועי"ז אני מתרפא, אך הפעם לא הרגשתי טוב ולא הצלחתי להבחין באיזה אבר יש בעי', ועל כן הזמנתי את הרופא והוא מצא באיזה מקום בגופי ישנה מחלה, אכן לאחר שכבר מצא את המקום שוב אינני צריך לרפואותיו, אלא חוזר אני לדרך הרפואה הישנה שלי - לתקן את המצוות של אותו איבר!...

זכות הלימוד בגיליון זה מוקדשת:
לרפואת
הרב אשר שמחה בן נחמה שליט"א

ואמרה לאחותה (שהייתה נשואה לר"מ גינבורג זצ"ל) וביקשה שהיא תשפיע על אבא שלא יסע כי חולה וכו', ואמרה לה שאף פעם אינה מנסה לשנות את דעתו של אבא!.

חשיבות המוסר

סיפר הג"ר זאב אידלמן זצ"ל, הגר"ד ליבוביץ זצ"ל הי' מדבר בישיבה בקמניץ דברי כבושין בתחילת זמן, וכן לפני חנוכה או שבועות, והי' אומר שהח"ח זצ"ל אומר שצריך ללמוד מוסר בישיבות ויש להקפיד ע"ז מאד.

פעם ביו"כ הייתה הפסקה קודם נעילה, ובחורים התחילו לדבר בלימוד, הפסיקם הגר"ד זצ"ל ואמר להם עתה הוא הזמן ללמוד מוסר, ובל תחשבו שתפסידו מלימוד התורה הק', כי הקב"ה ישלם לכם על כך...

וכשהי' הגר"ד זצ"ל ראש ישיבה בהלוסק בצעירותו, [הרבה קודם קמניץ ועוד קודם וואלווין], ולמדו אצלו אברכים (או בחורים) חשובים וא' מהם היה הג"ר אייזיק שר זצ"ל והוא הי' קשור מאד למוסר, ופעם בא ר' אייזיק לגר"ד ואמר לו חושבני שכדאי מאד לראש ישיבה ללמוד מוסר - שע"ת לר' יונה, למחרת הגיע הגר"ד לר' אייזיק ואמר לו בהאי לישנא - מה אתה רוצה ממני, למדתי אתמול חמש דקות שע"ת לר' וכבר לא יכולתי לישון כל הלילה!.

פנינים מרשימות רבינו בפנקסיו:

לחלום על רוחניות

הרב מפוניבז' היה רגיל לומר, לחלום על רוחניות מותר, אך בתנאי שלא ישנים!.

עין רואה והלב חומד

האבני נזר סיפר על עצמו שפעם אחת הוא ראה חלול ש"ק ח"ו, והוסיף ואמר, אם הייתי רואה עוד פעם אחת חילול שבת, כבר לא הייתי יכול לחבר את האגלי טל!.

וכעין זה סיפר הג"ר זאב אידלמן זצ"ל שהמשגיח ר' יחזקאל לווינשטיין זצ"ל כשהי' באמריקה החליט יום א' לנסוע לא"י, והי' קשה לנסוע כי הי' רעב בא"י והמשגיח הי' חולה בשחפת, וכשהגיע לא"י דיבר בלומז'ה ושאלוהו למה הי' כ"כ דחוף לנסוע, והסביר דהנה כ' במתני' עין רואה ולב חומד, (ובפשוטו מבינים שזה קאי רק על ראיות אסורות, אכן המשגיח ביאר יותר), אם העין רואה - חילול שבת, הלב חומד - חילול שבת וכו'!, (והוא חי' גדול), וע"כ הוא הרגיש שצריך לברוח מאמריקה.

וסיפר הג"ר מאיר בן שלמה שסיפרה לו הרבנית גינבורג בת המשגיח שהייתה אז באמריקה

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת ויצא תשפ"ו

על כן קרא שמו לוי. (כ"ט, ל"ד). כתב רש"י בכולם כתיב ותקרא, וזה כתוב בו קרא, ויש מדרש אגדה ששלח הקב"ה גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה, ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, וע"ש שלוהו במתנות קראו לוי. וצריך ביאור מפני מה באמת לא ניתן ללוי שמו ע"י אביו ואמו, כפי שהיה אצל שאר הבנים.

עוד צריך ביאור לשם מה היה צריך שיבא לוי לפני הקב"ה. עוד צריך ביאור מהו הענין שיהיה שמו נקרא על שם שזכה בכ"ד מתנות כהונה. גם צריך ביאור מה שאמרו שליוהו במתנות, וצריך ביאור איזה תורת לווייה יש במתנות, ואיזה דבר המתנות מלווין.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרמב"ם בסוף הל' שמיטה כתב ולמה לא זכה לוי בנחלת א"י ובכיוצא ע"ם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות את דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברכ ה' חלו, והוא ברוך הוא זיכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ומבואר דשבת לוי חל בו תורת הבדלה, שנעשה מובדל משאר ישראל, בשביל לעבוד את ה' ולשרתו.

מעתה יש לבאר, דלשם הבדלה זו הובא לוי לפני הקב"ה דבזה שבא לפני הקב"ה, בזה חלה ההבדלה, ועל ידי שהובא לפני הקב"ה נעשה מובדל לעבודת ה' ושירותו. ויש לומר דכיון שהובדל להיות עובד ומשרת ה', לכן אין שמו מסור ביד אביו ואמו לקרותו. נומצינו בפר' וזאת הברכה דנאמר על לוי 'האומר לאביו ולאמו לא ראיתי'.

ולפי זה יש לבאר למה נקרא שמו ע"ש זכיותו בכ"ד מתנות כהונה, דהרי הזכיה בכ"ד מתנות כהונה אינה זכיה בעלמא, אלא היא זכיה מכח מה שהובדלו הלויים לעבוד את ה' ולשרתו, וכמש"כ הרמב"ם שאין הלויים זוכין בכח גופן, אלא הקב"ה זוכה להם, והכ"ד מתנות כהונה, הם הם מהדברים שזכה להם הקב"ה, ונמצא דהכ"ד מתנות כהונה, אינם שכר בעלמא, אלא הם מעצם הענין שהובדלו, דבכלל ההבדלה הוא הענין שאינם זוכים לעצמם, אלא הקב"ה זכה להם, ועל כן מיד כשהבדילו, זיכה לו כ"ד מתנות כהונה לפרנסתו.

אשר לפי זה נמצא דהכ"ד מתנות כהונה, הם תולדה מההבדלה, דבתולדה ממה שהובדלו הלויים, היה צריך לזכות להם כ"ד מתנות כהונה, וא"כ מבואר היטב דהכ"ד מתנות כהונה נחשבים לזיה, דהם נלוין למי שהובדל, דמכיון שהובדל, צריך ללוותו במתנות.

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האספה המקנה. (כ"ט, ז'). פירש רש"י לפי שראה אותם רובצים כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא

אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי וגו'. (כ"ח, ט"ז). כתב רש"י שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה. הנה יעקב בא במיוחד להתפלל שם, וכמו שאמרו חז"ל שכשבא לחרן, אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר, ואיך אמר ואנכי לא ידעתי.

ונראה לבאר בזה, דשתי עניינים יש כאן, ענין אחד שהמקום הוא מקום תפילה, וזה ידע יעקב, ולכן יהב דעתיה למהדר, ועוד יש ענין נוסף שהמקום הוא בית אלוקים ושער השמים, ומכח זה יש במקום קדושה, והוא נעשה למקום קדוש, ועל זה אמר יעקב שלא ידע.

והנה בפסחים דף פ"ח איתא דאברהם קראו הר, יצחק קראו שדה, יעקב קראו בית, ולכן הכתוב בישעיה קורא למקדש 'בית אלוקי יעקב', דיעקב הוא שקראו בית. ומבואר דרק יעקב הוא דחידש ענין זה שהמקום הוא בית. שוב הראוני בקרית ספר שכתב דקדושת הר הבית חל ע"י אברהם שקראו הר, וקדושת העזרה חל ע"י יצחק דקראו שדה, וקדושת הבית חל ע"י יעקב שקראו בית. הרי מבואר דע"י שקראו בית חל בו קדושת בית, והיינו דבזה שקראו בית אז הוא דנעשה לבית וחל ביה שם וקדושת בית.

והנה ענין בית הוא כמו שכתב רש"י שם 'שקראו בית, מקום מיושב', כלומר דהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ושם הוא מקום החיבור של קוב"ה וישראל, ודבר זה נתחדש אצל יעקב שקראו בית. וכל ענין דבר זה נתחדש אצל יעקב רק עכשיו שניצב עליו ה', וכמבואר שרק אחר שהקיץ משנתו קראו בית, ככתוב 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', ומזה הביאה הגמ' שקראו בית, הרי דרק במעשה זה של החלום, הוא דנקרא בית. ויש להוסיף דרק ע"י הלינה במקום הוא דחל ביה שם בית, כי הלינה היא מעשי דירה של בית, ורק ע"י שנשתמש בה בתשמישי בית ומעשה דירה, חל ביה שם בית.

מעתה נראה לומר דכל מה דהוא 'מקום קדוש', הוא רק מחמת שהוא בית אלוקים, והוא מקום קבוע להשראת השכינה, דבזה שהוא מקום מיושב וקבוע להשראת השכינה, נעשה למקום קדוש, וזהו עצם הקדושה שהוא מקום שיש בו השראת השכינה, ובזה הוא 'בית אלוקים'.

אשר לפי"ז יש לבאר, דמה שאמר יעקב 'ואנכי לא ידעתי', הוא על ענין זה שזהו מקום קבוע להשראת השכינה, וכמו שאמר 'אין זה כי אם בית אלוקים', דרק עכשיו נודע לו שהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ולא רק מקום תפילה, ומיד קראו בית, דעד עכשיו לא ידע שמקום זה הוא בגדר 'בית', וכיון שהוא מקום קדוש, ממילא יש בו קדושת מקום, וזהו שאמר יעקב שאילו ידע לא היה ישן.

ירעו עוד, א"ל הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם, לא שלמתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם, אע"פ כן לא עת האסף המקנה.

ולפי זה יש כאן שתי טענות, אחד אם הם שכירים, ואחד אם הם בעלים. עוד יש לומר דבאמת הכל טענה אחת מהלכות שכירות פועלים, דהנה מבואר בריש פרק הפועלים, וכן נפסק בסי' של"א שהשוכר פועלים במקום שאין מנהג, או אם אמר להם אני שוכר אתכם כדין תורה, חייבין לעשות מלאכה עד צאת הכוכבים, אבל במקום שנהגו שלא להעריב, אינו יכול לכופ את הפועלים להעריב. ולפי זה יש לומר דזהו שאמר להם יעקב אבינו, ד'עוד היום גדול', ולא השלמתם פעולת היום, והוסיף ואמר 'לא עת האסף המקנה', ר"ל דאין מנהג המקום שלא להעריב, דאם מנהג המקום היה שלא להעריב, הרי אינם מחוייבים להעריב, אבל כיון דלא עת האסף הוא,

מחשבה תחילה

מתוך משיא במעמד הסיום בכולל 'עמוד האש' בראשות הגר"מ הרבסט שליט"א

כתוב בפסוק ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ויפגע במקום. וכתב רש"י לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום, הנזכר במקום אחר הוא הר המוריה שנאמר בו וירא את המקום מרחוק. ובגמ' בחולין כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו, בעי למיהדר, כיון דהרהר בדעתיה למיהדר, קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום. הנה יש ללמוד מזה לימוד גדול ועצום, שכיון שיעקב סבר שהיה ראוי להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ורצה לחזור לאותו מקום, וכיון דהרהר בדעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא, מיד קפצה לו הדרך, וכמו שכתב רש"י בסנהדרין שמיד קפצה לו המקום, מיד ויפגע במקום, מיד בית המקדש היה אצלו. והדבר הוא פלא, הרי בית המקדש יש לו בחירת מקום בהר המוריה בארץ ישראל ורק במקום ההוא יש את קדושת המקום, ובגמ' בזבחים איתא דעד ארעית תהומא קדוש, ואין מועיל שבית המקדש יבא לחרן, ובעל כרחך דכשקפץ המקום, קפץ עם כל מעלותיו ועם כל קדושתו. והנה קפיצת המקום נעשה תיכף ומיד כשהרהר בדעתו ויהיב דעתיה למיהדר, וברגע שיהיב דעתיה למיהדר מיד הייתה קפיצת המקום, הנה למדנו לימוד גדול ועצום, דעל ידי יהיב דעתיה, על ידי מהרהר בדעתיה למיהדר, על ידי זה לבד כבר זוכה שהמקום קופץ אליו, על ידי זוכה שהנה ה' ניצב עליו, ועל ידי יהיב דעתיה מביאין לו את המקום עם כל קדושת המקום ועם כל מעלותיו. כמובן שבדרגת יעקב אבינו אין לנו השגה כלל, אבל נוכל רק להוציא מזה לימוד לנו בני אברהם יצחק ויעקב, שאם רק 'רוצים' אם רק 'יהיב דעתיה' אם רק 'מהרהר בדעתו', מן השמים יביאו לו את כל הנצרך, צריך רק רצון לעשיית הטוב, ומיד מן השמים יביאו את בית המקדש אצלו, וזהו לימוד עצום, לימוד נורא עד היכן הדברים מגיעים, אם אחד מישראל יהיב דעתיה לקיים מצוה, מיד בית המקדש יבוא אצלו, ויהיה זה מיד ואין צריך להמתין זמן. כתוב בפסוק במשלי 'תנה בני לבך ל', והיינו שהאדם צריך ליתן את ליבו, והשאר כבר יסייעוהו מן השמים להוציא לפועל. בגמ' ביומא איתא אמר ריש לקיש בא לטמא פותחין לו, והבא ליטער מסייעין אותו, והגמ' יליף כן מהכתוב במשלי 'אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן'. וכתב רש"י אם לענונים הוא בא להתחבר, יתן לו חן מי שבידו ליתן, וברש"י במס' שבת כתב, יתן חן, יסייעוהו מן השמים, ומבואר שההנהגה היא שהבא ליטער מסייעים אותו מן השמים, הנה מבואר דאם בא ליטער, היינו שאם רק רוצה ליטער, רק יהיב דעתיה ומהרהר ליטער, כבר זוכה שההנהגה עמו היא שמסייעין אותו. בגמ' בשבת דף ק"ד ע"א איתא דדרשו האותיות, האות קו"ף הוא קדוש, והאות רי"ש נדרש על הרשע, ולכן מהדר אפיה דקו"ף, אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע, ולמה רגל הקו"ף תלויה, דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך, וכדר"ל דהבא ליטער מסייעין אותו, וכתב רש"י מסייעין אותו ומכינין לו פתח. וכעין זה איתא בגמ' במנחות על האות ה"א. מבואר שמעצם הבריאה יש פתח מוכן, יש הכנה מיוחדת שהרשע יוכל לחזור, וזה מההנהגה של הבא ליטער מסייעין אותו. ולמדנו את הענין שהכל מוכן ומזומן, ואין צריך רק שהאדם ירצה בטוב, ואין מחוסר אלא את ה'יהיב דעתיה', את ה'מהרהר', ואם רק יהיב דעתיה ומהרהר, אם רק רוצה, אז כבר יש לו הכנה, ויש קפצה לו המקום, ומן השמים מסייעין אותו. וברוח חיים על אבות כתוב 'הנה ידוע כי בעת יעלה על רעיוני איש לעשות מצוה, נעשה רישומו למעלה, ומתעורר עליו אור מקיף מהקדושה, וסוכך באברתו והאדם בתווך, והוא לו לעזר ולסעד לגומרה', ומבואר שכבר בעת שעולה על רעיונו לעשות המצוה, עוד לפני שעשה, מיד כבר האור של הקדושה מקיף אותו, והוא גם עוזרו וסועדו לגומרה. וביאור הענין שלמדנו שעל ידי שרוצה ויהיב דעתיה מיד מסייעים אותו מן השמים לעשות, כי באמת בכל פעולה ומעשה יש שתי חלקים, האחד הוא הבחירה, שהאדם בוחר בעשיית המעשה והפעולה, וזה נלמד מהפרשה של 'ובחרת בחיים', שבזה נכלל ההחלטה וההכרעה לבחור בטוב ולרצות בעשיית הטוב וקיום המצות, ויש את עצם עשיית המעשה בפועל, והנה חלק המעשה אינו תמיד מסור ביד האדם, ואינו תלוי רק בהאדם עצמו, אבל חלק הבחירה והרצון זה מסור לגמרי ביד האדם, ותלוי רק בדעתו ורצונו איך ובמה לבחור. וכיון שהבחירה היא היא המסורה ביד האדם, כל שעשה את חלקו, ובחר בחיים, ויהיב דעתיה ומהרהר לעשות הטוב, חלק המעשה זה כבר יגמור ה' בעדו, כי חלק זה כבר אינו כל כך מסור בידו ואינו תלוי בו, ועל כן מן השמים כבר מסייעין אותו שיעלה בידו לגמור ולהוציא הדבר לפועל כשאיפתו ורצונו.

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת ויצא תשפ"ו

אסתר כתוב רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ויש שרצו לפרשו "מקום אחר" על הקב"ה, אך אי"ז נכון כי לא אזיל כלל על ה', "ומילת אחר לעד" כלומר וההוכחה שלא אזיל על ה' היא מילת אחר, שכתוב "ממקום אחר", ואם אזיל על הקב"ה מה שייד לכתוב אחר.

ויפגע במקום (שם)

פירש רש"י רבותינו פירשו לשון תפילה, ולמדנו שתיקן תפילת ערבית, ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל ללמד שקפצה לו הארץ. ולכא"ו קשה היאך למדנו מהכתוב "ויפגע במקום" שקפצה לו הארץ, שמעתי בזה ביאור נפלא, דהנה בנפש החיים (ש"א פ"ב) כתב על מה שאומרים בתפילה "המחדש בטובו בכל יום תמיד", דהוא כפשוטו דבכל רגע נברא העולם מתחילה, ולפי"ז מה שיש קפיצת הדרך הוא דבר פשוט כיון שבכל רגע נברא מחדש וכל רגע נקבע המקום מחדש, והוסיף דזה הביאור הקב"ה מקומו של עולם, שבכל רגע קובע מקום לעולם, ולפי זה מבואר היטב דהא דכתיב ויפגע במקום פירושו שפגע במקומו של עולם, דע"י זה שלא נקבע מקום קפצה לו הדרך.

וישם מראשתיו (שם)

פירש רש"י שירא מפני חיות רעות, וצ"ע איך האבנים מגינות מחיות רעות, ומבארים דיעקב עשה השתדלות ובטח בהקב"ה. ויש לעיין האם יעקב שכב על האבנים או רק הניחם מצידיו, ומלשון הפסוק משמע מראשותיו מתחתיו, וכן משמע בדברי רש"י שכתב "עלי יניח צדיק את ראשו", אמנם מאידך כתב רש"י "שעשאן כמין מרזב סביב לראשו" שזה אינו תחתיו, ועיין ברא"ש שעמד בסתירת דברי רש"י, והנה בחת"ס (או"ח סי' מ') הקשה איך לקח מאבני המקום והרי זה מעילה דהיה מקום קדוש, ובפשוטו אפשר לומר דיעקב לא ידע שהיה מקום קדוש, אמנם החת"ס כתב שעל כן הניחם מצדדיו כדי שלא ימעול וצ"ע, ובהעמק דבר פירש ויקח מאבני המקום אבנים לשכב עליהם, ויש מראשותיו אבן אחת שם מראשותיו, אמנם ברש"י לא משמע כן, שהרי כתב דכל האבנים אמרו עלי יניח צדיק את ראשו, והיינו דהוקשה לו דבתחילה כתיב מאבני המקום משמע כמה אבנים, ואח"כ כתיב ויקח את האבן אשר שם מראשותיו, [ודברי רש"י הם מהגמ' בחולין (דף צא א)], ולפי דברי העמק דבר לא קשה מיד.

הנה במתן תורה כתוב (בראשית רבה צ"ט. א') שכל ההרים שבעולם הגיעו לקבלת התורה, שכל אחד רצה שעליו תנתן התורה, ומאי שנא מהכא דחזין שרק האבנים שבמקום ההוא נתווכחו, ולא באו כל האבנים שבעולם כדי שעליהם יניח ראשו. ואפשר לפרש עפ"י האילת השחר, שהקשה איך היה כח באבנים לריב, וביאר דבמסילת ישרים (פרק א') כתב דעילוי גדול הוא לבריות להיות ממשמשי האדם השלם, וא"כ כיון שנתעלו הרי היה להם כח לריב, ולפי זה מיושב שבמתן תורה נתעלה כל העולם, ועל כן הגיעו כל ההרים שבעולם, משא"כ כאן הרי רק האבנים של אותו מקום נתעלו, שהרי רק הם שימשוהו, ורבו מי יתעלה עילוי יותר גדול בכך שעליו יניח ראשו, ולכן לא הגיעו כל אבני העולם.

והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו (כ"ח. י"ב)

בהדר זקנים מבעלי התוספות כתב דהם אותם מלאכים שירדו כשראו בנות האדם היפות, ומצאו בתולה אחת ואמרו לה שמעי לנו, אמרה להן מה תתנו לי, אמרו לה כנפים שלנו ונלמדך שם המפורש, מיד פרחו בשמים אמר לה הקב"ה הואיל וברחת מן העבירה אקבע לך שם במזלות, והיינו מזל בתולה, והמלאכים שנתנו לה כנפיהם לא יכלו לעלות עד עתה שמצאו סולם לעלות.

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כ"ח. י')

הבית הלוי ביאר ע"ד הפשט דאיכא ב' ציוויים, האחד לברוח מעשו, ועל זה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע, והציווי השני ללכת לחרן לקחת אשה, ועל זה כתוב וילך חרנה.

ועוד נראה לומר, דהמהרש"א במגילה (דף יז.) כתב דישיבת עבר היתה בבאר שבע, אולם במדרש נראה שהיה בדרך בין באר שבע לחרן, ולפי המדרש י"ל דמתחילה יצא יעקב מבאר שבע ולמד בישיבת עבר, ואחר י"ד שנים הלך לחרן, וע"ז כתוב וילך חרנה. ולפי המהרש"א דישיבת עבר היה בבאר שבע, חזינן שאף שי"ד שנה היה טמון בבית עבר ולא ראהו אדם, מ"מ היתה השפעתו גדולה כ"כ, עד שכשיצא מבאר שבע נאמר פנה זיוה.

ויצא יעקב (שם)

בגמ' במגילה (שם) איתא די"ד שנה מתוך ל"ו שנה שלא היה יעקב בבית אביו לא נענש משום שעסק בתורה, וכתב המהרש"א (שם) דהא דאמרין שיעקב עסק בתורה באותן י"ד שנה אע"פ שאין זה מפורש בתורה, מ"מ מסברא ידעו כן, כיון שכל המציאות של יעקב אבינו היא תורה, ופשיטא שעסק בתורה.

ולפי זה יש לבאר מה שלא הוזכר בתורה שהאבות עסקו בתורה, דזה פשיטא, ורק ענינים אחרים שאינם פשוטים נכתבו כדי ללמד לדורות הבאים.

מסופר שבן המגיד מטריסק אמר לבית הלוי שיש ראייה שיחודים עדיף על ת"ת, שכן על מקלות הצאן שהניח יעקב בשוקת ויחד יחודים כתוב בתורה, ואילו על י"ד שנה שעסק בתורה לא כתוב בתורה, והשיב לו הבית הלוי דאדרבה על מה שיעקב עשה בכ"ב שנים שיחד יחודים במקלות הצאן, נתבע ונענש, ועל מה שלמד י"ד שנה לא נענש, אמנם עדיין קשה למה לא כתוב בתורה, אך לכא"ו פשוט דלא היה צריך לכתבו, כיון שזה פשוט שהאבות עסקו בתורה.

ויצא יעקב (שם)

איתא במגילה (דף יז.) די"ד שנה נטמן בבית שם ועבר, והקשה בטעמא דקרא איך לא נתירא יעקב להטמן שם, והרי עשו בודאי ידע שיעקב איש תם יושב אהלים, ותיירץ שיעקב בטוח היה שעשו לא יכנס לבית המדרש אפילו בשביל לחפשו שם, ולפי זה יש לבאר מה שאמרו חז"ל (קידושין דף ל:) אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, דלבית המדרש הוא לא יכנס.

וילך חרנה (שם)

פירש רש"י יצא ללכת לחרן. החיד"א פירש דלשיטת תוס' בקידושין (דף כט:) ד"ה הא) עשיר קודם ישא אשה, ועני קודם ילמד תורה, ומעתה כשיצא היה עשיר, ויצא ע"מ ללכת לחרן, אבל כשאליפו נטל ממנו הכל היה עני, והלך ללמוד תורה.

ויפגע במקום (כ"ח. י"א)

פירש רש"י רבותינו פירשו לשון תפילה. בפשטות כוונת רש"י דויפגע במקום שפגע בהקב"ה והתפלל אליו, ועל דברי רש"י כתב האבן עזרא וז"ל "ועל דרך הפשט לא יתכן להיות ויפגע כמו אל תפגע בי, כי לא מצאנו מקום במקרא שנקרא ה' מקום, ואל תשים לבך לדרוש ממקום אחר כי איננו כלל על השם ומילת אחר לעד" עכ"ל וצריך להבין דבריו.

ושמעתי מאמור"ז צ"ל לבאר דברי האבן עזרא, דע"ד הפשט אי אפשר לפרש ויפגע מלשון תפילה כמו הפסוק אל תפגע בי, ולפי זה במקום אזיל על הקב"ה, דלא מצינו במקרא דהקב"ה נקרא מקום, כלומר אף שבחז"ל הקב"ה נקרא מקום [וכמו שאומרים המקום ינחם וכדו'], אבל במקרא לא מצינו כן, ואומר האבן עזרא ואל תשים אל ליבך לדרש ממקום אחר, כלומר שבמגילת

אלוקי אברהם אביך ואלקי יצחק (כ"ח. י"ג)

הא דלא כתוב יצחק אביך כמו באברהם, ביאר במשך חכמה ע"פ מה שכתב המהרי"ט (או"ח סי' ז') שעשו לא נחשב לזרע אברהם, כיון דכתיב (כ"א. י"ב) ביצחק ולא כל יצחק, אבל נחשב לזרע יצחק, ולפי זה אמר אברהם אביך כיון דעשו אינו מתיחס לאברהם, אבל ביצחק לא אמר אביך, כיון דיצחק היה גם אביו של עשו, אמנם זה דלא כמו שכתבו המפרשים דאינו נחשב גם לזרע יצחק, עיין לקמן בפרשת וישלח (ל"ג. ח').

שכב עליה (שם)

פירש רש"י קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו. הנה הרמב"ם (פ"ב מזכיה ומתנה הל"ד) כתב המציע מצעות בנכסי הגר ושכב עליהם קונה בחזקה, מבואר ברמב"ם דבעינן להציע מצעות ולשכב עליהם, והטור (סי' חו"מ סי' ע"ה) חולק וסבירא ליה דסגי או להציע או לישכב.

וע"פ דברי הרמב"ם י"ל דהקב"ה קיפל את כל ארץ ישראל תחתיו, ויעקב הניח אבנים שהם כעין מצעות, ואח"כ שכב וקנה בחזקה, [וכע"ז איתא בב"ב (דף ק.) דאברהם קנה את הארץ בהילוך כדכתיב קום התהלך בארץ], ועיין בצפנת פענח (פ"א מתרומות דף ג').

הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך, והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת וגו' (כ"ח. י"ג י"ד)

הגרי"ז ביאר ד"הארץ אשר אתה שוכב עליה" זה ארץ ישראל שהובטחה לו, "ופרצת ימה וגו'" זה נחלה בלי מצרים שיכול לכבוש את הארץ, ובכלי יקר פירש דמה שהיה תחתיו הוא אבן שתיה, ושם מרכז העולם, והשוכב במקום ההוא כאילו שוכב על כל הארץ, ולכך נאמר ופרצת וגו' כי ממקום זה מקורם של כל ד' רוחות.

והנה אצל אברהם ויצחק לא הוזכר שזכו לנחלה בלי מצרים, ואילו אצל יעקב כתוב שזכה לנחלה בלי מצרים, וכמו שכתוב (ישעיה נ"ח. י"ד) "והאכלתיך נחלת יעקב אביך", והיינו שנקרא על שם יעקב, ושמעתי לפרש בזה דאיתא בשבת (דף ק"ח) כל המענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים, ומיירי שהוא ובנו שומרים שבת, כמו שכתוב אתה ובנך, ובכ"ה זוכה לנחלה בלא מצרים, ולפי"ז לאברהם ויצחק היה זרע כשר וזרע שאינו כשר, לאברהם היה ישמעאל, וליצחק היה עשו, ולכן לא זכו לנחלה בלי מצרים, ורק יעקב שכל זרעו כשר זכה לנחלה בלא מצרים, וזהו שכתוב "אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינוחו בו".

והשיבתין אל האדמה הזאת (כ"ח. ט"ו)

על דרך הפשט נראה לומר, שרמז לו שיקבר בארץ הזו, ואפשר לומר עוד דכיון שקיפל את כל ארץ ישראל תחתיו, אי"כ "האדמה הזאת" הוי כפשוטו אדמה זו ממש.

וייקץ יעקב משנתו וגו' ואנכי לא ידעתי (כ"ח. ט"ז)

פירש רש"י שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה, וביאר הגרי"ז דאע"פ שבחלום השיג יעקב דברים נשגבים והבטחה לדורות, מ"מ כיון שיש עשה דמורא מקדש, יעקב ויתר על כל הענינים וייקץ משנתו.

בבעל הטורים כתב קרי ביה ממשנתו, מתוך שהיה הוגה בתורה ביום, גם בלילה לא שכב ליבו מלהגות בה בחלומו.

בענין לימוד תורה בלילה

הנה איתא בעירובין (דף סה.) לא איברא לילה אלא לשינתא, ומאידך איתא נמי דלילה הוא זמן למזיקין (ברע"ב אבות פ"ג מ"ד), כלומר דלילה איברי לחד מהנד, או לשינתא או למזיקין. ובאבות (פרק ג') תנן "ר"ח בן חכינאי אומר הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה ליבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו", ופירש המאירי דעל כל דבר בפני עצמו מתחייב בנפשו, ומפרש דהניעור בלילה מתחייב משום שצריך לישון שליש יממה, כלומר ח' שעות, בשביל עבודת ה', ולכן אם ניעור יותר מט"ז

שעות מתחייב, אמנם הרמב"ם פירש [והובא בפירוש הרשב"י עמ"ס אבות] דהניעור בלילה והמפנה ליבו לבטלה והמהלך בדרך יחידי מתחייב, כלומר שניעור בלילה לבד אין מתחייב בנפשו, אלא כיון שפינה ליבו לבטלה בלילה, או שהלך בדרך בלילה נתחייב בנפשו, אע"פ שביום ג"כ אסור לפנות ליבו לבטלה, אבל בלילה הרי זה מתחייב בנפשו, ואפשר דהטעם הוא כנ"ל דלילה איברי לשינתא ואם אינו ישן אלא מפנה ליבו לבטלה, הוא מתחייב בנפשו דהמזיקין מצויין בלילה.

ובאמת דבר זה צריך חיזוק, כאשר מסיימים בלילה ללמוד שלא יפסיק בין הלימוד לשינה יותר מדי, ומלבד זאת שהדיבור בלילה מוריד כל מה שלמד כל היום.

אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (שם)

במרכבה יש ד' צורות כרוב, אריה, נשר, ואדם בדמות יעקב, [עיין בחגיגה (דף יג:) ובחולין (דף צא:)]. ויעקב נסתכל במרכבה ולא ידע שנמצאת שם דמותו.

מבארים בשם ר' שמשון מאוסטרפוליא דזה מבואר בפסוק דכתיב "אכן יש ה' במקום הזה", אכן ר"ת אריה כרוב נשר, וע"ז אמר יעקב שידע שיש במרכבה, אך ואנכי לא ידעתי כלומר, כלומר האות יו"ד שמרמז על צורתי שנמצאת במרכבה לא ידעתי.

אין זה כי אם בית אלקים (כ"ח. י"ז)

פירש רש"י נמצא סולם שרגליו בבאר שבע וראשו בבית קל מגיע אמצע שיפועו נגד ירושלים. ברש"י משמע שהסולם היה על גבי ג' ערים, רגליו בבאר שבע, אמצעו בירושלים, וראשו בבית אל שהוא לוז, ומבואר עוד ברש"י מהלך הדברים דיעקב יצא מבאר שבע ועבר בירושלים ולוז, והגיע לחרון ויהב דעתיה לחזור לירושלים להר המוריה, והגיע ללוז, ואז הגיע אליו הר המוריה, וזה מה שאמר שלו ידע שחר המוריה יגיע ללוז לא היה שוכב, והקים שם מצבה וקרא להר המוריה בית קל, וכל זה לדעת ר"י בן זמרה במדרש (ב"ר סי' טז.).

וצ"ע לפירושו שכתוב (פסוק י"ט) ואולם לוז שם העיר בראשונה, והרי הר המוריה לא היה כלל בלוז, ואפשר דגם ללוז קרא בית קל, מחמת שקפץ לשם הר המוריה.

וברמב"ן מפרש דדעת ר"י בן זמרה דהסולם ראשו בירושלים ורגליו בבאר שבע, [ולוז היתה ירושלים], ומהלך הדברים היה כך, דיעקב הלך לבאר שבע להימלך בקב"ה ע"י מראות אם לילך לחרון או לירושלים, ושכב שם ונצטוו לילך לירושלים, וכשהקיץ יצא לירושלים ולקח האבן ששכב עליה והקים מצבה. וצ"ע בדבריו לומר שלקח את האבן אתו בכל הדרך עד ירושלים.

והביא הרמב"ן דדעת ר' יהודה בן סימון במדרש, דהסולם רגליו בהר המוריה וראשו בלוז, ולוז הוא שער השמים, ומהלך הדברים היה כך, יעקב יצא מבאר שבע והלך לחרון [דרך לוז והר המוריה], ויהב דעתיה לחזור להר המוריה, וקפצה לו הדרך להר המוריה, ושכב שם, ומשם הלך ללוז והקים שם מזבח.

וגם לפי זה צ"ע מ"ט לקח את האבן עימו, ועוד צ"ע דיעקב אמר שלא ידע שהמקום הזה קדוש, וקשה דהא יעקב הלך להר המוריה להתפלל, ואפשר לומר דיעקב הגיע להר המוריה בלילה ולא שם ליבו לכך שזה הר המוריה, ובפרט שקפצה לו הדרך שלא ידע לשער היכן הוא נמצא.

כי אם בית אלקים (שם)

פירש רש"י יהב דעתיה למיהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ. ומובא בשם הגרי"ז שיהיב דעתיה למיהדר ועשה השתדלות, קפצה לו הדרך, וחזינן דע"י הרהור של חרטה עד שהיה מוכן לחזור את כל הדרך, מסייעין אותו בקפיצת הדרך, ולולא יהיב דעתיה, היה מפסיד הכל.

עוד כתב הגרי"ז הטעם דבהליכתו לחרון לא קפצה לו הדרך, כיון שנצטוו לילך והוי גוף המצוה, ובזה לא שיך קפיצת הדרך, משא"כ חזרתו לבית אל היה רק מכשירי מצוה.

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ו

ושבתי בשלום - שלא אלמד מדרכי לבן

אבי, ומפני מה לא אמר 'והשיבני' - הקב"ה בשלום אל בית אבי וכמו שפתח בתחילת נדרו, ומזה הוכיח רש"י דכוונת יעקב היתה שינצל מדרכי לבן והיינו שישאר ירא שמים, ודבר זה הרי תלוי בו בעצמו וכמשנ"ת, ולכן אמר 'ושבתי' בשלום אל בית אבי.

והנה עובדא הוה באחד שבנו הלך לצבא בעת מלחמה, ונדר אביו שאם יחזור בנו מן הצבא בשלום הוא יתן סכום כסף גדול לצדקה, ולבסוף באמת חזר הבן שלם בגופו, אמנם נתקלקל בדעותיו וירד מן הדרך ע"י שהותו בצבא, ונסתפק האב האם חשיב שנתקיים תנאו כיון שחזר שלם בגופו, או דבכלל שיחזור בשלום הוא שישאר שלם אף ביראתו וא"כ נמצא שלא נתקיים תנאו.

ושאלו שאלה זו לפני מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, והשיב דנידון זה תלוי בפלוגת התנאים בשלהי מסכת טבול יום (פ"ד מ"ז), דשם איירי במי שהפריש תרומה על הבור של יין או של שמן, ואמר הרי חבית זו תרומה על מנת שתעלה בשלום מן הבור, ונחלקו התנאים בדינו, דדעת ת"ק דשלום היינו מן השבר ומן השפיקה, שאם ישבר הכלי או ישפך לא תחול התרומה, אבל לא מן הטומאה, ולפיכך אם נטמא תרומתו תרומה, ורבי שמעון פליג וס"ל דשלום אף מן הטומאה, ואם נטמא היין לא חל התרומה, ולפ"ז אמר הגר"ח דלפי ת"ק דשלום היינו בגוף היין שלא ישבר או ישפך, ה"נ הרי חזר בנו שלם בגופו וצריך לקיים נדרו, ולדעת רבי שמעון דשלום היינו אף מן טומאה, ה"נ כיון שלא חזר שלם ביראתו וקדושתו, לא חשיבין ליה דחזר בשלום ואי"צ ליתן הכסף לצדקה.

אמנם יל"ד בדבריו, דהנה בביאור פלוגת התנאים התם מצינו כמה אופנים בזה, דבפירוש הר"ש שם כתב בטעמא דתנא קמא, דכשהתנה שתעלה שלום סתם ולא פירש לענין מה, מסתמא כוונתו לענין שבר ושפיקה, דעל זה אדם ירא בשעה שמעלה חבית של תרומה מן הבור של חולין, ולכא' כוונתו כמו דהביא בהמשך דבריו שם דברי התוספתא דאם נסדקה החבית ולא ירד כדי דימוע חשיב דעלה בשלום, ופירש הר"ש שדעת האדם שלא יפסיד את החולין שנשארו בבור שיעשו תרומה (היינו מדומע), אבל כשלא ירד כדי דימוע ליכא הפסד חולין דאיכא בבור טפי ממאה, וכן מבואר במשנה שם דתעלה היינו באופן שאין יכול לחזור ולדמע הבור יעו"ש, ולפ"ז מובן דאין דעתו על הטומאה, דדעתו רק שלא להפסיד את חולין, ואין דעתו כלל להתנות משום שלימות התרומה, אלא כדי להציל את החולין שנשארו בבור, ולכן לא איכפ"ל בטומאה של החבית שהעלה.

אמנם בפירוש הרא"ש כתב דטעמא דרבנן משום דטומאה לא שכיחא, ואין דעתו רק על שבר ושפיקה דשכיח, ולא על טומאה דלא שכיחא, ור"ש ס"ל דאף על הטומאה וכדאיתא בירושלמי (ריש פ"ב דתרומות) דטבולי יום מצויין אצל טבל, ומשמע כוונתו דלכן חשיב טומאת טבול"י דשכיחא, [וצ"ע] דלמה לא פירש הרא"ש כדברי הר"ש, דטעמיהו דרבנן משום דעיקר מה דחושש הוא על הפסד החולין וכדמוכח בתוספתא, וצ"ל בביאור דברי הרא"ש דאע"ג דמה דמתנה הוא משום שדעתו שלא יפסדו החולין, ולכן דעתו רק על שיעלה ואין יכול לחזור לבור, אבל עכ"פ הרי התנה שיעלה

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש, ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים (כח, כ - כא).

ופרש"י, 'בשלום, שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן, ובפשוטו צ"ב דמנליה לרש"י דשבתי בשלום היינו שלם מן החטא, והא בפשוטו יעקב היה צריך תפילה אף על שלימות גופו שלא יפגע בו עשו שרצה להרגו, ומנין שכשהתפלל שישוב בשלום לא התפלל על זה, ועמדו בזה האחרונים.

ולפני רבות בשנים שמעתי לבאר בזה בשם מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל [ולא מצאתי מקורו, אמנם כדברים אלו ממש נמצא בשם הג"ר ברוך הלוי עפשטיין זצ"ל (בעל התורה תמימה) בספר מקור ברוך (ח"ד עמ' תתס"ג)] ע"פ מעשה שהיה עם הג"ר יוסף דוב סאלאוויצ'יק זצ"ל בעל הבית הלוי בעת ששהה בבית מלון בעיר מינסק, דכששמעו תושבי מינסק שהבית הלוי בא לעירם, נהרו כולם לשחר את פניו, ובין הבאים היה איש צעיר לימים שבעבר נמנה על תלמידיו המצטיינים של הבית הלוי בשיבתו בסלוצק, ולימים נשא אשה ועבר לגור במינסק, ובהיותו אהוב על רבו שמח הגאון מאד לראותו, ומיד כשנפגשו שאל אותו הבית הלוי 'מה אתה עושה' (וואס מאכסט דו), והשיב התלמיד שברוך ה' הוא מצליח בעסקיו, באשר לפני כשנה פתח יחד עם גיסו חנות סיוטנאית למכור סוכר ובס"ד רואים הם ברכה בעמלם.

לאחר ששמע הביה"ל את הדברים, פנה לשוחח עם יתר אורחיו, והנה שעה קלה לאחר מכן חזר הביה"ל ושאלו 'מה אתה עושה', והתלמיד סיפר לרבו שוב אודות עסקי הסוכר המוצלחים שלו, וכאשר נפגשו בפעם השלישית חזר הביה"ל ושאלו שוב 'מה אתה עושה', ואז כבר נתפלא האיש לפשר הדבר, ואמר לרבו הביה"ל דהרי כבר פעמיים השיב לו מה הוא עושה, ומה מתכוון הרב'ה כשהוא שואל את אותה שאלה שוב, מששמע הבית הלוי את השאלה הרים את קולו וענה לו שבאמת כבר בפעם הראשונה שמעתי את תשובתך והבנתי את כוונתך, אבל אתה לא הבנת את כוונתי, ולכן חזרתי ושאלתי אותך שוב ושוב, וכעת שאני רואה שאינך מבין, אסביר לך מה שהתכוונתי, דהנה אמרו חז"ל (ברכות דף ל"ג ב') 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', ונמצא דכל מעשי האדם הצלחותיו ועסקיו הכל נקבע ונעשה ע"י הקב"ה והאדם אינו עושה כלום בזה, ורק דבר אחד נתון ביד האדם לעשות, והוא היראת שמים וכל עניני הרוחניות שלו, שבזה אם היא ירא שמים, הרי שהוא עשה את עצמו כך, וא"כ לא התכוונתי לשאול אותך מה הקב"ה עושה על ידך, אלא מה 'אתה' עושה בעניני היראת שמים שלך, וכגון האם אתה קובע עיתים לתורה והאם ידך פשוטה לעשות צדקה וחסד, ועל זה עדיין לא ענית לי.

ועל פי זה ביאר הגר"ב, דהנה בתחילת המקרא כתוב שיעקב אמר 'אם יהיה אלוקים עמדי, ושמרני' בדרך הזה אשר אנכי הולך, 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש', והיינו שיעקב התפלל שישמרהו הקב"ה ושיתן לו הקב"ה לחם, אמנם לאחמ"כ המשיך יעקב ואמר 'ושבתי' בשלום אל בית

שלם וא"כ הרי עכ"פ לא עלה שלם כיון שנטמא, ומה"ט ס"ל לר"ש דאף על הטומאה, דעכ"פ לא נתקיים תנאו שיעלה שלום, ולכן הוצרך הרא"ש לומר דטעמיה דת"ק דטומאה לא שכיחא, ואין דעתו ע"ז, אמנם הקשה הגר"ע יעב"ץ שליט"א דהרי בנסדק ולא ירד כדי דימוע חשיב דעלתה שלם כיון דליכא שיעור דימוע, וחשיב שפיר דנתקיים התנאי א"כ מה גרע נטמאה דחשיב דלא נתקיים התנאי הרי עכ"פ אין כאן דימוע].

אמנם לדעת הר"ש נראה דס"ל דבהא פליגי ר"ש ורבנן, ולרבנן עיקר התנאי משום הפסד החולין, ולכן לא תליא בהפסד התרומה, אבל לר"ש תנאו שלא תפסד התרומה ולכן גם טומאה בכלל, והא דתליא טומאה בעליה מן הבור צ"ל כש"כ בביאור הגר"א וז"ל אף מן הטומאה פירש שמסתמא היה דעתו על זה התנאי גם על הטומאה שאינו רוצה לתרום בטומאה, והא דלא הותנה אלא עד שתעלה מן הבור היינו לפי שתיכף משתעלה בן הבור רגילי לתת לכהן שכהן מחזר על הגרנות והוא עצמו שומרה בטהרה עכ"ל, ומבואר להדיא דבלא"ה היה התנאי גם אח"כ, וא"כ ע"כ ר"ש ס"ל דהתנאי אינו כלל משום הפסד החולין, וא"כ לכאור' ר"ש יחלוק על דברי התוספתא דבנסדקה ואין בה כדי דימוע שאין אוסר חשיב דנתקיים התנאי וצ"ע.

[ויעוי' בביאור הגר"א (יו"ד סימן של"א סעיף ע"א ס"ק קי"ח) דמבואר בדבריו דגם על המע"ר היה מתנה שאם ישבר יתבטל ההפרשה, ורק משום דאפשר לתרום שלא מן המוקף אין דעתו לזה, וצ"ע דהא מע"ר אין מדמע וא"כ ל"ש כלל לדינא למתני, ועמד בזה בדרך אמונה (פ"ד הי"ט מתרומות ביאור ההלכה ד"ה אבל בתרומ"ע), ולכאור' מוכח דכיון דאמר ע"מ שתעלה שלום א"כ לא עלתה שלום, אבל צ"ע מ"ש מתרומת שאר מינים דאיתא בתוספתא דליכא תנאו בזה, וצל"ע בזה].

והנה הרא"ש הביא דברי הירושלמי בתרומות דבטומאת טב"ו היא מתני' שכן טבולי יום מצויין אצל טבל, ופירש דזה טעמא דר"ש דטומאה שכיחא, דטב"ו מצוי אצל טבל דאין מטמאה, ולכן שכיח שיפסול התרומה, ובמעשה אורג בסוף בפרק שם בכלל דפרק ד' במשנה ז' כתב לבאר דבר חדש, דטעמיה דת"ק דאין דעתו על הטומאה דכיון דטומאת טב"ו הרי חלה רק על תרומה ולא על חולין, וא"כ אם יחול תנאו ויתבטל התרומה הרי הוא טהור לגמרי דאם ל"ה תרומה ליכא טומאה, והדבר חוזר חלילה ואין לדבר סוף ולכן אין דעתו לדבר זה יעוי"ש בכ"ד, והנה לכאור' הדין נותן דבכה"ג שמתנה בתרומה שלא יטמא ונגע בטב"ו דיפקע התרומה, וממילא ליכא טומאה, ואע"ג דאם נפקע הטומאה הרי התרומה יכולה לחזור ולחול, אבל כיון שכבר פקעה אין יכולה לחזור ולחול, וא"כ מהכ"ת דלא יהא זה בדעתו, דעכ"פ ע"י תנאו לא נטמאת התרומה, וצ"ב כוונתו.

אלא דבעיקר האי מילתא היה אפשר לדון דהרי התוס' (גיטין דף פ"ג ע"א) נקטו דבמגרש אשה ע"מ שלא תנשא לפלוני בחיי המגרש אין יכולה לעבור על התנאי, כיון דאם נישאת הרי נתבטלו הגירושין לא חלו הנשואין, והר"ן שם חולק וסובר דכיון דא"א לגט להתבטל אלא מחמת חלות הנשואין ע"כ הנשואין חיילי שאין לך דבר שמעכב אותן מלחול, יעוי"ש בכ"ד, אבל ביאור דעת התוס' ביאר בשערי יושר (ש"ז פט"ז) דכיון דאם יחולו יתבטלו שוב אין חלין כלל, [ועיי"ש שביאר בזה בתנאי דשאר כסות ועונה דמתבטל החיוב דשכ"ו, כיון דאם יחול החיוב יפקע, עיי"ש לגבי תנאי דיעוד]. ועיי' בתשו' הגרעק"א (ח"ה תשו' קי"ב) לגבי מוכר לחבירו ומתנה שלא ימכרנו דאין יכול לעבור על התנאי כיון דאם ימכרנו יתבטל קנייתו, וא"כ לא חל כלל המכירה, ומה"ט לכאור' המקדש אשה ע"מ שלא יגרשנה אם יגרשנה לא חל הגירושין דכיון דאם יחול הגירושין יתבטל הקידושין ול"ה גירושין שוב ל"ה כלל גירושין, [ושמעתי מהגר"ד לנדו שליט"א לבאר דברי הש"ג (ב"ב מ"ה ע"א בדפי הרי"ף) שכתב דבמקומות שתיקנו שלא לגרש באיזה אופן ועבר על התקנה, שקרוב בעיני לומר שגטו בטל מדאורייתא, שכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ולכן לא חל הגט, ובפשוטו דבריו סתומין דע"ד דרבנן שייך לבטל הקידושין, אבל מה זה שייך לבטל חלות הגט כשאין רוצה לגרש ע"ד רבנן, וביאר דכוונתו דמקדש ע"מ שלא יגרש שלא אדעתא דרבנן, וא"כ לא חל הגירושין כאלו, דאם יחולו יפקע הקדושין ושוב לא חל הגירושין כלל, ויש לדון בזה בדברי הגרעק"א שם ואכ"מ], וא"כ לכאור' היה אפ"ל דגם במפריש תרומה ע"מ שלא תטמא התרומה ונגע בזה טב"ו דכיון דאם יחול הטומאה תפקע הטומאה לא חל

כלל הטומאה, וישאר תרומה טהורה.

אמנם ז"א דכל הך כללא דלמדנו מדברי התוס' הוא דהיכא דחל חלות קידושין או גירושין י"ל דלא חל היכא דאם יחול יתבטל, אבל טומאה הרי הוי מציאות, ול"ש לומר בזה דכיון דאם יחול יתבטל שוב לא חל, אלא ודאי דחל הטומאה ופקע, ודומיא דכתב הר"ן במתנה ע"מ שלא תנשא דחל ופקע, ה"נ כאן לכו"ע חל הטומאה ופקע, והיה אפ"ל דכל הך כללא דתוס' הוי דוקא בחלות שהאדם מחיל כגון גו"ק ומקח אבל היכא דל"ה חלות של עשית האדם י"ל דל"ש הך כללא, ונפ"מ דמקדש אשה ע"מ שלא תהא מותרת בחליצה, ומת וחלצו לה דבזה שפיר תהא מותרת ע"י החליצה דיפקע הקידושין ע"י חליצה, ולא נימא דלא חל החליצה כיון שאם יחלוץ יפקע הקידושין, (דחליצה אינה היתר שחל ע"י האדם וכש"כ בחידושי רבינו חיי הלוי הל' יבום וחליצה), אמנם ז"א דהא הגרש"ש צ"ל ביאר בזה הא דלא חל חלות חיוב דשאר כסות ועונה, וכן בהא דנותן לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו אין זוכה הרב דכיון דאם יזכה יתבטל זכיותו ושוב אין זוכה, ומוכח דהוי בכל חלות דין שחל, דאמרינן דאם יחול יתבטל שוב אין חל, וא"כ ה"ה בחליצה נמי דכוותה, אבל עכ"פ בטומאה דהוי מציאות מסתבר דל"ש כלל הך כללא, ולכן יחול הטומאה ויפקע התרומה, ויכול לחזור ולתרום בטהרה, [ודנו בעושה נדר ע"מ שלא יתירו חכם, דלכאור' כה"ג לא יוכל להתיר דאם יתיר יפקע הנדר ולא יחול התרה, א"כ משכח"ל כה"ג נדר שאין לו היתר חכם, ומו"ח צ"ל אמר דכ"ד התוס' הם דוקא היכא דלא חל הנשואין משום דחשיבא א"א דהראשון וכן בנותן מתנה ע"מ שלא ימכרנו הרי אם יתן איכא עיכוב של בעלות הראשון, ובזה לא חל החלות השני אבל היכא דלא יחול משום דיתברר דליכא נדר ל"ש כלל הך כללא, ולפ"ז ה"נ בטומאה בתרומה ל"ש כלל הך כללא, אבל בדברי הגרש"ש שביאר בזה הא דלא חל חלות חיוב שכ"ו מבואר דנקט דבכ"ע איכא הך כללא, אלא דהכא ל"ש הך כללא כש"נ דהוי מציאות בעלמא וודאי אין סיבה למנוע את חלות הטומאה ושוב פקע התרומה והטומאה].

ועכ"פ לגבי הך מעשה דנדר ע"מ שיחזור בנו בשלום, הנה לפ"ד הר"ש שנתבאר דדעת הנודר היא רק משום הפסד החולין ולא משום הפסד התרומה, א"כ י"ל דהתם דודאי דעתו משום שלום בנו, דבודאי רצונו שיהא בנו שלם מן החטא, אמנם לדברי הרא"ש דטומאה לא שכיחא ולכך לא נתכוון לזה, א"כ הכא יהא תלוי נידון זה במציאות האם שכיחא שיחזור כך או דלא שכיחא, ולפי ביאור המעשה אורג דשאני התם שאם יחול התנאי ממילא לא יהא טומאה, א"כ סברא זו לא שייכא כלל בהך מעשה, די"ל דבמעשה זה ודאי כוונתו שישלב שלם מן החטא וכמו לגבי טומאה דאילו שיהיה הטומאה בטילה ע"י התנאי, היה ככוונתו שאף לא יטימא החבית. אמנם יש להוכיח לנידון זה מדברי רש"י כאן בפרשה, דפירש מה שאמר יעקב ושבתי בשלום אל בית אבי דהיינו שישאר שלם ביראתו ולא ילמד מדרכי לבן, וכן להלן בפרשת וישלח על הפסוק 'ויבא יעקב שלם עיר שכם וגו' (פל"ג פס' י"ח) פירש"י 'שלם, שלם בגופו שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון, שלם בתורתו שלא שחך תלמודו בבית לבן, ומבואר דבכלל שלם היינו שיהא שלם בתורתו, ומעתה בנידון הנ"ל שחזר מקולקל ביראתו לכאור' לא יצטרך לשלם את נדרו.

והגר"א רוס שליט"א הראה בזה לדברי הפתחי תשובה (יו"ד סי' רכ"ה סק"ה) שהביא בשם תשו' פנים מאירות (ח"ב סי' קס"ב) שדן על מעשה שהיה באחד שקנה ארבע מאות חביות יין כדרך התגרים, ונתחייב המוכר להביא היין למקום פלוני בשלימות בלי שום חסרון, ואם יתקלקלו החישוקים או החביות הכל על אחריותו, ואח"כ נתנסך היין בדרך על ידי העגלונים, והלוקח אינו רוצה לקבל היין ותובע את כל המעות מהמוכר, ויעוי"ש שדן אם נחשב שהביא את היין בשלימות, ואם יש לדמותו להך משנה דשלום מן השפיכה ולא מן הטומאה, וה"נ לא א"צ שיהיה שלום מן הניסוק, ויעוי"ש בשער המשפט שכתב דבמשנה הטעם משום דטומאה לא שכיחא, אך כתב דאף ניסוק לא שכיח, אמנם לפמשנ"ת מדברי הר"ש יש לדון דשם נמי הרי כוונתו לתקנתו שיהא לו יין, וא"כ בודאי דכוונתו אף על הניסוק.

והראוני בספר עמק הלכה סימן מ"ב שדן בכהאי עובדא במי שהלך בנו למלחמה ונדר לצדקה כשישוב בשלום ונשא שם גויה יעוי"ש.

טעות בנישואי לאה

ויהי בבוקר והנה היא לאה (כט, כג). ידוע להקשות איך חלו קידושי יעקב עם לאה והרי הוא היה סבור שהיא רחל וא"כ היה זה קידושין בטעות.

והיה אפשי"ל לפי"מ ששמעתי מאמו"ר הגאון זללה"ה שאמר לו מרן הרב מפוניבז' זללה"ה בשם מרן הגאון ר' איצלה מפוניבז' זללה"ה בעל זכר יצחק, שאמר לבאר הא דאיתא בכתובות דף ע"ד א' אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת, ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת, ואיזו זו שקידושיה קידושי טעות שאפי' בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה. והיינו דהיכא דהקידושין הם בטעות אינם חלים כלל ואין כאן איסור אשת איש. והנה בגמ' איתא דממאנת והולכת לה, וצ"ב הכונה בזה דממאנת הא כיון דקידושיה טעות הם יוצאה בלא גט ומאי ממאנת שייכא ביה.

וביאר בזה הזכר יצחק דהנה באמת יש לדון בכל אישות דאיתא דחילל ע"י קידושין ונישואין דיהא בה גס תורת קידושין דעכו"ם דתליא בדיון בעולת בעל דכל דבא על האשה אשתו היא בדיני עכו"ם. והנה קנין אישות בעכו"ם באמת אין זה בגדר חלות קידושין כבישראל אלא כל שבא עליה בתורת אישות ולא דרך זנות חשיבא אשתו, וא"כ בזה היה צריך דיהני אף בטעות כל דלא הוי לשם זנות אלא לשם אישות, דהא שפיר אית בהו כונה למעשה ניהוג אישות דאיש ואשתו.

ועפ"ז אמר לבאר דהנה בדיון קידושי עכו"ם אין הגירושין מועילים בגט אלא ע"י שמשלחה מביתו וכמוש"כ הרמב"ם בפ"ט ממלכים ה"ח, וא"כ א"ש הא דבעי' לממאנת והולכת לה דבאמת בלא שתמאן אף דהוה קידושי טעות מ"מ איכא בזה תורת קידושי עכו"ם דמהני מכח עצם מעשה ביאה לשם אישות, וגם בישראל יש לו אישות דעכו"ם, ולזה צריך גירושין דעכו"ם וזהו ע"י שממאנת והולכת לה דהיינו שיוצאת מתחת רשותו והולכת לה כמוש"כ הרמב"ם דכך היא דרך יציאתה מרשותו. עכ"ד הנפלאים. ועי' בתשו' בית מאיר סי' ב' שג"כ כתב דיש אישות ב"נ בישראל.

הנה נתבאר מדבריו דבאישות דב"נ ליכא דין טעות, וא"כ י"ל דלהכי נעשית לאה אשתו אף שהיה סבור שהיא רחל כיון דבב"נ ליכא דין טעות. ולא מיבעיא אי נימא דהאבות היה להם דין ב"נ א"כ בלא"ה לא היה שייך אצלם קנין אישות דאיתא בלאה רק אישות דב"נ וזה שפיר חילל אף בטעות, אלא אפי' אי נימא דהיה להם דין ישראל והיה שייך בהם אישות דאיתא בלאה רק אישות דב"נ. [ובאמת היה אפשי"ל דעד שלא ניתנה תורה לא נתחדש עדיין קנין קידושין דאיתא בלאה ולא היה שייך קנין כזה כלל, וא"כ אפי' אם האבות דינא כבישראל מ"מ לא היה שייך בהם אישות דאיתא בלאה רק אישות דב"נ. אלא דא"כ צ"ב מה דמצינו קידושין אצל יצחק כמוש"כ התו' בכתובות דף ז' דאליעזר היה שליח לקידושין ובירכו שם ברכת אירוסין].

אמנם באמת עדיין לא נתיישב דלכא' נראה דגם אי נימא דאין דין טעות באישות דב"נ היינו כגון טעות של מום וכיו"ב דהיתה דעתו לאשה זו אלא שאם היה יודע שיש בה מום לא היה רוצה, דבזה אמרי' דכיון שנשאה הרי היא אשתו. אבל היכא דהיה סבור שהיא אשה אחרת הרי אין כאן דעת לאשה זו כלל ומסתבר דבזה לא חלים אף נישואין דבן נח כיון דאין דעתו לאשה זו.

ויתכן להוסיף בזה דהנה כבר חקרו האחרונים בעיקר גדר דין מקח טעות [בקנינים ובקידושין], אם הוא מדין תנאי דאין סהדי שאם היה יודע בטעות לא היה מתרצה בזה והו' כמתנה שאם הוא כך וכך אינו רוצה בקנין, או דא"כ בזה לדיון תנאי אלא עצם הדבר שהוא נעשה בטעות הרי"ז חיסרון בדעת הקנין ואין כאן דעת כלל. דהגרע"א בתשו' תניינא סי' ק"ו כתב דמקח טעות הוא מדין תנאי דהוי כאילו התנה שאם הוא כך אינו רוצה בקנין. אבל הבית הלוי ח"ג סי' ג' כתב דא"כ בזה לדיון תנאי אלא כיון דהוא נעשה בטעות אין כאן דעת קנין כלל. ובבית הלוי שם כתב דנפק"מ בזה לענין דין דברים שבלב, דבתנאי אמרי' דברים שבלב אין דברים וא"א לתנאי לחול בלב, אבל בטעות לא שייך דין דברים שבלב כיון דסו"ס אין כאן דעת וא"א שיחול המקח בלא דעתו.

ומו"ר מרן הגר"ש זצ"ל אמר דנראה דכל ד' הגרע"א דמקח טעות הוא מדין תנאי, היינו דוקא בטעות של מום במקח וכיו"ב, אבל בכסבור שהוא שולחן ונמצא כסא שהוא חפץ אחר בזה פשיטא דא"כ לדיון תנאי כיון שאין כאן דעת על קנין הכסא.

ומעתה נראה דסברת הזכ"י דבאישות ב"נ אין דין טעות היינו טעות שמדין תנאי, דבזה כיון דאין חיסרון בעיקר דעת הנישואין ורק מדין תנאי הוא דאיתאן עלה לבטל הנישואין, בזה י"ל דנישואין דב"נ שאני דלאו קנין הוא כמו בישראל אלא דין ניהוג אישות בעלמא ולא שייך בהם הך דין טעות. אבל היכא דהחיסרון הוא בעיקר דעת הנישואין שלא היתה דעתו לנישואין אלו בזה מסתבר דאף באישות דב"נ לא מהני כיון דסו"ס אין כאן דעת לנישואין אלו. וא"כ לפי"מ שאמר מו"ר זצ"ל דהיכא דהוא חפץ אחר א"כ בזה לדיון תנאי ולכו"ע הוא מדין חיסרון דעת, א"כ כל ד' הזכר יצחק הם רק כגון שנמצאת בעלת מום וכדו' דא"כ חפץ אחר וצריכים אנו בזה לדיון טעות מדין תנאי, אבל במעשה דיצחק דכסבור שהיא רחל ונמצאת לאה הרי לא היה דעתו כלל לנישואי לאה ולאו מדין תנאי הוא אלא כחפץ אחר הוא, ובזה אף אישות דב"נ לא חילל אלא כיון דאין כאן דעת לנישואין אלו.

טעות בברכות יצחק ליעקב

ב. והנה בפרשה הקודמת בענין הברכות של יצחק ליעקב, כבר העירו דלכא' מאחר ויצחק היה בדעתו לברך את עשו איך חלה ברכתו ליעקב והא הוי ברכה בטעות. [וברשי"י עה"פ גס ברוך יהיה (כו, לג) כתב, שלא תאמר אילולי שרימה יעקב לאביו לא נטל את הברכות לכך הסכים וברכו מדעתו. ולפי"ז י"ל דרך אז חלו ברכותיו. אבל באמת לא משמע כלל דברכותיו הראשונות לא חלו ולא נתברך אלא באמירת גס ברוך יהיה. וגם דעדיין תיקשי מה היתה רבקה סבורה כשאמרה לו ליעקב לטול הברכות, שהרי היא לא ידעה שישכים על הברכות לבסוף. ועי' צ"ל דמש"כ רש"י דלכך אמר גס ברוך יהיה, היינו רק כדי להוציא מדעת האומרים כן].

ואחי הגאון ר' צבי יהודה שליט"א אמר עפ"י מש"כ בתו"י בריש יבמות ליישב קושיית התו' שם [בד"ה או שנמצאו] בהא דקטנה אינה מתייבמת שמא תמצא אילונית, ואמאי תתייבם ממה נפשך, דאם אינה אילונית שפיר יש בה ייבום ואם היא אילונית הוי קידושי טעות ולא היתה אשת אחיו מעולם. ותו' בתו' ישנים שם בשם ר' יעקב מקורביל דנהי שאם היה יודע שהיא אילונית לא היה מקדשה אבל כמו"כ הרי אם היה יודע בבירור שימות כשהיא קטנה לא היה מקפיד על זמן מועט כ"כ אם היא אילונית. עכ"ד. ומבואר בדבריו חידוש, דאף שבשעת הקידושין לא היה דעתו על

אילוניות ואם היה יודע שהיא אילוניות לא היה מתרצה בזה, מ"מ כיון דאם היה יודע גם מה שיארע אח"כ שתמות כשהיא קטנה לא היה איכפ"ל בזה שהיא אילוניות אי"ז חשיב טעות. והיינו דבדין טעות דנים לפי כל מה שיארע לבסוף ואפי' דבר שיתחדש אח"כ".

ולפ"ז אמר די"ל גם בברכות יצחק ליעקב, דנהי דלא היה דעתו לברך את יעקב ואם היה יודע בו שהוא יעקב לא היה מברכו, מ"מ הרי אם היה יודע רשותו של עשו וצדקותו של יעקב ודאי היה מתרצה לברך את יעקב, וא"כ נהי דהשתא היה סבור שהברכות מגיעות לעשו ולכן לא היה דעתו לברך את יעקב מ"מ אי"ז חשיב טעות כיון דבדין טעות אנו דנים על כל הדברים וגם על מה שלא ידוע לו, וכיון דאם היה יודע שהברכות מגיעות ליעקב היה רוצה לברכו אי"ז חשיב טעות. עכ"ד.

אמנם יש לדון בזה דהנה באמת עיקר ד' הר"י מקורביל לכא' צ"ב דהא סו"ס במעשה הקדושין בשעתו היה בו מום דאיילוניות ובודאי אם היה יודע מזה לא היה מתרצה לזה, וא"כ מה לי שאח"כ אין לו סיבה ונפ"מ בביטול הקידושין, הא מ"מ באותה שעה נתרצה בטעות. ולכא' היה נראה דדבריו תליין בגדר דין מקח טעות אם הוא מדין תנאי וכד' הגרע"א הני"ל, או שהוא משום דאין דעתו לזה וכד' הבית הלוי. דאם הוא מדין תנאי י"ל דלכן אמדינן לדעת' דעל צד זה שתמות כשהיא קטנה אינו מתנה האי תנאי. אמנם אי נימא דטעות אי"צ בזה לדון תנאי אלא הוי חיסרון בעיקר דעתו למעשה א"כ מסתבר דכיון דעכשיו אינו רוצה באילוניות הו"ל קידושי טעות ולא מהני מה שאם היה יודע שימות היה מתרצה לזה דסו"ס עכשיו אין דעתו לקידושי אילוניות.

ומעתה לפי"מ שאמר מו"ר זצ"ל דבחפץ אחר גם הגרע"א מודה דאי"צ בזה לדון תנאי אלא הוי חיסרון בעיקר דעתו על חפץ זה, א"כ נמצא דבחפץ אחר לא יהא את דינו של הר"י מקורביל, וכגון אם רצה לקדש אשה פלונית ונתחלפה לו באחרת שאינו רוצה בה, אלא שלבסוף מתה הראשונה ואם היה יודע בה שתמות היה מתרצה באחרת, בזה לא יחולו קידושי האחרת. דכיון דבאותה שעה לא היה דעתו אלא לראשונה אין כאן דעת לקידושי האחרת, ולא מהני מה דאילו היה יודע שתמות היה מתרצה בה כיון דסו"ס אשה אחרת היא ולא היה דעתו לקדש אשה זו.

ולפ"ז לענין ברכות יצחק ליעקב כיון דהוא היה סבור שמברך לעשו הר"י כמו חפץ אחר שלא היתה דעתו לברך את יעקב אלא את עשו, וא"כ לא יהי בזה הא דאם היה יודע שיעקב הוא הראוי לברכה היה חפץ לברכו, דסו"ס עכשיו לא היה דעתו לברך את יעקב, והו"ל טעות בעיקר דעתו ואי"צ בזה לדון תנאי.

בדין טעות אי דנין לפי סוף הדבר

ג. והנה בירושלמי ריש פ"ב דתרומות בהא דתנן דהתורם מן הטמא על הטהור בשוגג תרומתו תרומה, מקשה בירושלמי בשוגג אמאי תרומתו תרומה והא הוי תרומה בטעות שאם היה יודע שהוא טמא לא היה תורם ממנו על הטהור. ומשני אם אתה אומר כן נמצאת מבריחו מן הקלה אל החמורה, שעון טבל במיתה. והיינו דאי נימא דלא תחול התרומה נמצא דשכשיאכל את השיריים הרי הוא עובר באיסור טבל דחמיר טפי מהאיסור של מפרש מן הטמא על הטהור, וא"כ טפי ניח"ל שתחול התרומה. ועי' או"ש גירושין פ"א ה"י"ז וקה"י קידושין סי' ל"ט שהביאו להירושלמי הני"ל.

ויל"ע בזה דלכא' הרי סו"ס אם היה יודע בו שהוא טמא לא היה מפרשו ולמה אין כאן דין טעות. ולכא' מבואר מזה כד' הר"י מקורביל דאנו דנים לפי סוף הדבר אם היה יודע את כל הדברים הנוגעים לזה, וכיון שאם לא היתה חלה התרומה היה נכשל באכילת טבל וטפי לא ניח"ל בהא אי"ז חשיב טעות. ובאמת דאף אי לא נימא כהר"י מקורביל, זהו משום דהוא דבר שנתחדש אח"כ ובשעת קידושין הרי לא הוי ניח"ל באילוניות, משא"כ בההיא דירושלמי דבשעה שתרם אינו יודע שהוא טמא ונמצא דעומד לעבור באיסור טבל בזה שפיר אמרי' דלאו טעות הוא כיון דכבר השתא כשתורם ניח"ל שתחול ההפרשה.

ויש לדון לפ"ז בלקח אתרוג בדמים יקרים בחזקת שהוא מהודר וביו"ט מצא שהוא אתרוג שאינו מהודר כ"כ, ובדיני מקח טעות בודאי ד"ז מיקרי מקח טעות, א"כ לכא' המקח בטל. אכן לפי"ד הירושלמי יש לדון דכיון דאם יתבטל המקח נמצא דאין האתרוג שלו ולא הוי לכם ולא קיים מצות נטילת ארבע מינים א"כ עדיף לי' שיתקיים המקח כדי שיוכל לצאת בזה המצוה, ונהי דבשעת המקח אם היה יודע בו שאינו מהודר לא היה רוצה במקח זה מ"מ אם היה יודע שלא יודע לו עד שיטלנו לצאת בו ידי"ח שפיר היה ניח"ל במקח. ויש לדון טובא בכ"ז. וצ"ע.

וכע"ז הוה עובדא בא' שקידש אשה בטבעת קדושין בחזקת שהיא של זהב ונמצא שהיא של נחושת, והנה מצד דעת האשה הרי סגי בפרוטה וניחא לה להתקדש בכל דהו ולי"ה טעות, אכן הרי יש לדון דהוי מקח טעות מצד החתן שקנה הטבעת מהמוכר בחזקת זהב, ונמצא שנתן לה טבעת שאינו שלו ואינה מקודשת. אמנם הרי בודאי השתא ניח"ל שיתקיים המקח, דאל"כ נמצא שלא חלו הקידושין כלל ואינה אשתו, ואף דהר"י סיבה שנתחדשה רק לאחר הקידושין מ"מ הרי אם היה יודע בשעת המקח כי יבוא לידי כך ודאי היה ניח"ל שיתקיים המקח, וא"כ הר"י דומה לירושלמי הני"ל דבכה"ג אמרי' דלי"ה טעות כיון דע"ז מפסיד יותר. וכן שמעתי בשם מרן הגר"ח קנייבסקי זללה"ה שאמר לדמות עובדא הני"ל לד' הירושלמי.

אמנם לפי"מ שנתבאר לעיל דבחפץ אחר לא שייך דינו של הר"י מקורביל כיון דסו"ס לא היתה דעתו על חפץ זה א"כ בנידון הני"ל בטבעת לכא' הוא דומה לחפץ אחר, דכסף ונחושת תרי מילי נינהו וא"כ אף דמסתמא הוה ניח"ל לקיים המקח אילו היה יודע שלא יתודע לו עד אחר קידושין, מ"מ איך יחול בלא דעת.

והנה בירושלמי נזיר פ"ה סוף ה"א איתא, נתכוין לתרום כרי חטים ותרם שעורים, בלילה לא עשה כלום ביום מה שעשה עשוי, ע"כ. ועיי"ש במפרשים דביום דבקל יכול לראות לכן לא חשיב טעות משא"כ בלילה דא"א לראות אם זה חטיטין או שעורין שפיר הו"ל טעות. ולכא' יל"ע בזה דהא בפשוטו ודאי אין לו שום קפידא לענין ההפרשה אם הוא חטיטין או שעורין, דבין כך ובין כך צריך להפריש ממנו תרו"מ, וא"כ מה טעות יש בזה והא בודאי ניח"ל בהפרשתו גם אם הוא שעורין.

וחזינן מד' הירושלמי דכל שדעתו על הפרשת חטיטין אין כאן דעת הפרשה על שעורין, וזהו כנ"ל דב' מינים אי"צ לבוא לדון טעות מדין תנאי, דהא תנאי ודאי לי"ש הכא שהרי למה יתנה שאם הוא שעורים לא תהא הפרשתו הפרשה. וע"כ דב' מינים כל שהיתה דעתו על מין א' חשיב שאין כאן דעת על מין אחר. [ועי' בס' דרך אמונה הל' תרומות פ"ה הכ"א בביאור ההלכה שם שכתב דמה דלא הביא הר"מ את דין הירושלמי אפשר מפני שדברים פשוטים הם יעו"ש, וצ"ע].

אלא דמש"כ דטבעת זהב ונחושת הם ב' מינים, העירוני דאף דזהב ונחושת תרי מילי נינהו, היינו דווקא אי היה קונה נסכא של זהב ונמצא נחושת, אבל בטבעת זהב או נחושת, שם טבעת אחד הוא ולא חשיב כחפץ אחר לגמרי, אלא הוי כמום במקח וכקידש אשה ונמצאת איילוניות וכבהמה ונמצאת טריפה דבזה שפיר אמרי' דכל ידיע' דלא היה מבטל המקח לא חשיב מק"ט. **ולפ"ז** נראה דגם בדין הירושלמי בנזיר י"ל דהוא דווקא בתרם כרי חטיטין ונמצא שעורין אבל בפת חטיטין ונמצא שעורין שם פת אחד הוא ובזה אף דסבור שהוא לחם חטיטין ונמצא של שעורין י"ל דשפיר חייל. וצ"ע.

^{*} ובתוס' ביבמות נ"ו ע"א כתבו בקידש את האשה והיה בה סימפון [דהו"ל מקח טעות], אם אח"כ נתחרש הבעל דשוב לא יכיר לעולם בסמפון ואין לו נפ"מ מזה, שפיר חיילי הקידושין דכבר אי"ז טעות, יעו"ש. וזהו על דרך דברי הר"י מקורביל דדנין לפי סוף הדבר.

הזה, של מי?... של כל העולם במשך כל הששת אלפים שנים, וכל אלו לא שווים לרגע אחד של קורת רוח בעולם הבא!!! אין לנו מושגים בכזה דבר... וקורת רוח זו עוד לא הנאה גמורה, והיא שווה יותר מזה!!! כשנדע אחרי המאה ועשרים מה זה עולם הבא, נאבד עשתונות איך איבדנו את זה. כי כל רגע שאתה לומד ולא מתבטל זה לא מיליארד וגם לא מאה מיליארד, וגם הגביר הכי גדול שיש היום זה רק כחלק מזערי מההנאות שיש בכל הששת אלפים שנה של הבריאה...! אין לתאר.

ואם בן אדם יכול ליצור מהבל הבלים כזה נצח זה סיבה לשמחה, כך אומר הסבא מסלבדקא. ובפשטות זה גם כוונת המדרש "עולם הבא מעולם הזה".

מי שעומד בנסיון הוא עבד ה'!

אבל העץ יוסף מסביר דבר מאד מעניין וזה נוגע לנו: בעולם הזה התאוות מתגרות ומתגברות והחומר סוכך על הנפש השכלי. ועם כל זה יוכל האדם להתגבר בשכלו ולקנות שלימות הנפש לעולם הבא בחיי העולם הזה.

שעיקר קדושת מעלת העולם הבא אין זוכין אליה כי אם מתוך מעשה הטוב שאדם עושה בעולם הזה, כמו שאמרו חז"ל 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת'.

הקב"ה אומר, בראתי אותך בכוונה חומרי, לא בראתי אותך מלאך... כדי שיהיו לך נסיונות ויהיה לך קשה, וזה יזכה אותך בעולם הבא הכי גדול.

הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל מביא בספרו ששמע מהג"ר דוב לפין זצ"ל (חמיו של הג"ר משה חדש זצ"ל ר"י אור אלחנן) בשם החפץ חיים (שהוא שמע ממנו) **שכשאומרים לנפש למעלה לרדת לעולם הזה היא לא רוצה, כי טוב לה למעלה בעולם העליון. ורק כשאומרים לה שאי אפשר לזכות לתואר 'עבד השם', אלא רק מי שירד לעולם התחתון ועמד בנסיון והצליח, ואז היא מבקשת שיורידו אותה למטה, כי התואר הכי נכסף למעלה זה 'עבד ה'.** ישמח משה במתנת חלקו כי "עבד נאמן" קראת לו. זהו התואר הכי גדול. עבד ה'!

כשבראו את יעקב מיד הדביקו לו את עשו, ליצחק הדביקו את ישמעאל. וליעקב הדביקו גם את לבן בהמשך החיים. ולאברהם אבינו הדביקו את תרח... זה לא 'במקרה', אלא בגלל זה ורק בגלל זה הוא גדל. עמדתם בנסיון ומה נהייתם אברהם יצחק ויעקב.

יש מאמר שלם של מרן ראש הישיבה זיע"א איך שבכל דור יש נסיונות של אותו דור, ומי שעומד בנסיונות של הדור מזה הוא גדל ונהיה ענק של הדור. ואולי נרחיב בזה אי"ה לפני חנוכה.

ונראה, מי אומר שזה נכון?...

והנה יש גמ' מפורשת בסנהדרין (קז, א) א"ר יהודה א"ר לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל, אמר לפניו רבונו של עולם, מפני מה אומרים אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, ולא אומרים 'אלוקי דוד'...? אמר לו הקב"ה - אינהו מינסו לי, ואת לא מינסת לי. אותם נסיתי והם עמדו בנסיונות, אבל אותך לא נסיתי. אמר לפניו בחנני ונסני, שנאמר "בחנני ה' ונסני" (תהילים כו, ב) אמר לו הקב"ה מנסינא לך בדבר ערוה, וזה היה המעשה עם בת שבע.

חודש כסלו

החתם סופר כותב בדרשות (ח"ב עמוד שע"ט) שראש חודש כסלו זה בדיוק ארבעים יום מהושענא רבה, ויש בו בחינת יום כיפור. אין אנו יודעים אל מה ירמזון מיליו, אכן משה אמת ותורתו אמת.

בלוח 'עיתים לבניה' מובא בשם הג"ר חיים פלאגיי זצ"ל ב'מועד לכל חי' - כל חודש כסלו מזלו מוצלח לכל העושה דבר כי סדר י"ב החדשים כנגד יב השבטים כסלו הוא כנגד גד, וזכות גד חופף עליו...

וכסלו מזלו גד - יהיה מוצלח להרים מזלו לכל עסקיו וכל ענייניו בעזרתו יתברך שמו.

ומביא כמה דברים שצריך לזהר מאד בחודש הזה, והוא כותב **יזהר מאד בכיבוד אב ואם בחודש זה יותר ויותר משאר חדשי השנה.** אז אלו שהולכים השבת הביתה צריכים לזכור את זה... חבל לאבד את המזל שלנו...

העולם הבא מהעולם הזה...

כעת נראה:

בפרשה שלנו זה עניינא דיומא, המאבק הישן בין יעקב לעשו. אז נדבר היום קצת על הנושא הזה, היום יש הרבה רדיפות נגד עולם התורה, רש"י בתחילת וישלח (לג, ד) כ' 'הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב', הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל אמר שזו ההלכה היחידה שהוא מקפיד בה מאד בכל דקדוקיה... **הלכה**, שמקיים עם כל ההידורים...

המדרש (ריש פרשת חוקת) מביא: "זאת חוקת" - "זה שאמר הכתוב מי יתן טהור מטמא לא אחד". ומאריך המדרש להביא רשימה של אנשים גדולים שיצאו מרשעים, "כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמעי, ישראל מעובדי כוכבים, העולם הבא מהעולם הזה. מי עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם!?"

ומסבירים המפרשים, אברהם מתרח, בדרך הטבע הבן הולך אחרי האב, וכאן ה' נתן כלל מיוחד של הבא ליטהר מסייעין בידו, וכן מובנים שאר המקרים שהבן זכה ובא ליטהר וסייעו בידו להיות קדוש. אך מה זה העולם הבא מהעולם הזה?

יש וורט ידוע של הגר"ש פינקוס זצ"ל וכן אומרים בשם הסבא מסלבדקא זצ"ל, למה קוראים קהלת בחג סוכות? הסבא היה אומר, סוכות הוא זמן שמחתנו ואיך אדם זוכה לשמחה? אם נותנים לסוחר סכום כסף להשקיע והוא מרוויח הון ומביא רווחים - זה מקובל. אבל אדם שמוציא מגרוטאות זבל - מיליארדים - זה לא מצוי, זה מקור לשמחה. והיו כאלו שעשו את זה.

אומר הסבא מסלבדקא, ממה אתה יוצר עולם הבא... עולם הבא זה נצח, ורגע אחד של עוה"ב שווה יותר מכל חיי העולם הזה! וממה אתה זוכה לעולם הבא? עם הבל הבלים. לקחת הבל הבלים ולהפוך אותו לעולם הבא... למיליארדים!...! - איך לא להתמלא בשמחה.

מרן רה"י הג"ר גרשון אדלשטיין זצ"ל מביא בשם אביו זצ"ל ובשם ה'מכתב מאליהו': מה זה "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא יותר מכל חיי העולם הזה" מה זה כל חיי העולם

חז"ל אומרים למה אומרים אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, כי הם עמדו בנסיון. נתנו להם בדווקא את הנסיון הזה, כי בזה אתה גדל. אם לא היו להם את הנסיונות לא היו אומרים "אלוקי" אברהם "אלוקי" יצחק. ובחז"ל כתוב שזה הבנייה של כל כלל ישראל, כל כלל ישראל נבנו מכך שאברהם ע"ה עמד בנסיון. האבות השרישו את זה בכלל ישראל.

תפילה מלב שבור...

אומר מרן רה"י זצ"ל, יש גמרא מפורסמת ביבמות (סד, א) 'א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים'. ולכן האבות והאמהות היו עקרים. זה לא שהם היו עקרים והתפילה שלהם הועילה, אלא הקב"ה רוצה את התפילה שלהם אז הוא עשה אותם עקרים כדי שיתפללו.

רבינו בחיי מדייק את הכתוב "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא" - הכתוב היה ראוי להקדים ולומר "ותהי רבקה עקרה" ואחר כך ויעתר יצחק לה' כי עקרה היא. ולמה הקדים התפילה? יתכן לומר שהקדים העיקר, ולמדנו שאין העקריות סיבת התפילה, כי א"כ התפילה היא טפל. אלא התפילה סיבת העקריות, לומר לך שלא נתעקרה אלא כדי שיתפללו שניהם על הדבר. לפיכך הקדים התפילה שהיא העיקר והסיבה הראשונה שבשבילה בא העקריות לרבקה אמנו.

ולמה הקב"ה רוצה את התפילה שלהם? ... אומר על זה מרן ראש הישיבה זיע"א: הקב"ה רצה להביא אותם אל הדרגה הגבוהה של תפילה עם שברון לב שזה רומם אותם למעלה ראש. **הכל היה לטובתם! הרבה שנים בלי ילדים, והם שואפים בכל ליבם להקים את כלל ישראל, הם לא חשבו על עצמם, וכשהגיעה התפילה מתוך שברון לב - היא בקעה את כל שערי הרקיע וזה רומם אותם.**

מהנסיון גדלים!

ונדבר בלשון שלנו:

אנחנו רגילים להביא את מה שרבי ירוחם אומר שאחר שהגר נתעברה מאברהם אבינו - "ותקל גבירתה בעיניה", ופרש"י אמר: שרה זו אין סתרה כגלויה, שהרי כמה שנים היתה עם אברהם ולא נתעברה, ואילו אני נתעברתי מיד.

יש לה ראייה מוכחת שהיא הצדקת ואילו שרה לא, ראייה שאין עליה תשובה... אומר רבי ירוחם, אוי הגר הגר מי יפתח לך עיניים... בשביל לקבל ילד היפראקטיבי תקבלי בחינם אפילו משלמים מהרווחה, יש מוסדות מיוחדים לכאלו... ובשביל כזה פרא אדם שום מוסד לא היה עוזר, ידו בכל ויד כל בו...

אבל בשביל בן אחד כמו יצחק, כמה דמעות, כמה שברון לב היה צריך... אבל בסוף זה יצחק אבינו... כי ביצחק יקרא לך זרע! יצחק 'עולה תמימה'!

הרבה פעמים בא קשיים על בן אדם, והאדם מנסה לחשוב מה ה' רוצה ממני? ... אוי אם היית יודע כמה זה לטובתך.

שתי הדוגמאות הבולטות של הדור האחרון, זה מרן הגאון רבי שמואל וואזנר זצ"ל ומרן הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל, שני האנשים שהעידו על עצמם שהם היו בדרגת הבנה בלימוד נמוכה ביותר, ורבי חיים קמיל היה יותר חלש גם מהרב וואזנר, וגם הרב וואזנר בילדותו אמר הרבי לאבא שלו תשלח אותו לישיבה שלומדים בקלות... אבל הרב וואזנר התחיל להשתנות ולהתעלות כבר בישיבה קטנה.

ורבי חיים קמיל גם זה לא... רק בתור אברך הוא השתנה. כולם התפלאו על השווער שלו איך הוא לקח אותו לחתן. אבל הוא ידע מה הוא לוקח... כזה מתמיד - לא יכול להיות שהוא לא יהיה אדם גדול...! וכמו שהיה לבסוף, שרבי חיים קמיל ידע את כל התורה כולה, בנגלה ובנסתר.

ואיך חלה נקודת השינוי? ... גם הרב וואזנר וגם רבי חיים קמיל זצ"ל אמרו על ידי התפילה עם עמל התורה, שהיא גדולה מאד ואפילו לשנות הטבע. אדרבה, הם קיבלו את הראש הקשה בשביל להיות גדולי הדור.

בזוהר כתוב שנסיון הוא מלשון 'נס להתנוסס', להרים! אדרבה, מביאים אותך לזה כדי שתתגבר וכך תגדל, מהנסיון גדלים.

שבוע שעבר הבאנו את דברי מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל שהביא את הרוקח שמצד אחד כתוב בתהילים (יט, יא) "ומתוקים מדבש ונופת צופים", רואים שדברי תורה יותר מתוקים מדבש. ואילו ביחזקאל (ג, ג) כתוב "כדבש למתוק", רק כמו דבש. אומר הרוקח, כאן בתורה שבכתב, זה כדבש, וכאן בתורה שבעל פה, זה גם יותר מדבש. ולמה? המתיקות של תורה שבע"פ יותר גדולה בגלל שזה בא עם יותר עמל וכמו שכתוב במדרש תנחומא (פרשת נח).

יש מדרש הנעלם בזוה"ק (בפרשת תולדות), הוא מביא: בשעה שביטלו אנשי כנסת הגדולה את היצר הרע של עבודה זרה, אמר אחד לחבירו בא נבטל גם את היצר הרע של גילוי עריות. [תארו לכם איך היה נראה העולם היום בלי יצרא דעריות... כולם אהובים כולם ברורים כולם קדושים כולם טהורים... מיירעדיג]. ומה הוא ענה לו? ... [בגמ' בבלי כתוב שאכן ביטלו, ולא מצאו אפילו תרנגולת שהטילה ביצתה. העולם נעצר].

אבל בזוהר - מדרש הנעלם - כתוב, אמר לו חס ושלום שאם כן חדוותא דשמעתתא מנלך? ... מנין תהיה לנו המתיקות בתורה... ויש בזה שני פשטים: אחד, הם אותו שורש, המתיקות בתורה וכנגד זה המתיקות ביצרא דעריות. זה לטוב ולרע... ובחרת בחיים! ופשט שני, לכל מלחמה שולחים כלים המתאימים לאותה מלחמה. אף פעם לא ישלחו טנק בשביל להרוג מקק... מקק הורגים עם נעל... וגם בשביל להרוג מישהו אחד לא צריך טנק, מספיק ירייה אחת (על כל שונאי ישראל).

מה הכלי מלחמה של יצרא דעריות? חדוותא דשמעתתא. ולכן דרך אגב כל כמה שבדורות האחרונים היצא"ר מתגבר, אז נכנס לעולם המושג של לומדעס... זה לא היה לפני הרבה שנים. זה נכנס בזמן רבי ישראל סלנטר, הבית הלוי, רבי חיים, רבי ברוך בער, ותלמידיהם. כל כמה שהיצא"ר יותר גדול, הרחיבו כלי מלחמה יותר גדולים, יותר חדוותא דשמעתתא.

וסמוכין לכך אפשר למצוא עפ"י מה שהביא הג"ר ישראל אליהו וינטרויב זצ"ל שכתוב שביום שהתבטל היצא"ר של עבודה זרה - התבטלה הנבואה. וכאמור הסיבה, כי זה היה הכלי מלחמה.

כשבן אדם בא לנסיון והוא עומד בו - הוא צריך לשמוח על זה... אמנם מבקשים אל תביאנו לידי נסיון, אבל כשיש נסיון - זה הזדמנות להתגבר ולקבל יותר חדוותא דשמעתתא. הא בהא תליא. דבר פשוט. כל כמה שאנחנו מתגברים על עצמינו - אנחנו מרוממים את עצמינו.

להתרומם ולדעת לשלוט על הרצונות

סיפרנו פעם שלמחן רה"י זיע"א היה קרוב משפחה צעיר שהיתה לו סכרת נעורים והיה אסור לו לאכול סוכריות. יום אחד הילד בא הביתה לאמו ואמר לה אמא, אני לוקח סוכריה... כמה שהיא נסתה לשכנע אותו ולפייס אותו, הוא לא רצה לשמוע... אני רוצה עכשיו סוכריה! אמרה לו אמא, אתה יודע מה? ... בא נשאל את הרב שטיינמן! אמר הילד, בסדר, אני כבר אשכנע אותו... הם נכנסו אל מרן רה"י זיע"א האמא מספרת את העניין ומרן רה"י רמז לה שהוא שמע והיא יכולה לצאת ולהשאיר לו את העבודה...

האמא יצאה, ואז שאל אותו הרה"י בחיבה, תגיד לי, מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול? ... ראש ישיבה, דיין, רב וכיוצא"ב,

במאמר המוסגר צריכים לדעת, אם עוצרים בחור ישיבה - זה בגלל שבחור ישיבה אחר התבטל. חד משמעית! אם הם מצליחים לעשות 'משהו' עם הגזירות שלהם - אות הוא שחסר בקול קול יעקב. זה פשוט ללא ספיקות.

חיזוק יום השישי

אנחנו צריכים לדעת ולראות איך לחזק את הקול קול יעקב. בואו נראה כמה דברים איך להתחזק:

הג"ר שמואל בירנבוים זצ"ל (ר"י מיר בארה"ב) אמר שהיה פעם מנהג בישיבות לעשות משמר בליל שישי וממילא ביום שישי יותר עייפים - אז ישנים. אך בדורות שאח"כ המשמר כבר בחלקו הגדול התבטל, אבל נשאר זה שאפשר ללכת לישון מאוחר ולישון ביום שישי. אמר רבי שמואל בירנבוים בלשון החדה: מי שאל רשות מיום שישי לעשות משמר בלילה ולא לבוא אליה? ... יום שישי הוא מאן דאמר... תבקש ממנו רשות! לא מדובשך ולא מעוקצך.

שאלו פעם את מרן ראש ישיבה הג"ר גרשון אדלשטיין זצ"ל אם יש לי דבר לסדר על חשבון הלימוד, מתי עדיף, באמצע השבוע או ביום שישי? אמר מרן רה"י עדיף באמצע השבוע, כי ביום שישי יותר צריכים את החיזוק שלך בבית מדרש (!)

וניתן דוגמא, ב'ארחות תורה' יודעים שהשבת היא שבת חופשית, וכולם יודעים מתי הולכים. ביום חמישי? ... חס ושלום. ביום שישי מיד בבוקר? ... חס ושלום, אלו שגרים יותר קרוב, רק אחרי מנחה. ואלו שגרים יותר רחוק - קודם, כפי הצורך - יום שישי זה יום!

איפה הבית שלך...

פה יש לנו יסוד גדול... הג"ר ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל אמר פעם, ידועה השאלה, כתוב בחז"ל מובא ברש"י כשעברו ליד ע"ז עשו רצה לצאת, וכשעברו ליד שם ועבר יעקב רצה לצאת. ולמה הם רצו לצאת, בשלמא עשו רוצה לצאת כי הוא רוצה לעבוד עבודה זרה, אין את זה בפנים... אבל למה יעקב רוצה לצאת הרי המלאך מלמדו תורה? ... אומר רבי ברוך מרדכי לא כתוב כשהיתה עוברת ליד 'בית הכנסת' - יעקב רצה לצאת, אלא כשהיתה עוברת על 'פתחי תורה של שם ועבר'... היתה חסירה לו **ישיבה**. ליד 'ישיבת שם ועבר' יעקב כמה לצאת! ... יותר טוב להיות בישיבה בלי מלאך, מאשר להיות בלי ישיבה עם מלאך צמוד.

הג"ר נחום פרצוביץ זצ"ל אמר שמסכת אחת הוא לא היה בישיבה בגלל התלאות שעבר במלחמה, ועד היום חסר לו בידיעת השלימות.

כולם יודעים שישיבה זה משהו אחר.

בישיבה כאן, בשנים הראשונות היו אומרים, שבשבת חופשית לא אומרים אני נוסע הביתה, אלא אני נוסע להורים. הבית שלך זה הישיבה... אתה נוסע מהבית להורים. וזה נפקא מינה להלכה... היה לי גיס בני ברק שלמד בבני ברק והוא היה אמור לעבור לקול תורה, הוא בא לשאול את מרן הסטייפלער זצ"ל שהמנהג שלהם לא לאכול מחוץ לבית (כמנהג היראים לנפשם), וכעת הוא נוסע לקול תורה, הוא לא יוכל להיות בבית... אמר לו הסטייפלער, הישיבה זה הבית!

אח"כ הסטייפלער הבהיר אם שאלת על כשרות - צריך לברר בקול תורה איזו כשרות יש להם. רק חשבתי מצד המנהג טוב שלך, אז ישיבה זה נקרא הבית. הלכה למעשה.

אם אחד מתחתן הוא יגיד לאשתו אני רוצה לנסוע הביתה? ...! הבית שלך פה! אתה יכול להגיד שאתה נוסע להורים. ואחרי החתונה אתם כבר תראו שלא נוסעים להורים ביום חמישי וגם לא בשישי בבוקר. נוסעים ברגע (שלפני) האחרון...

אמר הילד, מה פתאום - אני רוצה להיות 'גדול' כמו הרב שטיינמן! שאל אותו הרה"י, איך אדם נהפך להיות מ'לא גדול' ל'אדם גדול', ללמוד הרבה יודעים ללמוד, אבל איך נהיים אדם גדול? ... אמר הילד, אתה יודע, אתה גדול אז תגיד לי...! **אמר לו הראש ישיבה, אדם קטן זה מה שבא לו הוא עושה מיד, אין לו דחיית רצונות, זה קטן. גדול - גם אם מתחשק לו ובא לו - הוא עושה מה שהוא באמת צריך לעשות והוא מתגבר על מה שבא לו.**

הילד הזה הבין טוב טוב... הוא רץ החוצה עם הסוכריה ואמר לאמא שלו, מה נראה לך שבשביל הסוכריה הזאת אני לא אהיה הרב שטיינמן?! וזרק אותה לזבל... עד כאן הסיפור.

ועוד מביאים שמרן הרב שך זצ"ל קרא פעם למגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל ושאל אותו בשביל מה נולדנו? ... אמר הרב גלינסקי - בשביל ללמוד תורה.

אך מרן הרב שך לא היה מרוצה. זה לא סיפק אותו... **בשביל מה אתה חי? ...** ניסה הרב גלינסקי - בשביל לקיים מצוות. אך עדיין הרב שך ציפה לתשובה אחרת... שהראש ישיבה יגיד לי...! אמר מרן הרב שך, בשביל לשבור את המידות שלנו. והוא הוסיף ואמר, מי היה המתמיד הכי גדול שתמיד ידע מה הערך של תורה? ... הגאון מוילנא. ובאבן שלמה (סימן א') כתב הגר"א **האדם לא נברא אלא לשבר את מידותיו, ואם לא למה לו חיים?!** כל מה שאנחנו מרוממים יותר מבעלי החיים, זה שאנחנו יודעים לשלוט בעצמנו. בע"ח עושה מה שהוא רוצה.

הרבי ממוז'יץ זצ"ל [הסבא של האדמו"ר כהיום] הסביר את הפסוק נמשל - כבהמות נדמו - דהיינו אדם צריך למשול על יצרו, אבל אם הוא נמשל שיצרו מושל עליו והוא עושה מה שהוא אומר לו - כבהמות נדמו.

וממילא, ניקח דוגמא: תפילה. קשה לי לקום... נכון. בכוונה עשו שיהיה לך קשה לקום כדי שיהיה לך נסיון ותתגבר ותקום. אם זה קל זה לא חכמה... וכשאתה מתאמץ התפילה יותר נענית. דברים פשוטים.

עמל התורה מונע את הרשעים!

עכ"פ נתנו ליעקב את עשו כדי שהוא יתמודד אתו. אבל עשו כבר בבטן היצר לאחיו וכבר מהתחלה הוא התחיל לריב, היו מריבים בנחלת שני עולמות. ושואלים, למה צריכים לריב, לא מספיק לשניים? ... אלא עשו מגיע עם מודעות אני באתי בשביל לריב אתך, לא משנה על מה... העיקר לריב.

והנה בילקוט שמעוני (תולדות) כתוב שאל ההגמון את רבן גמליאל מי תופס מלכות אחריתו? נטל רבן גמליאל קולמוס, וכתב לו "וידו אוחות בעקב עשו". מה ביאור הדברים? אומר מרן הרב אלישיב זצ"ל, ההגמון אמר, הרבה גזירות אנו רוצים לגזור על היהודים וזה לא מצליח לנו... למה, מי תופס אותנו? ...

ידוע שפעם שאל אחד משליטי רוסיה את רבי איצלה מוואלוז'ין כתוב "הללו את ה' כל גויים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו". והשאלה למה הגויים צריכים להלל ע"ז שגבר עלינו חסדו, תהללו אתם, עם ישראל...! אמר לו רבי איצלה רק אתם יודעים כמה גזירות רציתם לגזור עלינו ולא הצלחתם, אנחנו אפילו לא יודעים, אז ממילא עליכם להודות עוד יותר מאיתנו...! מי לוכד את זה, מי עוצר את זממם של הגויים מלבצע אותו? ... נטל רבן גמליאל קולמוס וכתב וידו אוחות בעקב עשו. כי אם הקול קול יעקב אין ידי עשו שולטות. ידו של יעקב אוחות בעקבו של עשו שהוא לא יוכל לצאת.

וכבר הזכרנו את דברי החזון אי"ש זצ"ל, כל זמן שהיה את עמל התורה של רבי ברוך בער ורבי שמעון שקופ זצ"ל, היטלר - ימח שמו - לא יכל לבצע את זממו.

השמחה מגיעה מסיפוק וניצול הזמן

אני רוצה לומר לכם דבר אחד:

יעקב ועשו עשו חלוקה, ליעקב יהיה עולם הבא ולעשו עולם הזה. והנה אנחנו כבר יודעים שעולם הבא לא יהיה לעשו, "אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה'". (זה בהפטר וישלח).

בואו נראה איפה העולם הזה:

בא נראה את העוה"ז של עשו: כל העולם רעד מפני עשו, אבל את הבגדים שלו הוא החביא אצל אבא שלו, כי נשיו היו גונבות ממנו. מהנשים שלו הוא פחד, אותו עשו הגדול בבית שלו הוא לא היה השליט...

"ויבא עשו מן השדה והוא עייף". אומר רש"י, עייף מרציחה שנאמר: "עיפה נפשי להורגים". נשאלת השאלה, מרציחה מתעייפים?... הרי היה לו בגד שהוא גנב מאדם הראשון וכל הבע"ח פחדו ממנו ובאו אליו, עם מי הוא נלחם שהוא כל כך התעייף?...

אומר מרן הרב אלישיב זצ"ל, יש עייפות גופנית ויש עייפות נפשית.

לעשו לא היה סיפוק, אין לו הנאה. חז"ל אומרים "וגם הנפש לא תמלא", משל לבת מלך שנשאה לכפרי, אפילו אם אתה נותן לה כל מעדני עולם אינם שווים לה, לפי שהיא בת מלך. הנפש רוצה משהו אחר... לכן עם כל הרציחה הוא הרגיש חוסר סיפוק, חוסר הנאה.

עד כדי כך מוסיף הרב אלישיב - את מש"כ "משניאי אהבו מוות"! זה לא חיים.

הנצי"ב (ויקרא ו') כותב שחיים זה חיי שמחה. שני חיי שרה - כולם שוין לטובה.

במדרש לקח טוב כתוב "ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חיי ומהו אשר חי... פשיטא! אלא אשר חי! שמילא את החיים בשמחה! ולישרי לב שמחה.

פעם היינו אצל מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, ושאלנו אותו לפני פורים (תשפ"ה) איך מגיעים לשמחה?... אמר **רבי דוב, כשיש סיפוק**. אם חסר סיפוק חסר שמחה, ובהנאת העולם הזה אין סיפוק, דבר ידוע... סיפוק יש בתורה, ע"י שאדם עובד על עצמו ומתאמץ. אם אדם לא נותן לעצמו לעשות מה שהוא רוצה, רבי ישראל סלנטר כותב באיגרת, **והלומד מוסר חי חי ייקרא**. אדם שעובד על עצמו ויודע לזרז את עצמו אז הוא יודע ליהנות מהחיים. ולישרי לב שמחה. זה מה שמביא לאדם שמחה, פיקודי ה' **ישרים** - משמחי לב.

במשנה כתוב "ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא". על המשנה אין חולק. ה"אשריך" מגיע עם ה"אתה עושה כן".

יצא שערי תשובה עם פניני מרן הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל, ומובא שם על שער הספר מתוך דבריו, אני מבטיח לכל מי שילמד מוסר - שיהיה מאושר. ומי שכבר לומד הוא כבר מאושר. אדם שיודע לעבוד על עצמו האושר והשמחה בידים שלך.

צריך בעיקר דבר אחד... "ולישרי לב", אל תעשה דברים עקומים, שתפסיד את הכל - בקצת רפיון ועצלנות. אומרים לבחור שב ותלמד והוא מתפנק... אחרי זה מגיעים השידוכים והוא מקבל מין במינו, ואחרי זה החיים בהתאם - - - אם הוא היה משקיע קצת יותר, קודם כל החיים היו משתנים. [ועיין ברבנו יונה (אבות א, י) על המימרא 'אהוב את המלאכה'.

אנו מתפללים בסוף ברכות השחר אחרי המעביר שינה מעיני... "שתרגילנו בתורתך", **ובשם הגר"א** (מובא בפירוש 'שיח יצחק') **אומרים אדם נברא עם חשק ללמוד, רק כיון שהוא מדבר דברים בטלים שורה עליו רוח טומאה שמורידה את החשק הגדול ללמוד, והוא כבר לא נהנה כ"כ מהלימוד**.

הרבה דברים אנחנו עושים שטויות ואח"כ מתחרטים... למשל, אדם הולך לישון מאוחר, קודם כל הוא נותן לעצמו סתם לבזבז את הזמן, וממילא למחרת או שהוא לא קם לתפילה וזה כבר הפסד, או שהוא לא מרוכז בלימוד זה גם הפסד. בשביל מה?... תיקח את עצמך לידיים... הולכים לישון בזמן, קמים בזמן. וזה הדבר הראשון שכן אדם צריך, לחיות עם סדר! גם אני רוצה לבזבז את הזמן, ולא! מתחשק לי לפטפט... יש כאלו שחושבים "אלו דברים" - לדבר ולפטפט - שאין להם שיעור... זה נכון אם מדברים בלימוד ובגמרא, לא דברים בטלים...

שאלו פעם את רבי חיים מה לעשות אם יש ספק אם דיברו מספיק... הוא אמר ספיקא לחומרא, לדבר כמה שפחות... אל תעשה דברים שיסתרו את הכל. אתה רוצה ללמוד כמו שצריך ולנצל את החיים, ואתה לא מבין שבדברים קטנים אתה מפסיד את הכל. כשבן אדם יודע לשמור על עצמו הוא מרוויח.

גם מוצאי שבת ארוך, צריך לדעת לחזור בזמן. זה הבית שלנו! "זה השער לה' צדיקים יבואו בו". זה כתוב על השער פה. לא על השער של הבית....

ונסיים בדבר מעניין: אין לנו בדור האחרון דוגמא לשליטה בכל התורה יותר מרבי חיים קניבסקי זצ"ל. הוא כותב בפי' בסידורו וחננו מאתך "דעה בינה והשכל". בודאי שעיקר הבקשה היא על תורה, אבל יש גם בקשה כללית שכל הנהגתנו תהיה עם שכל ותבונה... ועוד הוא מביא על ברכת אהבה רבה שאנו מבקשים להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד - ולכאורה הסדר צריך להיות הפוך שלפני שלומד מה צריך להבין ולהשכיל.

אלא... שצריך שכל כדי לדעת ולהבין להשקיע רק בללמוד וללמד, ולא להפסיד ע"י שהראש נמצא בדברים אחרים.

ולישרי לב שמחה...

"זה השער לה' צדיקים יבואו בו"!

לע"נ

אבינו מוריני איש האשכולות
הרה"ג רבי **אברהם צבי פרנקרייך** זצ"ל
בן הרה"ח רבי **שמואל יצחק** זצ"ל
נלב"ע ל' מר חשון תשפ"ה
תנצב"ה

לע"נ

מרת **ברכה מירל הרבסט** ע"ה
בת הר"ר **מרדכי אברהם צובנר** זצ"ל
נלב"ע ג' כסלו תשפ"ב

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמח"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

שיחה מהגאון רבי זאב פהן שליט"א

פרשת ויצא

חובת ההודאה

כתוב בפרשה שלאחריה אמרה "הפעם אודה את ה'" ואומרים חז"ל (ב"ר פרשה ע"א) "לא תפסה פלך הודאה ועמדו ממנה בעלי הודאה, יהודה אמר "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני" דוד אמר "הודו לה' כי טוב" דניאל אמר "לך אלקא אבהתי מהודא ומשבח אנה". חז"ל משייכים כאן דברים שבמושכל ראשון שלנו הם דברים שונים, לאה אמרה הודאה להקב"ה, שקבעה את השם של הבן הרביעי יהודה ע"ש הכרת הטוב להקב"ה, יהודה הודה על האמת, שנשכח בדבר ועמד בנסיון הקשה להודות על האמת, ולפי הבנתנו זה עבודה אחרת, להגיד תודה להקב"ה על מה שמקבלים זה הנהגה פשוטה שהשכל הישר מחייב את זה, ואמנם לא כל אחד עושה את זה, אבל השכל הישר מעורר את האדם להודות על מה שמקבלים דברים שאחרים לא קבלו, ומה שיהודה הודה זה היה לכאורה נסיון אחר לגמרי, זה היה נסיון להודות על האמת להתגבר על הבושה שההודאה הזאת תחדש, ומה שחז"ל משייכים לזה שדוד המלך אמר "הודו לה' כי טוב", זה אמנם מובן שזה דומה למה שלאחריה אמרה, אבל הלשון שונה, שלאחריה אמרה "הפעם אודה את ה'" ודוד המלך "הודו לה'", ויש להתבונן בדבר אם זה אותו דבר, שמצד הלשון יש חילוק בין להודות את ה' ולהודות לה', וכן מה שדניאל אמר "לך אלקא וגו' מהודא" משמע שהוא נתנית הוד, ולא מה שאנחנו מבינים במובן הפשוט של הכרת הטוב להודות על הטובה שמקבלים.

כשמתבוננים בדברים זה ברור שהמושג של הודאה אינו כמו שאנחנו מבינים בפשטות בלבד, שאדם מקבל דבר וזה מחייב אותו להכיר טובה כלפי המטיב לו, ולהביע את ההכרת הטוב שלו למטיב, המושג האמיתי הוא יותר עמוק מזה.

המושג של הודאה בתורה הוא כמו שמבאר בחוה"ל, שלפני שהוא מבאר שער עבודת ה', הוא מקדים את שער הבחינה, שזה להכיר את הקב"ה מכת הבריאה, הגילוי שבבריאה, וכל מעשה בראשית, וכל הנהגת הקב"ה בהנהגת העולם, וזה כדי להכיר את הקב"ה, שכדי לעבוד את הקב"ה צריכים לזה הקדמה להכיר את הקב"ה, ואין מציאות להכיר את מציאותו של הקב"ה אלא רק מכת גילויי הקב"ה בבריאה, וזה כולל את החכמה המתגלה בבריאה, וזה כולל גם את ההטבה שהקב"ה מטיב לנבראים, שכן היא הצורה שהקב"ה ברא את העולם עם גילויי הטבה, וזו מטרה לעצמה, כי זה היסוד של עבודת ה'.

אנחנו אומרים שלשה פעמים ברכת הודאה, "מודים אנחנו לך" ותחילת הברכה אינה על מה אנחנו מודים, שזהו המשך הברכה "נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל ניסך שבכל יום עמנו" שזהו ריבוי של דברים שאנחנו מודים עליהם, אבל לפני שאנחנו אומרים על מה אנחנו מודים אנחנו אומרים "מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלוקיני ואלוקי אבותינו לעולם ועד צור חיינו מגן ישענו" שזהו ההקדמה להודאה על ההטבה, אנחנו לא אומרים תודה להקב"ה בגלל שהוא ה' אלוקיני, אלא מכירים, ומביעים את ההכרה והידיעה האמיתית הזאת "שאתה הוא ה'", ההכרה הזאת היא היסוד של ההודאה, וכלי זה א"א להודות, וכדי להכיר טובה להקב"ה בשיעור הנכון צריכים לדעת עוד שהוא גם "אלוקינו ואלוקי אבותינו" ונוסף לזה שהוא ה' "לעולם ועד", אנחנו צריכים להכיר ולהבין את מציאותו של הקב"ה כפי המושג שהקב"ה מאפשר לנו להבין, ושהוא מגלה לנו.

"שאתה הוא ה'" הכונה שהוא מציאות שאין מציאות בלעדיו, והוא הבורא שאין שום נברא בלעדיו, והוא לא תלוי בשום דבר ואין שום דבר תלוי בו, "שאתה הוא וכו' אלוקיני" הכונה שאתה מנהיג אותנו בהנהגה שונה ממה

שאתה מנהיג את כל הבריה, שהקב"ה מייחד שמו עלינו, [ומציאות זו הקב"ה קבע מציאת מצרים, ולכן בכל מקום שאנחנו מזכירים יציא"מ אנחנו מוסיפים ה' אלוקיני, כשאנחנו אומרים כל יום בעזרת ממצרים גאלתנו, וכן בנשמת, וכשאנחנו מזכירים בברכת המזון ועל שהוצאתנו מארץ מצרים, מוסיפים ה' אלוקיני, ואין זה להגיד למי מדברים, אלא להגיד על מה משבחים ומודים להקב"ה, ממצרים גאלתנו זה מציאות של יצירה שהקב"ה מייחד שמו עלינו], ומוסיפים להכיר שאתה הוא "אלוקינו ואלוקי אבותינו לעולם ועד" ואח"כ מוסיפים עוד "צור חיינו" זהו הכרה שהקב"ה הוא צור חיינו, דחינו שאין שום מציאות של חיינו בלי הצור שהוא הקב"ה, העוצמה והגבורה שמחזיק את חיינו הוא הקב"ה, כל זה הוא הכרה שאנחנו מודים באמת הזאת לפני שאנחנו אומרים את ההכרת הטוב להקב"ה על חיינו וכו', וכך שמעתי מר' יונה מרצבך ז"ל שמודים אנחנו לך זה ההכרה במציאות הזאת, ואח"כ יש נודה לך על חיינו שזהו על מה אנחנו מודים, שההכרה היא היסוד של עבודת ה'.

בברכות השחר יש כמה שאלות בנוסח הברכות שהתשובה בכולם היא היסוד הזה שאנחנו מדברים עכשיו. ההלכה של ברכות היא שאסור להרבות ברכות, ורק להגיד את הברכה כפי הסיבה המחייבת את הברכה, אבל אסור להרבות בברכות, וגם אם אדם רוצה לעבוד את ה' באמירת הברכות אסור להגיד ברכה שאינה מחייבת, וכשאנשי כנה"ג ייסדו לנו ברכות השחר, לכאורה נראה שהרבו בברכות במקום שהיה אפשר לקצר ולהביע את ההכרת הטוב שמביעים בברכה בצורה יותר קצרה.

בברכות "שלא עשני גוי" ו"שלא עשני עבד", יש לשאול למה אומרים על השלילה ולא על החיוב, למה לא מברכים שעשני ישראל ולהביע בזה את מה שמביעים בשתי ברכות אלו, וכמו שכתב הרמב"ם שהגדרת עבד הוא שיצא מכלל עכו"ם ולכלל ישראל לא בא, וכי לא היה יותר שבח להגיד מה שהקב"ה כן עשה, ואם היינו אומרים כך היינו ממעטים בברכות, והיינו אומרים בזה את הסיבה המחייבת את ההכרת הטוב. וכן בכל ברכות השחר אין אומרים את הסיבה המחייבת את השבח, אלא מביעים את הדבר בצורת השלילה, "פוקח עורים" וכי זה אמת שהקב"ה פוקח עורים, וכי אי פעם ראינו עור שלא נוצר עם חוש הראיה שקבל חוש הראיה, וכן "מתיר אסורים", וכי ראינו אי פעם דברים שאין להם אפשרות להניע את עצמם וקבלו אפשרות להניע עצמם, וא"כ למה מזכירים בכל דבר את השלילה.

והתשובה היא שחז"ל יודעים שא"א להכיר טובה אם לא מכירים את שלילת הטובה, כל דבר שאדם מכיר טובה זה מכת שהוא מכיר אפשרות שהטובה הזאת לא קיימת, ולכן אפילו אם לא ראה מציאות של פוקח עורים, מברכים ע"ז שהקב"ה ברא אותנו עם אפשרות לראות, וכן שאנחנו יכולים להיות עומדים על רגלי עצמינו ולהיות זקופים ולהתיישב, ומכירים את הטובה רק כשמכירים את שלילת הטובה, כל אחד שיכול לראות הוא העור שהקב"ה נותן לו את כח הראיה, וכל אחד שיכול להתנועע, מתקיים אצלו מתיר אסורים, ואפילו שלא היינו אסורים זה לא מוריד מהטובה, ולכן אנחנו אומרים את השלילה, כדי שעי"ז נכיר את הטובה.

יסוד זה אנחנו חוזרים עליו בכל יום, אנחנו אומרים "מזמור לתודה וגו' דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו", הקרי של הפסוק הוא ולו אנחנו, ומפרש רש"י אנחנו משועבדים לו, אבל הכתיב של הפסוק הוא ולא אנחנו, וצריך להבין מה המשמעות של הכתיב, ואמנם יש ביאור שאנחנו לא אומרים כמו פרעה "לי יאורי ואני עשיתיני", אבל רש"י מבאר אחרת, ש"אנחנו לא" הוא

מביע את השיעור של "הוא עשנו", להביע בזה מה הקב"ה נתן לנו, שאצלינו השיעור של הנתינה מתחיל במה שיש לי שאין לכולם, שאין לכולם את הכשרון שיש לי, וכל מה שיש לאדם יותר מהממוצע ממה שמקובל אצל כולם בזה מתחיל אצלו החיוב של הכרת הטוב להקב"ה, וע"ז אומר דוד המלך "הוא עשנו ואנחנו לא", דהיינו שהקב"ה עשנו מכלום, ואם אדם מסתכל כך אז הוא מתמלא הכרת הטוב, ובמקום שאחרים מתמלאים צער הוא מתמלא הכרת הטוב, ואין זה דרוש או דברי מוסר אלא זה מה שהפסוק אומר.

יסוד הצורה של עבודת ה' שצריכים לעבוד את ה' מכח כל מה שאני מקבל מהקב"ה, כל מה שאני מקבל יותר מ"לא", ואמנם בזה יש בלי סוף דרגות, אבל אם אנחנו מחייבים את עצמינו להסתכל על הטובות של הקב"ה בצורה זו, שההטבה לא מתחילה במה שיש לי יותר מהממוצע, אנחנו נשתנה שינויים בכל החיים.

ההודאה שלנו להקב"ה מתחיל מהכרה בהטבה של הקב"ה, וההכרה בהקב"ה שנותן לנו, וזה יסוד ההודאה. הטבע של האדם שהוא מרגיש רק מה שאין לו, ואז אינו מרגיש חיוב הודאה להקב"ה כי הוא מרוכז במה שאין לו, יש לו מנה רוצה מאתים, והוא מרגיש את המנה שאין לו, יש לו מאתים רוצה ארבע מאות, הוא מרגיש שחסר לו עוד יותר, זה היסוד של עבודת ה'.

המציאות הזאת זו המציאות שחז"ל מגלים לנו שזה הפלך - כלי עבודה של לאה, פלך של הודאה הוא ההכרה במציאות בצורה הנכונה, "הפעם אודה את ה'" אינו כמו אודה לה', שזהו שיעור בהכרה להבין את ההטבה של הקב"ה בצורה הנכונה, וזה מה שמתבטא אצל יהודה שאמר "צדקה ממני" והודה על האמת, והיה זה תולדה מהבנת המציאות בצורה נכונה. אדם צריך הרבה אמונה והרבה הכרת האמת כדי שיוכל להתגבר על הבושה הנוראה שהיה ליהודה לומר צדקה ממני, וזה פרי ההכרה של האמת.

חז"ל מגלים לנו איך יהודה הגיע להודאה על האמת, שהוא דבר לעצמו דברי חיזוק, איך אני יכול להתגבר ולקחת על עצמי את הבושה הנוראה הזאת, הוא אמר חשבון לעצמו אם אני לא יודה עכשיו יבוא זמן ואני אתמלא בושה הרבה יותר גדולה, והבושה זה אש השורפת, ואמר יהודה לעצמו אם אני עכשיו לא אודה על האמת אגיע למצב שאני אבער באש אוכלה אש, אמנם אש הבושה זה נורא קשה, אבל האש אוכלה אש בעולם האמת שיהיה לי אם לא אודה על האמת זה הרבה יותר קשה, זה שורף וא"א לעמוד בבעירה הזאת, ככה יהודה דבר לעצמו, והוא מבורר בתרגום יונתן באריכות, והוסיף עוד שעכשיו אני נמצא בתוך הצבור שאני נמצא בו, ואם לא אעשה את זה, אבוא לעולם האמת ושם זה יהיה בפני כל גודלי הדורות, בפני האבות אברהם יצחק ויעקב, ואתבייש בנוכחותם, כך הוא חייב את עצמו לעשות את העבודה הקשה להודות על האמת, הכרת האמת בצורה הברורה זה מה שנתן לו את הכח להתגבר, וזה מה שחז"ל אומרים שלא תפסה פלך של הודאה ועמדו ממנה בעלי הודאה.

וכן הוא אצל דוד שאמר "הודו לה' כי טוב", חז"ל מגלים לנו ש"הודו לה' כי טוב" יש לו משמעות נוספת מלבד המשמעות של הודאה להקב"ה על ההטבה שהקב"ה מטיב איתנו, יש בזה עוד מובן להכיר הכרה ברורה בהטבה שהקב"ה מטיב, ההודאה הראשונה הפשוטה זה מה שבמושכל ראשון הוא מרגיש שהוא צריך להכיר טובה להקב"ה, אבל ההודאה הנוספת זה להבין הבנה אמיתית ונכונה מה שמקבלים מהקב"ה, כי כל אדם בלי התבוננות מרגיש שהוא מקבל מהקב"ה רק מה שיותר מהמקובל אצל אחרים, אבל החיוב הוא להרגיש שכל מה שיש לי יותר מאין זה מחייב הכרת הטוב, ובצורה כזו אדם עובר את ה' בצורה אחרת לגמרי.

בחלק מהפסוקים שחז"ל מביאים הלשון הוא להודות את ה', ואינו כמו להודות לה', שלהודות את ה' אינו להגיד תודה על מה שקבלתי, אלא להגדיל אצלי את הבחינה של הקב"ה שאני מכיר אותו בבחינה של המטיב, וזהו מה שכתוב ביעודי הגאולה "עוד ישמע בהרי יהודה וגו'" ומוזכרים שם חמשה קולות, והם

כולם מבטאים "קול אומרים הודו את ה' צבקות" יעודי הגאולה הוא "הודו את ה' צבקות", לא רק להגיד למי שקבלתי ממנו, ובודאי שצריך להודות למי שנתן לי, אבל החיוב הודאה הוא יותר מזה להכיר, כפי האפשרות שהקב"ה מאפשר לאדם, מי נתן לי, וזהו הודו את ה'.

זה מה שלא אמרה, היא לא אמרה הפעם אודה לה', אלא הפעם אודה את ה', שזה לא רק למי אומרים את ההודאה, אלא מי נמצא בתוך ההכרה שלי בצורה יותר נעלה, היא הכירה בהקב"ה יותר ממה שהיא הכירה עד עכשיו, זהו ההודאה של הפעם אודה את ה'.

המציאות הזאת הוא מה שלעתיד לבוא יהיה עיקר עבודת ה', עוד דרגה ועוד דרגה בהכרת ה', וכמו שמגלים לנו חז"ל שבפסוק זה המדבר ביעודי הגאולה כתוב שלעתיד לבוא כל הקרבנות בטלים חוץ מקרבן תודה, וזה לא חייב להיות כמו שאנחנו אומרים את המילים, אלא בודאי המובן של הדברים האלו בפשטות שכל הקרבנות יהיו בבחינה זו, ולא שיתבטלו כל הקרבנות, אלא כל הקרבנות ימשיכו לנהוג, אבל המובן של הקרבנות יהיה בדרגה שכולם יכוננו עוד הודאה ועוד הכרה של ה'.

זה נוגע לדרגות מאד גבוהות, אבל אנחנו מדברים על הדרגות הפשוטות שאנחנו עומדים בהם, המהר"ם שיף שואל שאלה על דברי חז"ל יש לו מנה רוצה מאתים יש לו מאתים רוצה ארבע מאות אין אדם מת וחצי תאותו בידו, ומקשה המהר"ם שיף [בדרושים נחמדים בסוף מסכת חולין] שכיון שיש לו מנה רוצה מאתים ויש לו רוצה ארבע מאות א"כ תמיד יש לו חצי, וא"כ למה אומרים חז"ל אין אדם מת וחצי תאותו בידו, ואומר המהר"ם שיף שאמנם חצי הסכום יש לו, אבל חצי תאותו אין לו, כי הטבע הגשמי של האדם שמעריך מה שאין לו יותר ממה שיש לו, והדמיון של האדם קובע שמה שאין לו יותר מוערך ממה שיש לו, ולכן אפי' שיש לו את חצי הסכום מ"מ אין לו את חצי תאותו, וזה נפ"מ גדולה ועבודה גדולה, כי ההכרה שאדם מכיר את ההטבה שהקב"ה מטיב איתו זה היסוד שהאדם חייב את עצמו, ואדם שלא מרגיש את ההטבה שהקב"ה מטיב איתו הוא לא מרגיש את החיוב שלו, וזהו היסוד של כל עבודת ה' וכמו שהחז"ל חבר לנו את הספר שלו, ששער הבחינה זה הקדמה לשער עבודת ה', אם לא מכירים את שער הבחינה לא יודעים מה שקבלנו מהקב"ה ואם לא יודעים מה שקבלנו אין לנו הכח לחייב את עצמינו כמו אחרי שהאדם יודע מה שקבל.

אם האדם מרגיש שקבל רק מה שהוא יותר מאחרים אז זה מעט מאד וממילא הוא חושב שהוא לא מחויב, אלא צריך להכיר את האמת שהחיוב הוא מכח מה כל מה שמקבלים, וההטבה מתחילה ממה שיש לו יותר מכלום, ואח"כ האדם צריך להכיר מה שקבל יותר מאחרים שזה מחייב יותר, שאם קבלתי יותר אני מחויב יותר, [וזה נושא בפני עצמו אבל זה ג"כ קשור לענין זה].

כשנמצאים בחבורה של אלו שמקבלים מתנות גדולות ועצומות מהקב"ה, אז יכולים לחשוב שהמפלגים בכשרון הם צריכים להרגיש הכרת הטוב להקב"ה, אבל אני לא מהמצויינים של הישיבה, אבל האמת שאתה עומד במקום שנמצאים המצויינים של המצויינים של העולם, אבל לגבי העולם בכללות אתה מצויין גדול במה שהקב"ה חנן אותך, וכל אחד חייב הכרת הטוב להקב"ה כפי מה שהקב"ה חנן אותו, ואינו פטור מלהרגיש מה שהוא קבל בגלל שהוא מסובב במי שקבל יותר.

כל עבודת ה' מבוסס על הכרת הטוב להקב"ה, והכרת הטוב להקב"ה זה עבודה גדולה מאד, להבין את כל ההטבה של הקב"ה בגוף של האדם, ובנפש שלו ובשכל שלו, וזהו היסוד שהתורה מלמדת אותנו שלא תפסה פלך של הודאה, ואנחנו צריכים ללמוד להסתכל על החיים בצורה נכונה, ולהרגיש שאנחנו מקבלים בלי גבול ולהרגיש את החיובים שלנו מכח זה. הקב"ה יעזור שנזכה לקיים את ההכרה בשער הבחינה, הבחינה הכללית, והבחינה הפרטית של כל אחד ואחד, כדי שנזכה לקיים את חיובינו בשער עבודת ה'.

נכתב ונערך ע"י אחד השומעים

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שירי' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת ויצא

והוסיף עוד, שכתוב במשנה **באבות** (פ"ב מט"ו) 'דבי טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה', וכתב שם הרבנו **יונה** - 'היום קצר אלו ימותיו שהם קצרים כנגד התורה שהיא מרובה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים ואין יורד לסוף, וזהו שאמרו אותם ארבעים יום שעמד משה רבינו ע"ה בהר סיני לא ישן, משל למלך שאמר לעבדו מדוד זהובים מכאן ועד למחר וכל מה שתמדוד יהיה שלך, איך ישן? והלא באותה שעה יפסיד כמה וכמה, כך אמר משה אם אישן כמה מרגליות מדברי תורה אפסיד, על אחת כמה וכמה אנו כל יתן שינה לעינינו ולעפעפינו תנומה'. ואמנם אנחנו לא נמצאים בדרגה שלא לישון ימים ולילות, ואדרבה התפקיד שלנו זה להקפיד על שינה בזמן כדי שיהיה כח לקום מוקדם וללמוד בכמות ובאיכות במשך היום, ועל כל אחד ואחד לנצל כל רגע ורגע בדרגה שאוחז עליו ולדעת היכן הוא, וכמובן שחייבים להיזהר בזהירות יתרה מביטול תורה, כי בכל רגע ורגע אפשר לזכות לחיי נצח על ידי שלומדים תורה ועובדים את ה' יתברך.

.....

הסולם של יעקב אבינו היה קיים

"ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (כ"ח - ח - ב).

בספר **משנת הרא"ש** עה"ת בסוף **פרשת בראשית** על הפסוק "ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טבת הנה", הביא מהמדרש וז"ל 'טובת כתיב, נערה בתולה צדקת היתה, וכשירדו בני האלהים [דהיינו המלאכים] אמרו לה תשמעי לנו [לחטוא עמנו], ואמרה להם לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה שתתנו לי כנפים שלכם, כד"א שש כנפים לאחד, נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטו מן העבירה, ואחזה פני כסא והקב"ה פרש עליה עננו וקבלה וקבעה במזלות והיינו מזל בתולה, והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הדא הוא דכתיב והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו'.

ומבואר דהסולם שחלם עליו יעקב היה סולם אמיתי שנשתמש בו המלאכים.

ומקור נוסף יש בספר **היראים** (סימן ת"ג), ששם מובא ההלכה שמי ששהה עם אשה עשר שנים ולא נולדו לו ילדים צריך לגרשה, וכתוב בגמ' שאם ישב בח"ל ועלה לארץ ישראל, אין ישיבת ח"ל עולה מן המנין של עשר שנים, והגמ' מביאה ראיה מאברהם אבינו שלקח את הגר לאחר ששהה עשר שנים, כמו שכתוב ב**פרשת לך לך** (ט"ז - ג) "ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה", ומכך שכתוב בפסוק שזה היה לאחר עשר שנים שאברהם אבינו ישב בארץ כנען, ומכאן לומדת הגמ' שישיבת ח"ל אינה עולה מן המנין, והקשה היראים איך לומדים מאברהם אבינו שהמתין עשר שנים לאחר שישב בארץ ישראל, הרי בזמן אברהם אבינו עדיין לא נתקדשה ארץ ישראל, וא"כ אין הטעם משום שישיבת ח"ל אינה מן המנין, שהרי לא היתה קדושה לארץ ישראל, וכתב היראים 'בכל מקום חפצי הבורא היו בה, שהרי **הסולם** בה היה קבועה, כדכתיב ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', ומבואר כמשנ"ת מהמדרש שהביא הרא"ש, דהסולם שחלם עליו יעקב היה סולם אמיתי, ועל ידו היו חפצי הבורא בארץ.

.....

האם יעקב אבינו יצק שמן זית

"וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשתו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה" (כ"ח - ח - נ).

ב**תרגום יונתן** כתב 'ואריק משחא על רישה', הרי שתרגם כלשון הפסוק שיעקב אבינו יצק שמן על המזבח.

החילוק בין כמה אבנים לאבן אחת גדולה

"ויקח מאבני המקום וישם מראשתו" (כ"ח - ח - א).

כתב **רש"י** בד"ה וישם מראשתו, עשאו כמין מרוב סביב לראשו שהיה ירא מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאו הקדוש ברוך הוא אבן אחת, וזהו שנאמר (פסוק ח"ח) ויקח את האבן אשר שם מראשתו.

לכאורה יש לשאול, מה בכך שנעשו כל האבנים לאבן אחת, הרי סוף סוף האבן שהיתה הכי צדדית נשארה במקומה בצד, ויעקב אבינו לא שם עליה את ראשו אלא על אמצע האבן ונמצא שכלל לא נגע באבן הצדדית, וא"כ מה נפק"מ בכך שנהיו כולן לאבן אחת.

אכן הביאור בזה, שדוקא בכמה אבנים שחלוקים זה מזה שייך מריבה על מי יניח צדיק ראשו, אבל כשהקב"ה עשה מכולן אבן אחת אז אין הכוונה שיש כאן כמה אבנים שהם מחוברות, אלא נהיה מציאות אחרת של אבן אחת, ובאבן אחת לא שייך מריבה כי זה אותו אבן.

וכמו שמצינו ב**ירושלמי בנדרים** (פ"ט ה"ה) דמסביר את האיסור של 'לא תקום ולא תטור', שכמו שאם יד ימין הכאיבה ליד שמאל, הרי האדם לא יחזור ויכה ביד שמאל את יד ימין כי זה אותו האדם, כך כל בני ישראל הם כמו איש אחד, ואיך ינקום אחד בשני.

והנה ב**שערי תשובה** על **השו"ע** (או"ח סימן מ"ב) מביא נידון אם מותר להפוך את רצועות התפילין מלמטה למעלה, האם יש בזה חסרון של מעלין בקודש ולא מורידין, ומביא מה**אליהו רבה** בשם זקינו שהתיר דבר זה, וראיתו מהמדרש הנ"ל שנעשו כל האבנים כאבן אחת, שלכאורה יש להקשות שהאבן הצדדית לא היתה תחת ראשו של הצדיק, אלא בהכרח שבמציאות של אבן אחת אין קפידא, וה"נ לגבי רצועות התפילין כיון שזה אותה רצועה אין קפידא, אך בהמשך כתב שאין זה ראייה, דיש לומר שאופן הנס היה שנעשה מכל האבנים גוש אחד שבלול מכולם, ובאמת הניח הצדיק ראשו על כל אבן ואבן, ועוד כתב שבלא"ה אין ללמוד דברי הלכה מדברי אגדה.

.....

במה שיעקב אבינו ישב ולמד י"ד שנה אין חידוש

"וישכב במקום ההוא" (כ"ח - ח - א).

כתב **רש"י** בד"ה וישכב במקום ההוא, לשון מיעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה.

יש להקשות, מדוע בהמשך הפרשה, כשיעקב אבינו מדבר עם לבן ומספר לו את כל מה שהתמסר עבור צאנו, מפורש בפסוק (ל"א - מ) "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני", ואילו כאן שלמד י"ד שנה בלי לישון, אין זה כתוב מפורש בתורה, ורק נלמד מכך שכתוב שהלך לישון אח"כ.

ושמעתי דבר נפלא **מידידי הגאון הגדול רבי חיים פרץ ברמן שליט"א מראשי ישיבת פוניבז'** בשיעור שמסר ב**ירחי כלה באמסטרדם** (שנת תשע"ב), שבאמת מה שיעקב אבינו למד י"ד שנה ברציפות, אין בזה חידוש כלל, שהרי זה היתה המהות של יעקב אבינו, איש תם וישוב אהלים, דהיינו שהיה יושב ולומד כל היום, וא"כ אין בכך חידוש שהוא למד י"ד שנה בלי לישון, ואדרבה מה שאח"כ הלך לישון זה לא דבר רגיל אצל יעקב אבינו, ולכן דוקא זה נכתב בתורה, ומשא"כ בשנים שהיה אצל לבן ועבד במסירות נפש ולא ישן בלילה, זה התורה כותבת בגלל שזה דבר לא רגיל שבו אדם יעבוד במסירות נפש עד כדי לא לישון.

ויש לעיין, שלהלן, בפרשת וישלח, לגבי המזבח שהקים יעקב כשחזר מפדן ארם, כתוב בפסוק (ל"ה - י"ד) "ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן", ושם כתב בתרגום יונתן 'זאריק עלה משח זיתא', ומבואר שהוסיף התרגום יונתן שהשמן היה שמן זית, ומדוע בפרשתנו התרגמי' לא כתב ענין זה שזה היה שמן זית.

ושמעתי בשם ראש ישיבת סלבודקה מרן הגר"ד לנדו שליט"א לבאר, שהרי מבואר ברש"י לקמן (כ"ט - י"א) שאליפז רדף אחרי יעקב כדי להורגו, ואמר לו יעקב שיקח את כל ממונו והעני חשוב כמת, ויעקב בא בידים ריקניות ללבן, ויוצא שלא היה ליעקב אבינו כלום בידיו, וא"כ מהיכן היה לו שמן ליצוק על המזבח, והרמב"ן כאן (פסוק י"ז) כתב "וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה", והיינו שהיה השמן מעשה ניסים שירד מן השמים, ומעתה הרי ידוע בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל [וכבר מפורש כן ברד"ק במלכים ב' (ד' - ז)], ששמן שנעשה על ידי נס אינו חשיב כשמן זית ופטור ממעשרות וה"נ פסול למנורה, וא"כ א"ש שכאן לא כתב התרגמי' שזה היה שמן זית כיון שזה היה על ידי נס, ובכה"ג לא חשיב כשמן זית, ומשא"כ בפרשת וישלח שם היה לו ממון רב וכמבואר בפסוקים [בענין הדורון ששלח לעשיו] והיה לו שמן זית אמיתי שלא ע"י נס, ולכן כתב שם התרגמי' שזה היה שמן זית.

ובאופ"א יש לומר, דעוד כתב שם התרגום יונתן - 'ונסיך עלה ניסוך חמר נסוך מוי, ארום כדין עתידין למעבד בחגא דמטליא' [ויסך עליה ניסוך יין ניסוך מים כי כך עתידיים לעשות בחג הסוכות], ומבואר שלאותו מזבח שבנה שם יעקב היה בחינה של מזבח, והרי על מזבח מותר להביא רק שמן זית [אצל המנחות], ומשא"כ במצבה שהקים כאן, לא מצינו שהיה לזה ענין של מזבח, ואין הכרח לומר שזה היה שמן זית, ודר"ק.

.....

מדוע הקידושין של יעקב ללאה לא היו קידושי טעות

"ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה" (כ"ט - כ"ג). הראשונים הקשו, דכיון שיעקב אבינו חשב שזה רחל, אם כן נמצאו הקידושין בטעות, ואיך חלו הקידושין בלאה.

יש שתירצו [הובא בפירושו הריב"א מבעלי התוס' עה"ת] שיעקב אבינו ידע שלבן יכול לרמאות אותו, ומעיקרא הוא עשה תנאי שאם זאת רחל הוא מתכוין לקדש את רחל ואם זאת לאה הוא מתכוין לקדש את לאה.

[וממון הגר"ד פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז' שמעתי בנוסח דומה, דכל מחשבתו של יעקב אבינו היה לעשות רצון ה', ואע"פ שתבע את לבן על כך שרימה אותו, מכ"מ בעיקר הקידושין היה כוונתו לקדש מה שיהיה לרצון ה', ולא חשיב בכה"ג קידושין בטעות].

והחזקוני תירץ, שאחרי שנודע לו שזאת לאה הוא חזר ובעל לשם קידושין, וכן כתב בספר המקנה בקידושין (קונט"א ס' ס"א סוף סעי' א'). ושם הקשה דא"כ יוצא שלא כבר היתה בעולה, ובבעולה יש רק שלושת ימי המשתה, ומדוע היה כאן שבעת ימי המשתה, ומכאן לומדים שיש שבעה ימים לשבע ברכות, וע"ש מש"כ בזה. וע"ע במושב זקנים כאן.

ועוד י"ל [ע"י בבד קודש כאן] דכיון שזה היה קודם מתן תורה, אין הכוונה שהיה כאן קידושין גמורים, אלא היה יחוד בעלמא, שכן היתה האישות קודם מתן תורה, והנה ביטול הקידושין שייך רק במקום שיש מעשה קידושין, ומשום שהגדר של קידושי טעות הוא מדיני תנאים, שכל אחד שמקדש יש אומדנא שהוא מתכוין להתנות שזה על דעת שאין טעות בקידושין, [וכן ש"י הרעק"א תנינא ס"א ודלא כהבית הלוי ח"ג ס' ג'], וא"כ דוקא בקידושין שייך לומר שהיה תנאי שלא יהיה טעות בקידושין, אבל קודם מתן תורה שלא היה אלא יחוד לא שייך בזה פרשת תנאים.

.....

הזהירות מהשפעות לא טובות

"ויאמר להן ראה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמל שלשם ואלקי אבי היה עמדי" (ל"א - ה').

יש לדקדק, מה נתחדש כעת ליעקב אבינו, הרי כבר מאז שבא אליו ידע שהוא רמאי, וכמו שהביא רש"י בתחילת הפרשה (כ"ט - י"ב) 'ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות', וכל העשרים שנה שהיה בבית לבן ידע את רמאותו, ומה נתחדש כעת שאמר 'רואה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום'.

ושמעתי דבר נפלא מידידי הרב אורי כץ שליט"א מאמריקה, שבאמת כל השנים ידע יעקב אבינו את רמאותו של לבן, וידע להישמר מהשפעתו הרעה, ודבר זה היה לו בברור שאין הוא ולבן מתחברים זה עם זה, אמנם לאחר עשרים שנה הרגיש יעקב כלפי פני לבן שאיננו מרוחקים ממנו כמו שהיה עד עכשיו, ולכן חשש יעקב שחלילה

רמאותו של לבן התחילה להשפיע עליו, וכמבואר ברמב"ם (פ"ו מהלכות דעות) 'דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם', וכשהרגיש בכך יעקב שכבר איננו מרוחק מלבן כדבעי, מיד הבין יעקב שעליו לברוח.

ומעשה ביהודי שלצורך פרנסתו הוצרך לעבור ממקום תורה למקום שהיה רחוק משמירת תורה ומצוות, וכשהגיע לספר זאת לרבו מרן הסטייפלער זצ"ל בצער ובכאב, הורה לו רבו להמשיך להישאר שם, וכך כל פעם שהגיע לפני רבו תינה את צערו, וכל פעם היתה ההוראה להמשיך להישאר שם, עד שפעם אחת הוא אמר לרבו שכבר לא קשה לו שם כי הוא התרגל למצב, באותו רגע אמר לו רבו שמיד עליו לעזוב את המקום ואפילו שזה יפגע בפרנסתו, והסביר לו רבו, שכל זמן שהיה לו קשה עם המצב אז הוא לא יושפע מהם, אבל כיון שהתחיל להתרגל למצב אז הוא עלול להיות מושפע מזה, ולכן עליו לעזוב מיד את המקום.

וידוע שהיו יהודים שהיו גרים בחוץ לארץ, ושם נשמרו מהשפעת הרחוב, אבל כשעלו לארץ הם הושפעו מהרחוב בהשפעה שלילית, והסיבה היתה, שבהיותם בגולה היה להם ברור שאין להם שיג שיח וכל קשר עם שכניהם הגויים, אך כאן בארץ שכולם היו יהודים, הם חשבו שכבר אפשר להוריד את חומות השמירה, וזה גרם להם להשפעה שלילית רח"ל.

ועל כל אחד ואחד לשים נר לרגליו את דברי הרמב"ם שכתב 'לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם', כי כך הוא הטבע שמי שמחובר לצדיקים ולתלמידי החכמים, הוא לומד ממעשיהם ומושפע מהנהגותיהם.

.....

המעלה של מחשבה לעשות מצוה

"ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים" (ל"ב - ב').

כתב רש"י, 'מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ'.

הקשה הרמב"ן, שהרי עדיין לא הגיע יעקב לארץ ישראל, והיה צריך עוד לעבור את גבול בני עמון ומואב ואח"כ את ארץ אדום, ורק אח"כ יכנס לארץ ומה שייכים לכאן המלאכים של ארץ ישראל.

והמהר"ל בגור אריה כאן כתב ליישב, וז"ל 'ולפי דעתי אין זה שום קושיא, דכיון דהיה הולך ובא לארץ ישראל - באו המלאכים של ארץ ישראל לקראתו לשמור אותו, דכיון דצורך ארץ ישראל הוא, והוא הולך לארץ ישראל, הדין נותן שיהיו לו שומרים מלאכי ארץ ישראל, לכל הפחות השמירה דבר שהוא תולה בהליכה, שלא יהיה לו מונע לבא לארץ ישראל, וזה מוטל על מלאכי ארץ ישראל, ומלאכי חוצה לארץ לשמור אותו שלא יגיע לו נזק אחר'.

ושמעתי מהצדיק רבי דוב שטרנבוך זצ"ל, שמכאן יש ללמוד שכבר מעת שאדם מקבל על עצמו לעשות מצוה מסוימת, הוא זוכה שמגיעים מלאכים של אותה מצוה ושומרים עליו כדי שיזכה לגמור את המצוה.

וכמבואר בנפש החיים (ש"א פ"ו בהגה') שכתב שם 'כי מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה, תיכף נעשה רישומו למעלה במקור שרשה העליון וממשיך משם על עצמו אור מקיף וקדושה עליונה חופפת עליו וסובבת אותו כו', וזה האור מקיף הוא לו לעזר לגמור המצוה כו', ע"ש באורך מה שמביא מח"ל ומהאזהר הקדוש על זה.

וידועים דברי הרבנו יונה בשערי תשובה (שע' ב') שבפסוק כתוב על קרבן פסח שעשו בני ישראל במצרים 'וילכו ויעשו בני ישראל', וזה היה בר"ח ניסן והרי עם ישראל לא עשה את הפסח אלא ב"ד, ואיך כתוב שכבר עשו בר"ח, וכותב הרבנו יונה בשם המדרש שכיון שקבלו עליהם לעשות, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד, ומזה לומד הרבנו יונה שאם אדם מקבל על עצמו לעשות תשובה, אז אפילו אם עדיין לא עשה את התשובה, אבל הוא קיבל על עצמו, נקרא שעשה תשובה 'וברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול'.

ובגמ' תענית (דף ח' ע"ב) מסופר שבזמן רבי זירא היתה גזירה שאסור להיות בתענית, ואמר להם רבי זירא שעכשיו יקבלו על עצמם להתענות, וכשתתבטל הגזירה יקיימו את התענית, והביא רבי זירא ראיה לדבריו מהפסוק בדניאל (י' - ב) שכתוב שם 'ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך', ומבואר שכבר מהשעה שקיבל על עצמו להתענות נשמעו דבריו.

נתרם החפץ בעילום שם
לברכה והצלחה בכל העניינים
הוא וכל משפחתו, וכל מיילי דמיטב!

דיני עשיית "אוהל" בשבת

אסרו חז"ל לבנות "אוהל עראי" בשבת משום דדמי למלאכת "בונה", והדבר תלוי בכמה פרטים וכדלהלן: השו"ע (סי' שטו' סעי' ג') כי "מיטה כשמעמידים אותה אסור להניח הרגלים תחילה ולהניח עליהם הקרשים אלא ישים הקרשים תחילה באויר ואח"כ הרגלים תחתיהם" ומכאן היסוד שמותר לעשות אוהל כשמניח הגג תחילה ואח"כ מחיצות. המ"ב (סי' כ') כי שאם משתמש רק מלמעלה מותר, אך אם משתמש תחתיו כגון להגן מהגשמים או מהשמש וכדו' אסור אפי' כשאין מחיצות מסביב.

האיסור רק כשיש מהכיסוי למעלה אויר לפחות בגובה טפח עד החפצים שנמצאים תחתיו.

כי הרמ"א (סוף סעי' א') שתוספת אוהל מותרת היינו שאם הי' בנוי מע"ש טפח מותר להוסיף עליו.

החזו"א כי שהאיסור רק כשהאוהל מונח על משהו אך אם מחזיק בידיו את האוהל מותר לבנותו דא"י אורחיה והוי "שינוי". השו"ע (סעי' ה') כי "כסא העשוי פרקים שכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירים אותו סוגרים אותו והעור נכפל מותר לפתחו לכתחילה" דה"ז נחשב בנוי מע"ש, וה"ז כמו דלת שאף שפתוחים וסוגרים אותה מ"מ כיון שמחוברת בצירה מע"ש אין שום איסור בפתיחתה וסגירתה.

[אגב, המ"ב (סי' שמי' ס"ק יז') כי "ספר שכתוב על צידו יש שאסרו לפתחו ולסגורו משום כותב ומוחק ויש שהתירו כי נועד לכך וה"ז כדלת שאין בו משום בנין וסתירה וכן המנהג להקל" (ומ"מ כי שראוי להחמיר אם יש לו ספר אחר), ותמה עליו החזו"א דדלת איסורה משום "בונה" והקובע רק אם מחובר כבר מע"ש אך בכותב האיסור "בצורת האותיות" ולא אכיפ"ל שעשאוהו גם מע"ש ולכן כי שסברת המתירים לפתחו ולסגור הספר כיון דהכל נעשה כלאחר יד ועוד דכיון שעומד להפתח תדיר אי"ז "מוחק ע"מ לכתוב" וכן שרי לסגורו כיון דהוא "כתב שאינו של קיימא" אי"כ הי"ז פסיק רישא בתרי דרבנן ושרי].

כמובן שכל התנאים דלעיל להיתר הם רק כשבדעתו להסירו במוצ"ש ואזי חשיב עראי דאל"ה הו"ל "אוהל קבע" ודיניו שונים.

לפי כללים אלו, נבוא לדון בחפצים ששייך בהם "אוהל" וכדלהלן:

טלית בשמח"ת לחתן תורה: החזו"א והנוב"י כי שמנהג ישראל זה מותר כי אין ענין להשתמש תחתיו או להגן בו ואף שעומדים הקהל תחתיו מ"מ זה רק לכבוד ושרי (ולפ"ז אם פורס הטלית כדי שלא יפגעו בו הסוכריות וכדו' שזורקין על החתן הי"ז כמשתמש תחתיו שאסור).

ובאמת דלהחזו"א שרי גם משום שמחזיקו בידו, אלא שהתחילה לדוד (סי' שטו' ס"ק ט') השיג עליו שזה אוהל וודאי כיון דהאנשים העומדים תחתיו הם כמחיצות (והם היו קודם הגג) ולכן התיר רק משום שנעשה לכבוד כדלעיל.

מטריה: הבה"ל (סעי' ח') הביא מהנוב"י והחת"ס שאסור לפותחה, והשיג עליו החזו"א שמטריות שלנו שמחוברות מבע"י כעין "כסא של פרקים" אין לאסרם משום "בונה" ולכן כי שהאיסור משום תיקון מנא או עובדא דחול, ויש אחרונים שכי' שהאיסור משום חשש הוצאה שכיון שדרך לילך בו חיישינן שיצא בו לרה"ר (ואולי בזמן הבה"ל היו מטריות אחרות שכל פעם מתפרקות וצריך לחברם, וראה עוד להלן).

באמת שגם בזה הי' מקום להקל להחזו"א משום "שמחזיקה בידו", אלא ששמעתי ממחותני הגר"ש הוניגסברג שליט"א שכיון שכל הטעם להתיר בזה משום "שינוי" ובכה"ג דרכו בכך וא"א להתירו וכעין זה כי בארחות שבת, ומה"ט כי השו"ע שאסור ללבוש כובע רחב להגן מהגשם ואפי' שזה שרק מלבוש (ואולי זה הטעם דהבה"ל לאיסור במטריה).

עגלת תינוק: בפשטות מסברא הי' אסור לפתוח הגגון (בגובה טפח) מפני הגשמים וכיו"ב אלא שהחזו"א (סי' נ"ב ס"ק ו') כי דכיון דמחובר אליו הגגון מע"ש שרי לפותחו, ולכתחילה ראוי לפותחו טפח מע"ש, אך גם אם שכח כי השבה"ל והחוט שני דשרי דכעומד ופרוס דמי.

ולפרוס עליה ניילון וכדו' אם קשור עליו מע"ש ופתוח טפח שרי להוסיף עליו ולפתחו עוד ואם שכח לקושרו יפרסנו תחילה ואז יכניס העגלה תחתיו כדלעיל.

יש עיצה נוספת ששייכת יותר בעגלת אמבטיה למלא חלל המחיצות בשמיכות וכסתות וכדו' וכך יפחות מגובה טפח ול"ח אוהל.

מטריה שע"ג עגלה כיון שמחוברת עליו מע"ש שרי לפותחה.

כמו"כ **כסא תינוק שעל עגלה** ג"כ שרי כיון דאין דעתו להשתמש תחתיה.

מפת שולחן וכדו': מותרת כיון דאין גובה טפח, ואפי' נפרסת לצדדין וגם כשילדים יושבין תחתיה כיון דבנה גג ואח"כ מחיצות. **נפל סכך ביו"ט**: המ"ב (סי' תרלז' ס"ק א') כי בשם השואל ומשיב דיש בזה איסור "בונה" ולפי"ז אסור אפי' לומר לגוי להחזירו, והגרשז"א הסביר הטעם בזה דאף שבד"כ "הוספת אוהל" מותרת מ"מ בהא כיון שהופכו בזה לסוכה ה"ז "כבנין קבע" ואסור (ולפי"ז אולי יל"ד להיתר אם נפל מעט סכך שאינו פוסל הסוכה כלל).

גגון סוכה וכו': כל הנדון רק כשיש גובה טפח כאמור, ומ"מ מותר כיון **שמחובר מע"ש**, ומה"ט גם **סככה** מותר לפותחה.

כסא מתקפל: המ"ב (ס"ק יז') כי דשרי לפותחו ולסוגרו כיון דמחובר מבע"י ואף שכשהוא פתוח נראה כגג עם מחיצות וה"ז כ"כסא של פרקים" ומה"ט שרי גם לפתוח ולסגור **מדף הסטנדר שבבהכנ"ס** כיון דמוכן מבע"י ואין בדעתו להשתמש תחתיו. **"אוהל ילדים"**: בס' ארחות שבת כי שאסור לילדים להניח **כסאות ולפרוס בד תחתיהם** דה"ז "כאוהל עראי" ואם בנאוהו אסור לפרקו בשבת משום "סותר" (שם, ס"ק א').

הגרשז"א כי לאיסור גם **"סוכת ילדים"** שהוא אוהל קטן שנפתח ונסגר ומתקפל דאף שנראה כגגון מ"מ בהא בכל סגירה ופתיחה כאילו בנאו מחדש (ואולי י"ל שזו סברת הבה"ל לעיל לאיסור גם במטריות שלנו).

משחקי ילדים: אמנם אין "בנין בכלים" אך יש איסור אוהל עראי כשבנה (בלו וכדו') "טפח על טפח".

שימשיה: היינו שולחן שבאמצעה קבועה כעין מטריה מותר לפותחה ולסוגרה כי מחוברת מע"ש, אך אם נעקרה ונפלה כי הארחות שבת (פרק ט' סעי' ל') שאסור לחזור ולקובעו משום "תיקון מנא" [וה"ה "במטריה שעל העגלה" לעיל].

שולחנות של אולמות: היינו פלטה שמניחין תחתיה רגליים מותר כדלעיל (ויל"ד אם ילדים רוצים לישוב ולשחק תחתיו וכיו"ב).

מכסה סיר גדול: היינו כשיש ריוח טפח (בין האוכל למכסה) כי הבאר היטב (ס"ק כא') דמותר להניחו "הואיל ודרכו בכך תמיד לא מיחזי כאוהלא".

קופסא גדולה: אם רוצה לכופה על נמלים וכדו' ה"ז אוהל שהרי משתמש בתחתיתה, אך הארחות שבת הביא בה"ל (סעי' ה' ד"ה כסא) שכ' דלפ"מ כיון שרק הופכה אי"ז בונה ושרי. [ועל מלאכת צד אין לחוש דאין במינו ניצוד וא"א לתופסה באחת ואכמ"ל].

מחיצות: אם רוצה להסתיר על ידם מקום ריח רע משום נקיות או לומר דברי קדושה מותר רק להוסיף על מחיצות קיימות, אך **מחיצות בבהכנ"ס** לעזר"נ וכיו"ב ה"ז נעשה לצניעות וחשיב "לכבוד" ושרי בכל גוונא.

וילון-פרוכת: המ"ב כי שאסור לקפלה אם יש ריוח טפח כיון דדמי לאוהל עם מחיצות והחזו"א כי להתיר.

כיסוי שולחן וכדו': מצוי שמניחין שולחן עם אוכל בחצר ופורסין עליו מפה כדי שלא יגיעו לאוכל בע"ח מעופפים וצריך ליהרר שיהי' זה נמוך ולא ע"ג בקבוקי שתיה וכדו' דא"כ הו"ל גובה טפח וה"ז בחשש עשיית אוהל ואיסור "בונה", ובכה"ג אף צריך למצוא היתרים להסירו אח"כ בשינוי או מן הצד וכדו' דאלי"כ ה"ז "סותר".

רשת על עגלה וכדו': אם רוצה לפרוס ניילון על עגלה או מיטת תינוק בשבת מפני היתושים ולא פרס מאום מע"ש, ה"ז יחזיק תחילה הכיסוי בידו ויכניס את העגלה או המיטה תחתיו ושרי כדלעיל כיון דהגג בא קודם המחיצות.

כי "והאיש משתאה לה מחריש ההצליח ה' דרכו אם לא", יש שהקשו הרי כבר ראה שהמים עלו לקראתה והיא "בעלת מופתים" ומדוע הי' "משתאה", ותי' הרב מבריסק שבית יהודי לא בונים במופתים וכדו' אלא רק **במידות טובות** ולכן המתין לבדוק זאת. שמעתי מידידי הגרא"ש גריינימן שליט"א (ראש ישיבת כפר גנים) שמרן הגרא"מ שך זצ"ל בזקנותו רצה למחות במישהו על איזה ענין ועלה אליו בקושי גדול לירושלים ושוחח עמו על סתם דברים ומיד חזר לביתו, ולפליאת מקרוביו השיב שאמנם הי' צריך למחות בו אך כיון שאשתו היתה שם לא רצה להלבינו לצידה, דאמנם הי' צריך לצעוק עליו אך לאשתו לא מגיע הצער הזה ולכן העדיף לשתוק. ורואים מזה כמה יש ליהרר בב"א לחבירו לעשות רק את הנצרך ובדקדוק גדול ולא לחשוב שהותר לגמרי. ויה"ר שנזכה לילך בדרכי אבות ונוושע במהרה בתשועת עולמים.

צב"א הדל"י

גליון 315 תשפ"ו

פרשת ויצא

נשתמש בו הדיוט אסור לגבוה

(כ"ח י"ח) "ויקה את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה", בשו"ת חת"ס או"ח סי' מ' הק' שהרי דבר שנשתמש בו הדיוט אסור לגבוה כמבואר בזבחים קט"ז ורמ"א או"ח סי' קמ"ז ס"א ושו"ע סי' קנ"ג סכ"א, ותי' דבילקוט אי' שאותם אבנים היו אבני מזבח של נח ושנעקד עליו יצחק, והק' בזית רענן איך שכב עליהם יעקב והיו מעילה בהקדש, ותי' שלא שכב עליהם ממש אלא עשאן כמין מרוב, ואין זה שימוש כדרך הנאתו, ולפ"ז כ' בחת"ס שכמו כן אין זה שימוש לענין ד"ז שדבר שנשתמש בו הדיוט לא ישתמש לגבוה, אך בד' חז"ל 'עלי יניח צדיק את ראשו' משמע לכא' ששכב עליהם ממש. (וע' טעמא דקרא).

ו.א.ה. הנה כ' בפ"י הטור 'אע"ג דאיתא בפרק בתרא דזבחים דאין עושין מזבח מדבר שנשתמש בו הדיוט, בבמה שרי', והיינו דהק' הטור כקו' החת"ס, אך תי' דא"ה"נ דמזבח אין עושין מהן, אלא דהכא היה במה, ובמה מותר לעשות גם ממה שנשתמש להדיוט, והק' המנ"ח [מצוה מ' בקומ"מ] דבזבחים מבואר דאף בבמה אסור, ואף בבמה לבני נח צריך לעשות מדבר שלא נשתמש להדיוט, וכ' במקור ברוך [סי' ב'] ד"ל דדבר זה אם בבמה אסור ממה שנשתמש להדיוט תליא בר"י ור"ש אם במה בעיא מזבח, וכ"כ הקר"א, וא"כ י"ל דהגמ' דאסור גם בבמה זה אליבא דר"י, והטור תי' אליבא דר"ש, אלא דצ"ב דמ"מ איך יתיישב קו' הטור אליבא דר"י.

והמנ"ח כ' לדון ליישב באופ"א עפ"ד הילקוט דהאבנים היו מהמזבח של העקידה, וא"כ האבנים האלו היו קודש, וא"כ היו קודש מכבר, ודבר שקדוש כבר לא מצינו שאם נשתמש בו הדיוט שיהא אסור לגבוה.

ובזה יישב קו' הפנים יפות דהק' מהא דאיתא בירוש' [ע"ז פ"ג ה"ה] 'אין לך הר וגבעה שלא עבדו עליה ע"ז', וא"כ איך יעקב אבינו יכל להקים מצבה מהאבנים שהיו בהר המוריה, והרי נעבד אסור לגבוה, ולפ"ז א"ש דכיון דכבר היה קדוש ע"י אדם הראשון כדאי' בר"מ ריש הל' ביה"ב

דהמזבח נבנה ע"י אדם הראשון נח ואברהם, וא"כ אין אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו.

וא"כ יל"ע איך יעקב אבינו השתמש בהם, והרי יש בזה איסור מעילה, וכ' המג"א בזית רענן וז"ל 'קשה דהא אבני מזבח קודש הם ואסורין בהנאה, ואין לומר דלא בנאו אברהם אלא לפי שעה ואח"כ בטל קדושתו, דהא הוא המזבח שהקריב בו נח, וי"ל דכיון שנתנו סביב ראשו להגן מפני החיות מיקרי שלא כדרך הנאה ושרי, וכ"מ במגילה דכ"ו שנטלו הארון הקודש והניחו לפני החלון שלא תכנס הטומאה, ועוד י"ל דהיה פקו"נ'.

והק' החת"ס דהמג"א כ' שם עוד תי' על מה שהשתמש באבני המזבח דהיו קודש, דמשום פקוח נפש להגן עליו מן החיות שרי, וא"כ הק' החת"ס דמ' דלפ"ז לא עשאן כעין מרוב, אלא השתמש בהם גופם, וא"כ מיקרי נשתמש להדיוט, והדרא קו' הטור לדוכתה.

וכ' החת"ס ד"ל כתי' המנ"ח דהיה קודש מקודם, אך אכתי יק' דכשהשתמש בהם יצא לחולין ע"י מעילה, אלא דתליא אם

השתמש בהם עצמם, וכ' י"א מבעיא אי נימא דהיה יודע שאלו האבנים הם של הקדש ושכב עליהם משום פקו"נ א"כ הא הקדש בשוגג מתחלל ובמזיד אין מתחלל, ואפי' אי לא ידע מקדושתו עד הקיצו משנתו וה"ל שוגג, מ"מ אבני מזבח אינם מתחללין דיש בהם מועל אחר מועל, והדר הו"ל כתי' המנ"ח דאין נאסר ע"י תשמיש הדיוט.

והיינו דכ' החת"ס דאי הוי מזיד לא נתחלל, ואף אי הוי שוגג לא יצא לחולין כיון דבאבני מזבח לא יוצאים לחולין ע"י מעילה, וזה צ"ע לומר דיעקב אע"ה היה מזיד, וצ"ל דכוונתו דלתי' הא' דהמג"א לא מיקרי שימוש של מעילה, ולתי' הב' דהיה לצורך פקו"נ שפיר י"ל דהוי מזיד ומשום פקו"נ, וכן המנ"ח [שם] נקט דאבני המזבח לא יצאו לחולין ע"י מעילה, וכ' דתליא ברמב"ן ובעה"מ בע"ז.

אך הפנים יפות כ' 'לכא' ק' למה היה צריך להקדיש את האבנים כמו דכתיב וישם אותה מצבה וקידשה במשיחה שאמר לו השי"ת אשר משחת שם מצבה, ולמה הוצרך להקדישו כיון שכבר היה קדוש מאברהם'.

וכ' וצ"ל כיון דלקח ושם מראשותיו יצא לחולין, והיינו דקאמר ואנוכי לא ידעתי דק"ל הקדש בשוגג מתחלל, מבואר דהפנ"פ ס"ל דאדרבה דיצאו לחולין, וזה צ"ב דהא כ' החת"ס דאינו יוצא לחולין דהוי מזבח, וצ"ב במאי פליגי, וגם צ"ב דלפ"ז נמצא דיעקב אע"ה נכשל ח"ו באיסור מעילה'.

בית כנסת ממה שנשתמש בו הדיוט

בזבחים קט"ז ב' 'מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים שלא נשתמש בהן הדיוט, ובשו"ע סי' קנ"ג סכ"א 'אין לעשות מעילים שנשתמש בהם הדיוט לתשמישי קדושה, וע' רמ"א סי' קמ"ז ס"א 'אין לעשות מפות לספר תורה מדברים ישנים שנעשו בהם דבר אחר לצורך הדיוט'.

ויל"ע בית שנשתמש בו הדיוט אם מותר לעשותו בית כנסת, והמנהג בכל מקום שעושים כן, ונ' להוכיח להיתר מהמבואר במשנה נדרים ס"ד א' 'קונם לבית זה שאני נכנס ונעשה בית כנסת' ע"ש.

אבני בית המקדש ממה שנשתמש הדיוט

ויל"ע באבני בית המקדש אם מותר לעשותם ממה שנשתמש בהם הדיוט, והנה בב"ב ע"ט א' 'הקדיש שובך עם יונים מועלין בהם ובמה שבתוכן, ופי' רש"ם בד"ה שובך מלא יונים 'ראוי למזבח ולא לבדק הבית דלא חזו לשקען בבנין, דשובך עצמו לא הקדיש אלא לדמיו, אם עוקרין אותו ממקומו ליתנו בבנין זהו הפסד גדול, דשובך נמכר ביוקר, ומבואר דמפני שדמיו יקרים אין לעקרו ולשקעו בבנין, ותיפו"ל שהוא דבר שנשתמש בו הדיוט, וצ"ע. ו.א.ה. אולי שימוש של יונים לא מיקרי נשתמש להדיוט'.

קיטל אם מותר לעשותו בגד לס"ת

בשעה"צ סימן קמ"ז ס"ק כ"ב כ' זיליטול מפות של קיט"ל שלובשין ביום הכפורים לספר תורה אפשר דאפילו בלא שינוי שרי, דקצת תשמיש גבוה הוא שנעשה להתפלל בהם בבית הכנסת, כן כתב הפרי מגדים'.

והנה במ"ב סי' תר"י ס"ק י"ח כ' 'שלא יכנס לביה"כ עם הקיטל שהוא בגד מיוחד לתפלה, ובזמנינו יש מקילים להכנס משום שאומרים שכיון שהולכים עם הקיטל ביו"כ גם ברחוב, נמצא

שהוא בגד של יו"ב ולא דוקא לתפלה, וגם לובשים אותו בליל הסדר, ע"כ לא חשיב בגד שמוחזק רק לתפלה, ויל"ע אם לפ"ז שוב יהא אסור לעשות ממנו מעיל לס"ת.

לכסות חלק ממעיל של ס"ת בדבר שנשתמש בו הדיוט
מעשה שהביאו ס"ת מחו"ל לבית כנסת בא"י ויש עליו מעיל נאה מאוד אלא שהיה כתוב שם דברים בלועזית ולא רצו להביאם להשאיר זאת, ואמרו בעלי הס"ת שיש להם בגד של אשה אחת שהוא דומה למעיל של הס"ת, וכיון שאין משתמשת עתה בבגד זה ע"כ יקחו ממנו בד ויכסו את מה שכתוב שם בלועזית, ונשאלה שאלה שהרי דבר שנשתמש בו הדיוט אין עושים ממנו תשמישי קדושה, ואולם לפי ד' המג"א הרי אם שינו אותו מותר, וה"נ כאן הרי שינו אותו שחתכו מהבגד וחברו למעיל של הס"ת. וי"ל שמעיל עצמו של ס"ת הוא תשמישי קדושה, אבל מה שמחברים לו כיסוי על אותו דבר לעז ד"ז אינו תשמישי קדושה, ויתכן שאם יורידו אותו אח"כ אין בו דין תשמישי קדושה, ואף אם נימא שכיון שמחובר לבגד נעשה חלק מהבגד שהוא תשמישי קדושה, י"ל דמ"מ אין בו איסור לעשותו מדבר שנשתמש בו הדיוט, דין זה שאין עושים מדבר שנשתמש בו הדיוט אינו דין שאין עושים קדושת תשמישי קדושה בדבר שנשתמש בו הדיוט, אלא הוא דין שאין משתמשים לקדושה מדבר שנשתמש בו הדיוט, וכאן אף אם יחול עליו דין תשמישי קדושה אבל אינו משמש לס"ת.

ו.א.ה. איתא במדרש רבה שיהש"ר ב' ד' יודגלו עלי אהבה, אָמַר רַבִּי בְּרַחֲמֵי אֶפְרָיִם אוֹתָן הַדְּגוּלִּין שְׂדֵנָל יַעֲקֹב בְּאֶבְיָן, הֵיכָן מָה דָּאֵת אָמַר וְאֵת עֵרַת גְּדִי הָעִזִּים הַלְבִּישָׁה עַל יָדָיו, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהֵן אֲנִי מְשַׁרְה שְׂכִינָתִי, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב וְעִשִּׂיתָ יְרִיעֶת עִזִּים, וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׂאֵמֶר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְדִגְלוּ עָלֵי אֶהְבָּה וְדִגְלוּ עָלֵי אֶהְבָּה, וְכ' מִן הַגְּרָמִיחַ קִנְיַבְסְקִי דְצ"ל בִּסְפֵרו 'למכסה עתיק' פ' תרומה דבמדרש זה מבואר דהיריעות נעשו ממה שלבש יעקב אע"ה.

ויל"ע בהאי מדרש דהיריעות עיזים היו מהעורות שהלבישה רבקה ליעקב, וכנראה רק חלק היה לקוח משם, אך הא איכא דינא דאם נשתמש בהם הדיוט אין עושין מהם לגבוה, וא"כ איך הוכשר העורות שהלביש יעקב ליריעות עיזים, ואולי מהני מדין שינוי.

לכתוב בביהכ"נ שלטים בשפה זרה

ובעיקר המעשה הנ"ל שרצו לכסות דבר שכתוב בשפה זרה, הנה בכל בית כנסת יש שלטים שונים כגון כניסה יציאה או מים לנטילת ידים וכדו', והיה בית כנסת של אמריקאים ורצו שהשלטים יהיו באנגלית, ואחרים טענו שאין זה נאה שבבית כנסת יהיו שלטים באנגלית ועדיף שיהיו בלשון הקדש.

הנה בשקלים פרק ג' מ"ב בשלש קופות של שלש סאין היו תורמין את הלשכה וכתוב בהן אלף בית גימל, ר' ישמעאל אומר יונית כתוב בהן אלפא ביתא גמלא, ובתפארת ישראל אות ט' 'בבית שני היו ישראל רגילין יותר בכתב יונית מעברית, וקמ"ל דביש טעם מה, אין חוששין לקדושת הכתב בבית הקדוש, ולפ"ז אין לחוש לכתוב שלטים באנגלית בבית הכנסת.

אלא שעי' במגילה ח' ב' 'אלא שהספרים נכתבין בכל לשון כו' רש"י אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית, ובגמ' ט' ב' מ"ט דרשב"ג אמר קרא יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם, דבריו של יפת יהיו באהלי שם כו' יפיותו של יפת יהא באהלי שם, וא"כ אפשר שרק ביונית אין קפידא לכתבו בבית המקדש ולא בשאר לשון. ובאמת שבקרבן העדה על הירושלמי

שם כ' 'היו רגילים ביונית דכתיב יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם יפיותו של יפת ישכון באהלי שם ואין לך לשון יפה בבני יפת כמו היונית, והנה בדבריו מבואר רק למה היו מדברים לשון יונית, אך אין מבואר בדבריו של אחרת לא היו ראוי לכתוב שם.

שימוש בהקדש שלא דרך הנאתו

א. 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא', בילקוט א"י שאותם אבנים היו אבני מזבח של נח ושנעקד עליו יצחק, וע' זית רענן לבעל מג"א שק' איך לקח מאבני המזבח הרי אסורים בהנאה, ותי' דחשיב שלא כדרך הנאה דמותר כמבואר בפסחים כ"ו א' שהקדש מותר שלא כדרך הנאה.

והנה ד"ז שהקדש מותר שלא כדרך הנאה מבואר כן בתו' פסחים כ"ו א', דתניא 'אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו, והא הכא, דלא אפשר ומיכוין ושרי, ור"ב אמר שאני היכל דלתוכו עשוי, ופי' התו' משום שאין זה כדרך הנאתו, אך ע"ש בתו' הרשב"א שפי' באופן אחר.

ובתו' זבחים ע"א ד"ה אפילו כ' שבקדשים יש חומרות יותר משור הנסקל כגון לענין להניח חלב ע"ג מכתו שבשור הנסקל מותר ובקדשים אסור, ומבואר בדבריהם שבקדשים אסור להנות שלא כדרך הנאה ודלא כתו' פסחים כ"ו.

ויש בזה נפ"מ לדינא, דהנה במל"מ פ"ד מאבל הכ"א כ' שהרי איסור"ה דמת ילפי' מעגלה ערופה וע"ע ילפי' מקדשים, והרי בקדשים מבואר בתו' בפסחים שמבואר שקדשים מותר שלא כדרך, וא"כ ה"נ יהא מותר במת שלא כדרך הנאה, ושמעתי מכ' רבינו הגר"ל שליט"א שלפי התו' בזבחים הנ"ל שקדשים אסורים שלא כדרך, א"כ ה"ה דמת יהא אסור שלא כדרך.

שימוש בארון קודש למנוע טומאה

ב. ובמגילה כ"ו ב' 'ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי דהוה פתיח לההוא אידרונא דהוה מחית ביה מת, והווי בעו כהני למיעל לצלויי התם, אתו אמרו ליה לרבא, אמר להו דלו תיבותא אותבוה, דהוה ליה כלי עץ העשוי לנחת, וכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה, ואיך נשתמשו בארון קדש לצורך מחיצה מפני הטומאה, והרי הוא תשמישי קדושה ע' מ"ב סי' קנ"ד, וכ' בזית רענן דהיה מותר משום דחשיב שלא כדרך הנאה.

ג. והנה במ"א סי' קנ"ד סי"ק י"ד כ' 'ובמגילה אמרינן דמותר להניח התיבה תוך החלון לסתום אותו שלא תכנס הטומאה בבית הכנסת, ואע"ג דהוי תשמיש של חול, וצ"ל כיון שאין משתמש בו כלום דמה לי שמונח כאן או כאן, וכתבו התוס' בב"ב דף כ' כיון דלא מבטיל ליה להיות שם לעולם שרי' עכ"ל, ומבואר תי' אחר על הגמ' במגילה. [א.ה.ה. וזהו שלכ"ד המג"א בזית רענן לעיל].

והנה לכא' היה אפ"ל באופן אחר שזה לא חשיב שימוש, דדוקא שימוש לצורך הדיוט חשיב שימוש, אבל כאן אין בו צורך של הדיוט, אלא להתיר שלא תהיה שם טומאה, וזה לא חשיב שימוש, וה"נ כאן משמש כהפרדה בין ביהכ"נ לעזרת נשים.

ובעירובין דף ע"ח ב' א"י שעושין לחי מאסור"ה והרי נהנה מהלחי שע"כ יכול לטלטל במבוי, ולכא' מוכח כהנ"ל שכיון שאינו אלא הנאה של דין הר"ז בכלל מצוות לאו ליהנות ניתנו. וע' באבן האזל בהשמטות להל' יבום.

ד. ומעשה שלקחו דפנות של סוכה שהם מוקצה למצוות ואסורים גם שמיני עצרת, ועשו מהם מחיצה בבית הכנסת להפריד את העזרת נשים, ודנו אם מותר, ויש לדון שאפשר דזה לא חשיב שימוש של הדיוט אלא שימוש של דין.

שערים מצוינים

מכתבי מורינו הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

גליון 64 | פרשת ויצא

כסלו תשפ"ו

בדין שליח ציבור שנזכר באמצע חזרת הש"ץ ששכח בתפלת היחיד לשאול מטר

דהתם שאני שמשנה מחובת עצמו לחובת עצמו, אבל כאן שלא נתכוין לחובת עצמו כלל, כי אם לחזרת הש"ץ אף שמוציא בה למי שאינו בקי, מ"מ גרע וחשיב ככוונה לחובה אחרת, עוד י"ל דשאני הכא שאינו בא לשנות כוונתו הראשונה, רק רוצה להוסיף כוונה נוספת, שתועיל לו תפלתו גם לחובת עצמו, וי"ל דזה גרע וכיון שהתחיל שוב אין יכול להוסיף כוונה אחרת ועיין.

בדין מי שהתחיל להתפלל לשם תשלומין אם יכול לשנות ולכוון בה שתעלה לשם חובה

אכן יש להעיר דהנה יעויין בשו"ע ס' ק"ח ס"א דכשבא להתפלל תפלת תשלומין, צריך להתפלל ראשונה לחובתו והשניה לתשלומין, ואם היפך לא יצא ידי תפלה שהתפלל לתשלומין, וצריך לחזור ולהתפלל אותה, ובביה"ל שם ד"ה ואם כתב וז"ל ונסתפקתי אם התחיל להתפלל אותה בתורת תשלומין, ונזכר באמצע והשלימה כראוי דהיינו לשם חובה אי מהני, וספקתי היא דכיון דקי"ל דכל ברכות התפלה על הסדר נאמרו, וכדלקמן בסימן קי"ט, אפשר דיחשב על ידי זה כחד ענינא ויהיה מהני עקירת המחשבה, ואף דלענין כמה דברים מצינו רק דג' הראשונות חשובות כחדא, אפשר לענין עקירת מחשבה לבד שאני, ולכאורה ראייה מהנ"ל בסימן ק"ז סעיף א', אם התחיל להתפלל [על דעת שלא התפלל ונזכר שכבר התפלל] וכו' פוסק אפילו באמצע ברכה, ואיתא בראשונים הטעם כיון שהתחילה אדעתא דחובה אין יכול לסיימה תו לשם נדבה, ואם כן הוא הדין בזה לא מהני עקירת מחשבתו, וצריך לפסוק אותה באמצע, או אולי לענין תשלומין הקילו רבנן וצ"ע עכ"ל, ולכא' יש לפרש דהספק בזה דשמא דוקא בההיא דסי' ק"ז שבא לשנות מחובה לנדבה א"א, וכמש"כ במ"ב שם סק"ז דא"א להביא קרבן שחציו חובה וחציו נדבה, אבל בנדון הנ"ל שצריך להתפלל אחת לחובת זמנו ואחת לתשלומין, דתרווייהו חובה ניהו, אפשר דמהני עקירת מחשבתו ועיין.

מה שיש לחלק בין היכא דבא לשנות מחובה לחובה להיכא דבא לשנות מתשלומין לחובה

איברא דאכתי תיקשי מאי שנא מההיא דסי' תכ"ב סק"ד דפשיטא ליה להמ"ב דכשהתפלל לחובת מוסף ונזכר שלא אמר יעלה ויבא בתפלת שחרית, דבדואי יש להורות שיסיים התפלה בשל שחרית, ואח"כ יתפלל מוסף, ואין לומר דשאני התם שנזכר בתוך ג' הראשונות דחשובות כחדא, שהרי משמע במ"ב דלענין התחיל להתפלל בתורת תשלומין מספק"ל אם יכול לשנות לחובה אף בג' הראשונות שהרי לא חילק בזה לדינא, ולענין דינא דסי' ק"ז שהתחיל על דעת תפלת חובה ונזכר שהתפלל, סתם השו"ע דפוסק אפילו בג' הראשונות, ולא אמרינן שיוכל לשנות בהם תפלתו מחובה לנדבה, אלמא לדינא אין חילוק בזה, והיה מקום לדון דכשמוכח להתפלל בתורת תשלומין גרע, דמאחר שמקדים תשלומין לחובה ואין תפלתו מועלת, נמצא דעד שלא עקר תפלתו מקולקלת, ואין

נסתפקתי בדבר שליח ציבור ששכח טל ומטר בתפלת היחיד שלו, וכשהתחיל חזרת הש"ץ עדיין לא נזכר ולא נתכוין שתעלה לו לחובה, ושוב נזכר באמצע תפלתו ושאל טל ומטר, האם יוצא ידי חובה בתפלה זו, ויעויין במ"ב ס' ק"ח סק"ד שכתב במי שצריך להתפלל תפלת תשלומין, דכשהוא ש"ץ יוצא ידי השלמה במה שמחזיר התפלה בקול רם, ויכוין בה בשביל עצמו לתשלומין וגם להוציא בה מי שאינו בקי ע"כ, ולכא' משמע דכשרוצה הש"ץ לצאת ידי חובתו במה שמחזיר התפלה צריך לכוין לזה, וצ"ע אם הכוונה בזה היא לעיכובא, ואם נימא דמעכב א"כ יש לדון דמאחר שלא כיון בתחילה, שוב אינו יכול לכוין באמצע התפלה שתעלה לו לחובתו, ושאלתי למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל והשיב בזה"ל צ"ע ג, והראוני בס' אשי ישראל ששאל ג"כ כע"ז למרן זצ"ל ונמצא בתשו' שבסוף הספר תשו' רי"ב, וז"ל ש"ץ שטעה בתפילת שחרית או מנחה בתפילתו בלחש, שדינו שיכול לצאת ידי"ח בחזרת הש"ץ, יל"ע האם דוקא שהתברר לו הטעות קודם חזרת הש"ץ, או אפי' בכה"ג שנודע לו או נזכר אחר חזרת הש"ץ בכל זאת עולה לו חזרת הש"ץ לתפילה, דבמ"ב ס' ק"ח סק"ד כתב ויכוון בה בשביל עצמו, והשיבו רבינו זצ"ל בזה"ל לכא' צריך לידע קודם עכ"ל.

ולכא' נראה דאף לדעת המ"א בסי' ס' סק"ג הו"ד במ"ב שם סק"י דבמצוות דרבנן אי"צ כוונה, [ומיהו במ"ב שם ובשעה"צ ס' תר"צ סקמ"א נקיט לדינא דאף בדרבנן מצוות צריכות כוונה], מ"מ כאן שהיתה כוונתו לחזרת הש"ץ גרע, ואף שנתכוון למצות תפלה, מ"מ לא נתכוון לצאת בה חובתו, ובדומה לזה יעויין בביה"ל ס' ס' ס"ד ד"ה וכן הלכה, על מה דמיייתי במ"ב [שם סק"י] בשם החי"אדם [כלל ס"ח] דהיכא דמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת, אע"פ שלא כוון בפירוש יצא, וכ' הביה"ל דאף לפי דברי הח"א מי שקרא ק"ש בביה"כ כפי מנהגו לקרותה קודם זמנה בברכותיה, וסומך על מה שיקרא אותה עוד הפעם בזמנה, בזה אם אירע שקראה בזמנה אך לא כוון לצאת, נראה דצריך לחזור ולקרותה מדינא, דלא מוכח מדקראה בסדר התפלה שכדי לצאת קראה, שהרי קוראה תמיד בסדר התפלה אף שלא בזמנה כדי לסמוך גאולה לתפלה עכ"ד, ולכא' חזינן דאף שמכוון לקרות ק"ש כל שלא כוון לחובתו לא יצא בה, וא"כ י"ל דה"נ לא שנא, ואמנם הכא עדיפא דהא מיהא מכוון למצות תפלה, וכפי שתקנו חז"ל שיחזור הש"ץ כדי להוציא מי שאינו בקי, מ"מ נראה דעת רבינו זצ"ל דלא ברירא שיועיל לצאת בה חובת עצמו, כיון שיש לו כוונה אחרת בזה.

בדין מי שהיה מתפלל ג' ראשונות על דעת להתפלל מוסף, ונזכר שלא אמר יעלה ויבא בתפלת שחרית

והעירני בני הרה"ג רא"ד שליט"א ממש"כ במ"ב ס' תכ"ב סק"ד דאם היה מתפלל ג' ראשונות על דעת להתפלל מוסף, ונזכר שלא אמר יעלה ויבא בתפלת שחרית, בודאי יש להורות שיסיים התפלה בשל שחרית, ואח"כ יתפלל מוסף עכ"ד, הרי דיכול לשנות כוונתו תפלתו, וא"כ הכא נמי נימא שיועיל מה שנזכר באמצע חזרת הש"ץ לכוון שתועיל לו לחובתו, וי"ל

תפלתו לחזרת הש"ץ היא באה, ואין אנו דנים כי אם להוסיף בה כוונה אף לחובת עצמו, אפשר דלא מהני להוסיף כוונה באמצע תפלתו ועיין.

דעת המנחת שלמה דמה שיכול לשנות ממוסף לשחרית הוא משום דאמדינן דעתיה דודאי רוצה שתעלה תפלתו לתפלת שחרית

עוד יעויין במנחת שלמה ח"ב סי' ד' אות י"ג [והוא תשו' לבעל שיח הלכה ונדפס בספרו ח"ב מהדורה שניה בתשו' שבראש הספר תשו' ו'] וז"ל בדבר הערתו ע"ד הבה"ל בסי' פ"ט ס"א [ד"ה ואחר חצות] דהמתפלל שחרית לאחר חצי שעה שלאחר חצות ברכותיו לבטלה, והעיר כ"ת מ"ט לא תעלה לו למנחה, כעין שכתב המ"ב בסי' תכ"ב סק"ד, נראה [דשאני התם] דשכח יעלה ויבוא חשיב כשכח ולא התפלל כלל שחרית, דודאי רוצה שתעלה לו לתפלה שחייב בה, ולכן עולה לשחרית, משא"כ לענין מנחה הרי עדיין יש לו זמן ואינו חייב עכשיו במנחה, והרי יודע וזוכר ממנחה אלא שרוצה בשחרית, לכן אין זה עולה לו למנחה, כיון דידוע ולא מוכן. (גם יתכן שאם באמת טעה וחשב שעדיין קודם חצות, אולי תעלה למנחה כיון שרק טעה, וגם יתכן דמסתמא גם קרא קריאת שמע וסמך גאולה לתפלה, ואולי גם זה חשיב כניכר שזה לשחרית קצת, דומיא דשכח ולא התפלל מנחה בשבת, ובמוצאי שבת טעה ולא הבדיל בתפלה הראשונה, דאין אומרים שתעלה לו לערבית, כמי ששכח ולא הבדיל שאינו חוזר, והיינו מפני שידוע שיתפלל ב' תפילות) עכ"ד, ומדבריו נראה דמה שאנו דנים דיכול לשנות תפלת המוסף לתפלת שחרית, הוא משום דאמדינן דעתיה שרוצה שתעלה לו לתפלת שחרית, [ויש להעיר דהא כשפתח להתפלל עדיין לא נזכר ששכח יעלה ויבא, ודומה אומדן דעת זה לראש שלא מדעת, דאמרינן דאילו הוי ידע היה רוצה שתעלה לו לתפלת שחרית וצ"ע], ולפום האי טעמא לכא' אף בנד"ד בש"ץ ששכח בתפלת היחיד שלו יעלה ויבא או שאלת טל ומטר, איכא להאי אומדן דעת דודאי רוצה שתעלה לו חזרת הש"ץ להשלים חובתו ועיין.

מה שיש לדון עוד בזה דכל זמן שעומד בג' הראשונות שהם שוות בכל תפלה יכול טפי לשנות מחובה לחובה

ובשיח הלכה [שם] הביא עוד מה שדן בזה עם הגרש"ז צ"ל וכו' שם שהשיב לו מו"ר הגאון צ"ל בע"פ ביום י' סיון תשנ"ד בהאי לישנא, אולי יש לומר דג' ברכות ראשונות היות שהם שווים בכל השמו"ע, בזה שייך לומר בעת שסיים ברכת הקל הקדוש, שאף שכיון לשם מוסף שיעלה לו לשם שחרית, ויכול להמשיך לשם שחרית, אבל לאחר סיום שמו"ע לעולם אי אפשר לומר שתפלה שהתפלל לשם שחרית יעלה למנחה, או מנחה לערבית, ובנדבה זה חמירא שאף לאחר ברכה אחת אם התחיל שמו"ע לשם חובה תו לא יכול להמשיך אח"כ לשם נדבה עכ"ד, [ר"ל דבזה מיושב בדרך אחרת דברי הבה"ל בסימן פ"ט מדברי המ"ב בסימן תכ"ב, ומיושב גם המ"ב בסימן ק"ח ס"ק כ"א, ועיין בבה"ל סימן ק"ח ס"א בד"ה ואם היפך דר"ל דיהני עקירת מחשבה באמצע שמו"ע מתשלומין לחובה, אף דלא מהני עקירת מחשבה מחובה לנדבה, וזה סייעתא לדברי מו"ר הגאון צ"ל] עכ"ד. ומה שאמר הגרש"ז צ"ל דלאחר סיום שמונה עשרה אין יכול לשנות, לכא' דקדק לומר כן משום דבתוך השמונה עשרה לאחר שפתח בברכות האמצעיות, יהיה הדין תלוי בספיקו של הבה"ל אם יכול לעקור מחשבתו הראשונה בהם כיון דכולן כחדא ענינא חשיבי לענין זה, ולפי דבריו אלו יש לדון במה דמספק"ל להבה"ל הנ"ל אם יכול לשנות מתשלומין לחובת שעתו, שיהא חילוק בין אם נזכר לשנות קודם שהתחיל בברכות האמצעיות, לבין אם נזכר לאחר שהתחיל

יכול לתקנה, ומשא"כ בהתחיל על דעת מוסף, דתפלתו כהוגן שפיר יכול לעוקרה מתפלת מוסף לתפלת שחרית, ומיהו בביה"ל לא משמע כן שיהא ספיקו דלמא כיון שקלקל תו לא מהני לתקן, רק משמע דהספק בזה אם מהני עקירת מחשבתו, וכיון שכן קשה כנ"ל מאי שנא מעקירת תפלת מוסף לתפלת שחרית דפשיטא ליה דמהני, וצ"ל דשאני התם ששניהם באים לחובת היום בזה פשיטא ליה להמ"ב דחד חיובא הוא ויכול לשנות, אבל בזה שבא לשנות מתפלת תשלומין שבאה כדי להשלים חובת תפלה שנתחייב בה ואינה באה לחובת היום, ורוצה לשנותה לתפלה הבאה לחובת היום, מספקא ליה להמ"ב דדלמא חיוב אחר הוא ואין יכול לעקור ועיין.

ושו"ר במעדני כהן עניני תפלה סי' ק"ט שעמד ג"כ בזה, וכו' דאפשר דתפלת תשלומין ותפלת חובה חלוקים הם, וביאר החילוק בזה דהנה כל התפלות כנגד תמידין תקנום וגם כנגד אבות תקנום, כדאיתא בברכות דף כ"ו ב', וי"ל דתפלת תשלומין כיון שעבר זמנו שוב אין יכול להתפלל לשם מה שתקנום כנגד תמידין, ואינה באה כי אם כנגד אבות לבקשת רחמים, ולהכי אין יכול לשנותה לתפלת חובה, כיון שאין חיובן שוה שהרי אינה באה כנגד תמידין ודפח"ח.

ובנד"ד בש"ץ שנזכר באמצע תפלת חזרת הש"ץ ששכח טל ומטר בתפלת היחיד שלו, ורוצה לכוון באמצע תפלתו שתעלה לו אף לחובתו, לכא' עדיף טפי, שהרי תפלת חזרת הש"ץ לחובה זו היא באה ומוציא בה את מי שאינו בקי, והיה מקום לדון שיוכל לשנותה לחובת עצמו, בדומה למה שכ' המ"ב דיכול לשנותה מחובת מוסף לחובת שחרית, ועדיפא מינה כיון דהכא חובה אחת היא, אכן כפי הנראה דעת מו"ר מרן צ"ל דלא ברירא וי"ל דגרע, והטעם יתכן כמשנ"ת דכיון שלא נתכוין בה לחובת עצמו כלל, כי אם לחזרת הש"ץ אף שמוציא בה למי שאינו בקי, חשיב ככוונה לחובה אחרת ומשום כן השיב דצ"ע בזה ועיין.

דעת הנהר שלום דמה שיכול לשנות תפלת מוסף לשחרית, הוא לפי שהתפלה נמשכת למה שמחוייב בה תחילה, וגם דמאחר שמסיים בתפלת י"ח איכא מעשה רב להפקיע מידי מחשבתו הראשונה

ויעיין בנהר שלום סי' תצ"ד שהעתיק מה שהשיב בזה, למי שרצה לדון דשאני ההיא דסי' ק"ז שפתח על דעת חובה משום כן א"א לו לשנותה לנדבה, דהוי חצי חובה וחצי נדבה, וכו' שם וז"ל ולא ידעתי טעם בזה דמהאי טעמא גופא גם בההיא דסימן ק"ח אם התחיל אדעתא דתשלומין דינא הוא דלא מהני שייסימנא אדעתא דחובת שעתה, דאין יתפלל תפלת אחד חציה לשם תמיד של שחר וחציה לשם תמיד של בין הערבים, וזה נראה ברור ודלא כדמשמע מדברי הפוסקים שנראה שהבין בפשיטות דדוקא אם סיים לא יצא, אבל אם לא סיים יסימנא אדעתא דחובת שעתה דליתא לע"ד עכ"ד, ומבואר דפשוט לו בספיקו של הבה"ל דא"א לשנות מתפלת תשלומין לתפלת חובה, איברא דלכא' מה"ט היה מקום לדון דאף א"א לשנות תפלת מוסף לתפלת שחרית דא"א להתפלל חציה למוסף וחציה לתמיד, ברם יעוי"ש שדעתו דמה שיכול לשנות תפלת המוסף לתפלת שחרית הוא מטעם אחר, דכיון דגברא בר חיובא הוא להתפלל שחרית, אפילו כיון בה למוסף מ"מ התפלה נמשכת למה שהוא מחוייב, ובדומה למה דאמרינן [זבחים דף ו' ב'] סכין מושכתו וכו', ובהמש"ד הוסיף עוד דשאני התם דאיכא מעשה רב להפקיע מידי מחשבה מה שמסיים התפלה ב"ח ברכות, ומשום כן איכא למימר שפיר דגם המחשבה תיגרר אחר המעשה, כיון דחיובא דשחרית רביע עליה ברישא עכ"ד ע"ש, ולדבריו צ"ע אם שייך זה בנד"ד דמאחר שעיקר

בדין מי שהתפלל תפלת מנחה אחר פלג המנחה, ונזכר שכבר התפלל, אם יכול לשנותה ולכוון לצאת בה ידי חובת תפלת ערבית

עוד ראיתי בזה בשו"ת תעלומות לב [תרס"ז] ח"ד סי' ל"ד שנשאל במי שהתפלל תפלת מנחה אחר פלג המנחה, ונזכר שכבר התפלל, אם יכול להשלים אדעתא לצאת י"ח ערבית שאז זמנה, או דלמא יפסיק כמ"ש מרן ז"ל סי' ק"ז ס"א דפוסק אפילו באמצע הברכה, וכ' שם השואל דלדעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהל' תפלה ה"ו שאם היתה תפלת ערבית אינו פוסק, שלא התפלל אותה מתחילה אלא על דעת שאינה חובה, לא קמבעיא לן דס"ל להרמב"ם ז"ל שפוסק, דכיון דהתחיל אדעתא דמנחה שהיא חובה, אינו יכול להשלים בעד ערבית שהיא רשות, וכמ"ש מרן ז"ל דאין להשלים בתו' נדבה וכו', כיון דהתחיל אדעתא דחובה, א"כ ה"נ דכוותיה, כי קמבעיא לן לדעת הראב"ד ז"ל וסתם לן מרן ז"ל כוותיה, וכמ"ש המג"א ז"ל יעו"ש דאפילו בערבית פוסק דשויה חובה, מי אמרינן דמצי להשלים בעד ערבית דתרווייהו חובה, או"ד הכא פוסק דעד מקום שנזכר היה דעתו בעד מנחה, ולא יצא י"ח באלו הברכות שכבר אמרו בעד ערבית, ואינו מועיל במה שישלים במקום שנזכר עכ"ד השואל, והיה מקום לדון דאף אמנם דשויה לתפלת ערבית כחובה, וכשהתחיל בה ונזכר שהתפלל פוסק, דאין יכול לשנותה לנדבה, וכמבואר במ"א הנ"ל, והו"ד בביה"ל שם ד"ה פוסק, מ"מ כשבא לשנות מתפלת מנחה לתפלת ערבית י"ל דערבית אצל מנחה כרשות דמיא, ואין יכול לשנות מחובה גמורה לחובה שאינה חובה גמורה רק דשויהו עלייהו כחובה, ושור"ר לדידי הגרמ"ז ברזם שליט"א בהערותו לתשו' הנ"ל [דעת נוטה הל' תפלה תשו' ט'] שהעיר בדין הנ"ל במי שטעה והתפלל אחר עלות השחר לשם תפלת ערבית, שנסתפק מור"ר זצ"ל בתשו' שם אם יצא בה ידי שחרית, והעיר שם דלכא' א"א לצאת בה של שחרית, דהוי כב' סוגי תפלות, דהא מעיקר הדין אינו חייב להתפלל ערבית דקיי"ל תפלת ערבית רשות אלא שקבלוה כחובה, ודמי לתפלת חובה ונדבה, שאין יכול לשנות מזו לזו, דהוי כב' סוגי תפלות וכנ"ל, וכ' ע"ז שם ששמע ממור"ר זצ"ל די"ל דאחר שקבלוה לערבית כחובה, דמי לתפלת שחרית ולא הוי כב' סוגי תפלות עכ"ד, ולזה יש לדון דה"נ לא שנא, ואפשר דיכול לשנות מתפלת מנחה לתפלת ערבית וצ"ע.

בדעת החזו"א דכשלא כוון בברכה ראשונה של שמונה עשרה יכול לתקן כל זמן שלא התחיל בברכה שלאחריה

[והנה ראיתי בקונטרס הזכרונות סי' ז' דין ט' וז"ל אם לא כיון בברכה ראשונה של שמונה עשרה, כל זמן שלא התחיל הברכה שלאחריה, יהרהר פי' המלות של הברכה ויוצא בזה, ואמר שזה נקרא שכיון, שכך הדרך, אומר ואח"כ מתבונן מה שאמר, (ועי' במ"ב סי' ק"א סק"ד בשם הח"א נראה דלא ס"ל כן, ועי' ש"ב בה"ל בשם רשב"א וצ"ע, ועי' בברכות ל"ג ב' ודילמא כו', וצ"ל דמייירי שכבר התחיל אח"כ, דלא כמ"ב סי' ס"א סק"ב) ויתכן שגם על פסוק ראשון של ק"ש אמר כן, שאם לא כיון כל זמן שלא התחיל עדיין הפסוק של אחריו יהרהר פי' המילות של כל הפסוק ומהני, אבל זה אינו זוכר בבירור, (ועי' במ"א סי' קכ"ח סק"ע"ג בשם תרוה"ד) עכ"ד, ולפ"ר יש לעיין במש"כ דאין מועיל רק כל זמן שלא התחיל ברכה שניה, דמאחר דכל ג' ראשונות כחדא חשיבא היה מקום לדון דשייך לומר כן כל זמן שלא התחיל בברכה אתה חונן, וביותר לפי מה שנסתפק בביה"ל שנחשוב כל ברכות השמונה עשרה כחד ענינא, לענין שיועיל עקירת המחשבה שחשב בתחילה ולשנותה לכוונה אחרת, א"כ י"ל דכמו כן יועיל לתיקון המחשבה, ויש לדחות דכל שהתחיל ברכה אחרת כבר נתקלקלה הראשונה, ותו לא מהני תיקון וק"ל].

אותן, דכל זמן שעומד בג' הראשונות ששוות בכל שמונה עשרה לא נקבעה תפלתו, ויכול לשנותה מחובה לחובה, מיהו בבה"ל לא משמע שייהא חילוק בזה, ובין כשבא לשנות בתוך ג' הראשונות ובין לאחריהם מספק"ל כנ"ל אם יכול לשנות, ואם נבא לחלק בין משנה מתשלומין לחובה למשנה מחובה לחובה, ולמיימר דמתשלומין לחובה גרע, אכתי יש לדון עפ"י דבריו אלו בנד"ד בש"ץ ששכח בתפלת היחיד שלו לשאול טל ומטר או ששכח יעלה ויבא, ונזכר בעת שהתחיל להתפלל חזרת הש"ץ, דיהא חילוק אימתי נזכר, דאם נזכר בתוך ג' הראשונות יכול לכוון שתעלה תפלתו גם לחובת עצמו, אך אם נזכר לאחר שהתחיל באמצעות יש לדון בדינו כנ"ל אם יכול לכוון שתועיל לו אף לחובת עצמו ועיי'.

בדין מי שטעה והתפלל אחר עלות השחר לשם תפלת ערבית, אם יכול לצאת בה ידי חובת תפלת שחרית

ושור"ר עוד בזה בדעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' ט' שנשאל מור"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל במי שנאנס ולא התפלל ערבית עד סוף הלילה, וטעה וחשב שהוא עומד עדיין לפני עלות השחר והתפלל ערבית, ואח"כ נודע לו שכבר הי' עלות השחר, האם עולה לו תפלה זו לתפלת שחרית, והשיבו מור"ר בזה"ל יתכן שיצא ידי שחרית וצ"ע עכ"ל, ובמקורות וביאורים כ' ידידי הגרמ"ז ברזם שליט"א ששמע מרבינו זצ"ל דמקום הספק כאן הוא עפ"י מה שמצינו [בסימן ק"ח משנ"ב ס"ק ז'] לענין תפלת תשלומין דצריך להתפלל הראשונה לשם חובה והשניה לתשלומין, ואם כיון להיפך י"א דלא יצא, והכי נקטינן כמבואר במשנ"ב שם, וצ"ב מה איכפת לן בכוונתו, נימא שתהא נחשבת הראשונה לשם חובה כדינה, ועל כרחק דיש דין מיוחד בתפלה שיכוין לאיזה תפלה שצריך עתה, וא"כ בנד"ד י"ל דלא יצא, ובפרט דבנד"ד אחר שעבר עלות השחר מחוייב הוא מקודם בשחרית, ואח"כ בתשלומי ערבית, וא"כ כשהתפלל הראשונה לשם ערבית, הו"ל כמתפלל הראשונה לשם תשלומין דלא יצא, ומ"מ יש לחלק ולומר דהא דמבואר בסי' ק"ח דהמתפלל הראשונה לשם תשלומין לא יצא בה ידי תפלת חובה, זהו משום דתפלת תשלומין ותפלת חובה הם כשני סוגי תפלות, [דהא תפלת תשלומין אין בה שחר תפלה בזמנה], ודמי לתפלת נדבה וחובה דמבואר בסי' ק"ז סעיף א' שאם התחיל להתפלל לשם חובה ונזכר שכבר התפלל יפסיק, ולא אמרי' שתעלה לו לנדבה, דכוונתו קובעת את התפלה לשם מה שכיון, ועיי' בביאור הלכה [סי' ק"ח סעי' א' ד"ה ואם היפך] דדן להדיא להשוות תפלת תשלומין לתפלת נדבה, דגם בתפלת תשלומין לא יועיל כשהתחיל לשם תשלומין והשלים לשם חובה עיי"ש, משא"כ בסתם ב' תפלות של חובה שטעה, כגון שחייב בשחרית ונתכוין לערבית לא איכפת לן בכוונתו, דסו"ס שניהם סוג תפלה אחת הם, ועולה התפלה להתפלה שחייב בה, ואין כוונתו מקלקלת לו, ואפי' בנד"ד דכבר עלה עמוד השחר וחייב להתפלל הראשונה לשם שחרית והשניה לשם תשלומי ערבית, והוא סבר שעדיין לילה ונתכוין בראשונה לשם ערבית, י"ל נמי דיצא, דהא לא נתכוין להתפלל תפלת תשלומין אלא תפלת חובה, ולכן אפשר שיוצא בה ידי שחרית, ודוקא כשנתכוין לשם תפלת תשלומין [כשצריך להתפלל של חובה] בזה מקלקל כוונתו כיון דשני סוגי תפלות הם וכנ"ל עכ"ד רבינו זצ"ל.

ובנד"ד בש"ץ ששכח בתפלת היחיד שלו לשאול טל ומטר או ששכח יעלה ויבא, ונזכר בעת שהתחיל להתפלל חזרת הש"ץ, כיון שאינו בא לשנות כי אם להוסיף כוונה על כוונתו, שתעלה לו גם לחובת עצמו יתכן דגרע מהדין הנ"ל, ואפשר דכיון שאין בא לעקור מחשבתו הראשונה, אין יכול להוסיף כוונה נוספת לאחר שהתחיל להתפלל וק"ל.

ציוני הלכה

בדין אשה ששאלה מטר בתפלת מנחה ונודע לה בלילה ואינה רגילה להתפלל תפלת מעריב

נשאלתי באשה שהיתה סבורה שצריך לומר טל ומטר משעה שהתחילו להזכיר גשמים, ונודע לה הטעות בליל ר"ח מרחשון, ולא היה נידון על תפלת מעריב, לפי שלא היתה האשה רגילה להתפלל מעריב, אך השאלה היתה אם חייבת להתפלל כדי להשלים תפלת מנחה, כיון שהזכירה בו שאלת גשמים קודם הזמן.

ובתחילה יש לדון אם השואל קודם ז' חשון צריך לחזור, ועי' בקונטרס מגד הארץ סי' א' אות ח' שהארכנו קצת בזה, ונתבאר שם מכמה אחרונים שכ' דצריך לחזור, ודכן מבואר מהמעשה שהביא בדינים והנהגות ממון החזון"א זללה"ה פ"ה דין י"ב דצריך לחזור, ועי' במ"ב סי' קי"ז סק"ג ובביה"ל שם [ד"ה הצריכים], דמבואר ג"כ דצריך לחזור אך יתנה בנדבה ע"ש, אך הבאנו מהגרש"ז אויערבך בס' הליכות שלמה תפלה פ"ח סי"ח, ומוס' פניני תפלה פ"ט בשם הגר"ש אלישיב דאינו חוזר ואכמ"ל, ולהמבואר במ"ב ובחזון"א דצריך לחזור, יל"ע בנד"ד באשה ששאלה מטר קודם הזמן בתפלת מנחה, ונודע לה הטעות בלילה אם מאחר שאינה רגילה במעריב אם שייך תשלומין.

ובעיקר הדבר דשייך תשלומין בנשים, עי' מ"ב סי' רס"ג סקמ"ג שכ' בהמנהג אשה שמדלקת נרות מקבלת עליה שבת בהדלקה, דמה"ט התפלת מנחה תחילה, דהואיל ומקבלת שבת בהדלקה, שוב א"א לה להתפלל תפלה של חול, וכשאין שהות לזה יותר טוב שתתפלל ערבית שתים, [וכדאיתא בשו"ע שם סט"ו דמי שקיבל שבת אינו יכול להתפלל תפלת חול ויתפלל ערבית שתים], מאשר שתכנס ח"ו בספק חילול שבת ע"ש.

אבל בנד"ד שאין האשה רגילה להתפלל ערבית, [עי' בזה במ"ב סי' ק"ו סק"ד דהוי רשות ורובן אין מתפללין ערבית] יש להסתפק דמאחר שמבואר בשו"ע סי' ק"ח ס"א דאין תשלומין באין כי אם לאחר תפלת חובה, והטעם יעויין במ"ב שם סק"ד לא תקנו רבנן השלמה אלא בזמן התעסקות בתפלה חיובית ולא קודם לכן, א"כ מאחר שאינה נוהגת להתפלל מעריב אפשר דלא שייך בתשלומין, דלא נתקן חיוב זה רק למי שמחויב ועוסק בתפלה, וראיתי בשיח הלכה סי' ק"ח ששמע להסתפק בזה, ובהערות מהגר"א ז"ל זניק זצ"ל העיר ממש"כ המ"ב בס"י רס"ג שתתפלל ערבית שתים, אף שכ' בס"י ק"ו סק"ד דרובן אין מתפללות ערבית, ומסתמת הדברים משמע דכדי להשלים צריכה להתפלל ערבית שתים.

ועי' בהליכות בת ישראל פ"ב הערה ו' שכ' בשם הגרש"א זצ"ל דאשה שאינה רגילה להתפלל מעריב בקביעות, ורגילה להתפלל מנחה, אם אירע שצריכה להשלים תפלת מנחה, טוב שתתפלל מעריב כדי להתפלל לאחר מכן תפלה נוספת להשלמת תפלת מנחה ע"ש, וכל זה באשה שנוהגת להתפלל מנחה, אבל אם אינה רגילה להתפלל, עי' באשי ישראל פל"ו הערה ט"ו שהביא מהגרש"ז א"א דאפי' אם אירע שהתפללה מעריב, אינה חייבת להשלים מנחה אחר שלא קבלה על עצמה לנהוג בזה בחיוב, ובס' הליכות בת ישראל במלואים עמ' שמ"ב הביא מכתב מהגרש"ז א"א דמעיקר הדין גם אם נוהגת להתפלל מעריב באופן קבוע, ושכחה פעם א' להתפלל מעריב כיון דרוב נשים לא קבלו על עצמם להתפלל מעריב, פטורה מההשלמה, אבל מ"מ מותרת להחמיר על עצמה ולהשלים, כי אין זה כתפלת נדבה הואיל ובאה להשלים, והובא באשי ישראל פ"ל הערה ו' ע"ש.

ולדעת הגרש"א א"א דאשה שאינה רגילה להתפלל מעריב בקביעות אף שרגילה להתפלל מנחה, לא ברירא שתהא מחוייבת להתפלל מעריב כדי שתוכל לקיים חובת תשלומין דמנחה שרגילה בה, ולא כתב אלא דטוב שתתפלל מעריב, לזה יש מקום לדון בנדון הנ"ל ששאלה מטר במנחה קודם ז' חשון, דמאחר ד"א דמשעה שמזכיר גשמים שוב אין בו סימן קללה ואינו חוזר, וכן דעת מוהר"ח ש"ב בס' תורת חיים וכן דעת הגרש"ז והגר"ש א"א זצ"ל, אף אמנם דבדעת המ"ב לא נראה כן, וכי"מ בדינים והנהגות בשם החזון"א וכו', נראה דבנד"ד אינה צריכה להתפלל מעריב אחר שאינה רגילה בזה, וממילא לא תבא לידי ספק אם מחוייבת בתפלת תשלומין ועיין.

ציוני שי"ח

תשובות רבינו מרן שו"ת הגר"ח קניבסקי זללה"ה

דיני תפלה באבלות רח"ל

תשובה א.

ש. יש ב' אבלים ל"ע בביהכ"נ ויש לי אפשרות להתפלל או מנחה או מעריב מה עדיף.
ת. מנחה ¹.

תשובה ב.

ש. אבל בתוך י"ב חודש שמתפלל במקום קבוע, והגיע שם אבל אחר שהוא בתוך שלשים שדוחה מן העמוד, האם צריך לחפש מנין אחר.
ת. אי"צ לחפש ².

תשובה ג.

ש. אבל שממתין שיתפנה לו עמוד שיוכל להתפלל בו, ופעמים שצריך להמתין כחצי שעה, האם ימתין או עדיף טפי שיתפלל במנין בלא לגשת לעמוד וינצל הזמן ללימוד התורה.

ת. סגי בקדיש אחד שאומר.

תשובה ד.

ש. אבל בתוך י"ב חודש שרגיל להאריך בתפלתו, האם יגש להתפלל ויקצר, או דלמא יסתפק באמירת קדיש.
ת. די בקדיש ³.

תשובה ה.

ש. האם אבל מתפלל מנחה בערב שבת ⁴.
ת. המנהג להתפלל.

¹ לכאור' הטעם דבתפלת מנחה ומעריב יש ג' קדישים הא' לפני תפלת י"ח, והשני לאחר התפלה, והשלישי לאחר עלינו, ובנוסף לאלו יש בתפלת מנחה חזרת הש"ץ שיש בה קדושה, וי"ט ברכות, ויל"ע בחודש אלול להנהיגים לומר לדוד ד' אורי וישעי במעריב ולא במנחה, איזה מהן עדיף, מיהו יעויין ברמ"א י"ד סי' שע"ו ס"ד שכ' וז"ל ונמצא במדרשות לומר קדיש על אב, (כל בו וריב"ש בשם תנחומא, וספרי, ובחיי בשם מסכת כלה, וב"י בשם הזוהר, ובא"ז בשם תנא דבי אליהו רבא) על כן נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא י"ב חודש, וכן נהגו להפטיר בנביא, ולהתפלל במוצאי שבתות שהוא הזמן שחוזרים הנשמות לגיהנם, וכשהבן מתפלל ומקדש ברבים פודה אביו ואמו מן הגיהנם עכ"ל, ובחכמת אדם כלל קע"א דין י"ב הוסיף בזה וז"ל וכן נהגו להפטיר בנביא ולהתפלל לפני העמוד ובפרט במוצאי שבתות שהוא הזמן שחוזרים הנשמות לגיהנם וכן בכל יום ערבית שאז תגבורת הדין עכ"ל, ומזה נראה דיש ענין להתפלל תפלת ערבית לפי שאז תגבורת הדין וצ"ע.

² יתכן דמיירי כשדוחה רק מן העמוד, אבל הא מיהא נותנים לו לומר קדיש אחד, דמעיקר הדין בהכי סגי וכמבואר ברמ"א י"ד סי' שע"ו ס"ד והובא בהערה הקודמת, אבל אם דוחה אף מן הקדישים, ואין מניחין לו אפי' קדיש אחד, בזה יתכן שצריך לחפש מקום אחר, והנה לשואל אחר ששאל במי שאינו יכול להתפלל לפני העמוד במקומו הקבוע, אם צריך לשנות את מקום תפלתו השיב רבינו זצ"ל בזה"ל כן, וי"ל דשאני הכא שאינו דוחה בקביעות, רק כל זמן שהוא בתוך שלשים ועיין.

³ לשואל אחר ששאל שאם יגש להתפלל לפני העמוד יצטרך להתפלל מהר, האם עדיף שלא לגשת, השיב רבינו זצ"ל אל ימהר מדאי עכ"ל.

⁴ יעויין בדברי סופרים קיצור הל' אבלות פכ"ז סמ"ח שכ' דיש נוהגים שהאבל אינו מתפלל לפני העמוד במנחה ערב שבת, אע"ג שעדיין חול הוא, ובהערות ציין על זה לס' תשורת שי, וכן הוא במהרי"ל תחלת הלכות שמחות בהג"ה שכן מנהג פרנקפורט, אלא דשם מבואר דה"ה בכל ערב יום שאומרים בו הלל אין מתפלל במנחה שלפניו, כגון ערב ר"ח עכ"ל.

עמק השבוע

גליון ב

שנה ב

פרשת ויצא תשפ"ו והיום שאחריה

עיונים וביאורים במדות הימים בשבוע הבא
מאת הרב גר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים געת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינות ראובן

התחלת אמירת ותן טל ומטר לברכה בחו"ל

היו נוהגין לפי שהיו יודעין שזמן גשמים הוא משם ואילך ולא היו יכולין לחטוב עצים ביער, רישבא צייד עופות כמו אין פורשין רשבים ליונים (טבות שם אדם).

ויש בזה חידוש גדול, דזהו המקום היחיד דאזלינן בתר "מי החמה" לקבוע דינים.

והא בעו מיניה משמואל מאימא מוכרינן ותן טל ומטר אמר להו מכי מעיילי ציבי לבי טבות רישבא דילמא אידי ואידי חד שיעורא הוא (פרש"י וז"ל ובגולה ששים ובגולה אין שואלין עד ששים בתקופה לפי שהוא מקום נמוך ואין צריכים מטר כל כך, מכי מעיילי ציבי לבי טבות רישבא משעה שמכניסין עצים לאוצר לצורך ימות הגשמים שכן

עיין במס' תענית דף י ע"א דאיתא משנה בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים רבן גמליאל אומר בשבעה בו חמשה עשר יום אחר החג כדי שישגו אחרון שבישראל לנהר פרת, גמרא אמר רבי אלעזר הלכה כרבן גמליאל תניא חנניה אומר ובגולה עד ששים בתקופה אמר רב הונא בר חיאיא אמר שמואל הלכה כחנניה איני

מהות ירידת גשמים

דאיתא וז"ל בעתם בלילי רבעיות ולילי שבתות נראה לי בס"ד דאמרו בגמרא בפרק קמא מטרא בעלה דארעא הוא, וזמן עונה השווה לבני אדם יושבי הארץ הוא בליל שבת, לכן גם הארץ זיווג שלה עם בעלה המטר הוא בליל שבת, והואיל להתחלת ההכנה של השבת היא מליל רביעי, לכן גם לילי רביעי הוא ראוי להיות בו עונה של גוף הארץ, ולכן הקדים במאמר לילי רבעיות ללילי שבתות, כי ההתחלה הוא מן לילי רבעיות. עכ"ל. (ויש להוסיף, שהגשמים יורדים פעמיים בשבוע דומיא דהעונה לסתם בני אדם, ובפשוטו מקיימים מצות עונה בליל שבת ובעוד פעם א' בשבוע, ובפשוטו היינו בליל רביעי שהוא א' מהלילות האמצעות). ועי' בחדושי אגדות למהר"ל במסכת חולין דאיתא וז"ל לעפר סוטה, וזה מפני כי האשה נמשלה לקרקע עולם, והמים שהוא המטר הוא כמו בעל לארץ שהרי אמרו מטרא בעלה דארעא ואלו שניהם דהיינו העפר שהיא כמו האשה והמטר העפר מקבל מאחר כלל וכו' העפר הזה מורה על האשה אשר היא דביקה בבעלה ואז הבעל נקרא מקור חיים ואפשר שגם זה שצריך למחוק השם תוך המים מפני שהוא יתברך מחבר איש ואשה ונתן שם י"ה ביניהם ולכן ימחוק השם למים. עכ"ל. הרי דנפק"מ מהא דירידת גשמים הוי ענין דזיווג היא דהמצוה דעפר סוטה הוא לחבר עפר ומים ולמחוק שם שמים בתוכם.]

והנה לכאורה צ"ל שיש איזה לימוד מהא שיש דמיון בין ירידת גשמים להענין דזיווג. ולכאורה י"ל דהאי לימוד שייך להא דאיתא במפרשים בכ"מ שיש בהורדת גשמים ענין "חיבור שמים וארץ".

ראויים לנס זה, והנה כאן בירידת הגשמים נעשה ענין פקידת עקרה, כי ירידת הגשמים הם ענין עיבור ולידה, וכמו שאמרו בגמרא דף ו ע"ב בגשם מאי לשון רביעה שרובע את הקרקע, דאמר רב יהודה מטרא בעלה דארעא הוא, דכתיב כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה, וכן אמר רב יהודה טבא לשא דטבת ארמלתא, וכן אמר לקמן דף ח ע"א נאמרה עצירה באשה ונאמר עצירה בארץ ונאמר לידה באשה ולידה בארץ ע"ש, נמצא הארץ היא כדמיון אשה, שמתעברת ביום הגשמים מן הגשם, ויולדת אח"כ כשתוציא צמחה, ולפי זה כמו שאמרו רז"ל כיון דנפקדו שרה ורבקה נפקדו כמה עקרות מטעם האמור, כיון דנפתח הצנור של שפע זה נפתח דוגמתו לאחרים, כן הענין כאן כיון שירדו גשמים לעולם שבהם מתעברת הארץ, אז יהיה שפע כזה של עיבור גם בבני אדם, שיהיו הנשים מתעברות מבעליהם, וזה העיבור של האשה מבעלה שמתעברת ממנו בבנים נקרא בשם ישועה, כדאמרן לעיל, לזה אמר אפילו ישועה שהוא שפע עיבור אשה מבעלה בבנים פרה ורבה בו, שיתרבה שפע זה אצל כמה בני אדם. עכ"ל. ועיי"ש בדף יא ע"א דאיתא וז"ל אסור לאדם שישימש מטתו בשני רעבון נראה לי בס"ד הטעם וכו' עוד נראה לי בס"ד, דאמרו בגמרא מטרא בעלה דארעא הוא, וכן אמרו נאמרה עצירה באשה ונאמר עצירה בגשמים, נאמרה לידה באשה ונאמרה לידה בגשמים, נמצא עצירת גשמים הוא ענין ביטול תשמיש איש עם אשתו, ולהיות כי על הרוב הרעב בא מכת עצירת גשמים, לכן כמו שהארץ אין לה תשמיש עם בעלה שהוא המטר, כן האדם ראוי שיתנהג עם אשתו כן. עכ"ל. ועיי"ש בדף כג ע"א

ועיין במס' תענית ובהרבה מקורות אחרות, שזמני גשמים נקראו "רביעה". ועיין במס' תענית דף ו ע"ב דהגמ' מסבירה למה זמני גשמים נקראו "רביעה", אמר רבי אבהו מאי לשון רביעה דבר שרובע את הקרקע כדבר יהודה דאמר רב יהודה מיטרא בעלה דארעא הוא שנאמר כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה. ועע"ש דאיתא אמר רבי אבהו מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה.

ועיין בשו"ת חת"ס ח"ז תשובה ל"ד דאיתא וז"ל והנה כל עניני זיווג איש ואשתו מצינו דוגמתו בגשמים, דאמרין במס' תענית לעיל דף ו ע"ב א"ר אבהו למה נקרא שמו רביע דבר שרובע את הקרקע כד' יהודה דא"ר יהודה מיטרא בעלה דארעא, עוד שם דף ח' סוף ע"א בזמן שהשמים נעצרים מלהוריד טל ומטר וכו' עיי"ש, ואיתא שם דף ח' ע"ב א"ר שמואל בר נחמני מאי דכתיב אם לשבט אם לארצו וכו', ופרש"י שם דאם נגזר עליהן לפי מעשן רוב גשמים גרעה ושוב חזרו בתשובה הקב"ה מוריד להרים וגבעות מקום שאין שם איש וכו', וכן להיפך, והיינו ממש כזיווג, דקודם יצירה מזווגין לו כפי הנאות, ושוב משתנה כפי מעשיו. עכ"ל.

[ראיתי דאפשר שיש נפק"מ מהענין דזיווג דאיכא בירידת גשמים. דעי' בספר בניהו בן יהוידע על תענית דף ז ע"ב דאיתא וז"ל ידוע מה שאמרו רז"ל בראשית רבה נ"ג ח' כיון שנפקדה שרה נפקדו כמה עקרות עמה, והטעם מפורש בספרי המפרשים ז"ל כיון שנפתח צנור של נס זה בפקידת שרה או רבקה, אז נפתחו בנקל צינורות של נס כזה לכמה עקרות, אף על פי שאינם

לדוגמא, עיין במס' חולין דף ס ע"ב דאיתא רב אסי רמי כתיב ותוצא הארץ דשא בתלת בשבתא וכתיב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ במעלי שבתא מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים וירדו גשמים וצמחו ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. ועיי"ש בחדושי אגדות למהר"ל דאיתא וז"ל ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים דוקא לתפלתן של צדיקים ולא לתפלתן של רשעים, מפני כי התפילה היא כמו הקרבן כמו שאמרו במקומות הרבה, ומפני כך רוצה ומתאוה לתפלתן, שנושאים נפשם אל הש"י בתפילתן, ודבר זה מתאוה אליו הש"י, ולפיכך היו הדשאים עומדים על פתח הארץ, עד שהתפלל האדם והיה מחבר העליונים לתחתונים, כי המטר הזה בא מלמעלה למטה, ודבר זה היה על ידי האדם, כי האדם הוא בין העליונים לתחתונים והאדם הוא מחבר עליונים ותחתונים ביחד, ולפיכך הדשאים עמדו על פתח הקרקע ולא היה כאן מטר מן העליונים לתחתונים שלא היה כאן חבור עליונים ותחתונים שיתנו העליונים הגשמים למטה עד שהאדם שהוא בין עליונים ותחתונים הביא המטר מן העליונים לתחתונים ע"י התפלה שהתפלל האדם שהוא בתחתונים אל עלתו יתברך, ואז עליונים ותחתונים

מתחברים ובאים הגשמים מעליונים לתחתונים ולא קודם. עכ"ל.

ועיין במהרש"א במס' כתובות דף ה ע"א דאיתא וז"ל מעשה ידיהם וכו' ומאי ניהו מטר הוא מבואר כמו שבארנו שהצדיקים במעשה ידיהם מצרפים הגבורה אל הרחמים ומאי ניהו שהוא בא ממקום הרחמים מהשמים אל מקום הגבורה שהיא בריאת הארץ וע"כ נקראו גבורת גשמים אף שהם חיים לעולם ע"ש שהם באים בצירוף הגבורה. עכ"ל. ועי' בשפת אמת על תענית דף ב ע"א דאיתא וז"ל שם בגמ' ומנולן דבתפלה כו' לא זכיתי להבין כוונת הגמ' דהא חכמים תיקנו להזכיר גבורת גשמים תוך הזכרת כל הגבורות ואפי' אם אין הגשמים מיוחדים בזכות התפילה למה לא יזכירו נמי גבורות הגשם, ואע"ג דבימות החמה אין מזכירין י"ל כדאמר' לקמן בגמ' משום דלאו זימניהו ואפשר עיקר קושית הגמ' היא הואיל דאפי' בדיעבד אם לא הזכיר גבורת גשמים מחזירין אותו, וס"ל להגמ' דבהשמיט דבר פרטי כמו מתיר אסורים וכדומה אין מחזירין אותו וע"כ דגשמים שייכי לתפלה טפי מכל מילי וצ"ע. עכ"ל.

וי"ל דלכך ירידת גשמים הוא דומה למעשה ביאה, דזה מראה שירידת גשמים היא ענין חיבור שמים וארץ.

הנה עיין במס' תענית בדף ו ע"א דאיתא (ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש) תנו רבנן יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה אומר יורה במרחשון ומלקוש בניסן או אינו אלא יורה בתשרי ומלקוש באייר תלמוד לומר וכו' תנו רבנן יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה אומר יורה במרחשון או אינו אלא בחדש כסליו תלמוד לומר בעתו יורה ומלקוש מה מלקוש בעתו אף יורה בעתו וכו'. הרי מבואר ד"יורה" הוא מיוחד למרחשון.

והנה אפשר דרך הזמני גשמים ד"יורה" נקראו "רביעה", דעיין במס' תענית דף יד ע"ב דאיתא תניא אין גוזרין יותר משלש עשרה תעניות על הצבור לפי שאין מטריחין את הצבור יותר מדאי דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שיצא זמנה של רביעה. [לכאורה א"ש דרך "יורה" נקרא רביעה לאפוקי "מלקוש", דהא "מלקוש" הוא כשגשם יורד על המלילות ועל הקשין וממלא את התבואה בקשיה (כדאיתא במס' תענית שם) וא"כ אין הגשם יורד על הקרקע כדי להצמיח פירות, ולא הוי מעין מעשה ביאה.]

והנה כיון ד"יורה" במיוחד נקרא "רביעה" יורה הוא מיוחד למרחשון, נמצא ד"רביעה" הוא מיוחד למרחשון. עי' לקמן.

חילוק בין ארץ ישראל לחו"ל לגבי מהות ירידת גשמים ע"פ הנ"ל

הנה לכאורה יש לצדד דהענין הנ"ל ד"רביעה" הוא מיוחד לארץ ישראל, דהא מי שדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה, ולית תמן אותו סוג חיבור שמים וארץ (והרי כל מצוות זרעים שהוא סדר "אמונה" אינן נוהגות בחו"ל). ועיין בפרשת עקב דכתיב "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק, והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים, ארץ אשר ד' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ד' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה". הרי דהייחוד דארץ ישראל שהוזכר בהדי "ארץ אשר ד' אלקיך דרש אותה" הוא "למטר השמים תשתה מים". וא"כ שפיר י"ל כנ"ל דהחיבור התמידי בין עיני ד' לארץ הוא רק בארץ ישראל (באיזה בחינה).

ועיין במסכת תענית דף י ע"א דאיתא תנו רבנן ארץ ישראל נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף שנאמר עד לא עשה ארץ וחוצות ארץ ישראל משקה אותה הקדוש ברוך הוא בעצמו וכל העולם כולו על ידי שליח שנאמר הנתן מטר על פני ארץ ושלח מים על פני חוצות ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם כולו מתמצית שנאמר הנתן מטר על פני ארץ וגו' ארץ ישראל שותה תחילה וכל העולם כולו לבסוף שנאמר הנתן מטר על פני ארץ וגו'. ועיי"ש במהרש"א דאיתא וז"ל כל אלו הדברים למעלת א"י נאמרו כמפורש באורך בדברי ע"י בשם הרשב"א ואקצר בזה והוא שהשגחתו ית' ב"ה הוא בכל דבר יותר בא"י ובשאר ארצות כי הוא אלהי הארץ וע"כ נקראת סתם ארץ כי חפצו ורצונו בה וע"כ אמר נבראת תחלה שהיא העיקר

ושאר ארצות טפלים ולכן נקראו חוצות והשיב בהשגחת א"י בענין מטר שמשקה א"י בעצמו כי היא נחלתו וחבלו ושאר ארצות משקה ע"י שליח דהיינו שרי אומות שלמעלה ומזלות שלהם אותם חלק ה' לכל העמים ועוד השיב בהשגחת א"י שהיא שותה מי גשמים כו' ומפיק ליה מדשניה בא"י לכתוב לשון מטר ובחוצות לשון מים כאילו אינן מי גשמים רק מים בעלמא והוסיף עוד דא"י שותה תחלה כו' היינו נמי שהיא עיקר ושאר ארצות טפלים לה וכמ"ש שא"י נבראת תחלה כו' ומיית משל לאדם שמגבל כו' והוא משל לג' דברים שזכר במעלת הגשמים שבא"י הוא משל שנוטל האוכל תחלה הוא משל ששותה תחלה כו' ומניח הפסולת הוא משל לשת' שמניח התמצית לאחרים דהיינו התמצית ע"י שליח. עכ"ל.

האם יש מהנ"ל נפק"מ בזמני שאלת גשמים

הנה המפרשים כתבו דהשורש דכל הסדר תפילות ותעניות לגשמים שהוזכר במסכת תענית הוא הא דאיתא שם בדף ב ע"א "מנא לן דבתפלה דתניא לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוי

אומר זו תפלה וכתיב בתריה ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש". והנה בהני פסוקים כתיב "ונתתי מטר ארצכם", ומשמע שהוא ענין מיוחד לארץ ישראל, וכן משמע מהא דההיפך מזה שהוזכר שם בפרשה הוא

"ואבדתם וגו' מעל הארץ הטובה". והדברים מובנים היטב ע"פ הנ"ל, דכיון שיש השגחה מיוחדת לגבי גשמים בארץ ישראל, לכן בארץ ישראל יש סדר מיוחד תפילות ותעניות לגשמים. אבל יש להעיר בזה, דעיין ברמב"ם בפ"ג מהל'

בנקיבה, והוא גזור ממלת תרביע, וכן אמרו מטרם בעלה דארא. עכ"ל. הרי מבואר בלשון הרמב"ם דירידת גשמים על הקרקע לא חשיב כ"מעשה ביאה", ורק נקרא "רביעה" משום שהגשם פועל בקרקע מה שזכר פועל בנקיבה, דע"י הגשם צמחים יוצאים מהארץ.

הנה לפ"ז נמצא דלהרמב"ם בודאי אין לחלק החילוק היסודי הנ"ל בין ארץ ישראל לחו"ל לענין גשמי מרחשון ורביעות ותפילות ותעניות, דהא להרמב"ם אפילו בארץ ישראל אין גשמים דבר המראה על השגחה מיוחדת, ואינו חיבור כ"רביעה", אבל לאידך שיטות גשמים הוא ענין חיבור כ"רביעה" אפשר דהיינו דוקא בארץ ישראל ולא בחו"ל, ואפשר שרק בא"י איכא ענין מיוחד לגשמי מרחשון.

ועיין בריש סי' תקע"ה בשערי תשובה דאיתא וז"ל סדר תענית וכו' ועיי' בלק"ט סימן צ' שיש לנהוג סדר תענית בזה"ז ועיין בר"י שהביא שכן שמע מזקני ירושלים וזקני חברון שעשו פעם אחת מעשה בזה ועיי"ש שכתב לחלק דבא"י דשכיח (וע"ש דגם בא"י לא שכיח עצירת גשמים כי האי שיצטרכו לכל הסדר והזקנים עדים ליתנהו בזכירה כ"א פעם אחת רבות בשנים אחת לששים או לשבעים שנה וא"כ גם בא"י לא שכיח ע"ש) שליחותיהו דקמאי קא עבדינן משא"כ בחו"ל דלאו סדנא דארעא חד ויש מדינות וגלילת שאין שם עצירת גשמים לא רצו לחלק בחו"ל עצמו בין מקום למקום והשוו מדינותיהם דאין תענית צבור בחו"ל עיי"ש, וכ"כ בשו"ת נו"ב ח"א סי' ל"א שאין נוהגים במדינות אלו לעשות בעצירת גשמים י"ג תענית כסדר המשנה רק גוזרים תענית א' או ב' ומרצים בתפלות ותחנונים עיי"ש. עכ"ל. הרי מבואר שיש חילוק בזה בין א"י לחו"ל, ושקשה לומר שהחילוק הוא מחמת דבא"י שכיח. וא"כ יש לצדד שהחילוק הוא שנוהגים שרק בא"י תיקנו סדר תעניות לגשמים, ולא בחו"ל, משום ההשגחה המיוחדת שבא"י.

הנה אף שיש ראשונים שסוברים שיש מקומות בחו"ל שמתחילים לשאול ותן טל ומטר בז' מרחשון, אבל למעשה עי' במ"ב בסי' קי"ז ס"ק ה' דאיתא וז"ל אנו בכל חו"ל בתר בני גולה דבבל אזלינן. עכ"ל. ויש לצדד דהיינו משום שנוהגים שרק בא"י תיקנו לשאול בעד גשמי מרחשון, ולא בחו"ל, משום ההשגחה המיוחדת שבא"י.

הג"ה, ובגולה זמן הגשמים ששים יום אחר התקופה שמתחילין אז השאלה וזמן רביעה שניה שבעים יום אחר התקופה. עכ"ל. הרי שוב מבואר שגם בגולה יש זמני רביעות, ואינו ענין מיוחד לארץ ישראל.

אולם עדיין אפשר שיש בזה חילוק יסודי בין ארץ ישראל לחו"ל. דהנה עיין במס' תענית דף י ע"א דאיתא בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים רבן גמליאל אומר בשבעה בו חמשה עשר יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, אמר רבי אלעזר הלכה כרבן גמליאל תניא תנניה אומר ובגולה עד ששים בתקופה. הרי מבואר שרק בא"י שואלים את הגשמים במרחשון, אבל בגולה ממתניין עד ששים יום בתקופה. ולהנ"ל י"ל דביאור הדברים הוא דגשמים במרחשון הם "רביעות", ורביעות הן מיוחדות לארץ ישראל, ולכן רק בארץ ישראל שואלים להאי סוג גשמים.

ויש להוסיף בזה ביאור, דהחילוק בין גשמים במרחשון לגשמים בששים בתקופה הוא דמרחשון הוא לפני החורף, ועדיין אינם ימים שגשמים יורדים באופן "תמידי", וא"כ י"ל דכל גשם שיוצא יורד עם יותר השגחה (באיזה בחינה), לכך רק בארץ ישראל מרחשון חשיב חלק מהזמן שעיקר גשמים יורדים, אבל בחו"ל רק גשמי החורף הם עיקר הגשמים.

אבל גם בזה יש להעיר, דהא מבואר בלשונות הרמב"ם והשו"ע הנ"ל דכמו שיש סדר תעניות מ"ז מרחשון ואילך בארץ ישראל הוא הדין שיש סדר תעניות מ"ז מרחשון ואילך במקומות הדומים לארץ ישראל. וא"כ חזינן שאין גשמי מרחשון מיוחדים ל"ארץ ישראל", ולית בכל זה חילוק יסודי בין א"י לחו"ל. [ועיין גם בשו"ת הרא"ש כלל ד' סימן י'.]

אולם י"ל דאין להוכיח מדברי הרמב"ם דלית בכל זה חילוק יסודי בין א"י לחו"ל, ד"ל דהרמב"ם לטעמי' בודאי יסבור דלית בזה חילוק יסודי בין א"י לחו"ל, ורק בדעת שיטות אחרות הוא שיש לומר שיש בזה חילוק יסודי בין א"י לחו"ל.

דהנה עיין לעיל שנתבאר בענין השם "רביעה". והנה יש להרמב"ם שיטה אחרת בזה, דעי' בפהמ"ש בריש פ"ח דפאה דאיתא וז"ל ורביעה שניה המטר השני בזמן הרביעה השניה מן השנה, והשאלו כמו כן שם הרביעה לזמן הסתיו, לפי שהוא מגדל הצמחים ויוציאם מבטן הארץ כמעשה הבעל

תעניות ה"י דאיתא וז"ל הרי שלא ירדו להם גשמים כל עיקר מתחלת ימות הגשמים אם הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות שני וחמישי ושני וכל התלמידים ראויין לכך, הגיע ראש חודש כסלו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור וכו', במה דברים אמורים בארץ ישראל וכל הדומה לה אבל מקומות שעונת הגשמים שלהן קודם שבעה עשר במרחשון או אחר זמן זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים שני וחמישי ושני ומפסיקין בראשי חדשים ובחנוכה ובפורים ושוהין אחרי כן כמו שבעה ימים אם לא ירדו גשמים בית דין גוזרין על הצבור שלש עשרה תעניות על הסדר שאמרנו. עכ"ל. וכ"ה בשו"ע או"ח סי' תקע"ה ס"ט.

הרי מבואר דכמו שיש סדר תעניות מהרביעות ואילך בא"י, גם יש סדר תעניות מהרביעות ואילך בחו"ל. וא"כ חזינן דהרביעות והסדר תפילות ותעניות לגשמים אינו מיוחד לארץ ישראל.

[עיין במס' תענית דף יד ע"ב דאיתא שלחו ליה בני נינוה לרבי כגון אנו דאפילו בתקופת תמוז בעינן מיטרא היכי נעביד כיחידים דמינן או כרבים דמינן כיחידים דמינן ובשומע תפלה או כרבים דמינן ובברכת השנים שלח להו כיחידים דמינן ובשומע תפלה מיתבי אמו רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרוין על אדמתן אבל בזמן הזה הכל לפי השנים הכל לפי המקומות הכל לפי הזמן אמר ליה מתניתא רמית עליה דרבי רבי תנא הוא ופליג. ויש מפרשים שהביאו מקור מסוגיא זו דגם בחו"ל קיים סדר תעניות לגשמים. אבל עיי"ש בגבורת ארי דאיתא וז"ל מיתבי אמר ר' יהודה אימתי, פירש רש"י אימתי הוא סדר תענית, וקשה לי אי אסדר תענית קאי מאי פריך לרבי דמיייר מהזכרת מטר בשומע תפלה כיחידים, אבל סדר תענית הא ודאי אפילו רבי מודה דהכל לפי הזמן והמקומות וכל מקום ומקום מתענין סדר תענית בזמן שהן צריכים לגשמים, לכן נראה לפרש דהאי אימתי אשאלת מטר בברכת השנים קאי. עכ"ל.]

ועיין בשו"ע י"ד סי' ר"כ דאיתא וז"ל האוסר עצמו בדבר עד הגשם הרי זה אסור עד זמן הגשמים שהוא בא"י ר"ח כסלו וכו' ואם אמר עד הגשמים הרי זה אסור עד שירדו הגשמים והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכים לה מכ"ג ממרחשון ואילך,

התענית דט"ו כסלו

הנה לגבי הא דט"ו כסלו אינו יכול לחול בשבת, חזינן זה במיוחד בהאי שעתא. דבהאי שעתא, תשפ"ו לפ"ק, ט"ו כסלו חל בערב שבת. והנה הטעם דט"ו כסלו חל בערב שבת ולא בשבת הוא משום שרק היה יום אחד דראש חודש כסלו ולא שני ימים, ואין זה דבר קבוע, דבחדשי כסלו וטבת לפעמים יש יום אחד דראש חודש ולפעמים יש שני ימים דראש חודש, והשנה רק היה יום אחד, ולכן אין ט"ו כסלו בשבת.

תענית לח"ק. וכ"ה בערוך השולחן באו"ח סימן תקס"ו סי' וז"ל מה שנהגו במדינתנו אנשי חברה קדישא בחמישה עשר בכסלו להתענות וכו'. עכ"ל.

ויל"ע למה בחרו דוקא בט"ו כסלו. והנה ראיתי כותבים שבחרו בו משום דאינו יכול לחול בשבת, אבל יש עוד תאריכים שאינם יכולים לחול בשבת, ולמה בחרו דוקא בהאי יום שאינו יכול לחול בשבת. וצ"ע בזה.

עיין בשער הציון בסי' קכ"ט ס"ק ה' דאיתא וז"ל במתענין כל היום אלא שאינו תענית צבור כגון בז' באדר או בט"ו כסלו וכדומה שמתאספים חבורות ומתענים וכו'. עכ"ל. הרי מבואר שיש שמתענים כל היום בט"ו כסלו.

ועיין בביאור הלכה בסימן תקס"ו שביאר הטעם שמתענים וז"ל בט"ו כסלו שהוא קביעות תענית לחברה קדישא. עכ"ל. הרי מבואר דט"ו כסלו הוא

דעת תורה

מן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ותאמר הפעם אודה את ה' [כ"ט, ל"ה]

ופירש רש"י, וזה לשונו - 'הפעם אודה', שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות, עכ"ל. והיינו כמו שפירש רש"י בברכות דף ז' ע"ב (ד"ה הפעם) - לפי שראתה ברוח הקודש שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים, ולו ארבע נשים, כיון שילדה בן רביעי, הודית על חלקה שעלה יותר מן החשבון המגיע לה, ע"כ.

ויש לומר הביאור בזה, על פי דברי החובות הלבבות בשער עבודת האלקים פרק ו', שכל אשר יוסיף הבורא טובה לאדם, ונתייחד בה משאר משפחתו ועמו ושאר המדברים, יתחייב עליה בתוספת עבודה לאלקים, בתור הודאה על אותה הטובה שיחדה הבורא יתעלה בה, ע"ש.

ולכן כאשר הוסיף השם ללאה בן רביעי, שהוא יותר מחלקה, ונתייחדה בזה משאר נשי יעקב, נתחייבה בהודאה מיוחדת על אותה הטובה שיחדה הבורא יתעלה בה.

ותאמר רחל דנני אלקים וגו' [ל', ו']

במדרש בראשית רבה פע"א סימן ז' איתא, 'דנני אלקים' - דנני וחייבני, דנני וזיכני. דנני וחייבני, שנאמר 'ורחל עקרה'. דנני וזיכני, שנאמר 'ויתן לי בן', ע"כ.

ויש לומר הביאור בזה, על פי מה שהרחיב הבית הלוי בפרשת בשלח לבאר, ותוכן דבריו - דהנה מי שהוא בעצור חלילה, והקדוש ברוך הוא עוזרו ומצילו, ונותן להקדוש ברוך הוא שבח והודיה על הטובה שעשה לו, יש בזה שני אופנים, וחלוקים הם הרבה, אם עיקר שמחתו של האדם, ומה שמשבח לשמו יתברך, הוא רק עבור טובתו שקיבל והצלתו מהצער, הרי לא יוגדל שמחתו יותר מאילו לא היה לו צער מקודם, ועיקר שמחתו הוא רק על ההצלה, ולא על הצער שמקודם, כי בו לא ישמח כלל, אבל יש אופן שהשירה אינה על ההצלה גרידא, רק עיקר השמחה הוא על זה שזוכה להיות הכלי חפץ אשר על ידו מתגדל כבודו יתברך, ועל ידי ההצלה מתפרסם שמו, ואם כן הרי השירה נאמרת גם על העיניו הקודם, כמו על הגאולה, דאלמלא העיניו לא היה מקום להגאולה, וישמח בהעיניו הקודם, כמו בהגאולה של עכשיו. וזהו שאמר הכתוב בתהלים קי"ח 'אודך כי עניתני ותהי לי לישועה', כי אני נותן לך הודיה על העיניו הקודם, דעל ידי זה באה לי לישועה ונתקדש שמך ברבים על ידי, ועל שניהם כאחד אני מודה לך, ושניהם כאחד טובים, עכ"ל.

ובגמ' שבת דף י"ג ע"ב תנו רבנן, מי כתב מגילת תענית, אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו, שהיו מחבבין את הצרות. ופירש רש"י שם, 'מחבבין את הצרות', שנגאלין מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבחן של הקדוש ברוך הוא. ועיין שם במהרש"א ובמהרש"ל שנתקשו בזה, דלשון מחבבין 'את הצרות' לא משמע כן. ויש לומר הביאור בזה על פי דברי הבית הלוי הנ"ל, שכאשר היו נגאלין מהצרות, היו באמת מחבבין את הצרות עצמן, כי עיקר שמחתם בהנסים שנעשו להן לא היה רק על הצלתן מהצרות, אלא על שנתפרסם על ידי זה שמו וכבודו יתברך, ועל כן חיבבו גם את הצרות עצמן, כי אלמלא אותן הצרות לא היה מקום לנסים שנעשו להן בגאולתן מהן.

וכעין זה נראה לפרש מה שדרשו חז"ל כאן, שרחל אמרה 'דנני וחייבני, דנני וזיכני', והיינו שהיתה נותנת הודיה לא רק על מה ש'דנני וזיכני', אלא גם על מה שקודם לכן 'דנני וחייבני', דכשם שהודו ישראל על עצם השיעבוד והעיניו שסבלו במצרים, לפי שזה גרם לגילוי כבודו וקידוש שמו יתברך ברבים כשהושיעם והצילם מזה, כך הודתה רחל גם על ה'דנני וחייבני' שקדם ל'דנני וזיכני', כי על ידי זה שדנה האלקים מקודם וחייבה, באה היא עצמה לידי הכרה יתירה בטובתו של הקדוש ברוך הוא כאשר היה לה לישועה ונתן לה בן, ועל שניהם כאחד היתה מודה לו יתברך.

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

בפרשת ויצא יעקב התפלל ערבית

עיין ברמב"ם בהלכות מלכים פ"ט ה"א דאיתא וז"ל על ששה דברים נצטוו אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים אע"פ שכולן הן קבלה בדינו ממש רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוו הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצוות וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם ונצטוו יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ובמצרים נצטוו עומם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו, עכ"ל.

והנה יש להעיר בזה שמפרשת נח עד פרשת וישלח יש בדיוק הוספה אחת בכל פרשה, דבפרשת נח ניתוסף אבר מן החי, ובפרשת לך לך ניתוסף מילה, ובפרשת וירא איכא הפסוק המלמד שאברהם התפלל שחרית (כדאיתא במס' ברכות דף כו ע"ב), ובפרשת חיי שרה איכא הפסוק המלמד שיצחק התפלל מנחה (כדאיתא במס' ברכות שם), ובפרשת תולדות איכא הפסוק המלמד שיצחק הפריש מעשר (דעיי"ש בסס"מ דהוא נלמד מאה דכתיב "מאה שערים"), ובפרשת ויצא איכא הפסוק המלמד שיעקב התפלל מעריב (כדאיתא במס' ברכות שם), ובפרשת וישלח איכא הדין דגיד הנשה. והנה עד פרשת וישלח הם 'פרשיות האבות', ומפרשת וישב ואילך רוב המדובר בהפרשיות נוגע להשבטים. וא"כ א"ש למאד דבפרשיות האבות יש איזה תוספת ב"השלמת התורה". נמצא דהענין המיוחד ש"ניתוסף" בפרשת ויצא הוא שיעקב אבינו התפלל מעריב.

עיין בפרשה דכתיב "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא", ועיין במס' ברכות דף כו ע"ב דאיתא יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם ונה ותפלה ואל תפגע בי. אולם עיין במסכת חולין דף צא ע"ב דאיתא כתיב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכתוב ויפגע במקום כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי כד יחייב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום כד צלי בעי למיהדר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש, ולכאורה מבואר שם שהתפלל קודם ביאת השמש, וא"כ לכאורה לא התפלל מעריב. ולכאורה הסוגיות סותרות זו את זו.

ועיין בתוס' במס' ברכות שם שעמדו בזה וז"ל יעקב תקן תפלת ערבית תימה דאמר בפרק גיד הנשה וילך חרנה כי מטי לחרן בעי למיהדר אמר אפשר שעברתי במקום וכי אלמא דהתם מוכח דהתפלל ערבית ביום מאחר שהתפלל כבר והוה דעתיה למיהדר וקשה למתניתין דפרק קמא דקאמר שאינו זמן תפלה עד צאת הכוכבים ולפי מה שפירשו דק"ל כר' יהודה דאמר עד פלג המנחה נחא ויפה מנהג שלנו דאדרבה טוב להתפלל במלוא יום קצת, עכ"ל.

אולם עיי"ש בברכות באמרי נועם דאיתא וז"ל תפלות אבות תיקנום כ' אמר רבינו הגר"א בקראי יש ד' זמנים "שכיבה קימה הליכה ישיבה", שכיבה קודם חצות לילה, ישיבה אחר חצות לילה, קימה קודם חצות היום, הליכה לאחר חצות היום, אברהם תיקן שחרית שנא' וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם הוא כנגד קימה, יצחק תיקן תפלת המנחה שנא' ויצא יצחק וגו' הוא הליכה שהוא לאחר חצות, יעקב תיקן תפלת ערבית שנא' וישכב במקום וילן שם הוא שכיבה, דוד חצות חצות והוא ישיבה שהאדם יושב ועוסק בתורה שנא' חצות לילה אקום להודות לך וגו' והוא נגד זמן ישיבה אלא שגבי דוד היה אותו הזמן זמן קימה שהיה מדרגתו גדולה, והני ד' כנגד ד' עולמות דהיינו עוה"ז שהוא הליכה כמ"ש בהתהלך תנחה אותך זהו עוה"ז ובשכבך תשמור עליך בקבר והקיצות הוא תשיחך זה תחית המתים וימות המשיח דהיינו קימה, וישיבה היינו עוה"ב כמ"ש (ברכות יז ע"א) צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיתן כו'. עכ"ל. ולכאורה דבריו אינם מתאימים עם דברי התוס' (ואפשר דגר"א אזיל לטעמי' דמבואר במעשה רב דלא ס"ל דטוב להתפלל מעריב מבעי"י קצת). ולפי דבריו הק"ל איך הסוגיות הנ"ל מתאימים בהדדי.

ועיי"ש בחולין בחדושי אגדות דאיתא וז"ל כד צלי בעי למיהדר, אין פירושו שכבר התפלל יעקב, דהא בלילה התפלל יעקב דמאהי קרא ילפינן דתקן יעקב תפילת ערבית, אלא כן פירושו שכך חשב יעקב כד צלי הוא רוצה לחזור ועדיין לא התפלל, ולפיכך שקעה שלנו בעונתה ונמצא מתפלל במלוא יום קצת. עכ"ל. ואפשר דכך סובר הגר"א.

אותלחופת

עימוד שהופך טקסט ליצירה
05276-74041 • 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם
לכתלמים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)-
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת פרשת ויצא
ירושלים: 4:00 מוקדם: 3:50
בני ברק: 4:14 מוקדם: 3:04
מודיעין עילית: 4:08 מוקדם: 3:58
חיפה: 4:05 מוקדם: 3:55
טבריה: 4:01 מוקדם: 3:51

עדיין מחפשים
תורמים להדפסת
קובץ עלוני תוספת
שבת לשנת תשפ"ה
ניתן לקבל קבלה
לפי סעיף 46

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

סיפור מרבי ירוחם זיע"א לפר' ויצא: מאחר שמתחילת החורף היו תאונות קשות בימי שישי בצהריים יציאת צדיק עושה רושם! מי שיוצא מאוחר בערב שבת אין לו השגחה!!

ובפרט בתקופה קשה זו שהמון העם מתחזקים בשמירת השבת, וראינו בחוש שהשבת שומרת על שומריה, זה הזמן שצריכים להתחזק בכבודה ולהזדרז בהקדמתה, וכמובן להימנע מלצאת מחוץ לעיר בשעה מאוחרת.

**דברי מרן רשכבה"ג הגר"ד לנדו שליט"א
בכינוס שנערך בביתו:**

סיפר לי נהג מסורתי בדמעות הוא רוצה לשמור שבת ורצה להוריד אנשים תחנה מוקדמת, כדי שיספיק לחזור לביתו, אבל הנוסעים התעקשו ליסוע עד הסוף והתחנן בדמעות שרוצה לשמור שבת ולא יספיק לחזור לביתו ולא שמעו לו, והנהג בא לבכות לי החרדים לא איפשרו לי לשמור שבת,

יש חרדים שהם יודעים לצעוק שבת שבת ברחוב בשבת, למחללי שבת אבל מי שנוסע מאוחר ביום ששי עליהם צריך לצעוק שבת על החרדים האלה שנוסעים מאוחר הם מחללי שבת. למה נוסעים מאוחר, אתה לא מסתדר תישאר בבית לא יקרה שום דבר יש לך חלות ויין בבית מספיק, וזה רואים בשטח שבאים ברגע האחרון, איך נוסעים בזמן כזה אם יהיה תקלה אם יהיה פקק איך נוסעים.

ומרן שליט"א סיפר את המעשה הבא: היה מעשה עם ר' יוסף דינקלס זצ"ל שהכרתי אותו טוב, היהודי הזה לא היה נוסע אחרי חצות, בשנת תרפ"ט היה הטבח בחברון והיה גר שם והוא היה אז ביפו והיה קנאי גדול לא רצה להשתמש בתחבורה שמחללת שבת ראה שחצות נשאר ביפו, והיה ליל שבת והיה לו הדרת פנים מיוחדת ואת הערבים זה הרגיז והערבים יצאו 'איפה יוסף' ורצו להרוג אותו, ובגלל ששמר שבת לא ליסוע אחרי חצות השם עזר שנשאר בחיים, לא כל אחד יכול לעמוד בזה זה הברכה של שבת שניצל ממוות, עכ"ל

עובדות נדירות על הגה"ג רבי שלום כהן זצוק"ל ר"י פורת יוסף:

(בסי' רס"ב ס"ג) שאמרו שזהו מהלכ' כבוד שבת. והעיד מחותנו הגר"ש עטיה שליט"א שהרב אמר לו פעם: אם האשה בבית ביום ו' מהראוי שבעשר בבוקר תגמור ההכנות!! ואם האשה עובדת ביום ו' תקדים לסיימם בליל שישי! כדי שיוכלו לקבל שבת בזמן וברוגע, ואמר שהכל תלוי בהרגל, וכך נהג אצלו בבית

בפרשת חיי שרה מספר מרן המשגיח הג"ר ירוחם ליוואוויץ זצוק"ל בספרו דעת תורה (עמ' קנ"ו) על הפסוק בסיפור אליעזר "אנכי בדרך נחני ה'" (כ"ד כ"ז) שלפעמים הולכים בדרכים מסוכנות ורואים השגחה, וכמו תינוק שלוקחים אותו ביד ולפעמים הולך בדרך סלולה ואם ה' לא ידריך עליה, לשוא יהיה כל צמלך, (עיי"ש בהרחבה) ומביא רבי ירוחם זיע"א עדויות מעצמו, שהלך בערש שבת והיה בלי השגחה.

מספר רבי ירוחם שגר בסמוך לקעלם ומעולם לא חזר לביתו בערב שבת, כי כמה עיכובים מתרחשים כשנוסעים בער"ש, והנה פעם אחת היה לי נחיצות גדולה ונסעתי לביתי בער"ש ואמנם יצאתי מוקדם מאד וזמן הרבה קודם השבת, וכמעט שנשארת על הדרך ובקושי גדול הגעתי סמוך להדלק"נ, כל מיני מכשולים והרפתקאות שיכלו להתרחש עברו עלינו, פעם נשבר הסדן של האופנים ופעם נשבר האופן עצמו, פעם זה ופעם אחרת ממש כל שעה ושעה קרו לנו דברים מחודשים וראינו ממש בחוש כי אין ה' איתנו בדרך, ומאז קבלתי על עצמי לעולם לא לצאת בערב שבת!! ומאידך בזמן מלחמה הלך והיה לו סיעתא דשמיא מיוחדת וידע שזה הדרך

הנכונה אשר הוכיח לפני ה'...

וכבר זעק רבינו הגדול מרן רשכבה"ג הגר"ד לנדו שליט"א: שאסור לצאת מאוחר, ובפרט אלו שנוסעים בתחבורה הציבורית שמכשילים את הנהגים שצריכים לחזור לביתם בחילול שבת ובפרט כשיש עיכוב בדרך... והם אלו העושים תחבורה בשבת... ואפי' אם יש שמחה משפחתית והתעכבו ולא יצאו מוקדם, החתן והכלה יסתדרו בלעדיהם.. וכבר אמר החפץ חיים שהשבת מברכת ומצילה לכל שומריה, ואם יזהרו בזה ויקדימו בנסיעות מחוץ לעיר ובהקדמת כניסת השבת יתברכו בכל הברכות.

הגר"ש זצ"ל עורר רבות על קבלת השבת מתוך רוגע ושמחה, והיה רגיל על לשונו דברי הרמב"ם בהלכ' שבת (ל' ב') ויושב בכובד ראש ומייחל להקבלת פני השבת, כיוצא לקראת המלך, ושצריך תמיד להתכונן מוקדם. והיה תמה איך יש בתים שבצפצוף עדין עסוקים בהכנות לשבת?? הרי זה סותר את דברי הרמב"ם והשו"ע

שלפני חצות היום הבית כולו היה מוכן לשבת!!

וסיפר חתנו הגר"ד קדוש שליט"א שהאירוסין שלו היו בליל שישי בבית הרב כהן, והשמחה הסתיימה בשעה מאוחרת, וכשהגיע ביום ו' בצהרים להתארח שם, היה בהלם שהכל היה כבר מוכן ומסודר, כאילו לא היה שם שמחה אתמול, וכל הבית היה מוכן, ושקט מוחלט בבית וכמו שכתוב כל מלאכתך עשויה!!

וכך סיפר בנו רבי שמעון כהן שליט"א על אביו זצ"ל: בתחילת מגיפת הקורונה, ששאלוהו במה להתחזק ענה: בשמירת קדושת השבת! ופירט ג' דברים: הדבר הראשון היה: להזהר ולהזדרז מאד בכניסת השבת, ובפרט בימי שישי הקצרים, על כל אחד החובה להקדים ככל שניתן ההכנות לשבת, וכשעקרת הבית עובדת בימי ששי

חובה להקדים הכנת המאכלים לימי ה', וע"ז אמרו רבותינו שזהו שנאמר בפסוק ושמרו בנ"י את השבת, והיינו שיש ושמרו בנ"י שזהו השמירה והזהירות בשבת, ויש לעשות את השבת ע"י שאדם מקדים ומכניס את השבת מוקדם ככל האפשר, וע"ז אנו עושים את השבת! ב' ללמוד ולשנן הלכות שבת, ומומלץ בסעודות השבת עם המשפחה.

ג. לקדש את השבת, והיינו להזהר שלא לדבר ביום השבת דברי

מכתב בכת"ק של הגה"ג רבי שלום כהן זצוק"ל:

כידוע שעם ישראל נקרא בשם "עם מקדשי שביעי", וי"ל דאנחנו גם מוסיפין לקדש עוד מחול על הקודש, וכל מה שתוסיף זה מראה על חשיבותך את עצם המצוה, ולכן 'בודאי' שבת שהיא 'מקור הברכה' תעניק ברכה לכל המשתדלים להוסיף בקדושתה, ויזכו לבנים ת"ח ובנות המסיעות להיות לעזר להקים לתורה ולירא"ש מתוך בריאות ועושר ושמחה כל הימים, מכרך שלום כהן.

ההוראה של מרן הרב שך זצוק"ל: להתחזק בלימוד בימי שישי שבת

סיפר הגר"ש כהן זצ"ל בכינוס ראשי ישיבות של לב שומע: שעפ"י הוראת מרן הגרא"מ שך זצוק"ל מסר שיעור גם בימי שישי, שהרב שך אמר לו זאת כששלחוהו פעם לבקשו שיקדימו את תחילת הזמן, השיב לו הרב שך קודם שיתחזקו בשישי שבת, שזה יותר זמן מהקדמת שבוע של תחילת הזמן!! ומאז מסר שיעורים גם בימי שישי, וקרא גם לכל הראשי ישיבות שליט"א לעשות זאת.

חול האסורים בשבת, ולקבוע כמה שיותר סדרי לימוד ושיעורי תורה בשבת, וכידוע מהבן איש חי שכל שעת לימוד בשבת חשובה כאלף שעות!! ומי חכם ישמע כזאת ולא יזכה לזה? וה' ישמע שועתינו..

בצעירותו אבא סייע ככל הנדרש, ובהמשך היה מיטיב את הנרות, בימי שישי מסר שיעור בישיבה במנחת חינוך במוסך השבת, ולאחר השיעור הלך למקוה, אחר כך היה נח מעט, והיה מוכן לשבת ולמד עד כניסתה, ואז אמר שיר השירים, וכך גם קיים דברי הרמב"ם ויושב בכובד ראש ומייחל להקבלת פני השבת, כיוצא לקראת המלך, ויצא רגוע לישיבה, וכפי שהורה לרבים שמהראוי שמשעות הצהרים המוקדמות הכל יהיה מוכן,

וכן נהג אצלו שכבר משעות הצהרים היה כל האוכל על הגז

מוכן לשבת, וגם הרבנית ישבה ואמרה תהילים ולמדה מעם לועז, וישבה במנוחה מוכנה לקבלת השבת.

וגם כשיצא מחוץ לעיר הקפיד שיגיעו מוקדם, וישאר זמן לצפות לשבת, ולפעמים אפי' יצא כבר בשעות הבוקר... וכששמע וראה כאלו שמאחרים לצאת היה מביע את מורת רוחו, ואמר איך אפשר לנהוג כך? ונזכה ללכת בדרכו ולשמור שבת כהלכתה. (מתוך אוצר גליונות גליון כ"ד)

המשך דברי מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א למרן רשכבה"ג הגר"ד לנדו שליט"א בסוכות האחרון: מה יעשה יהודי במשמר המלכה באנגליה בשבת?

בקובץ תשובות (ח"ג סימן נא), שהביא את דברי הערוך השלחן (סימן שא סעיף נא) שהעובד בצבא המלך הרי הם כבגדין]. מרן רבי דב לנדו: תשובה יפה מאד! אין לזה שום משמעות. אבל יש כאלו מחבלים שדוקרים בסכינים... הגר"י זילברשטיין: הם חיות, לא בני אדם...

מרן רבי דב לנדו: זה חיות, מגיע להם התואר הזה, אבל הם בני אדם, יש להם אידיאלים, וכל מיני שגעונות וכל מיני דברים. אצלם על פי הדת שלהם, לדקור בני אדם זה דבר חשוב... זה דבר ידוע, אני לא מכיר את הפרטים, אבל הם דוקרים, הם מזכירים את הבורא, שם ה', הם מייחדים ייחוד גמור, כמו שהרמב"ם אומר.

תלמידו הרב אולמן: אבל זה כלי אחר, חרב וסכין זה כלי אחר, בחרב לא משתמשים...

מרן רבי דב לנדו: אתה צודק, ואתם צודקים, אבל בכל זאת... (תקציר מאוצר הפרשה פר' לך לך)

סיפר הגרי"ז: יש באנגליה משמר המלכות, שהולכים עם חרב, הם הולכים עם זה כל הזמן, עכשיו נודע לאחד מהם שהוא יהודי, שאמא שלו הייתה יהודיה, אז הוא שאל אותי, אם מותר לו ללכת עם החרב שלו בשבת... חרב שהיא לקישוט, אמרתי, שהיום אף אחד לא משתמש בזה, וזה רק קישוט.

וההסבר שנאמר במשנה במסכת שבת (דף סג ע"א): "לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת... ואם יצא חייב חטאת", אם כן בנידוננו אסור. אך יש לחלק, דהמשנה נאמרה במחזיק את החרב בידיו שאז נחשב למשאו, משא"כ בשאלתנו שהנדון הוא לצאת בחרב התלויה בחגורתו אשר במתניו, והוא דרך מלבוש "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך" (תהילים מה, ד). ועוד שאלתנו היא במדינות שאת החרב נושאים על פי חוק ולא כ"כ בשביל הצורך, אלא נהפך להיות כמו מדים, שבה נלענ"ד דמותר דאין זה חרב אלא מדים ותכשיט. יעוין בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סימן סז) שדן בשאלה זו, והעלה שם כמה צדדים לקולא, יעו"ש. וכן יעוין במש"כ מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

זכר ה תורה

לע"נ רעייתי מרת זיוה בת ר' אליעזר הכהן ע"ה

נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

© מאת הרב ישעיה'ו גלינסקי שליט"א בן לא"מ הרב יעקב יצחק זצ"ל

ובחנוני - חידות לפרשת ויצא

כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח] ארחות חיים לרבינו הרא"ש אות לז: "למד פרשיותיך עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ופרוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל"

1. המסיימת - היא מספר פסוקי הפרשה. [לג,ג מחנים]
2. פעמים בפסוק אחד בפרשתנו ב-ב' ופעם אחת ב-ה', והכוונה לזכר בפרשת וירא. [כח,יא רש"י אור החיים וכלי יקר; כב,ד]
3. בשני פסוקים רצופים מופיעה אותה מילה: בפסוק הראשון - פעמים, ובפסוק השני - פעם אחת. [כח-יב,ג אור החיים]
4. באיזו מילה יש שתי אותיות שונות כפולות? [כח,יב]
5. ארבע מילים רצופות מפסוקי דזמרה קשורים לפרשתנו. [תהילים קמו;ה; כח,טו]
6. כמה ניסים אירעו ליעקב בזמן שיצא מבאר שבע? [כח,י תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי]
7. מי נקרא נעזב? [כח,כ רש"י]
8. כמה פעמים מוזכר ברש"י פרק גיד הנשה? [כח,יא; כח,יז]
9. מי היה כלוא בבית ויצר הרע פסק ממנו? [כח,יג רש"י]
10. לכמה קפצה הדרך? [כח,יז רמבן; סנהדרין צה:]
11. היכי תמצא דומם מקופל? [כח,יג רש"י]
12. היכי תמצא דומם נעקר? [כח,יז רש"י]
13. היכי תמצא דומם קופץ? [כח,יז רמבן]
14. בפרשתנו - שם מראשותיו, ובפרשת בשלח - ישימו תחתיו. [כח,יא; שמות יז,יב]
15. מה הזמין יעקב למקדש? ומה למשכן? [כח,כב אור החיים]
16. מתי פותחים שער השמים? [כח,יז בעל הטורים]
17. בפסוק השני - בלשון יחיד, ובפסוק לפני הסיום - בלשון רבים. [כח,יא; לב,ב]
18. למי הראו מעמד הר סיני? [כח,יב בעל הטורים]
19. באותו פסוק דבר והיפוכו, ועוד צמד מילים דבר והיפוכו. [כח,יב]
20. ראש - ואינו איבר. [כח,יב; כח,יח]
21. בפסוק אחד: בארבע מילים רצופות האות ר', ובארבע מילים רצופות האות ה', ובארבע מילים רצופות האות ו'. [כח,יד]
22. כמה דברים מעבירים את האדם על דעתו? [כח,כ ספורנו; עירובין מא:]
23. על שאלה בת חמש מילים - התשובה במילה אחת. [כט,ה]
24. על שאלה בת שתי מילים - התשובה במילה אחת. [כט,ו]
25. כשהטעם ב-א' בהווה. כשהטעם ב-ב' בעבר. [כט,ו רש"י; טו,יז רש"י]
26. אותו צמד מילים מופיע שלוש פעמים בפסוק אחד. [כט,י אור החיים]
27. מנין שהיה ליעקב רוח הקודש? [כט,יא רש"י]
28. מי האבא והבן שחשובים כמת? [כט,יא רש"י; כח,יג רש"י]
29. צמד מילים זהה. [ל,מג]
30. מנין שנדר בלב אינו נדר? [כח,כ אור החיים; שו"ע י"ד ר"א]
31. בשני פסוקים רצופים: מילה הנקראת בשווה משני צדדיה. בפסוק השני שתי מילים. [כט-כ,כא; כח-טז,יז]

- [לא,גב] בפסוק אחד שלוש מילים הנקראות בשווה משני צדדיהם.
 [ל,טו; לא,נא] בפסוק אחד שתי מילים הנקראות בשווה משני צדדיהם.
 [כט,כו] לא וכן בפסוק אחד. **29.**
 [כט,ל] בפסוק אחד בארבע מילים רצופות האות ע'. **30.**
 [ל,לז] בפסוק אחד בארבע מילים רצופות האות ל'.
 [ל,מג; לא,א] בפסוק אחד בשש מילים רצופות האות ו'.
 [לא,טז] בפסוק אחד בחמש מילים רצופות האות ו'.
 [לא,לז] בפסוק אחד בחמש מילים רצופות האות י'.
 [ל-לא,לב] בחמש מילים רצופות האות א'.
 [לד,א רש"י; ל,טז] על מי משלו המשל: כאמה כבתה? **31.**
 [ל,יא] על מה כתב רש"י 'ולא ידעת'י? **32.**
 [כח,טז] מי אמר 'לא ידעת'י?
 [כט,כו; ל,כט] מי אמר למי: 'אתה ידעת'י?
 [לא,לב] על מי נאמר 'ולא ידע'י?
 [לא,ו] על מי נאמר 'ידעת'י?
 [כט,א רמבן] על מה כתב הרמב"ן 'ואני לא ידעת'י?
 [ל,ג רש"י] מי אמר למי 'חגר מתניו'? **33.**
 [לא,ד] בפסוק אחד שמות שתי פרשות. **34.**
 [לא,יח] אותו צמד מילים בפסוק אחד - האחד מנוקד בקמץ והשני בפתח. **35.**
 [לא,א] מי אמר למי 'כל הכבד'? **36.**
 [לא,מא] שלוש מילים רצופות - כל אחת בת שש אותיות. **37.**
 [ל,מג] ארבע מילים רצופות - כל אחת בת שש אותיות.
 [ל,כב רש"י] פיוט משמו"ע של שחרית יום א' דר"ה מביא רש"י בפרשתנו. **38.**
 [ל,כ רש"י] מילה בת 11 אותיות בלע"ז ברש"י בפרשתנו. **39.**
 [ל,יד רש"י] באיזו שפה המילה 'יסמין'? **40.**
 [ל,ח] שם שבט - אם תבחש שמו, תקבל מצוה. **41.**
 [כט,יג רש"י] היכן 'פה מפיק מרגליות'? **42.**
 [כט,יב רש"י] האם חמותו של יעקב חיה בזמן נישואיו עם רחל? **43.**
 [ל,לב אבן עזרא ורמבן] צבע שכתב עליו האבן עזרא שהוא צבע אחר, והרמב"ן כותב על כך 'ואיננו נכון בעיני'. **44.**
 [ל,לז רש"י כח,יט] סוג של עץ ששמו כשם עיר. **45.**
 [ל,מא רש"י] על מה אומר רש"י 'ואין לו עד במקרא'? **46.**

47. הפטרה:

- א. בארבע מילים רצופות האות מ'.
 ב. בשני פסוקים רצופים בכל פסוק שמות שני בעלי חיים.
 ג. שם חומש שמופיע בהפטרה.
 ד. בשלושה פסוקים רצופים בהפטרה שם מדינה.

לרפואה שלימה ולשיעור לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי', ולמרת תמר בת גולדה זהבה תחי', ולמרת מרים בת בלומה תחי' בתושח"י

לע"נ מרת בתיה ברג ע"ה בת הר"ר יהודה לייב זצ"ל. נלב"ע ללא זש"ק, בש"ק תולדות, כ"ט במרחשון, ער"ח כסלו תשפ"ה.

לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם
 ויציאם מצרה לרחוקה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

© להעזרות ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il

לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

במוצ"ש תולדות נערך בעיר מודיעין עילית דינר חירום למען קרן עולם התורה בראשות רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א ומרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א ורבני העיר, המעמד נערך בבית הנגיד הרב אליעזר סברדלוב.

היארצייט הס"ג למרנא הגר"א קוטלר זצוק"ל: רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו הגיע למסירת שיעור ודברי זכרון לע"נ לבני ישיבת ליקווד בארה"ק (פינקל) בשכונת רמות בי-ם, בסיום משאו התקבצו יחד בני הישיבה וראשיה עם רבני השכונה ותושביה לריקוד לכבוד התורה.

השבוע נערך מעמד חנוכת הבית לשיבת כנסת מרדכי (סלבודקה לצעירים) בית שמש בראשות רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א, ראש הישיבה מרן הגרמ"ה הירש שליט"א ורבני העיר, והגר"ג לוי שליט"א ניגש להתברך מרשכבה"ג ביציאתו מהמעמד.

רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו הגיע למסור שיעור ודברי חיזוק בישיבתו כנסת מרדכי (סלבודקה) ק"ס. והשבוע במעונו של מרן ר"י פוניבוז' הגרב"ד פוברסקי: לחיים עם רבני הישיבה לרגל הצלחת הישיבה, מעמד קביעת מזוזה במעלית החדשה אחר הכרעת הגרמ"א דינר. תלמידי פאר ירושלים ומרן רה"י הגרמ"ה הירש והגאונים הגדולים ר"י אזרחי ור"א סאלים בשמחה לרגל בר מצוה לנגיד הרב גזחקים כח.

מתחילים
מבראשית!

אוצר החיד"א על התורה

להתענג בשולחן השבת
עם תורת החיד"א!

אוצר בלום מלוקט מכל ספרי החיד"א
ובתוכם מתורגמים של מאתיים גאוני קדם
שחובאו בספרי החיד"א

עוד יצירת מופת מבית חוצר לספרים
שכבשו את השוק
ילקוט בני יששכר עה"ת, פאר מקדושים עה"ת

